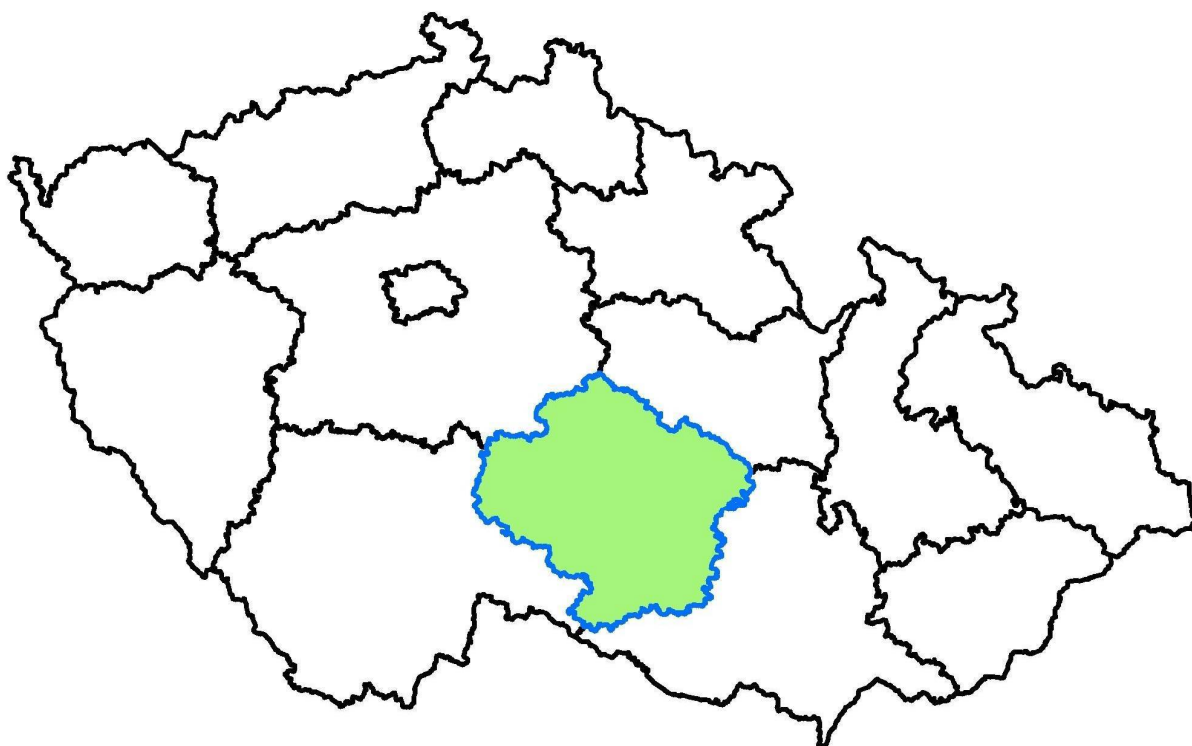

Profil KRAJE VYSOČINA

březen 2012

Zpracovatel: Krajský úřad Kraje Vysočina

OBSAH:

1. Geografická poloha Kraje Vysočina v rámci České republiky	4
2. Obyvatelstvo a sídelní struktura.....	9
2.1 Stav a pohyb obyvatelstva	9
2.1.1 Porodnost, úmrtnost, potratovost a přirozený přírůstek	11
2.1.2 Migrace obyvatelstva.....	16
2.1.3 Celkový přírůstek obyvatelstva	18
2.1.4 Sňatečnost a rozvodovost	20
2.2 Věkové složení a průměrný věk obyvatelstva	22
2.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva.....	24
2.4 Náboženské vyznání obyvatelstva	25
2.5 Sídelní struktura	26
3. Bydlení a domácnosti	27
4. Dopravní infrastruktura	29
4.1 Silniční doprava.....	29
4.1.1 Základní údaje o silniční síti.....	29
4.1.2 Pátevní silniční síť Kraje Vysočina.....	31
4.1.3 Intenzita provozu na silnicích v Kraji Vysočina.....	33
4.1.4 Modernizace a údržba silniční sítě Kraje Vysočina	34
4.2 Železniční doprava	35
4.3 Letecká doprava.....	36
4.4 Cyklistická doprava	37
4.5 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou	38
5. Technická infrastruktura	40
5.1 Zásobování energiemi	40
5.1.1 Výroba a rozvod elektrické energie	40
5.1.2 Rozvod zemního plynu.....	43
5.1.3 Vytápění bytů.....	44
5.2 Zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod	46
5.2.1 Zásobování vodou.....	46
5.2.2 Odvádění a čištění odpadních vod.....	47
5.3 Územně plánovací dokumentace	49
5.4 Informatizace, informační společnost, rozvoj telekomunikací.....	51
5.5 Krizové řízení a Integrovaný záchranný systém (IZS)	57
5.5.1 Hasičský záchranný sbor Kraje Vysočina (HZS).....	57
5.5.2 Police České republiky, prevence kriminality	58
5.5.3 Zdravotní záchranná služba.....	60
6. Hospodářství	61
6.1 Hrubý domácí produkt.....	61
6.2 Podnikatelský sektor	63
6.3 Průmysl a stavebnictví	65
6.4 Zemědělství.....	69
6.5 Lesnictví.....	76
6.6 Hospodaření obcí	79
6.7 Hospodaření Kraje Vysočina.....	81
7. Trh práce.....	83
7.1 Zaměstnanost v Kraji Vysočina	83
7.1.1 Vývoj a struktura zaměstnanosti podle sektorů a odvětví ekonomické činnosti.....	83
7.1.2 Cizinci na trhu práce.....	86
7.1.3 Úroveň průměrných výdělků v kraji	88
7.2 Rozsah a struktura nezaměstnanosti	91
7.2.1 Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000 - 2011.....	91
7.2.2 Vývoj nezaměstnanosti v roce 2010 a na počátku roku 2011	93

7.2.3. Věková struktura uchazečů o zaměstnání	94
7.2.4. Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání	96
7.2.5. Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence	97
7.2.6. Aktuální situace na trhu práce v okresech Kraje Vysočina (k 31.1.2012)	99
8. Vzdělávací, sociální a kulturní infrastruktura	101
8.1 Vzdělávání	101
8.1.1 Předškolní vzdělávání	102
8.1.2 Základní vzdělávání	102
8.1.3 Střední vzdělávání	103
8.1.3.1 Střední školy – obory se všeobecným zaměřením	103
8.1.3.2 Střední školy – odborně zaměřené studijní a učební obory	103
8.1.4 Vyšší odborné školy	104
8.1.5 Speciální školství	106
8.1.6 Vysoké školy	106
8.1.7 Celoživotní vzdělávání	107
8.2 Zdravotnictví	107
8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby	113
8.3.1. Sociální zabezpečení	113
8.3.2 Sociální služby	113
8.4 Skupiny osob ohrožené sociálním vyloučením	115
8.4.1 Romská problematika	115
8.4.2 Cizinci	117
8.4.2 Protidrogová prevence a péče o uživatele drog	118
8.5 Volnočasové aktivity a sport	121
8.6 Nestátní neziskový sektor v Kraji Vysočina (NNO)	122
8.7 Kultura a památková péče	123
8.7.1 Kultura	123
8.7.2 Památková péče	127
9. Životní prostředí	131
9.1 Ovzduší	131
9.1.1. Emisní situace	131
9.1.2. Imisní situace	132
9.2 Voda	133
9.3 Staré ekologické zátěže	133
9.4 Produkce odpadů a způsoby nakládání s nimi	135
9.4.1 Produkce odpadů	135
9.4.2 Technické vybavení kraje	135
9.5 Radonové riziko	136
9.6 Ochrana půdního fondu	136
9.7 Ochrana přírody a krajiny	137
9.7.1 Obecná ochrany přírody a krajiny	137
9.7.2 Zvláště chráněná území a území soustavy Natura 2000	140
9.7.3 Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů	142
9.7.4 Aktivní úloha místních obyvatel v ochraně přírody a krajiny	142
10. Rekreační a cestovní ruch	143
PŘÍLOHY	149
2. Obyvatelstvo	149
7. Trh práce	160
8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby	166

1. Geografická poloha Kraje Vysočina v rámci České republiky

Kraj Vysočina má v rámci České republiky centrální polohu. Sousedí s krajem Jihočeským, Středočeským, Pardubickým a Jihomoravským. Pouze další dva kraje (Praha a Středočeský) ze 14 mají podobně jako Kraj Vysočina vnitrozemskou polohu a jejich hranice se nedotýká státní hranice ČR. Rozlohou 6 795,7 km² je Kraj Vysočina krajem nadprůměrné velikosti - pouze 4 kraje ČR jsou plošně rozlehlejší (tabulka 1.1).

Obr. 1.1: Územní samosprávné členění ČR – kraje ČR a regiony soudržnosti NUTS II (oblasti)

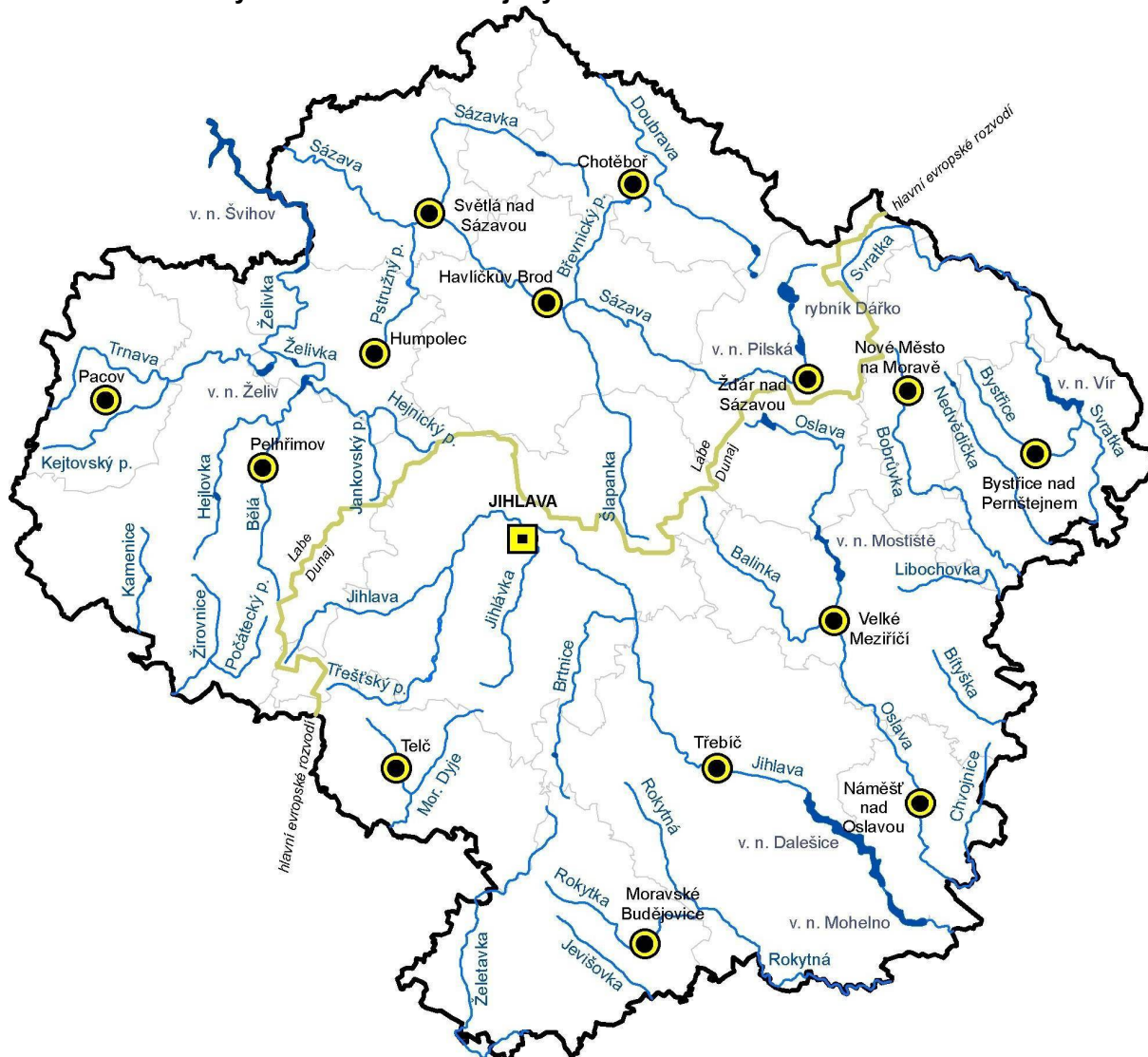
Až na severní výběžek Kraje Vysočina, který náleží do geomorfologické oblasti zvané Středočeská tabule, přísluší celé území kraje k jedné z největších geomorfologických oblastí ČR, jež se nazývá Českomoravská vrchovina. Obě geomorfologické oblasti jsou součástí geomorfologické jednotky vyššího řádu – provincie Česká vysočina, která v sobě zahrnuje celé území Čech a západní část Moravy zhruba po pomyslnou osu měst Znojmo – Brno – Olomouc – Ostrava. Českomoravská vrchovina je dále členěna do sedmi geomorfologických celků, a to na Křemešnickou vrchovinu, Hornosázavskou pahorkatinu, Železné hory, Hornosvrateckou vrchovinu, Křižanovskou vrchovinu, Javořickou vrchovinu a Jevišovickou pahorkatinu, přičemž území kraje spadá do všech vyjmenovaných celků. V reliéfu Kraje Vysočina převažují plošiny, ploché hřbety, úvalovitá údolí, která přechází směrem k okrajům Českomoravské vrchoviny do údolí hluboce zaříznutých. K nejvýše ležícím oblastem kraje patří zejména Žďárské vrchy s řadou vrcholů přes 800 m n.m. (Devět skal 836 m n.m.) a Jihlavské vrchy v Javořické vrchovině (Javořice 837 m n.m.). Nejčlenitější území s největšími výškovými rozdíly leží při horní Svatce - tzv. Svratecká hornatina. K významným vrcholům patří například Křemešník (765 m n.m.), Čeřínek (761 m n.m.), Strážáň (744 m n.m.), Špičák (734 m n.m.), Mařenka (711 m n.m.), Melechov (709 m n.m.) či Vestec v Železných horách (668 m n.m.).

Území kraje je pramenitou oblastí významných českých a moravských řek a prochází jím hlavní evropské rozvodí Labe - Dunaj. Řeky Doubrava, Sázava a Želivka náleží do úmoří Severního moře, Svratka, Olava, Jihlava, Rokytka a Moravská Dyje náleží do úmoří Černého moře. Na řadě vodních toků byly zbudovány údolní vodní nádrže, některé jsou významnými zdroji pitné vody z celorepublikového hlediska. Jde především o vodní nádrž Švihov na Želivce (leží z větší části ve Středočeském kraji) zásobující Prahu a Vír na Svatce, ze které je dodávána pitná voda do brněnské aglomerace. Na řece Jihlavě byla zbudována vodní nádrž Dalešice s nejvyšší hrází v ČR (100 m). Kraj

Vysočina oplývá rovněž velkým počtem rybníků. Největší z nich - Velké Dářko - se nachází u Žďáru nad Sázavou.

Českomoravskou vrchovinu budují přeměněné horniny s malým obsahem živin, převahou SiO_2 , což je činí kyselými - proto jsou na nich většinou hnědé kyselé, čili živinami nenasycené půdy. Zbytek hornin tvoří hlubinné vyvřeliny - většinou žuly a jim podobné horniny (syenity, diority, granodiority) v centrálních masívech - jihlavském, třebičském, železnohorském), které mají rovněž kyselý chemismus a nízkou úživnost. Existují však i významné místní odchylky: živinami bohaté hadce, amfibolity, krystalické vápence (mramory) a také živinami bohaté hlubinné vyvřeliny v masívech ranském a borském. Svým charakterem je výjimečný výběžek České křídové tabule, která pískovci a opukami na okraji Železných hor vybíhá až k Velkému Dářku, kde jsou proslulá rašeliniště.

Obr. 1.2: Vodní toky a vodní nádrže v Kraji Vysočina

Z hlediska fyzickogeografické regionalizace lze v Kraji Vysočina rozlišit pět základních výškových stupňů. Za hlavní kritéria byly vybrány tyto charakteristiky: půdní pokryv, specifický odtok, klima a potenciální rekonstruovaná vegetace.

- První stupeň Vysočiny je vyvinut v moravské části kraje v povodí Dyje a označujeme jej **Dyjsko-oslavský**. Má teplé až mírně teplé podnebí, počet dní se sněhovou pokrývkou dosahuje 40-50 (50-60), zasahuje sem potenciální vegetační stupeň dubový a bukovo-dubový, specifický odtok v litrech za sekundu z 1 km^2 dosahuje hodnot 1 - 2 litry. Zasahují sem černozemě a hnědozemě, jsou zde i oglejené půdy a plavozemě, méně pak hnědé půdy. V reliéfu dominují plošiny oddělené hluboce zaříznutými údolími řek.

- Druhý stupeň Vysočiny označujeme **Jemnicko-bítešský**, který se dělí do kotlin Jemnické, Jaroměřicko-třebíčské a Velkomeziříčské, jež jsou odděleny hřbety. Klima je mírně teplé s 50-80 dny se sněhovou pokrývkou. Potenciálními vegetačními stupni jsou bukovo-dubový, dubovo-bukový a dubovo-jehličnatý. Specifický odtok dosahuje hodnot $2 - 4 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$, v půdním pokryvu je méně hnědozemí, ale více plavozemí a oglejených půd, přibývá půd hnědých. Reliéf zahrnuje jednak kotliny, jednak hřbety.
- Třetí stupeň Vysočiny je zastoupen spíše na české straně Kraje Vysočina: počítáme sem **Horní Sázavu s Doubravou / Chrudimkou a Střední Želivku**. Klima je zde mírně teplé s 60-80, místy až se 100 dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok dosahuje hodnot na Střední Želivce $4 - 6 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$, na Horní Sázavě / Doubravě / Chrudimce $5 - 10 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$. Potenciální vegetací jsou stupně dubovo-bukový a dubovo-jehličnatý, v půdním pokryvu dominují hnědé půdy s půdami oglejenými. Převládají hřbety a údolí.
- Čtvrtý stupeň má své zastoupení na straně české jako **Křemešnický (Melechovský)** a na straně moravské jakožto **Brtnicko-arnolecký**. Klima je mírně teplé až chladné se 60 - 100 (místy i 120) dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok dosahuje hodnot 5 - 8 (Křemešnický) a $4 - 6 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$ v Brtnicko-arnoleckém. Potenciálním vegetačním stupněm je dubovo-jehličnatý až jedlovo-bukový, v půdním pokryvu převládají hnědé půdy nenasycené neboli kyselé s půdami oglejenými. Reliéf zahrnuje hřbety, plošiny i úvalovité sníženiny.
- Pátým a nejvyšším stupněm Vysočiny jsou dvě klenby - **Žďárské vrchy a Jihlavské vrchy**. Mají chladné podnebí se 100 - 120 dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok v Jihlavských vrších dosahuje jen $6 - 8 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$, ve Žďárských vrších je to však $6 - 14 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$. Potenciálním vegetačním stupněm je jedlovo-bukový, půdní pokryv je zcela odlišný od ostatních: nejen, že jsou zde hnědé půdy kyselé, ale i jejich přechody do podzolů, rašelinných půd, glejů se semigleji a pseudogleji. Reliéf tvoří poměrně vysoké hřbety se sedly, kopci, hlubokými údolími a úvalovitými sníženinami.

Navzdory poměrně velké rozloze náleží Kraj Vysočina z hlediska počtu obyvatel do dolní poloviny pomyslného žebříčku (tabulka 1.2) - pouze dva kraje jsou počtem obyvatel menší než Kraj Vysočina. Nesoulad těchto dvou základních charakteristik je důsledkem vlivu přírodních podmínek a historického vývoje území, během něhož bylo území kraje zalidněno na poměry České republiky i střední Evropy poměrně řídko. Počtem obyvatel na 1 km^2 (75,7) se kraj nachází hluboko pod průměrem ČR a spolu s krajem Plzeňským a Jihočeským patří mezi tři regiony s nejnižší hustotou zalidnění regiony ČR.

Území Kraje Vysočina je rozděleno celkem na 704 samosprávných obcí. Pouze ve Středočeském kraji existuje více obcí, všechny ostatní kraje ČR mají počet obcí menší. To svědčí o značné administrativní roztříštěnosti území kraje. Tu je možné vyjádřit průměrným počtem obyvatel připadajících na jednu obec - hodnota 731 obyvatel jako průměrná velikost obce Kraje Vysočina je nejnižší v mezikrajském porovnání.

Při reformě územní veřejné správy byla k 1. 1. 2003 ukončena činnost okresních úřadů a jejich působnost přenesena z části na krajský úřad a z části na nově zřízené obce s rozšířenou působností. V Kraji Vysočina bylo vymezeno celkem 15 správních obvodů těchto obcí s rozšířenou působností. Jejich základní charakteristika je uvedena v tab. 1.5. Kraj se tak od 1. 1. 2003 administrativně člení na 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, 26 obvodů pověřených obecních úřadů a 704 obcí. Stále ovšem, i přes reformní opatření v posledních letech, existují instituce s okresní působností (okresní soudy, okresní správa sociálního zabezpečení, okresní státní zastupitelství, apod.), čili se zrušením okresních úřadů nepominula existence okresů. Ba ani krajů z roku 1960, a tak území kraje spadá působností pod tři krajské soudy se sídly v Brně, Českých Budějovicích a Hradci Králové.

Polohu území je nutné hodnotit na několika řádovostních úrovních. Poloha Kraje Vysočina na makroregionální úrovni (v rámci střední Evropy, resp. Evropy) je poměrně exponovaná. Území kraje je součástí hlavní středoevropské urbanizované osy (Berlín - Praha - Vídeň/Bratislava - Budapešť), která je v širším kontextu součástí hlavní komunikační spojnice severní Evropy a Skandinávie s jihovýchodní Evropou a západní Asíí. Exponovanost polohy je zvláště patrná průběhem komunikací evropského významu, především dálnicí D1 (v síti evropských silnic označení E 50 a E 65), železnicí (Berlín -) Praha - Havlíčkův brod - Břeclav (- Vídeň/Bratislava) a silnicí I/38 (Jihlava - Znojmo - Vídeň - v síti evropských silnic označení E 59).

Hodnota polohy kraje na mezoregionální úrovni (vzhledem k hlavním koncentracím obyvatelstva, výroby a služeb v rámci státu) je však v kontrastu k výhodné makropoloze jen průměrná až podprůměrná. Území kraje je poměrně vzdálené od všech jedenácti hlavních sídelních aglomerací ČR. Nejbližší z nich je brněnská, která zvyšuje exponovanost východní části regionu. Zdrojem exponovanosti na mezoúrovni tak jsou zejména hlavní dopravní osy. Většina komunikací nadregionálního významu sleduje směr severozápad - jihovýchod, resp. západ - východ, zatímco významné komunikace v kolmém směru v území chybí. Výhodou je centrální poloha v rámci ČR.

Na mikroregionální úrovni jde již o hodnocení diferencovaného stupně exponovanosti jednotlivých částí regionu (kraje). Zdroji exponovanosti jsou jednak významné komunikace, jednak významná centra uvnitř území - především krajské město a okresní města. Dominantním rozvojovým pólem území je Jihlava, která je s 51, 2 tis. obyvatel (k 1. 1. 2011) centrem republikového významu.

Tab. 1.1: Pozice Kraje Vysočina v ČR z hlediska rozlohy (k 31. 12. 2011)

Pořadí	Kraj	Rozloha v km ²
1	Středočeský	11 015
2	Jihočeský	10 057
3	Plzeňský	7 561
4	Jihomoravský	7 196
5	Vysočina	6 796
6	Moravskoslezský	5 427
7	Ústecký	5 335
8	Olomoucký	5 267
9	Královéhradecký	4 758
10	Pardubický	4 519
11	Zlínský	3 964
12	Karlovarský	3 315
13	Liberecký	3 163
14	Hl. město Praha	496

Tab. 1.2: Pozice Kraje Vysočina v ČR z hlediska počtu obyvatel (k 30. 9. 2011)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel
1	Středočeský	1276550
2	Hl. město Praha	1262106
3	Moravskoslezský	1240432
4	Jihomoravský	1156930
5	Ústecký	836047
6	Olomoucký	641558
7	Jihočeský	639096
8	Zlínský	589743
9	Plzeňský	572517
10	Královéhradecký	554337
11	Pardubický	517365
12	Vysočina	514404
13	Liberecký	440490
14	Karlovarský	306952

Tab. 1.3: Pozice Kraje Vysočina v ČR z hlediska hustoty zalidnění (k 30. 9. 2011)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel na 1 km ²
1	Hl. město Praha	2 544,0
2	Moravskoslezský	228,6
3	Jihomoravský	160,8
4	Ústecký	156,7
5	Zlínský	148,8
6	Liberecký	139,3
7	Olomoucký	121,8
8	Královéhradecký	116,5
9	Středočeský	115,9
10	Pardubický	114,5
11	Karlovarský	92,6
12	Plzeňský	75,7
13	Vysočina	75,7
14	Jihočeský	63,5

Tab. 1.4: Pozice Kraje Vysočina v ČR z hlediska průměrné velikosti obcí (k 30. 9. 2011)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel na 1 obec
1	Hl. město Praha	1 262 106,0
2	Moravskoslezský	4 148,6
3	Ústecký	2 361,7
4	Karlovarský	2 325,4
5	Liberecký	2 048,8
6	Zlínský	1 933,6
7	Jihomoravský	1 719,1
8	Olomoucký	1 607,9
9	Královéhradecký	1 237,4
10	Pardubický	1 147,2
11	Plzeňský	1 142,7
12	Středočeský	1 114,9
13	Jihočeský	1 025,8
14	Vysočina	730,7

Zdroj dat (tabulky 1.1 – 1.4): Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v 1. – 3. čtvrtletí 2011. ČSÚ Praha, 2011; Registr sčítacích obvodů a budov. ČSÚ Praha, 2012

Tab. 1.5: Základní charakteristika správních obvodů obcí s rozšířenou působností (k 1.1.2011)

Správní obvod	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel (k 1. 1. 2011)	Hustota zalidnění (ob./km ²)	Počet měst	Počet městysů	Počet obcí	Počet částí obcí
Bystřice nad Pernštejnem	348,0	20 391	58,6	1	1	39	91
Havlíčkův Brod	631,8	52 472	83,1	4	4	56	139
Humpolec	227,9	17 202	75,5	1	0	25	66
Chotěboř	329,0	22 647	68,8	2	4	31	101
Jihlava	921,8	99 634	108,1	4	6	79	145
Moravské Budějovice	414,0	24 187	58,4	2	0	47	60
Náměšť nad Oslavou	211,3	13 416	63,5	1	1	27	32
Nové Město na Moravě	292,9	19 566	66,8	1	3	30	59
Pacov	234,6	9 914	42,3	1	1	24	64
Pelhřimov	827,4	45 759	55,3	7	3	71	192
Světlá nad Sázavou	290,2	20 141	69,4	2	0	32	89
Telč	291,4	13 492	46,3	1	2	45	59
Třebíč	837,7	75 987	90,7	3	8	93	133
Velké Meziříčí	473,3	35 762	75,6	2	2	57	96
Žďár nad Sázavou	464,4	43 999	94,7	2	4	48	76
Kraj Vysočina	6 795,7	514 569	75,7	34	39	704	1 402

Poznámka: údaje o počtu měst, městysů, obcí a částí obcí jsou uváděny k 31.12.2011

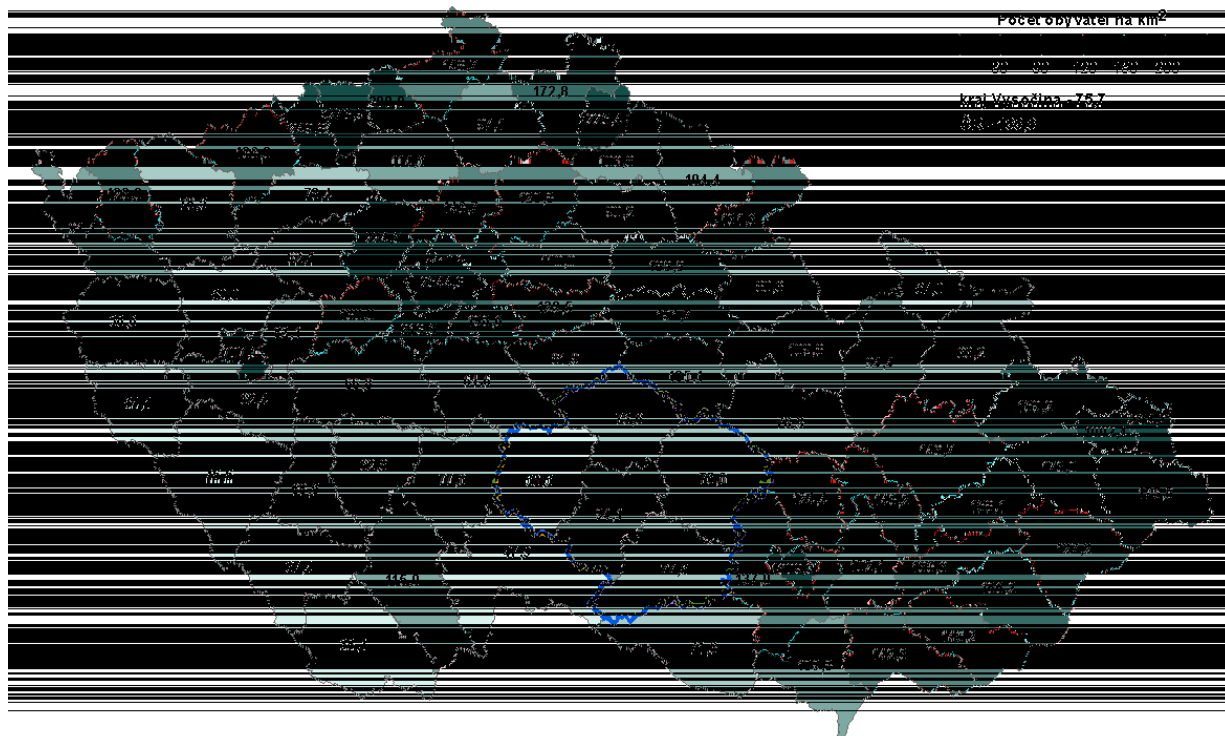
Zdroj dat: Malý lexikon obcí České republiky 2011. ČSÚ, Praha 2011.; Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2011. ČSÚ Praha, 2011; Registr sčítacích obvodů a budov. ČSÚ Praha, 2012

2. Obyvatelstvo a sídelní struktura

2.1 Stav a pohyb obyvatelstva

Kraj Vysočina se s 514 404 obyvateli (k 30. 9. 2011) řadí k méně lidnatým krajům České republiky (třetí populačně nejmenší po Karlovarském a Libereckém) a na obyvatelstvu ČR se podílí 4,9 %. Zatímco obyvatelstvo tvoří dvacetinu populace ČR, rozloha kraje zaujímá 1/12 území státu (8,6 %). Z toho plyne velmi nízká hustota zalidnění; na 1 km² připadá 76 obyvatel (v ČR 134 obyvatel), což je po Plzeňském a Jihočeském kraji třetí nejnižší hodnota mezi kraji ČR.

Obr. 2.1: Hustota zalidnění v okresech ČR k 30. 9. 2011

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2011. ČSÚ Praha, 2011

Tab. 2.1: Vývoj počtu obyvatel v okresech Kraje Vysočina v letech 1869 – 2011

Okres	1869	1910	1930	1950	1991	2001	2011
Havlíčkův Brod	106 421	110 719	105 871	93 312	96 113	95 040	95 679
Jihlava	99 553	111 175	112 378	92 940	109 883	109 856	112 707
Pelhřimov	99 331	100 702	90 990	74 597	74 614	72 984	72 875
Třebíč	87 050	103 395	107 317	99 756	114 289	114 636	113 590
Žďár nad Sázavou	113 125	110 497	105 212	92 023	118 841	119 627	119 718
Vysočina	505 480	536 488	521 768	452 628	513 740	512 143	514 569
Česká republika	7 621 086	10 076 727	10 674 240	8 896 086	10 302 215	10 230 060	10 532 770

Pozn.: Stav obyvatelstva dle výsledků příslušných sčítání lidu, v roce 2011 průběžná evidence obyvatelstva k 30. 9. 2011.

Zdroj dat: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. ČSÚ Praha, 2006.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2011. ČSÚ Praha, 2011

Z historického pohledu bydlelo na území kraje více obyvatel nejen před druhou, ale také před první světovou válkou. Nejvyšší počet obyvatel na území Kraje Vysočina byl registrován při sčítání v roce 1910, kdy zde žilo 536 488 osob (tabulka 2.1). Velké populační ztráty byly zaznamenány v průběhu první světové války (vysoká úmrtnost) a po skončení druhé světové války (odsun a dosídlování). Současný stav je i přes mírný nárůst počtu obyvatel v posledních letech blízký počtu obyvatel, který byl zjištěn při prvním moderním sčítání lidu na našem území v roce 1869. Vývoj počtu obyvatel byl však značně územně diferencován. Zatímco v období moderní populační statistiky (1869 – 2001)

nejvýznamněji vzrostl počet obyvatel v okrese Třebíč (o 32 %; tempo růstu v tomto okrese se blíží populačnímu růstu celé ČR), tak v okrese Pelhřimov počet obyvatel v tomto období klesl na méně než tři čtvrtiny stavu v roce 1869. Také v okrese Havlíčkův Brod je současný počet obyvatel nižší než před 140 lety. V období po 2. světové válce se nejdynamičtějším populačním růstem vyznačoval okres Žďár nad Sázavou.

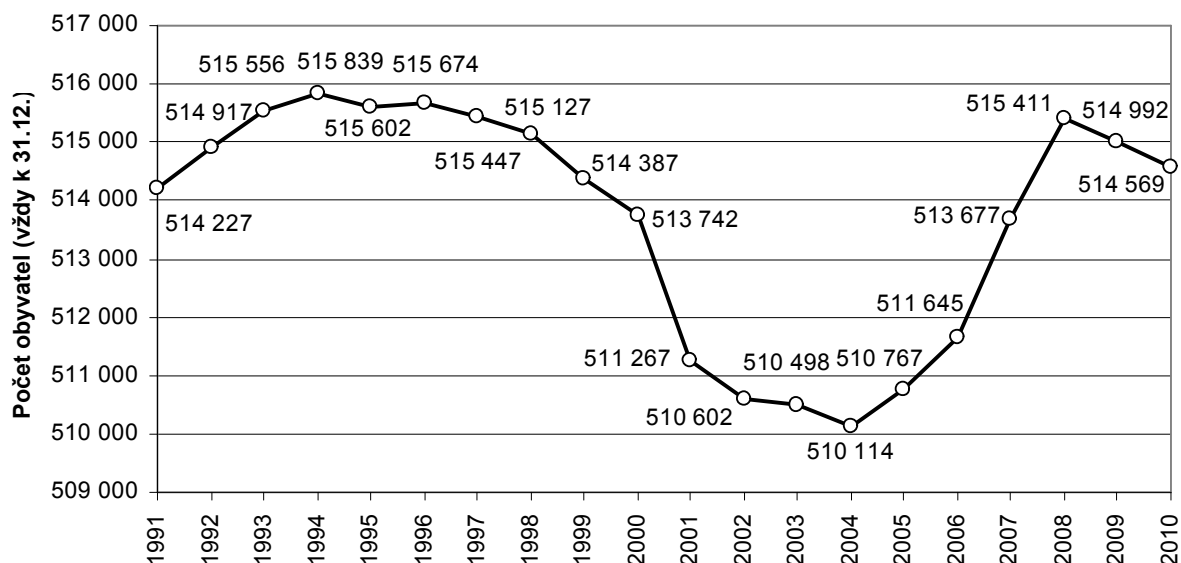
Tab. 2.2: Indexy vývoje počtu obyvatel v okresech Kraje Vysočina v letech 1869 – 2011

Okres	1910/1869	1930/1910	1950/1930	1991/1950	2001/1991	2001/1869	2011/2001
Havlíčkův Brod	104,0	95,6	88,1	103,0	98,9	89,3	100,7
Jihlava	111,7	101,1	82,7	118,2	100,0	110,3	102,8
Pelhřimov	101,4	90,4	82,0	100,0	97,8	73,5	99,8
Třebíč	118,8	103,8	93,0	114,6	100,3	131,7	98,9
Žďár nad Sázavou	97,7	95,2	87,5	129,1	100,7	105,7	100,0
Vysočina	106,1	97,3	86,7	113,5	99,7	101,3	100,4
Česká republika	132,2	105,9	83,3	115,8	99,3	134,2	103,1

Zdroj dat: viz tabulka 2.1, vlastní výpočty

Informaci o vývoji počtu obyvatel v Kraji Vysočina v posledních dvou dekadách podává obrázek 2.2. Do konce roku 1994 ještě počet obyvatel rostl, v roce 1995 nastal první pokles, ale o rok později došlo opět k mírnému nárůstu stavu, který však nedosáhl výše z roku 1994. Poté již počet obyvatel v kraji klesal až do roku 2004. Teprve v roce 2005 zaznamenala Vysočina meziroční růst populace. Výrazný skok v počtu obyvatel kraje v roce 2001 byl způsoben opravou dle výsledků sčítání 2001 (snížení počtu obyvatel v důsledku této opravy o 1 509 osob). Po několikaletém růstu došlo v roce 2009 k opětovnému poklesu počtu obyvatel v kraji, který pokračoval i v následujícím roce.

Obr. 2.2: Vývoj počtu obyvatel v Kraji Vysočina v letech 1991 – 2010 (vždy k 31.12.)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Vývoj počtu obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností (SO ORP) od roku 2004 zachycuje následující tabulka. Nejvíce obyvatel, téměř sto tisíc, má SO ORP Jihlava. V trebičském SO ORP žije o více než dvacet tis. osob méně. Nejmenším sídlem SO ORP je Pacov, a také počet obyvatel tohoto správního obvodu je nejnižší, když nedosahuje ani hranice 10 tis. obyvatel. Absolutní nárůst počtu obyvatel mezi roky 2004 a 2010 zaznamenalo Jihlavsko (3 084), Havlíčkobrodsko (863) a Velkomeziříčsko (844). Velké úbytky počtu obyvatel byly naopak zjištěny v SO ORP Bystřice n.P. (498), Světlá n.S. (265) a Třebíč (243).

Tab. 2.3: Vývoj počtu obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina v letech 2004 – 2010 (vždy k 31.12.)

Správní obvod obce s rozšířenou působností	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	20 889	20 816	20 704	20 629	20 622	20 489	20 391
Havlíčkův Brod	51 609	51 669	51 776	52 178	52 610	52 455	52 472
Humpolec	16 814	16 839	16 942	17 123	17 203	17 174	17 202
Chotěboř	22 380	22 531	22 431	22 698	22 805	22 767	22 647
Jihlava	96 550	97 340	97 800	98 202	98 946	99 421	99 634
Moravské Budějovice	24 391	24 308	24 355	24 438	24 372	24 267	24 187
Náměšť nad Oslavou	13 482	13 430	13 411	13 406	13 405	13 382	13 416
Nové město na Moravě	19 526	19 488	19 540	19 670	19 799	19 619	19 566
Pacov	10 068	10 080	10 010	10 005	10 011	9 955	9 914
Pelhřimov	45 395	45 420	45 530	45 830	46 013	45 888	45 759
Světlá nad Sázavou	20 406	20 333	20 325	20 342	20 262	20 201	20 141
Telč	13 581	13 523	13 469	13 455	13 487	13 490	13 492
Třebíč	76 230	76 135	76 221	76 309	76 251	76 163	75 987
Velké Meziříčí	34 918	34 975	35 230	35 369	35 575	35 686	35 762
Žďár nad Sázavou	43 875	43 880	43 901	44 023	44 050	44 035	43 999
Vysočina	510 114	510 767	511 645	513 677	515 411	514 992	514 569

Zdroj dat: Databáze MOS. ČSÚ Praha.

Od poloviny 19. století do současnosti, tedy v období, za které existují spolehlivé údaje o počtu obyvatel, lze zaznamenat velký nárůst počtu obyvatel bydlících ve městech. V roce 1850 bydlelo v současných městech kraje pouze 118 474 osob, tedy 23,0 % obyvatelstva kraje. K 31. 12. 2010 žilo ve městech na Vysočině již 297 938 obyvatel, tedy 57,9 % obyvatel kraje. To byl však výrazně nižší podíl než v celé ČR (70,0 %) a třetí nejnižší hodnota ze všech krajů ČR hned po Středočeském a Olomouckém kraji.

Největším městem byla vždy Jihlava. V sídelním systému Vysočiny nejvíce vzrostla role Žďáru nad Sázavou, a to zejména v souvislosti s poválečnou výstavbou Žďárských strojíren. Nyní je Žďár nad Sázavou 4. největším městem kraje po Jihlavě, Třebíči a Havlíčkově Brodu. Na významu naopak nejvíce ztratilo město Polná. V polovině 19. století měla Polná celkem 5 195 obyvatel a byla 4. největším městem kraje. K 31. 12. 2010 bydlelo v Polné 5 238 obyvatel, a to ji řadilo až na 16. místo v souboru měst Kraje Vysočina, i když v posledních letech zaznamenalo město Polná nárůst počtu obyvatel. V období 1850 - 2010 se snížil počet obyvatel také ve městech Počátky, Golčův Jeníkov, Černovice, Brtnice, Svatka a zejména v Červené Řečici a Habrech. Nejmladšími městy (od roku 1999 a 2000) jsou Svatka, Ždírec nad Doubravou, Brtnice, Horní Cerekev a Červená Řečice, která získala titul města teprve v dubnu 2007. Bližší údaje o počtu obyvatel měst Kraje Vysočina uvádí tabulka 2.1 v přílohách Profilu Kraje Vysočina.

Nově byl zaveden reprezentativní titul městys. V Kraji Vysočina bylo v prosinci roku 2011 evidováno 40 městysů.

2.1.1 Porodnost, úmrtnost, potratovost a přirozený přírůstek

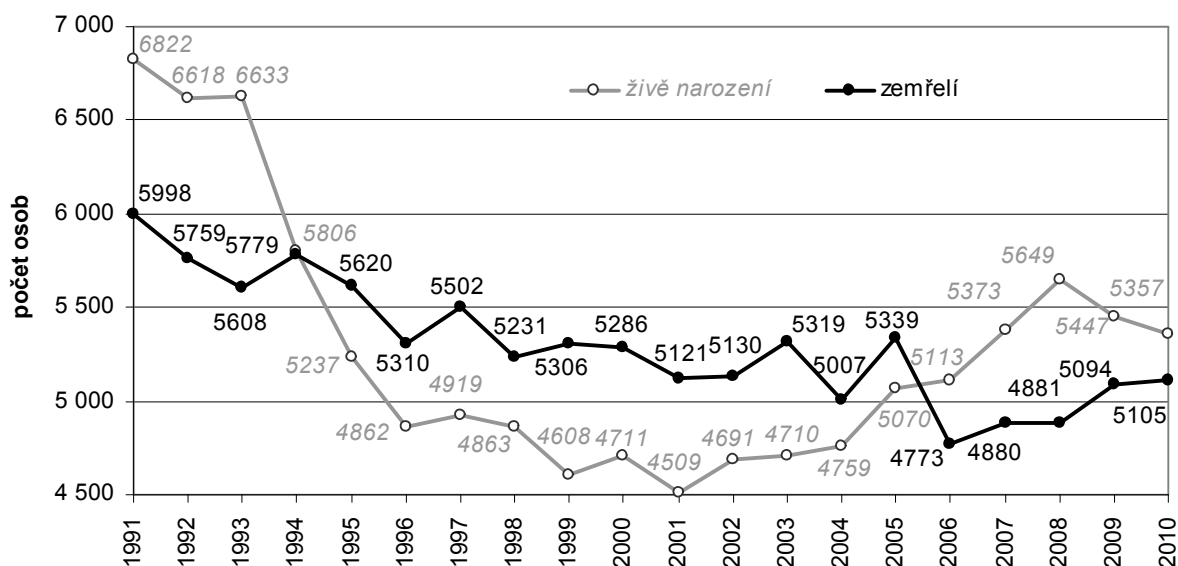
Počet **živě narozených** dětí vykazoval v Kraji Vysočina po 2. světové válce, kdy se rodilo více než 12 tis. dětí ročně, klesající tendenci až do konce šedesátých let. Tehdy počet živě narozených klesl pod 7,5 tis. (nejméně v roce 1968). Poté již dochází k populační explozi charakteristické pro celé tehdejší Československo, která probíhala v sedmdesátých letech a svého vrcholu dosáhla v roce 1974, kdy se v Kraji Vysočina narodilo ročně téměř 10 tis. dětí. Poté již slábne pronatalitní populační klima a dochází k prudkému úbytku počtu živě narozených; již v roce 1981 se v Kraji Vysočina narodilo méně než 8 tis. dětí, o šest let později pak dokonce méně než 7 tis. dětí.

Stejně jako na úrovni celé České republiky docházelo i v Kraji Vysočina od roku 1990 (s výjimkou roku 1993) k poklesu počtu živě narozených. V období let 1996 - 2004 se počet živě narozených v Kraji Vysočina každoročně pohyboval v rozmezí 4,5 až 5 tis. osob. V letech 2005 až 2010 však opět došlo k překročení hranice 5 000 živě narozených.

Zatímco v ČR bylo minima v počtu živě narozených dosaženo v roce 1999, v Kraji Vysočina se tak stalo až o dva roky později. Poté se počet živě narozených každoročně zvyšoval, po maximu

zaznamenaném v roce 2008 následuje opětovný propad. V roce 2010 připadalo na 1 000 obyvatel Vysočiny (středního stavu) 10,4 živě narozených dětí (průměr ČR – 11,1), což byla druhá nejnížší hodnota po kraji Zlínském.

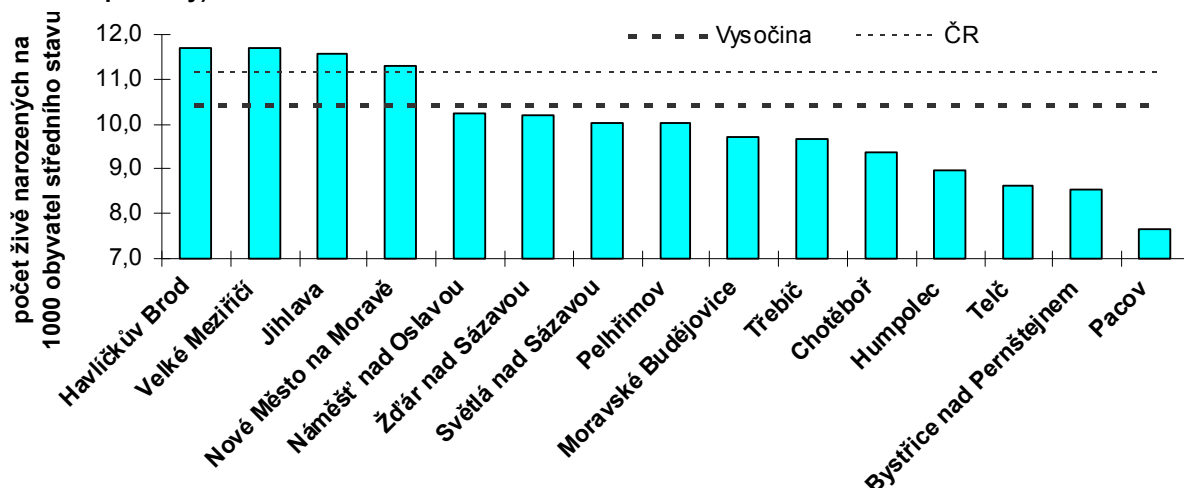
Obr. 2.3: Vývoj počtu živě narozených a zemřelých v Kraji Vysočina v letech 1991 – 2010

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností počty živě narozených meziročně kolísají. Hrubá míra porodnosti (počet živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu) byla v období 2006 - 2010 nejvyšší ve správním obvodu ORP Havlíčkův Brod. Nad průměr ČR se v souhrnu za pětileté období rovněž dostalo Velkomeziříčsko, Jihlavsko a Novoměstsko. Nejnížší hrubou míru porodnosti vykázalo Telčsko, Bystřicko a Pacovsko (viz obr. 2.4). Přes meziroční kolísání hodnot počtu živě narozených dětí lze u některých správních obvodů ORP v průběhu posledních pěti let vysledovat trendy. Zřetelné jsou zejména růsty hodnot, které meziročně vykazovaly Jihlavsko a Havlíčkobrodsko. Podrobnější údaje za jednotlivé správní obvody uvádí tabulky 2.2 a 2.3 v přílohách.

Obr. 2.4: Hrubá míra porodnosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměry)

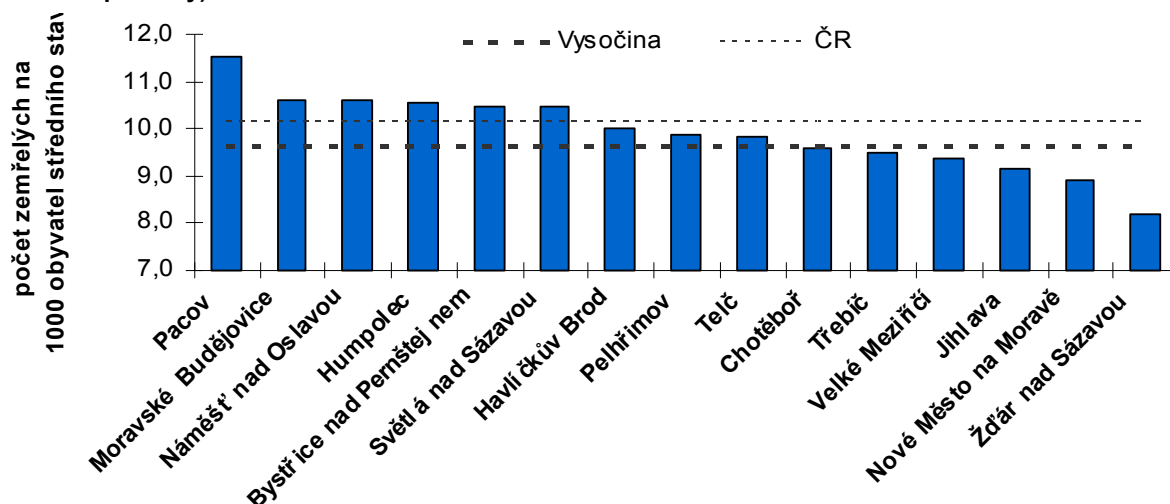

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Také roční údaje o **zemřelých** v Kraji Vysočina zaznamenaly v poválečném období dynamický vývoj. Až do konce šedesátých let umíralo na území Kraje Vysočina ročně 5 až 6 tis. osob. V roce 1968 byla přesažena hranice 6 tis. a nastalo období s vyšší úmrtností (6 – 7 tis. zemřelých ročně), které trvalo až do počátku devadesátých let.

V roce 1991 počet zemřelých opět klesl pod hranici 6 tis. Přes určitou rozkolísanost počet zemřelých stále klesal tak, že v roce 2006 bylo na Vysočině evidováno méně než 5 000 zemřelých osob a bylo tak dosaženo dlouholetého minima. Poté však následuje opětovný nárůst a od roku 2009 se počty zemřelých pohybují nad zmíněnou hranicí. Na 1 000 obyvatel kraje tak připadlo v roce 2010 pouze 9,9 úmrtí, což byla čtvrtá nejnižší hodnota v mezikrajském porovnání.

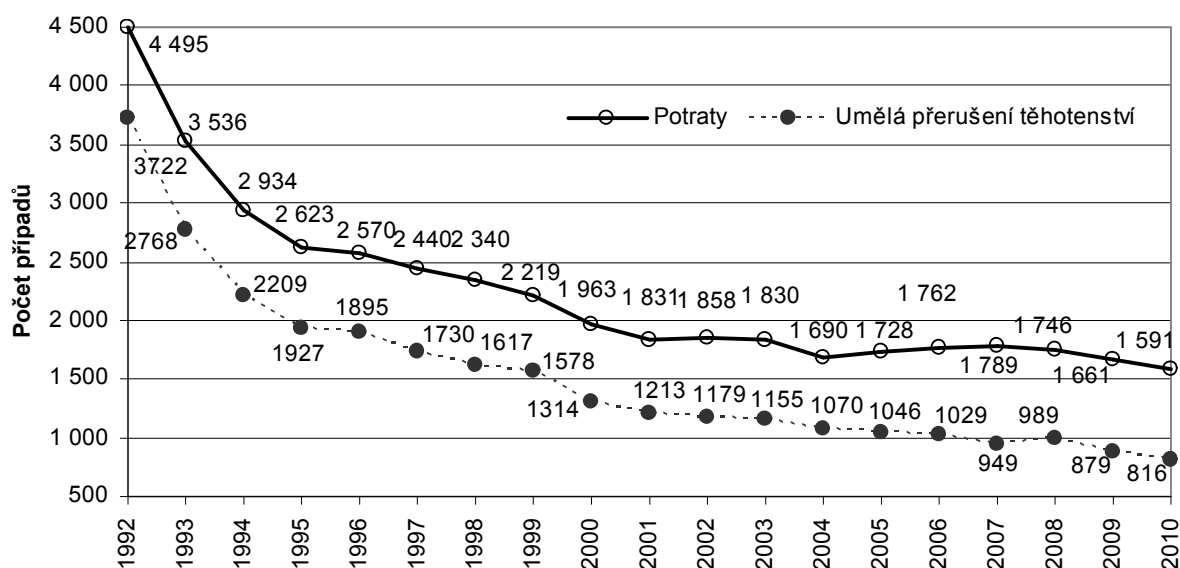
Obr. 2.5: Hrubá míra úmrtnosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměry)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha

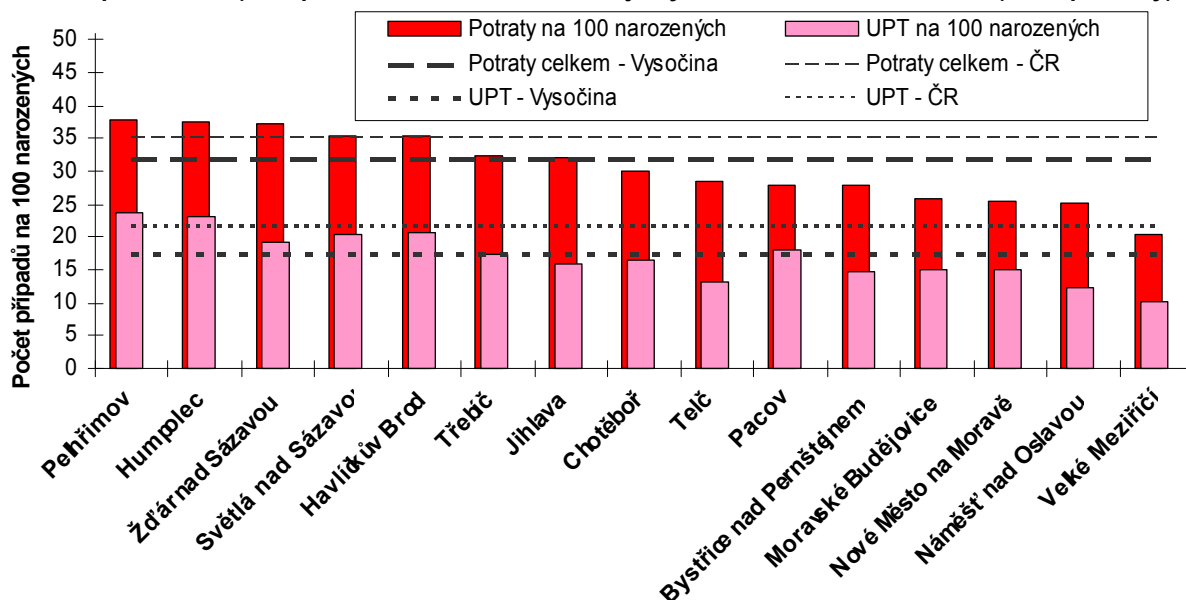
Mezi jednotlivými obvody SO ORP Kraje Vysočina panují poměrně značné rozdíly. Jak vyplývá z obrázku 2.5. Relativní hodnoty úmrtnosti jsou nejvyšší právě v těch regionech, kde jsou nejpříznivější natalitní charakteristiky. Počet zemřelých na tisíc obyvatel středního stavu byl v období let 2003 - 2010 pětkrát nejvyšší ve správním obvodu ORP Humpolec, třikrát na Pacovsku a jednou na Náměšťsku a Moravskobudějovicku. Naopak nejpříznivější hodnoty v úmrtnostních statistikách vykazovalo ve sledovaném období Žďársko (6x) a Novoměstsko (2x). Informace o úmrtnostních poměrech na úrovni správních obvodů ORP podávají tabulky 2.4 a 2.5 v přílohách.

Před rokem 1990 se Česká republika vyznačovala vysokým počtem **potratů**, resp. **umělých přerušení těhotenství** na počet živě narozených dětí (index potratovosti), což souviselo s nízkou mírou religiozity obyvatel a nízkým využíváním antikoncepčních prostředků. Potratovost je v ČR statisticky sledována od počátku sedmdesátých let. V roce 1971 bylo v Kraji Vysočina zaznamenáno necelých 3 tis. potratů. Až do roku 1986 jejich počet rostl velmi pozvolna až k hranici 4 tis., poté došlo ke značnému meziročnímu nárůstu o více než tisíc potratů. K zásadnímu růstu počtu umělých přerušení těhotenství ve druhé polovině osmdesátých let výrazně přispělo přijetí vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 75/1986 Sb., která mj. blíže upravovala podmínky, za nichž bylo možné přerušit těhotenství ze zdravotních důvodů. Nad hranici 5 tis. se počet potratů dostal v roce 1988 a udržel se zde až do roku 1991. V následujících letech však v Kraji Vysočina stejně jako v ČR počet interrupčních zákroků strmě klesal. Pod hranici 3 tis. se počet potratů v Kraji Vysočina dostal již v roce 1994, pod dvoutisícovou hodnotu pak v roce 2000. V roce 2010 počet potratů v Kraji Vysočina meziročně mírně klesl na 1 591 případů. To bylo způsobeno snížením počtu uměle přerušovaných těhotenství na 816 případů. Počet umělých přerušení těhotenství se každoročně snižuje od počátku devadesátých let, přičemž v roce 2007 bylo na Vysočině poprvé evidováno méně než tisíc takových případů. V kraji bylo v roce 2010 zaznamenáno 17,3 umělých přerušení těhotenství na 100 narozených dětí, což bylo méně než činil průměr ČR (21,7) a po Pardubickém nejméně mezi kraji ČR.

Obr. 2.6: Vývoj počtu potratů (včetně umělých přerušení těhotenství) a umělých přerušení těhotenství v Kraji Vysočina v letech 1992 – 2010

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010, Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

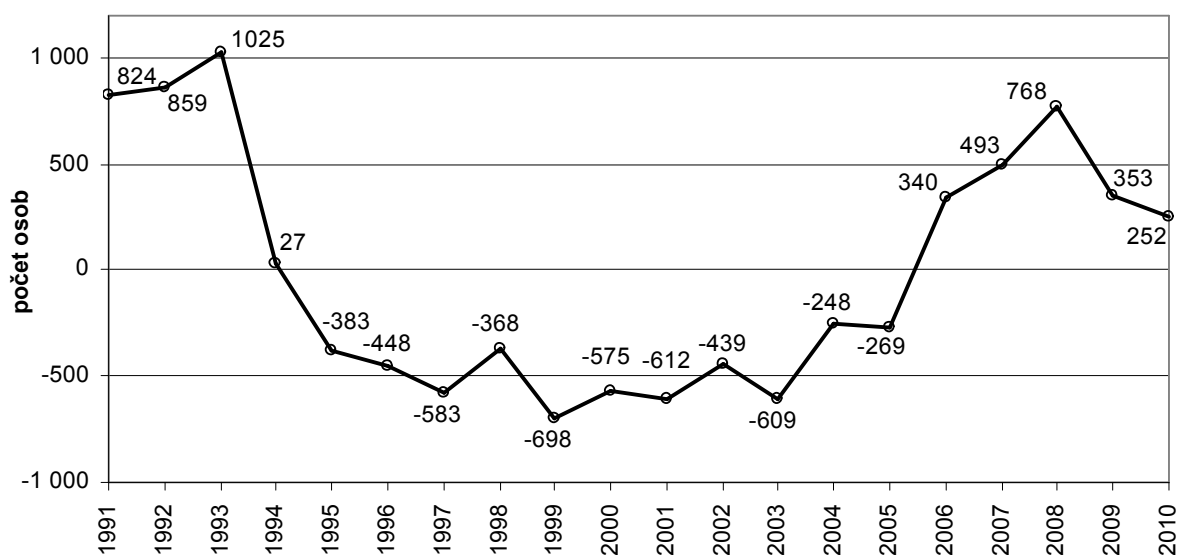
Na úrovni jednotlivých správních obvodů ORP vykazovalo v ročním průměru let 2006 - 2010 nejvyšší index potratovosti Pelhřimovsko, Humpolecko a Havlíčkobrodsko, kde byl překonán průměr České republiky. U počtu umělých přerušení těhotenství na 100 narozených byl republikový průměr překročen ve dvou správních obvodech ORP. Daleko příznivější situace vládne dlouhodobě ve východní části Kraje Vysočina. Územní srovnání nabízí obrázek 2.7.

Obr. 2.7: Počet potratů včetně umělých přerušení těhotenství (UPT) na 100 narozených dětí (index potratovosti) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměry)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2010. ČSÚ Praha, 2011.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Kraj Vysočina se v minulosti dlouhodobě vyznačoval vysokým **přirozeným přírůstkem** obyvatelstva (rozdíl mezi počtem živě narozených a zemřelých). Ten v období po 2. světové válce bohatě nahrazoval úbytek obyvatelstva způsobený stěhováním, takže mezi prvním poválečným sčítáním v roce 1950 a rokem 1991 počet obyvatel v Kraji Vysočina vzrostl téměř o 60 tisíc.

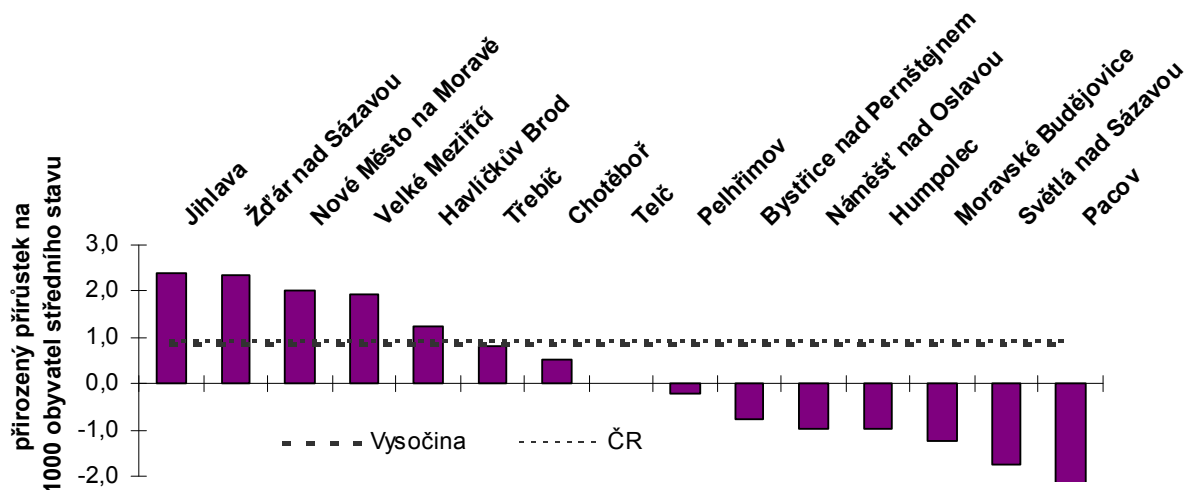
Obr. 2.8: Přirozený přírůstek obyvatel v Kraji Vysočina v letech 1991 – 2010

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Nepříznivý demografický vývoj v České republice, který započal již v první polovině devadesátých let, se promítl i na Vysočině. V roce 1995 zaznamenal kraj poprvé ztrátu obyvatelstva přirozenou měnou. Rozdíl mezi živě narozenými a zemřelými se pohyboval v záporných číslech až do roku 2005. V roce 2006 vykázal Kraj Vysočina po 12 letech kladný přirozený přírůstek obyvatelstva. Nejvyšší přírůstek byl zjištěn v roce 2008. Vývoj přirozeného přírůstku od roku 1991 zachycuje obrázek č. 2.8.

Obr. 2.9: Přirozený přírůstek (úbytek) na 1 000 obyvatel středního stavu ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměry)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností zaznamenalo v průměru let 2006 - 2010 kladné přirozené přírůstky sedm správních obvodů ORP, z nichž rovněž pět vykázalo vyšší nárůst populace přirozenou měnou, než činil celostátní průměr. Dle obrázku 2.9 byl ve sledovaném období nejvýraznější přirozený úbytek obyvatelstva na Pacovsku a Světelsku. Pokud se budeme zabývat trendy (tabulky 2.6 a 2.7 v přílohách), tak přes poměrně značné kolísání hodnot přirozeného přírůstku na úrovni menších územních celků nelze opomenout přechod z výrazně záporných do kladných čísel u Jihlavska, což je zřejmě způsobeno migrační atraktivitou krajského města a okolí pro mladší složku populace zakládající rodiny. Od roku 2003 vykazoval pravidelně kladné hodnoty přirozeného přírůstku obvod ORP Žďár nad Sázavou a Nové Město na Moravě. Na druhou stranu v období let 2003 - 2010 každoročně přirozenou měnou obyvatelstvo ztrácelo Světelsko a Moravskobudějovicko.

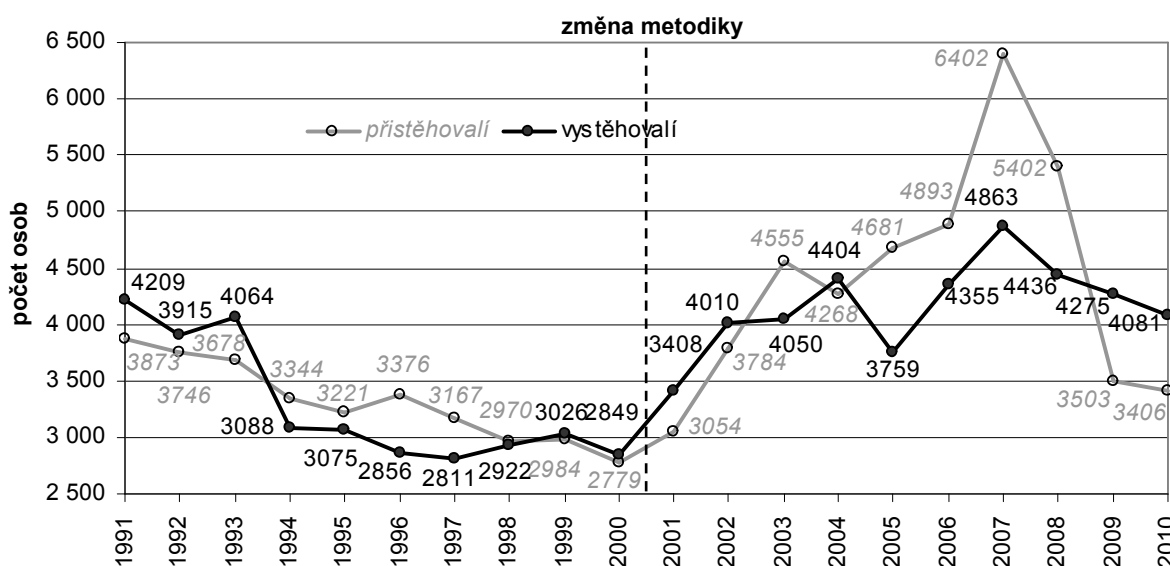
2.1.2 Migrace obyvatelstva

Vývoj počtu obyvatel území kraje není ovlivněn pouze přirozenou měnou, ale také migrací, tedy počtem přistěhovaných a vystěhovaných. Od konce 2. světové války se Kraj Vysočina až na výjimky vyznačoval spíše vyšším počtem vystěhovaných než přistěhovaných. Tento trend přerušila až výstavba jaderné elektrárny v Dukovanech, která způsobila velký příliv obyvatel do okresu Třebíč v letech 1981 – 1983. Ke konci osmdesátých let však kraj znovu vykazoval záporné migrační saldo, tedy vyšší počet vystěhovaných než přistěhovaných, a tento stav přetrval až do konce roku 1994. Tehdy byl poprvé po deseti letech zaznamenán vyšší počet přistěhovaných než vystěhovaných a obdobná situace vydržela celých pět let. Od roku 2001 bylo přikročeno ke změně metodiky evidence migrujících osob. Počet vystěhovaných i přistěhovaných se zvýšil díky nově započítávaným cizincům, kteří u nás pobývají na základě víza přesahujícího platnost 90 dní. Na vyšším počtu migrantů se rovněž podílí cizinci s azylem. Od roku 2001 počet přistěhovaných rostl, přičemž v roce 2007 dosáhl rekordní úrovně. Počet vystěhovaných se každoročně zvyšoval až do roku 2004, v roce 2005 nastal meziroční propad počtu emigrujících osob z Kraje Vysočina, ovšem poté došlo opět k dalším meziročním růstům. Hodnota za rok 2007 byla stejně jako u imigrantů rekordní. V roce 2008 došlo k výraznému snížení počtu přistěhovaných do Kraje Vysočina i vystěhovaných z kraje. V roce 2009 pokračoval výrazný pokles počtu přistěhovaných, ten se v roce 2010 snížil, proto bylo po čtyřech letech opět zaznamenáno záporné saldo migrace.

V roce 2010 se do Kraje Vysočina **přistěhovalo** celkem 3 406 osob, z toho 411 osob tvořili cizinci. Na 1 000 obyvatel středního stavu připadalo 6,6 přistěhovaných, což v mezikrajském srovnání představovalo čtvrtou nejnižší hodnotu hrubé míry imigrace. Nižší příliv přistěhovaných přepočtený na počet obyvatel byl zaznamenán jen v Moravskoslezském, Olomouckém, a Zlínském kraji.

Počet **vystěhovaných** z Vysočiny v roce 2010 činil 4 001 osob, což znamenalo 7,9 emigrantů na 1 000 obyvatel středního stavu. Hrubá míra emigrace tak byla sedmá nejvyšší v mezikrajském porovnání.

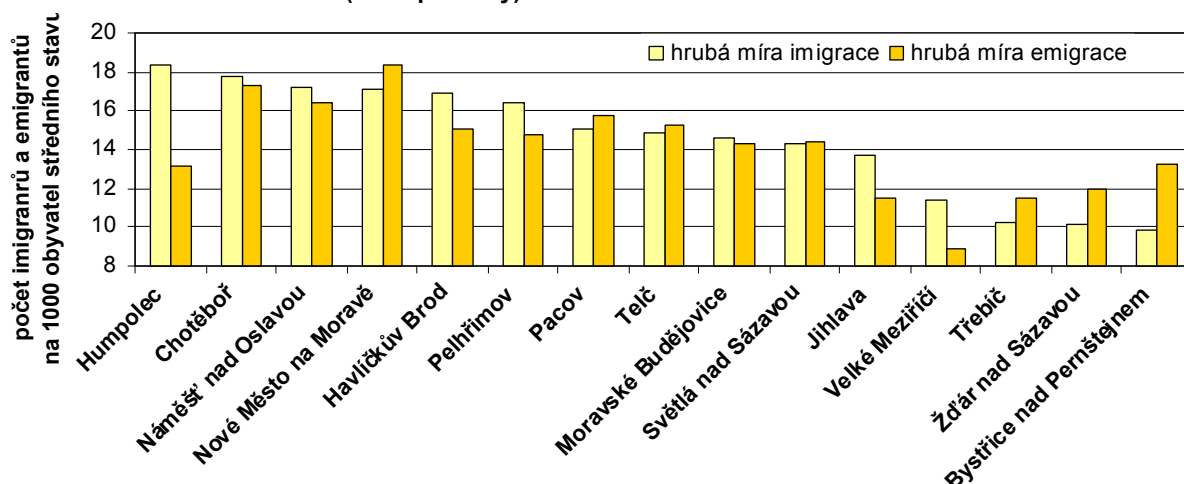
Obr. 2.10: Vývoj počtu přistěhovaných do Kraje Vysočina a vystěhovaných z Kraje Vysočina v letech 1991 – 2010

Poznámka: Za roky 1991 - 2000 je v zahraničním stěhování České republiky zahrnuto stěhování všech osob (včetně cizinců) s místem trvalého pobytu v České republice a od 1.1.2001 všech občanů ČR s trvalým pobytem na území ČR, cizinců s povolením k trvalému pobytu na území ČR, cizinců s vízem nad 90 dní a cizinců s azylem na území ČR.

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Počet přistěhovaných do jednotlivých správních obvodů ORP bývá meziročně poměrně dost proměnlivý. V relativním vyjádření (podle hrubé míry imigrace) byly v letech 2006 - 2010 nejméně úspěšné v přitahování nových obyvatel spíše správní obvody v západní polovině Kraje Vysočina. Naopak do regionů na východě kraje se lidé stěhovali se značně nižší intenzitou. Určitou výjimkou jsou periferní regiony Novoměstska, Moravskobudějovicka a Náměšťska, kde však „pull faktor“ představují spíše armádní zařízení, domovy důchodců nebo jiná podobná zařízení přesahující působnost regionů.

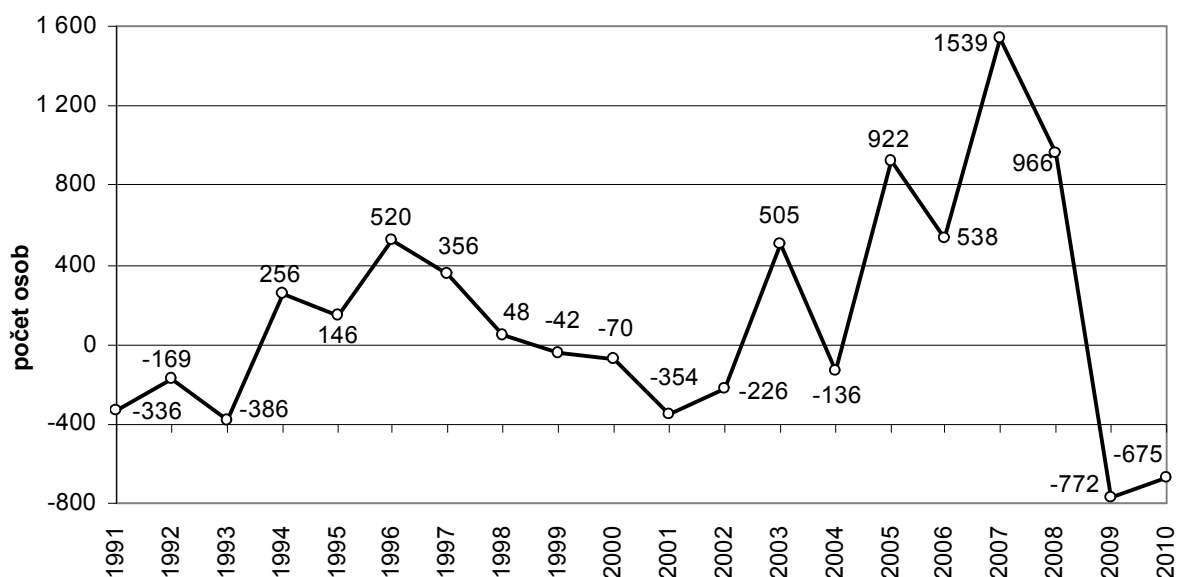
Obr. 2.11: Hrubá míra imigrace a hrubá míra emigrace ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměry)

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Vztaženo na počet obyvatel evidovaly ve sledovaném období 2006 - 2010 nejvíce emigrujících osob periferní regiony Kraje Vysočina – Novoměstsko, Chotěbořsko, Náměšťsko. S daleko nejnižší intenzitou se lidé stěhovali ze správního obvodu ORP Velké Meziříčí, dále pak z Jihlavska, Třebíčska a Žďárského.

Pokud se budeme zabývat trendy, poměrně evidentní je od roku 2003 značný nárůst imigrujících osob na Jihlavsko, Pelhřimovsko, Havlíčkobrodsko, Novoměstsko, Velkomeziříčsko a Humpolecko. Tento trend byl však popřen v letech 2008 - 2010 díky výraznému poklesu počtu přistěhovalých osob.

V roce 2007 vykázal Kraj Vysočina rekordní **přírůstek stěhováním** o 1 539 osob, naopak v letech 2009 a 2010 byl zaznamenán největší úbytek stěhováním o 772 a 675 osob. Větší ztráta obyvatel stěhováním byla v roce 2010 podle hrubé míry migračního salda zjištěna pouze u krajů Moravskoslezský a Karlovarský.

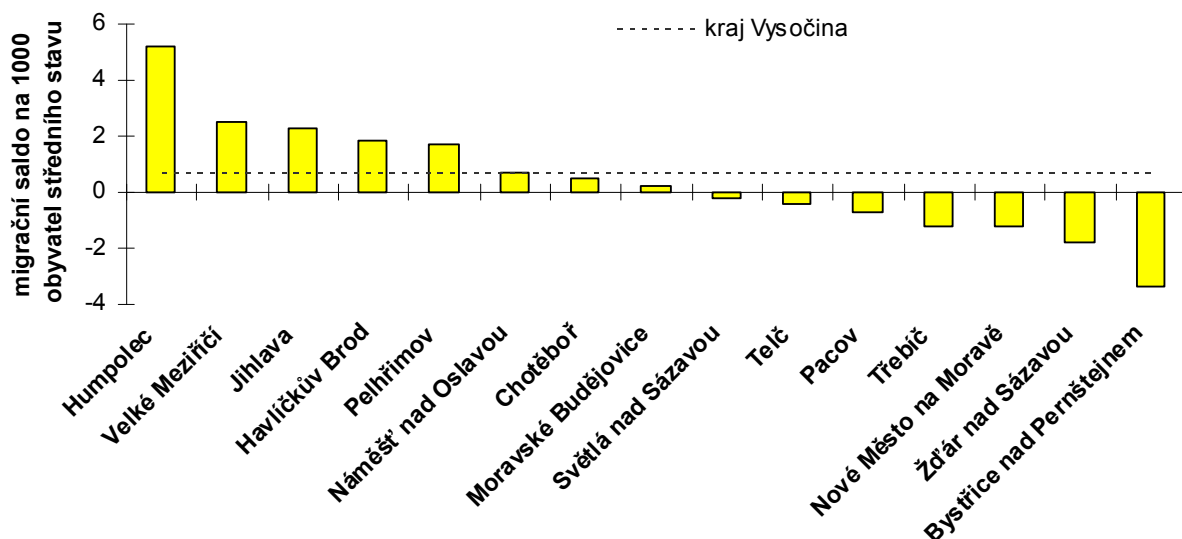
Obr. 2.12: Vývoj migračního salda Kraje Vysočina v letech 1991 – 2010

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností existují v bilanci stěhování obyvatel nemalé rozdíly. Ztrátu obyvatelstva stěhováním vykázalo v souhrnu let 2006 - 2010 celkem 7 správních

obvodů ORP, přičemž největší pokles populace tímto způsobem nastal v případě Bystřicka. Mezi migračně nejvíce ziskové patřilo ve sledovaném období Humpolecko. Jak vyplývá z tabulek 2.12 a 2.13 v přílohách, v období 2003 – 2010 zaznamenaly ztrátu obyvatel stěhováním s jedinou výjimkou každoročně správní obvody ORP Bystřice nad Pernštejnem. Migrační saldo bylo ve stejném období pravidelně v kladných číslech pouze s jednou výjimkou na Humpolecku, Jihlavsku a Velkomeziříčsku.

Obr. 2.13: Hrubá míra migračního salda ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměr)

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

V průběhu devadesátých let došlo také k významné změně směrů migrace mezi městy a venkovem: po desetiletích převahy migrace z venkova do měst došlo k zásadnímu obratu. Města jako celek, zejména střední a větší města, v současnosti obyvatelstvo migračně ztrácí, zatímco venkovské obce (jako celek) mají kladné migrační saldo, avšak při velkých regionálních rozdílech. Specifickým fenoménem je migrační atraktivita obcí v zázemí větších měst (suburbanizace), která se ale na Vysočině dosud projevila výrazněji pouze v okolí Jihlavy.

2.1.3 Celkový přírůstek obyvatelstva

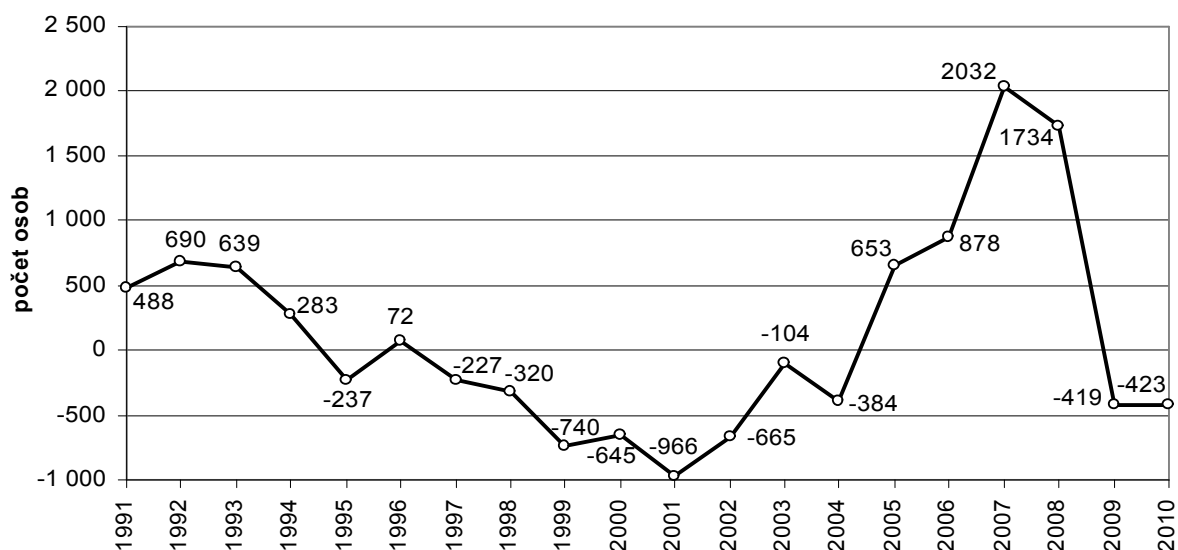
Celkový růst (úbytek) populace je výsledkem kombinace čtyř charakteristik pohybu obyvatelstva. Jeho výpočet určuje součet počtu živě narozených a přistěhovalých obyvatel do daného regionu, odečítá se počet zemřelých a vystěhovalých osob.

Na počátku devadesátých let vykazoval Kraj Vysočina růst populace v řádu několika stovek osob ročně. Poprvé se Vysočina dostala do záporných čísel v roce 1995. Přestože se kraj o rok později opět „vynořil“ nad nulu, v letech 1997 - 2004 zaznamenávala Vysočina každoročně celkový přírůstek obyvatel v záporných hodnotách; jednalo se tedy o populační pokles. Ten byl nejvýraznější v roce 2001, ve kterém Kraj Vysočina přišel skoro o 1 000 obyvatel¹⁾. V následujících letech nastal zcela opačný vývoj a v kraji se zvyšoval počet obyvatel, nejvíce v roce 2007. Pak již nastává další zlom, v roce 2008 došlo ještě přírůstku obyvatelstva ale již menšímu. V letech 2009 a 2010 byla opět zaznamenána záporná hodnota celkového přírůstku obyvatel.

Srovnání mezi kraji podle celkového růstu obyvatel v roce 2010 vyznívá jednoznačně nejlépe pro Prahu a Středočeský kraj, ve kterých byly zaznamenány absolutní i relativní přírůstky obyvatelstva zdaleka nejvyšší. V Kraji Vysočina byl evidován v relativním vyjádření třetí nejvyšší celkový úbytek obyvatel. Vyšší úbytek populace v přepočtu na 1 000 obyvatel středního stavu vykázaly v roce 2010 pouze kraje Moravskoslezský a Zlínský.

¹⁾ Tak vysoký úbytek obyvatelstva byl zapříčiněn mj. opravou, která byla uskutečněna na základě výsledků sčítání lidu. Data ze sčítání lidu se poněkud lišila od údajů z průběžné evidence obyvatel.

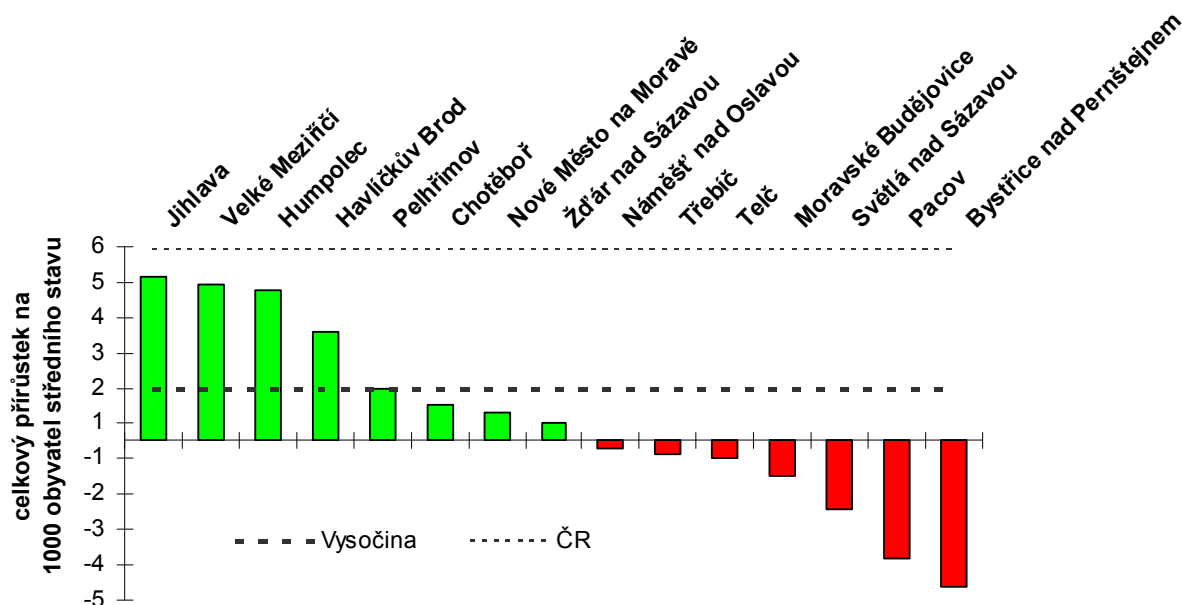
Obr. 2.14: Vývoj celkového přírůstu obyvatel v letech 1991 – 2010

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Souhrnný růst populace v období let 2006 – 2010 vykázalo osm z patnácti správních obvodů ORP. Na Jihlavsku jako jediném správním obvodu rostl počet obyvatel v relativním vyjádření rychleji než činil průměr České republiky. Nejvýznamnější roli hrál příliv imigrujících osob ve správních obvodech v západní polovině kraje. Kladné saldo přirozené měny hrálo roli v případě správních obvodů ORP Nové Město na Moravě a Žďár nad Sázavou. Dle obrázku 2.15 zaznamenal v období 2006 – 2010 nejvyšší průměrný roční úbytek obyvatel správní obvod ORP Bystřice nad Pernštejnem, výrazně záporné hodnoty celkového přírůstu vykazovaly také další periferní regiony – Pacovsko, Světelsko, Moravskobudějovicko a Telčsko. V letech 2003 – 2010 vykazovalo populační úbytek každoročně pouze Bystřicko, s jednou výjimkou dále Náměšťsko a Světelsko (viz tabulky 2.14 a 2.15 v přílohách). Od roku 2003 byl každoročně evidován růst populace na Jihlavsku.

Obr. 2.15: Hrubá míra celkového přírůstu ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměr)

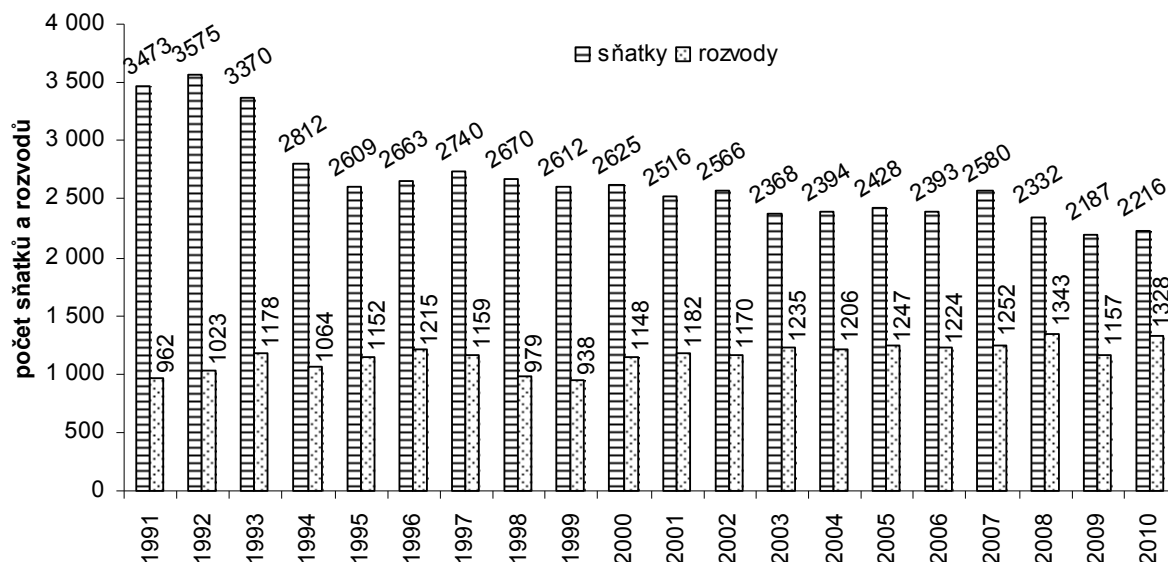

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010 ; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

2.1.4 Sňatečnost a rozvodovost

Jedním z demografických jevů, který je významně ovlivněn ekonomickou situací, je počet sňatků. V Kraji Vysočina se počet sňatků¹⁾ po 2. světové válce udržoval mezi 3,5 – 4,5 tis.; kolísavý charakter sňatečnosti v padesátých letech (rok 1953 jen 3,4 tis. sňatků, rok 1956 až 4,4 tis. sňatků) byl vystřídán pozvolným nárůstem v letech šedesátých trvajícím až do poloviny let sedmdesátých. Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let klesl počet sňatků pod hranici 4 tis. a poté docházelo již pouze k mírnému nárůstu jejich počtu, a to až do roku 1987. V následujících dvou letech počet sňatků opět klesl. Naopak rok 1990 byl charakteristický výrazným vzestupem počtu sňatků, který byl ovlivněn tím, že tento rok byl posledním rokem, kdy byla možnost získat výhodnou novomanželskou půjčku. V tomto roce bylo v Kraji Vysočina sezdáno nejvíce párů od konce 2. světové války (téměř 4,7 tis.).

Obr. 2.16: Počet sňatků a rozvodů v Kraji Vysočina v letech 1991 – 2009

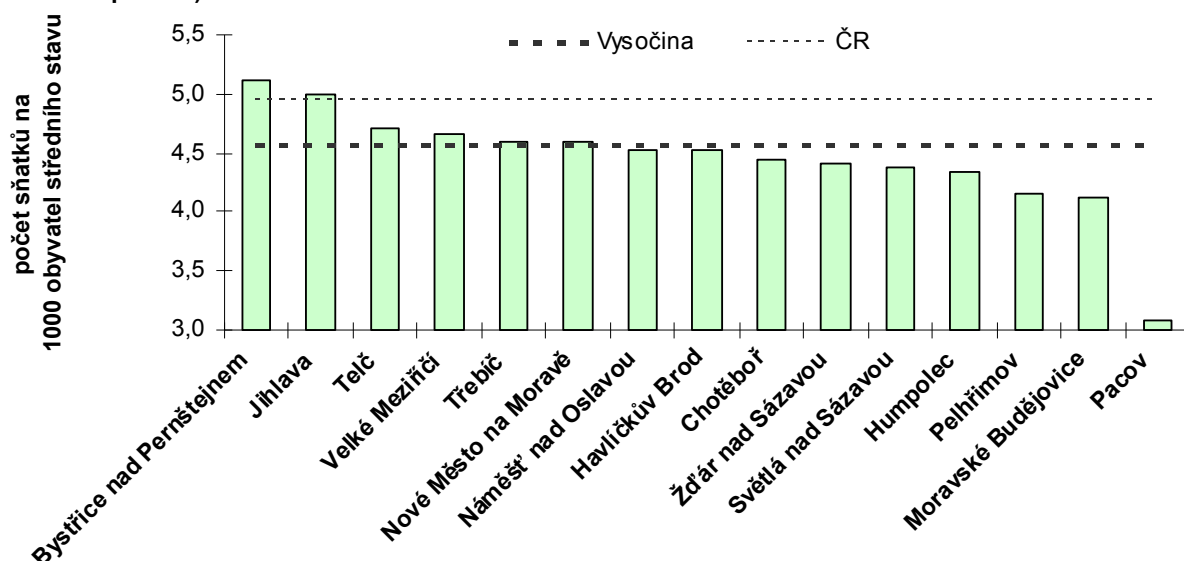

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Po tomto legislativou ovlivněném extrému počet sňatků v Kraji Vysočina hned v následujícím roce prudce klesl, a to na necelých 3,5 tis. Rok 1992 byl pak posledním, kdy na Vysočině počet sňatků ještě překročil hranici 3,5 tis. Pak již docházelo k postupnému snižování intenzity sňatečnosti. V roce 2003 se v kraji poprvé bralo méně než 2,5 tis. párů. Počet sňatků se v posledních letech výrazně nezměnil (viz obr. č. 2.16). Vysočina patří ke krajům s nižší než průměrnou sňatečností. Na 1 000 obyvatel středního stavu zde bylo v roce 2010 evidováno 4,3 sňatků, zatímco na úrovni celé ČR 4,4 sňatků. Vysočina tak vykázala čtvrtou nejnižší intenzitu sňatečnosti po Pardubické, Olomouckém a Karlovarském kraji.

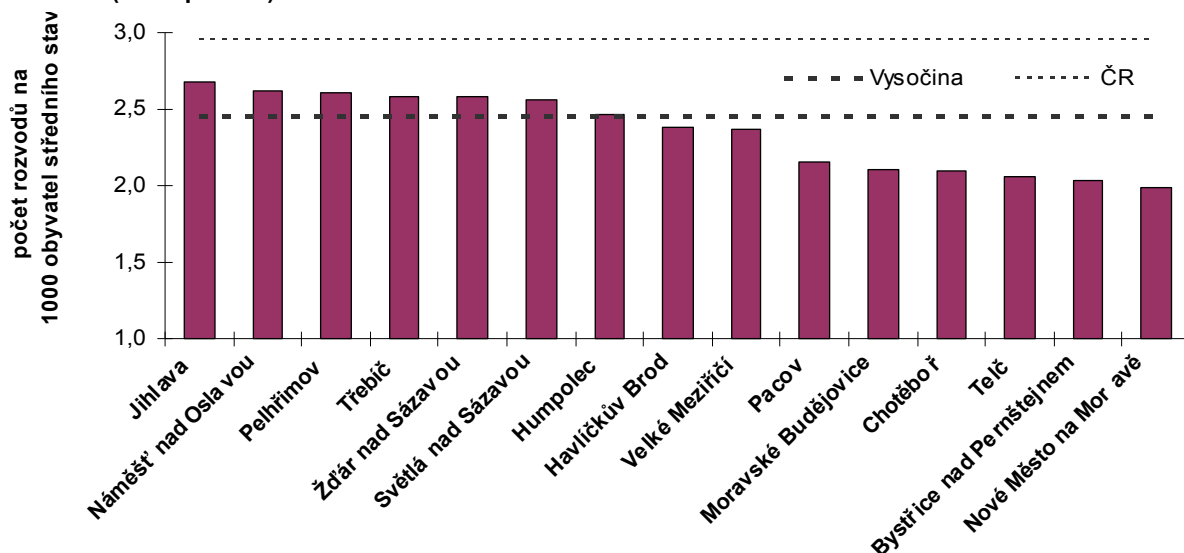
Podle průměrné roční hodnoty za šestileté období 2006 – 2010 byla intenzita sňatečnosti nejvyšší ve správním obvodu ORP Bystřice nad Pernštejnem a Jihlava, ve kterých byl také překročen celostátní průměr. Nejnižší hodnoty byly zaznamenány v periferních regionech (Pacovsko, Moravskobudějovicko). Ukazatel hrubá míra sňatečnosti je do značné míry ovlivněn věkovou strukturou obyvatel ve správních obvodech ORP. Například vysoké hodnoty na Jihlavsku jsou způsobeny stěhováním mladých lidí do Jihlavy a okolí, neboť zde byly v posledním desetiletí vytvořeny tisíce nových pracovních míst. Tabulky 2.16 a 2.17 v přílohách nabízí přehledy za jednotlivé roky v období 2003 – 2010, kde je evidentní meziroční kolísání počtu sňatků ve správních obvodech ORP.

¹⁾ Sňatky jsou územně tříděny podle místa trvalého bydliště ženicha

Obr. 2.17: Hrubá míra sňatečnosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměr)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Míra rozvodovosti se v Kraji Vysočina po 2. světové válce vyznačovala rostoucí tendencí bez velkých výkyvů. Zatímco v roce 1949 nečinil počet rozvodů¹⁾ ani 200, v roce 1990 již přesáhl 1 000 případů. Od roku 1991 je v hodnotách rozvodovosti kraje patrná jistá rozkolísanost. Minima bylo v devadesátých letech dosaženo v roce 1999, kdy vešlo v platnost nové legislativní opatření snažící se snížit intenzitu rozvodovosti, poté však došlo ke zvýšení počtu rozvodů na úroveň kolem 1,2 tis. případů ročně. V roce 2008 bylo rozvedeno celkem 1 343 párů, což představovalo historicky nejvyšší číslo. Přes tento nepříznivý vývoj je v Kraji Vysočina situace z hlediska rozvodovosti lepší než na úrovni celé ČR. V roce 2009 zde bylo rozvedeno 2,6 manželství na 1 000 obyvatel středního stavu, což bylo méně, než činil republikový průměr (2,9). Vysočina zároveň vykázala v mezikrajském porovnání třetí nejnižší intenzitu rozvodovosti v České republice po kraji Zlínském a Pardubickém.

Obr. 2.18: Hrubá míra rozvodovosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2006 - 2010 (roční průměr)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

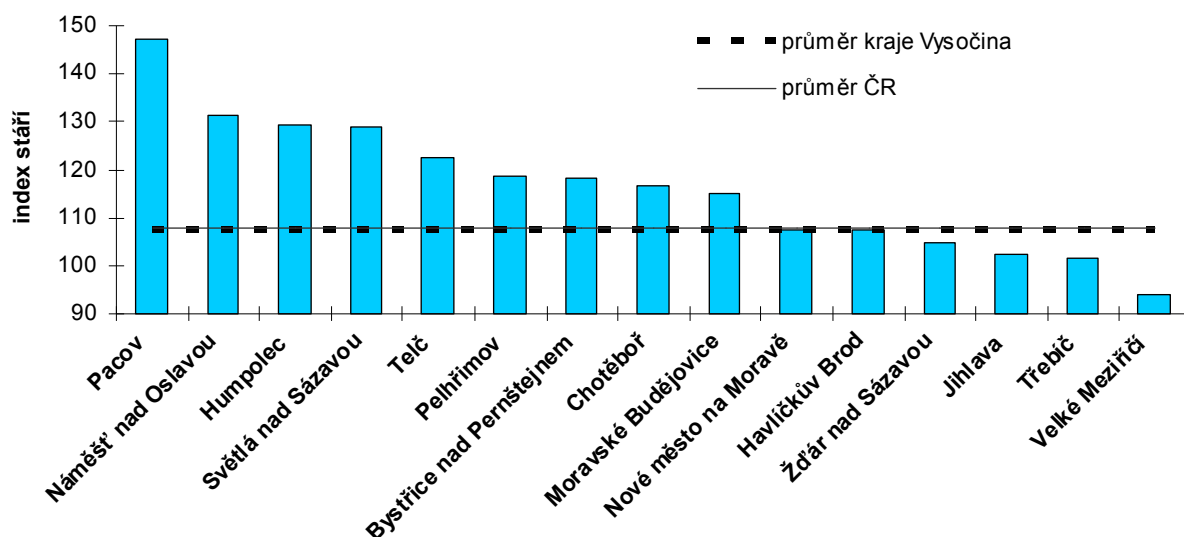
¹⁾ Rozvody jsou územně tříděny podle posledního společného bydliště manželů

V průměru nejvyšší roční hrubá míra rozvodovosti (počet rozvodů na 1 000 obyvatel středního stavu) bývá ve správních obvodech ORP těch středisek, která jsou zároveň okresními městy, mezi něž se vklínily správní obvody ORP Světlá nad Sázavou a Náměšť nad Oslavou. Nejnížší intenzita rozvodovosti byla evidována v některých periferních regionech (Pacovsko, Bystřicko, Telčsko) nebo v regionech s vysokou mírou religiozity obyvatelstva (Velkomeziříčsko, Novoměstsko, Moravskobudějovicko). Na úrovni správních obvodů ORP však prakticky nelze zaznamenat jakékoli tendence vývoje hrubé míry rozvodovosti (tabulky 2.18 a 2.19 v přílohách).

2.2 Věkové složení a průměrný věk obyvatelstva

Kraj Vysočina měl v 80. letech ve srovnání s ČR poměrně příznivou věkovou strukturu obyvatelstva. Od devadesátých let však došlo k výraznému a rychlému zhoršování věkové struktury populace (proces stárnutí). V roce 1991 tvořily děti do 15 let 21,8 % obyvatel kraje (v ČR 20,6 %), na konci roku 2010 to bylo již jen 14,5 % (v ČR 14,4 %). Zatímco zpočátku byly projevy procesu stárnutí populace tlumeny vysokým podílem obyvatel v produktivním věku, se vstupem silných poválečných ročníků do poproduktivního věku začne v blízké budoucnosti docházet k jeho urychlování.

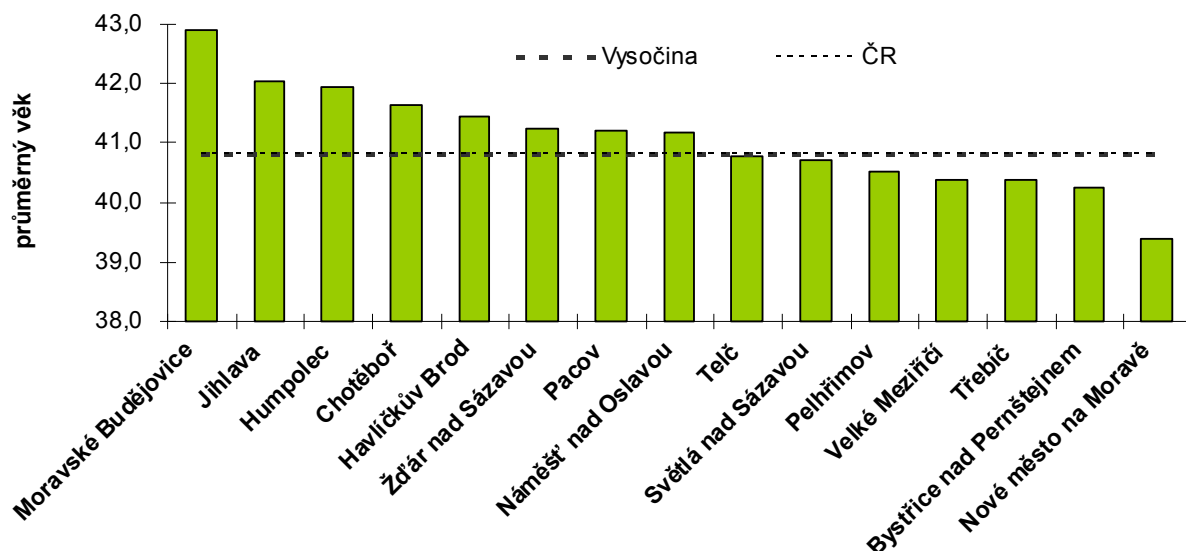
Obr. 2.19: Index stáří (počet osob starších 65 let na 100 obyvatel ve věku 0 – 14 let) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina k 31. 12. 2010

Zdroj dat: Věkové složení obyvatelstva v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011; Počet obyvatel podle pětiletých věkových skupin ve správních obvodech s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

K základním demografickým ukazatelům, kterými lze hodnotit věkovou strukturu populace, patří index stáří. Jeho hodnota určuje poměr počtu obyvatel v tzv. poproduktivní věkové kategorii (65 let a více) k počtu obyvatel mladších 15 let (předproduktivní složka populace). Výše indexu stáří obyvatel Kraje Vysočina se pohybuje lehce pod průměrem České republiky a 9 z 15 správních obvodů ORP na konci roku 2010 tento průměr přesáhlo. Podprůměrné hodnoty indexu byly na konci roku 2010 evidovány především v regionech ve východní polovině kraje. Obvody ORP na západě Vysočiny a Náměšťsko se vyznačovaly méně příznivou věkovou strukturou (významnější zastoupení starší složky populace). Na konci roku 2010 byl podíl poproduktivní části populace vyšší než zastoupení předproduktivní složky obyvatel ve 14 správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina. Ve třinácti z patnácti obvodů ORP již podíl poproduktivní složky obyvatelstva přesáhl 15 %, přičemž nejvyšší zastoupení seniorů bylo evidováno na Pacovsku, Humpolecku a Náměšťsku. Podíl produktivní části populace (15 – 64 let) byl na konci roku 2010 nad průměrem ČR pouze na Jihlavsku a Třebíčsku (viz tabulka 2.20 v přílohách).

Obr. 2.20: Průměrný věk obyvatelstva ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina k 31. 12. 2010

Zdroj dat: Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2011. ČSÚ Praha, 2011.

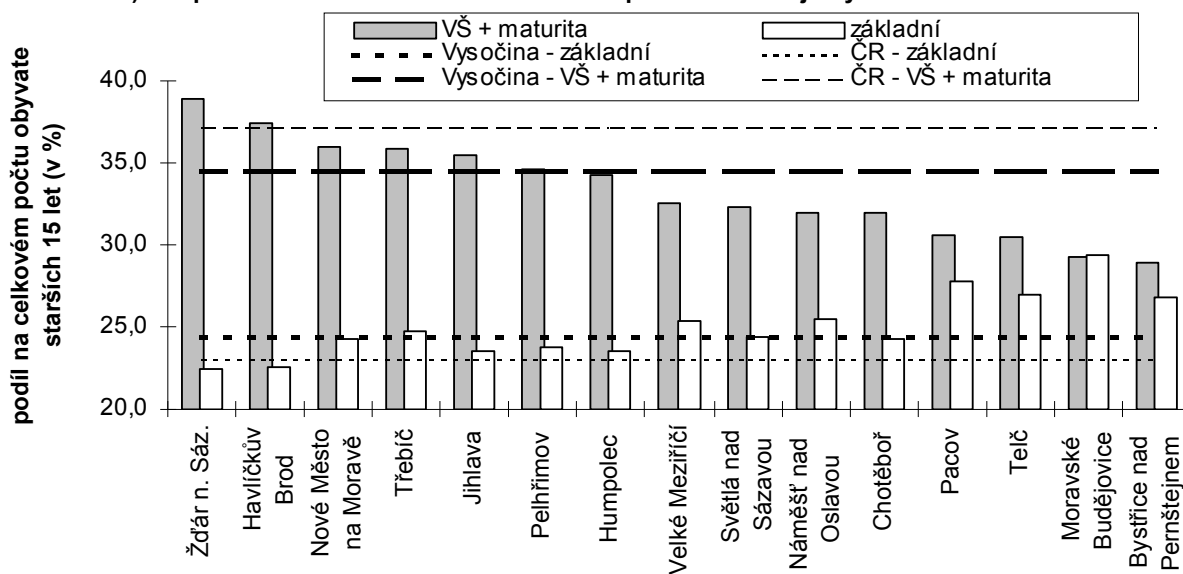
Vlivem stárnutí populace dochází i ke zvyšování průměrného věku. Na počátku devadesátých let byl v Kraji Vysočina průměrný věk 35,7 let (v ČR 36,5), 31. 12. 2008 to bylo již 40,5 let (v ČR 40,6 let), což byla 6. nejnižší hodnota mezi kraji ČR. Nižší hodnotu průměrného věku vykázaly pouze kraje, které jsou zatíženy těžbou uhlí a těžkým průmyslem a tudíž trpí i nadprůměrnou úmrtností obyvatel. Nízký průměrný věk na Vysočině je tak dán vysokými hodnotami porodnosti oproti průměru ČR v sedmdesátých a osmdesátých letech. Průměrné stáří obyvatel na úrovni obvodů ORP se však v rámci kraje značně liší. Populace správních obvodů ve východní části kraje (s výjimkou Náměšťska) má díky menšímu zastoupení poproduktivní složky obyvatelstva průměrný věk nižší. Na druhou stranu nejvyšší průměrný věk obyvatel je na Moravskobudějovicku.

2.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva

Struktura obyvatelstva podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání je v Kraji Vysočina méně příznivá v porovnání s průměrem ČR. Dle výběrového šetření pracovních sil za 2. čtvrtletí 2009 činil na Vysočině podíl vysokoškoláků na obyvatelstvu starším 15 let 12,4 % (ČR 17,0 %). Nižší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním vykázal Ústecký, Karlovarský a Liberecký kraj. Podíl osob, které dosáhly středoškolského vzdělání s maturitou, byl na Vysočině evidován o něco vyšší, než činil průměr ČR (39,3 %; průměr ČR – 38,0 %) – pouze Praha měla podíl vystudovaných středoškoláků s maturitou vyšší. Procento osob, které dosáhly pouze základního vzdělání, nebo neměly vzdělání žádné, byl na Vysočině nižší v porovnání s republikovým průměrem (3,4 %; v ČR 5,3 %) a pouze Praha vykázala podíl osob s maximálně základním vzděláním nižší. V Kraji Vysočina byla nejvíce zastoupena skupina osob se středním vzděláním bez maturity (44,8 %; průměr ČR - 39,7 %), tedy především vyučených. Vyšší podíl osob se středním vzděláním bez maturity byl vykázán v Pardubickém, Libereckém a Ústeckém kraji.

Vzdělanostní struktura obyvatel na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností byla dle výsledků sčítání lidu 2001 nejpříznivější na Žďársku, kde žilo nejvíce vysokoškoláků i osob, které minimálně složily maturitní zkoušku. Na druhé straně byl ve správním obvodu ORP Žďár nad Sázavou nejnižší podíl obyvatel s nejvýše základním vzděláním. V podstatě platí, že nejlepší vzdělanostní strukturou se mohly prezentovat ty správní obvody ORP, jejichž střediska byla zároveň okresními městy. Výjimku v tomto ohledu představovalo Novoměstsko, kde byl podíl vysokoškoláků nejvyšší hned po Žďársku. Možná překvapivé bylo umístění správního obvodu ORP Jihlava, kde bylo osob minimálně s maturitou 35,5 %, což jej řadilo až na páté místo. Ovšem daleko nejhůře byl na tom v této statistice správní obvod ORP Bystřice nad Pernštejnem, následován správním obvodem ORP Moravské Budějovice. Na Moravskobudějovicku též žil nejvyšší podíl osob s pouze základním vzděláním nebo bez vzdělání, jichž bylo dokonce více než těch, které dosáhly středního vzdělání s maturitou nebo vyššího, což nebylo možné konstatovat u jiného správního obvodu v Kraji Vysočina.

Obr. 2.21: Obyvatelstvo se středním vzděláním s maturitou a vyšším a s nejvýše základním vzděláním (v %) ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina v roce 2001

Zdroj dat: SLDB 2001. ČSÚ Praha, 2003

2.4 Náboženské vyznání obyvatelstva

Religiozita obyvatelstva je na Vysočině ve srovnání s průměrem ČR vysoká. Podíl obyvatelstva, které se hlásilo k nějakému náboženskému vyznání, byl dokonce druhý nejvyšší mezi kraji ČR. V relativním porovnání byl nejvyšší podíl religiozního obyvatelstva ve Zlínském kraji. Na Velkomeziříčsku se při sčítání lidu v roce 2001 hlásily k víře téměř dvě třetiny obyvatelstva, což byl dvojnásobek průměru ČR. Významný podíl věřícího obyvatelstva byl především ve správním obvodu ORP Nové Město na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem, Moravské Budějovice a Telč. Na Jihlavsku a Havlíčkobrodsku byl tento podíl nejnižší, avšak i zde přesahoval průměr ČR.

Stejně jako v celé České republice i v Kraji Vysočina se nejvíce věřících hlásilo k Římskokatolické církvi. Podíl římských katolíků byl na Vysočině dokonce vyšší, než činil průměr ČR, nejvíce na Moravskobudějovicku, nejméně na Bystřicku a Novoměstsku. Tyto dva regiony se ve struktuře věřícího obyvatelstva dosti lišily od ostatních správních obvodů na Vysočině, neboť zde bylo asi pětinásobně vyšší zastoupení československých evangelíků, než činil průměr kraje. Zajímavé rovněž bylo, že nejvyšší podíl věřících hlásících se k církvi Československé husitské byl na Havlíčkobrodsku a Světlsku, tedy v regionech, které se vyznačovaly nejnižším podílem religiozního obyvatelstva. K ostatním vyznáním se hlásil asi každý dvacátý věřící člověk v kraji.

Tab. 2.4: Obyvatelstvo podle náboženského vyznání ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina v roce 2001 (dle hranic kraje po 1.1.2005)

Správní obvod obce s rozšířenou působností	Věřící celkem		V tom církev							
			Římsko katolická		Českosloven. husitská		Českobrat. evangelická		Ostatní	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Bystřice nad Pern.	11 833	56,0	9 615	81,3	29	0,2	1 763	14,9	426	3,6
Havlíčkův Brod	19 922	38,7	17 739	89,0	521	2,6	409	2,1	1 253	6,3
Humpolec	7 772	45,9	7 143	91,9	90	1,1	154	2,0	385	5,0
Chotěboř	9 309	41,7	8 407	90,3	78	0,8	362	3,9	462	5,0
Jihlava	35 702	37,0	31 830	89,1	520	1,5	854	2,4	2 498	7,0
Mor. Budějovice	13 674	56,0	13 088	95,7	52	0,4	95	0,7	439	3,2
Náměšť nad Osl.	6 634	48,5	6 279	94,7	54	0,8	46	0,7	255	3,8
Nové město na M.	11 494	59,0	9 017	78,4	49	0,4	2 000	17,5	428	3,7
Pacov	5 166	50,2	4 824	93,4	61	1,2	53	1,0	228	4,4
Pelhřimov	20 771	45,4	18 893	91,0	97	0,5	618	3,0	1 163	5,5
Světlá nad Sázavou	8 700	41,7	7 858	90,3	170	2,0	176	2,0	496	5,7
Telč	7 526	54,5	6 988	92,9	32	0,4	146	1,9	360	4,8
Třebíč	33 496	44,0	30 726	91,8	309	0,9	742	2,2	1 729	5,1
Velké Meziříčí	22 372	64,0	20 982	93,8	18	0,1	251	1,1	1 121	5,0
Žďár nad Sázavou	17 425	49,2	15 495	90,0	142	0,7	829	4,1	959	5,2
Vysočina	231 796	45,3	208 884	90,0	2 222	1,0	8 498	3,7	12 202	5,3
Česká republika	3 288 088	32,1	2 740 780	83,4	117 212	3,6	99 103	3,0	330 993	10,0

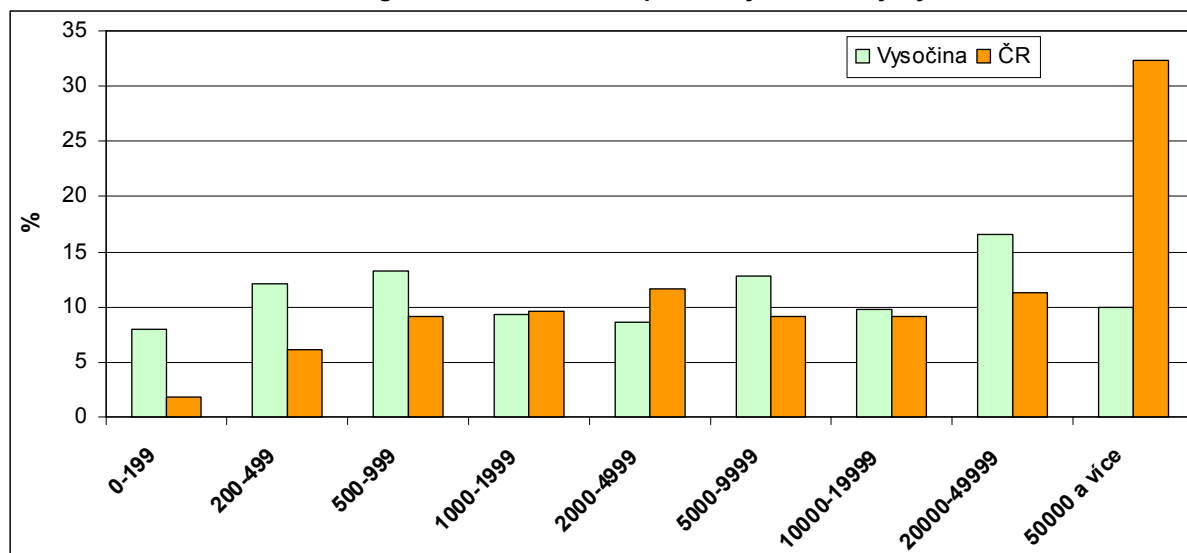
Zdroj dat: SLDB 2001. ČSÚ Praha, 2003

2.5 Sídlní struktura

Sídlní struktura kraje je velmi rozdrobená a je charakteristická velkým počtem populačně malých sídel. Na jedno sídlo (část obce), kterých je v území 1 402, připadalo na počátku roku 2011 průměrně pouze 367 obyvatel, tedy jen o málo více než byla polovina republikového průměru (v ČR je to 696 obyvatel). Sídla jsou integrována do 704 obcí. Průměrná populační velikost obce v kraji byla 731 obyvatel, tedy méně než polovina průměrné hodnoty ČR (1 685 obyvatel). V kraji jsou daleko nejčastěji zastoupeny obce s počtem obyvatel menším než 200, kterých bylo na Vysočině více než pětina ze všech obcí ČR v této velikostní skupině. Z celkového počtu obcí v kraji patřilo 48,3 % právě do kategorie obcí do 200 obyvatel, zatímco v ČR to bylo pouze 24,4 %.

Podstatně vyšší zastoupení dle podílu žijícího obyvatelstva mají na Vysočině oproti průměru ČR také obce ve velikostních kategoriích 200 – 499 a 500 – 999 obyvatel. Kategorie obcí 1 000 – 1 999 obyvatel má v kraji i v ČR téměř stejný populační podíl přesahující 9 %. Ovšem následující skupina obcí s počtem obyvatel 2 000 – 4 999 obyvatel je na Vysočině zastoupena v průměru méně. Kraj Vysočina vykázal k 1. 1. 2011 vyšší podíl na celkovém počtu obyvatel v dalších třech velikostních kategoriích obcí (viz obr. 2.22). V kategorii velkých měst nad 50 000 obyvatel figurovala z Vysočiny pouze Jihlava s 10 % podílem na celkové populaci kraje, což bylo více než třikrát méně, než činil republikový průměr (32,3 %)

Obr. 2.22: Podíl velikostních kategorií obcí na celkovém počtu obyvatel v Kraji Vysočina a ČR k 1. 1. 2011

Zdroj dat: Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2011. ČSÚ Praha, 2011

3. Bydlení a domácnosti

Domovní fond Kraje Vysočina tvořilo při Sčítání lidu, domů a bytů 2001 (SLDB 2001) 101 627 trvale obydlených domů. Z nich 92 824 bylo domů rodinných. Neobydlených domů bylo evidováno 24 952 a z nich 13 899 sloužilo k rekreaci.

Trvale obydlených bytů bylo v Kraji Vysočina při SLDB 2001 registrováno 177 386, z toho 106 680 (60,1 %) v rodinných domech. Podíl domácností bydlících v rodinných domech je tak na Vysočině podstatně vyšší než v ČR jako celku (42,7 %). V průběhu 90. let došlo k mírnému zvýšení tohoto podílu jak v ČR, tak na Vysočině, protože bytů v rodinných domech bylo postaveno více než bytů v bytových domech. Neobydlených bytů bylo evidováno 32 147. 14 207 neobydlených bytů bylo využíváno k rekreaci, přičemž v některých venkovských sídlech Vysočiny je jejich rekreační funkce významově srovnatelná s funkcí obytnou.

Struktura domů podle období výstavby se odlišuje od ČR nižším podílem domů postavených před rokem 1945 (29 %, v ČR 36 %) a vyšším podílem domů postavených v poválečných dekádách, především v období 1970 – 1991 (na Vysočině 36 % domů, v ČR jen 31 %). Podíl domů postavených v letech 1991 až 2001 je na Vysočině i v ČR shodný (10,3 %).

Obyvatelé bytů v rodinných domech bydleli nejčastěji ve vlastních bytech (84 %, v ČR 83 %). Struktura obyvatel bytových domů z hlediska vlastnických vztahů byla v roce 2001 následující: 34,3 % trvale obydlených bytů bylo v nájemních bytech (v ČR 46,9 %), v 33,3 % byla majiteli bytová družstva (v ČR 25,3 %) a 28,1 % bytů bylo v osobním vlastnictví (v ČR 19,5 %).

Průměrná obytná plocha trvale obydlených bytů v rodinných domech (61,7 m²) byla při SLDB 2001 podstatně větší než v bytových domech (39,4 m²), současně však byla poněkud menší než obytná plocha bytů v rodinných domech v ČR (62,6 m²). Byt v rodinném domě měl v průměru 3,21 místností s plošnou výměrou přes 8 m² (v ČR 3,25 místností), byt v bytovém domě 2,36 místností (v ČR 2,30 místností).

Tab. 3.1: Trvale obydlené byty ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina v roce 2001

Správní obvod obce s rozšířenou působností	Trvale obydlené byty				
	celkem	v rodinných domech		v bytových domech	
		absolutně	relativně (%)	absolutně	relativně (%)
Bystřice nad Pernštejnem	7 156	4 854	67,8	2 302	32,2
Havlíčkův Brod	18 063	11 185	61,9	6 878	38,1
Humpolec	6 013	3 549	59,0	2 464	41,0
Chotěboř	7 731	5 583	72,2	2 148	27,8
Jihlava	34 528	16 524	47,9	18 004	52,1
Moravské Budějovice	8 146	5 949	73,0	2 197	27,0
Náměšť nad Oslavou	4 663	3 485	74,7	1 178	25,3
Nové město na Moravě	6 496	4 473	68,9	2 023	31,1
Pacov	3 648	2 407	66,0	1 241	34,0
Pelhřimov	16 266	9 329	57,4	6 937	42,6
Světlá nad Sázavou	7 217	4 549	63,0	2 668	37,0
Telč	4 671	3 687	78,9	984	21,1
Třebíč	26 539	15 281	57,6	11 258	42,4
Velké Meziříčí	11 187	8 135	72,7	3 052	27,3
Žďár nad Sázavou	15 062	7 690	51,1	7 372	48,9
Vysočina	177 386	106 680	60,1	70 706	39,9
Česká republika	3 827 678	1 632 131	42,6	2 195 547	57,4

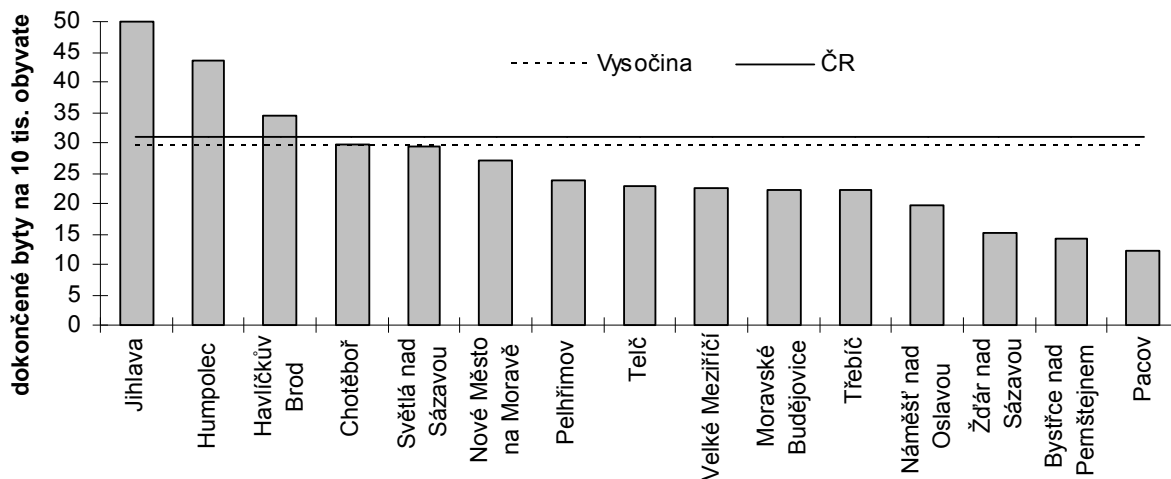
Zdroj dat: SLDB 2001. ČSÚ Praha, 2003

Ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností byl největší podíl bytů v rodinných domech na Telčsku (78,9 %). Více než 70 % podíl bytů v rodinných domech byl ještě v SO ORP Náměšť nad Oslavou, Moravské Budějovice a Chotěboř. V bytových domech žili lidé v rámci kraje především na

Jihlavsku a Žďársku. Ve srovnání s průměrem ČR byl v roce 2001 ve všech správních obvodech Kraje Vysočina vyšší podíl bytů v rodinných domech.

V roce 2010 bylo v Kraji Vysočina dokončeno 1 773 bytů, což znamenalo o 357 bytů více než v roce 2009. Intenzita bytové výstavby (počet dokončených bytů na 10 000 obyvatel středního stavu) byla v roce 2010 v Kraji Vysočina těsně pod průměrem ČR. Při srovnání s ostatními kraji ČR byla Vysočina v počtu dokončených bytů na počet obyvatel na čtvrtém místě. Velmi intenzivně se stavělo v Praze, ve Středočeském a Jihomoravském kraji. Naopak nejslabší intenzitu bytové výstavby vykázaly kraje Ústecký, Moravskoslezský, Zlínský.

Obr. 3.1: Počet dokončených bytů na 10 000 obyvatel v správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina (průměr let 2000 – 2009)

Pozn.: včetně nástaveb, přístaveb, vestaveb, bytů v domech s pečovatelskou službou apod.

Zdroje dat: Vývoj bytové výstavby v Kraji Vysočina v letech 1998 až 2007. ČSÚ Jihlava, 2008.; Analýza bytové výstavby v územích České republiky 1997 – 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka krajů 2001 – 2010. ČSÚ Praha, 2011.

Intenzita bytové výstavby ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina je prostorově značně diverzifikovaná. Celkově byla na Vysočině za sledované desetileté období srovnatelná s průměrem ČR.

Nejvíce se byty staví na Jihlavsku, kde bylo v průměru desetiletého období 2000 – 2009 dokončeno téměř než 50 bytů na 10 000 obyvatel. Nadprůměrná byla z hlediska krajského i celorepublikového srovnání intenzita bytové výstavby na Humpolecku, Havlíčkovobrodsku. Na Chotěbořsku a Světelsku se ve sledované dekádě stavělo s o něco nižší intenzitou, než v celé ČR, ovšem s intenzitou srovnatelnou s průměrem kraje. Všechny ostatní správní obvody ORP nedosahovaly průměru Kraje Vysočina ani ČR, přičemž výrazně zaostávalo Pacovsko, Bystřicko a Žďársko.

4. Dopravní infrastruktura

Problematika dopravní infrastruktury byla v doposud zpracovaných strategických dokumentech regionálního rozvoje vždy identifikována jako jedna z priorit. Kraj Vysočina se geograficky nachází v centrální části republiky a územím kraje prochází důležité dálkové linie mezinárodního i národního významu s výrazným podílem tranzitu. K nejvýznamnějším dopravním spojnícím v silniční dopravě patří dálnice D1 (E50 a E65) Praha – Brno, protínající území kraje v délce 93 km od severozápadu k jihovýchodu (součást silniční části IV. panevropského multimodálního koridoru), a silnice I/38 (E59) jako historická tradiční cesta Praha – Vídeň. Do evropské silniční sítě je zařazena ještě silnice I/34 v úseku Jindřichův Hradec – Humpolec jako E551 (důležitá spojnice jižních a východních Čech). V železniční dopravě jsou nejdůležitější tratě č. 230 a 250 (Praha - Kolín – Havlíčkův Brod – Brno). Až do doby modernizace železničního koridoru č. I (SRN – Děčín – Praha – Česká Třebová – Brno – Břeclav – Rakousko) představovaly nejrychlejší vlakové spojení Prahy s Brnem.

4.1 Silniční doprava

4.1.1 Základní údaje o silniční síti

Silniční síť a její konfigurace je výsledkem historického vývoje sídel a jejich vzájemných vazeb. Kraj Vysočina je charakteristický polycentrickou strukturou, přičemž mezi hlavními jádry osídlení (Jihlava, Třebíč, Havlíčkův Brod, Žďár nad Sázavou, Pelhřimov) nejsou velké rozdíly. To se projevuje v charakteru konfigurace silniční sítě, která je typická svým radiálním uspořádáním vůči těmto historickým sídlům.

Tab. 4.1: Délka silniční sítě (km) v Kraji Vysočina k 1. červenci 2011

Okres	D1	I. třída		II. třída		III. třída		Celkem km	I. třída	II. třída	III. třída
Havlíčkův Brod	12	112	26 %	242	14 %	703	24 %	1 069	10 %	23 %	66 %
Jihlava	22	64	15 %	337	21 %	385	13 %	808	8 %	42 %	48 %
Pelhřimov	20	69	16 %	291	18 %	603	21 %	983	7 %	30 %	61 %
Třebíč	0	77	18 %	337	21 %	681	23 %	1 095	7 %	31 %	62 %
Žďár nad Sázavou	39	106	25 %	432	26 %	567	19 %	1 144	9 %	38 %	50 %
Kraj Vysočina	93	428	100 %	1 639	100 %	2 939	100 %	5 099	8 %	32 %	58 %

Pramen: Ředitelství silnic a dálnic, Odbor silniční databanky

Tab. 4.2: Přehled délek silnic a dálnic (km) v krajích ČR k 1. červenci 2011

Kraj	Silnice					
	dálnice a rychlostní silnice	I. třídy	II. třídy	III. třídy	II. a III. tř.	celkem
Praha	35	7	19	0	19	61
Středočeský	326	648	2 368	6 260	8 628	9 602
Jihočeský	16	661	1 634	3 820	5 454	6 130
Plzeňský	109	419	1 510	3 091	4 601	5 129
Karlovarský	15	211	562	1 256	1 818	2 044
Ústecký	59	484	898	2 740	3 637	4 181
Liberecký	22	306	487	1 614	2 101	2 429
Královéhradecký	16	437	894	2 423	3 317	3 770
Pardubický	8	454	906	2 222	3 128	3 590
Vysočina	93	428	1 639	2 939	4 578	5 099
Jihomoravský	164	419	1 478	2 438	3 916	4 499
Olomoucký	97	349	924	2 199	3 122	3 568
Zlínský	3	338	574	1 201	1 775	2 116
Moravskoslezský	48	683	749	1 895	2 644	3 375
ČR	1 011	5 844	14 641	34 097	48 738	55 593

Pramen: Ředitelství silnic a dálnic, Odbor silniční databanky

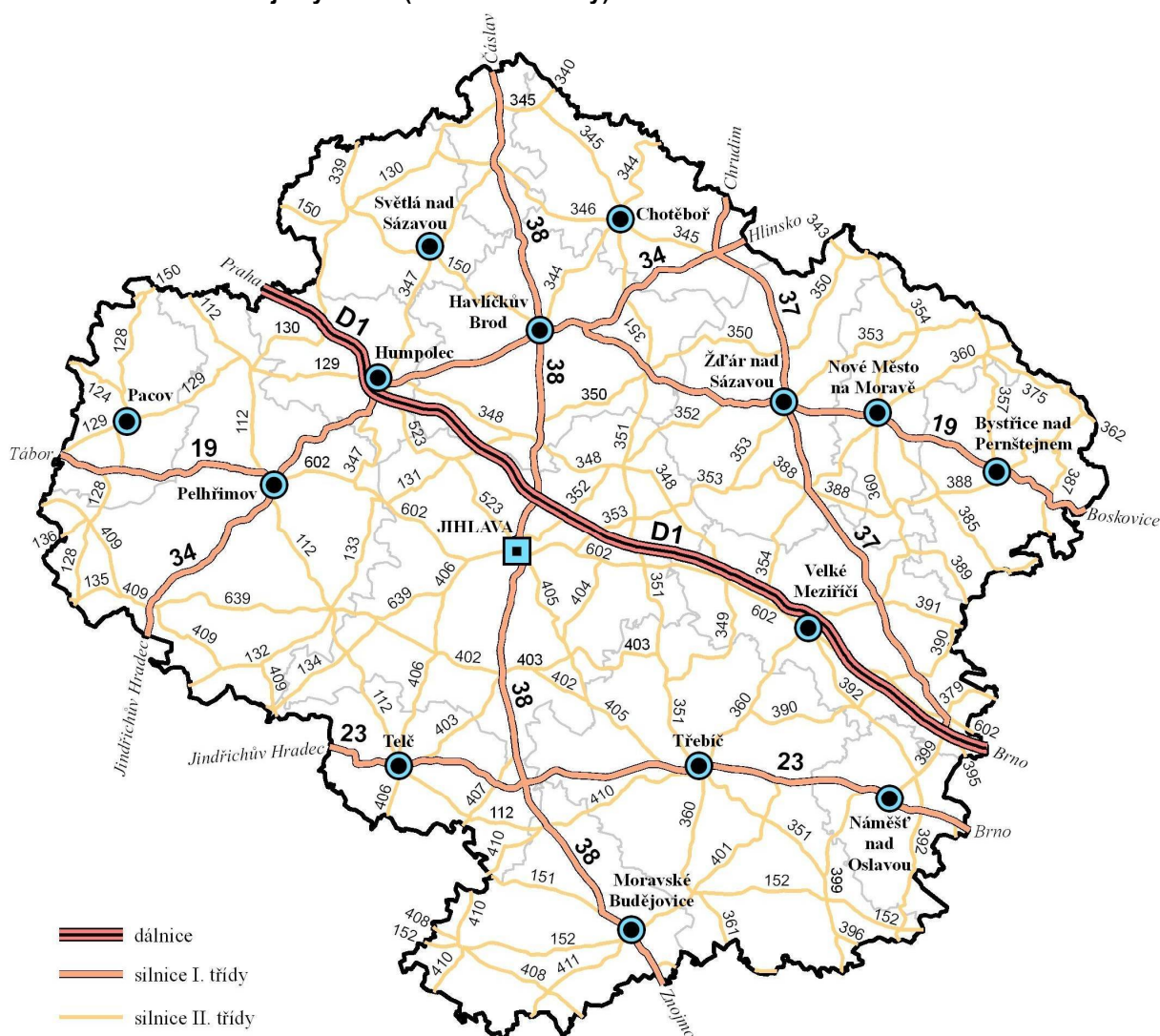
Územím Kraje Vysočina prochází 5 099 km silnic, z toho dálnice D1 protíná Kraj Vysočina v délce 93 km. Dále je na území kraje 428 km silnic I. třídy a 4 578 km silnic II. a III. třídy. Rozložení silniční

sítě v kraji podle okresů je vcelku rovnoměrné a je v relaci s celkovou výměrou územních jednotek a strukturou osídlení.

Soupis úseků dálnice a silnic I. třídy v Kraji Vysočina:

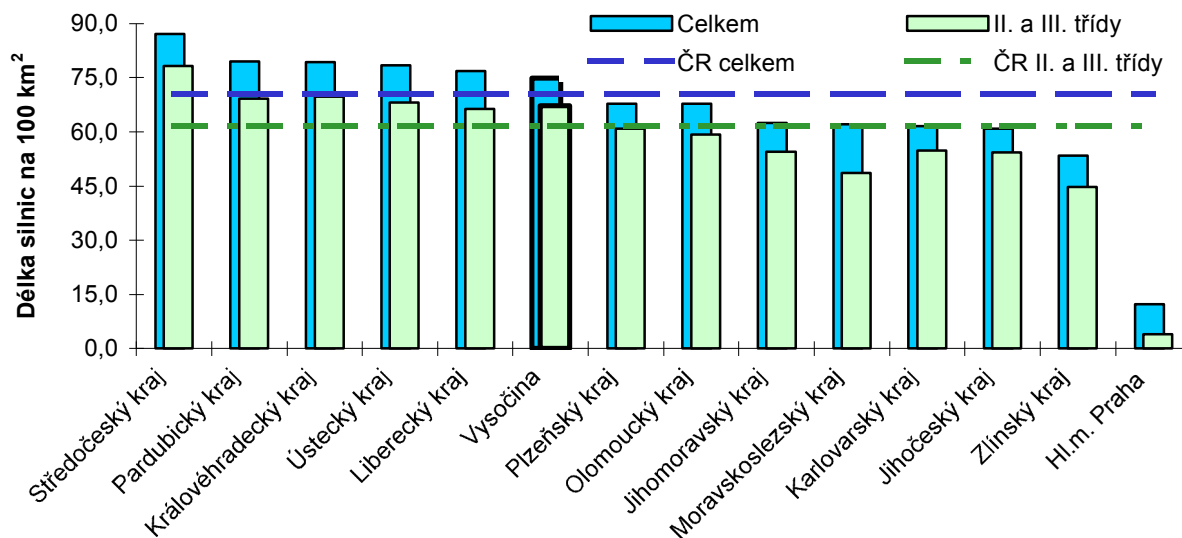
- **dálnice D1 (E 50, E 65):** Praha – exit Hořice (75 km) – exit Koberovice (81 km) – exit Humpolec (90 km) – exit Větrný Jeníkov (104 km) – exit Jihlava (112 km) – exit Velký Beranov (119 km) – exit Měřín (134 km) – exit Velké Meziříčí–západ (141 km) – exit Velké Meziříčí–východ (146 km) – exit Lhotka (153 km) – exit Velká Bíteš (162 km) – Brno;
- **č. I/19:** ve dvou úsecích: **1)** Plzeň – Tábor – Pelhřimov; **2)** Pohled – Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Bystřice nad Pernštejnem – Sebranice (Jihomoravský kraj, křižovatka s I/43);
- **č. I/23:** I/3 – Kardašova Řečice – Jindřichův Hradec – Telč – I/38 – Třebíč – Náměšť nad Oslavou – Rosice – D1;
- **č. I/34 (E 551):** České Budějovice – Jindřichův Hradec – Kamenice nad Lipou – Pelhřimov – Humpolec – Havlíčkův Brod – Ždírec nad Doubravou – Svitavy;
- **č. I/37:** exit Velká Bíteš – Žďár nad Sázavou – Ždírec nad Doubravou – Pardubice – Hradec Králové;
- **č. I/38 (E 59):** Mladá Boleslav – Kutná Hora – Golčův Jeníkov – Havlíčkův Brod – exit Jihlava – Jihlava – Kasárna (křižovatka s I/23) – Moravské Budějovice – Znojmo – Hatě.

Obr. 4.1: Silniční síť Kraje Vysočina (bez silnic III. třídy)

Kraj Vysočina patří ke krajům s nadprůměrnou hustotou silniční sítě. Rovněž délka silnic II. a III. třídy (jsou v majetku krajů) přepočtená na rozlohu území kraje, je v Kraji Vysočina nadprůměrná (obr. 4.2).

Obr. 4.2: Hustota silniční sítě v krajích ČR k 1. červenci 2011

Zdroj dat: Ředitelství silnic a dálnic, Odbor silniční databanky

4.1.2 Páteří silniční sítě Kraje Vysočina

Dne 16. května 2006 přijalo zastupitelstvo Kraje Vysočina usnesení, kterým byla schválena tzv. „Páteří silniční sítě Kraje Vysočina“. Dne 13. května 2008 schválilo zastupitelstvo Změnu č. 1 Páteří silniční sítě Kraje Vysočina. Struktura páteří silniční sítě je tvořena dálnicí D1, silnicemi I. tříd ve vlastnictví státu a vybranými silnicemi II. a III. tříd ve vlastnictví kraje.

Páteří silniční sítě Kraje Vysočina tvoří základní a rozhodující komunikační spojení významných center osídlení regionu a zabezpečuje propojení mezi okresy a sousedními kraji. Tato síť tvoří prioritní osu dopravního spojení, spojuje všechny obce kraje s počtem obyvatel nad 3 000 a zabezpečuje dopravní spojení pro téměř 63 % obyvatelstva kraje. Významnými kritérii pro zpracování návrhu byly údaje o sídelní struktuře, lokalizaci průmyslových center, výsledky sčítání dopravy, údaje ze Silniční databanky, údaje z výsledků Sledování stavů povrchů na silniční síti Kraje Vysočina, zdravotnických a vzdělávacích zařízení, turistických destinací apod.

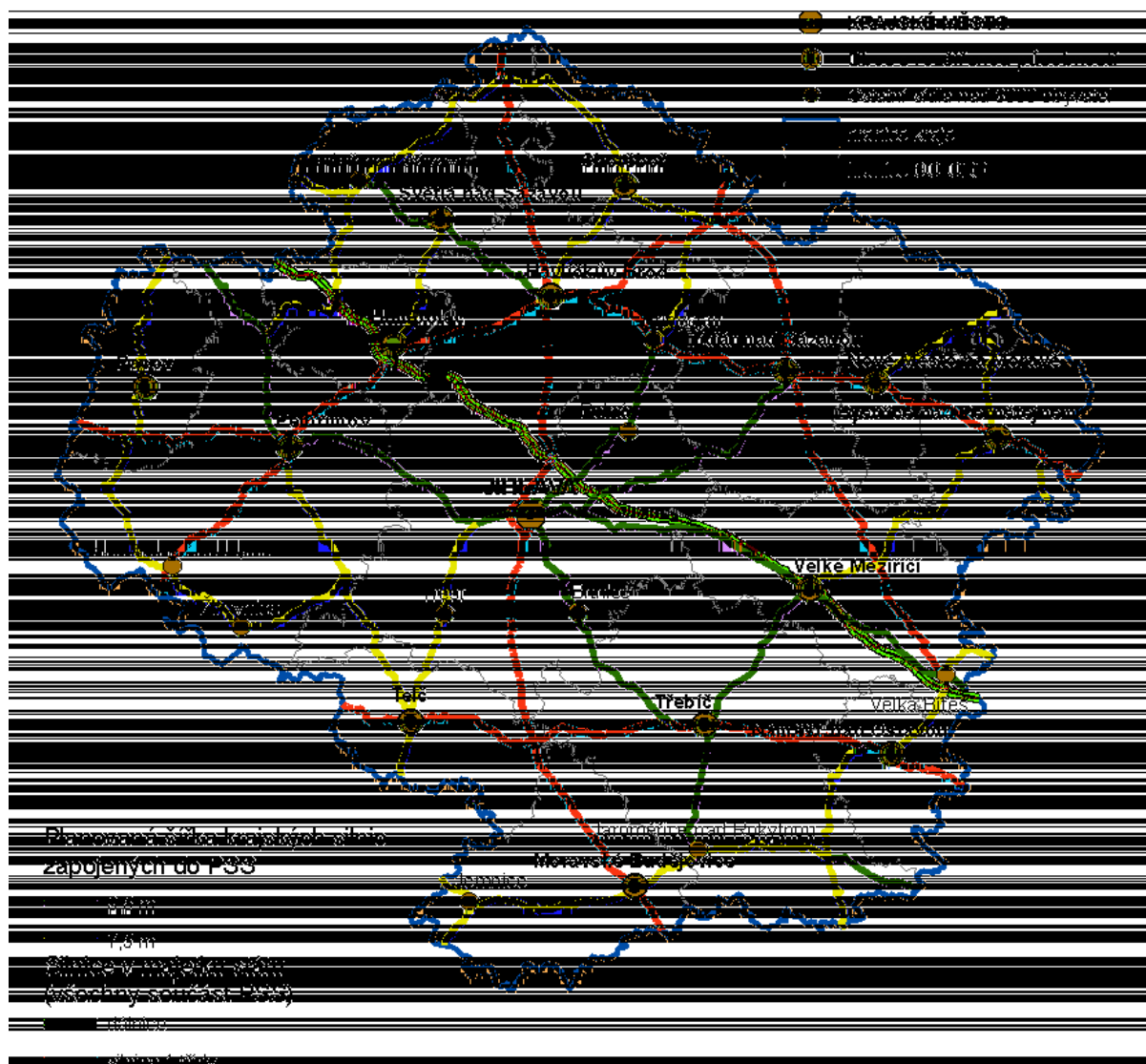
Páteří silniční sítě Kraje Vysočina zahrnuje 93 km dálnice D1, 428 km silnic I. tříd (ve vlastnictví ČR) a 709 km silnic II. a III. tříd (ve vlastnictví kraje), jejichž délka je v jednotlivých okresech následující: Havlíčkův Brod 137 km, Jihlava 136 km, Pelhřimov 154 km, Třebíč 140 km a Žďár nad Sázavou 143 km.

Soupis úseků silnic II. a III. třídy, které jsou součástí „Páteří silniční sítě Kraje Vysočina“:

Silnice č.	popis
1 II 360	Jaroměřice nad Rokytnou – Třebíč – Velké Meziříčí – Křižanov
2 II 150	hranice kraje – Ledec nad Sázavou – Světlá nad Sázavou – Havlíčkův Brod
3 II 379	Velká Bíteš – hranice kraje
4 II 405	Jihlava – Třebíč
5 II 352	Jihlava – Polná
6 II 602	Pelhřimov – Jihlava – Velké Meziříčí – Velká Bíteš – hranice kraje
7 II 406	Jihlava – Třešť – Telč – hranice kraje
8 II 344	Havlíčkův Brod – Chotěboř
9 II 152	Jemnice – Moravské Budějovice – Jaroměřice nad Rokytnou – hranice kraje
10 II 345	Ždírec nad Doubravou – Chotěboř – Golčův Jeníkov
11 II 399	Velká Bíteš – Náměšť nad Oslavou – hranice kraje
12 II 408	Jemnice – hranice kraje
13 II 388	Bystřice nad Pernštejnem – Rodkov
14 II 353	Jihlava – Žďár nad Sázavou
15 II 360	Nové Město na Moravě – Jimramov – hranice kraje
16 II 130	Golčův Jeníkov – Ledec nad Sázavou – D1 – Křelovice
17 II 347	Humpolec – Světlá nad Sázavou

18	II 357	Bystřice nad Pernštejnem - Jimramov
19	II 128	hranice kraje – Padov - Černovice
20	II 387	Štěpánov nad Svratkou – hranice kraje
21	II 410	Jemnice – hranice kraje
22	II 389	Moravec - Strážek
23	II 112	hranice kraje – Pelhřimov – Horní Cerekev - Telč
24	II 132	Žirovnice – Počátky – Horní Cerekev
25	II 409	Žirovnice – Kamenice nad Lipou - Černovice
26	II 351	Polná - Přibyslav
27	III 3853	Strážek – Horní Rožinka
28	II 350	Přibyslav – směr Modlíkov
29	III 3507	Modlíkov – Slavětín

Obr. 4.3 Pátevní silniční síť Kraje Vysočina včetně plánovaného šířkového uspořádání krajských silnic

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor dopravy a silničního hospodářství

Šířkové uspořádání Pátevní silniční sítě Kraje Vysočina

Cílem Kraje Vysočina je postupná modernizace a rekonstrukce pátevní silniční sítě ve vlastnictví kraje v celé délce na technické parametry kategorií S9,5 nebo S7,5 (šíře vozovky 9,5 m a 7,5 m mezi sloupky nebo svodidly) na základě dostupných finančních prostředků, a tím dosáhnout stanovených stavebních a technických parametrů pro takto určené komunikace a mosty pod těmito komunikacemi.

Podkladem pro stanovení šířkového uspořádání pátevní sítě byla analýza parametrů silnic stanovených normou ČSN 73 6101 Projektování silnic a dálnic, podklady o aktuálním šířkovém uspořádání silnic dle pasportu komunikací, intenzita dopravy ze sčítání dopravy provedeného v roce 2005. Vzhledem k tomu, že modernizace silniční sítě musí zohledňovat výhled do budoucnosti, byly vzaty v potaz též Zásady územního rozvoje Kraje Vysočina. Šířkové uspořádání schválila rada kraje svým usnesením č. 0273/2008/RK, které bylo nahrazeno usnesením č. 0471/10/2010/RK.

Severojižní propojení Kraje Vysočina

Severojižní propojení Kraje Vysočina je významná dopravní osa v rámci Pátevní silniční sítě Kraje Vysočina. Jeho cílem je modernizace dopravní infrastruktury nadregionálního významu ve východní části území Kraje Vysočina. Vymezená trasa podpoří zlepšení dopravní dostupnosti okresu Třebíč ve směru na Dolní Rakousko a zároveň na dálnici D1. Další problémovou oblastí je Bystřicko, které potřebuje zlepšit dostupnost na Pardubický kraj a zároveň na dálnici D1.

Trasa severojižního propojení:

Polička - II/360 - Jimramov - II/357 - Bystřice nad Pernštejnem - II/388 - III/3853 - II/389 - II/360 - Velké Meziříčí - II/360 - Třebíč - II/360 - Jaroměřice nad Rokýtnou - II/152 - Moravské Budějovice - II/152 - Jemnice - II/410 – Hluboká/Schaditz - Raabs an der Thaya

4.1.3 Intenzita provozu na silnicích v Kraji Vysočina

V roce 2010 proběhlo na celém území České republiky sčítání dopravy, které organizuje Ředitelství silnic a dálnic ČR (ŘSD) v pětiletých intervalech. Jednoznačně nejvyšší intenzitou dopravy v Kraji Vysočina vyznačuje dálnice D1, kterou na území kraje průměrně denně využívá 35 580 vozidel, v úseku Velké Meziříčí – Devět křížů pak více než 36 400 vozidel denně. Celkem 28,5 % veškerého provozu na dálnici tvoří nákladní doprava. Počet kamionů na D1 v rámci Kraje Vysočina činí průměrně 10 145 vozidel denně.

Ze silnic první třídy je dopravou nejvíce zatížen úsek silnice I/38 Jihlava – napojení D1 /21 400 vozidel denně/, I/34 Pelhřimov - Humpolec (napojení na D1) /12 598 vozidel denně/ a úsek silnice I/38 z Jihlavy do Štoků /12 740 vozidel denně/, ovšem také další úseky tras těchto silnic se vyznačují nadprůměrnou intenzitou dopravy. Ve srovnání s ostatními komunikacemi prvních tříd je překvapivě pouze průměrně využíván úsek silnice I/38 z Jihlavy do Moravských Budějovic, jehož zatížení je srovnatelné s některými silnicemi druhých tříd – například s tahem Moravské Budějovice – Třebíč – Velké Meziříčí. Nejslabší intenzita provozu na silnicích první třídy byla zaznamenána na silnici I/23 mezi Telčí a křižovatkou se silnicí I/38, kde v některých úsecích nebyl překročen počet 1 700 vozidel za 24 hodin. Slabší zatížení vykazaly rovněž některé úseky silnic I/37 mezi Žďárem nad Sázavou a Velkou Bíteší a silnice I/19 mezi Havlíčkovým Brodem a Bystřicí nad Pernštejnem, resp. Kunštatem v Jihomoravském kraji.

Ze silnic druhé třídy projíždí nejvíce vozidel úseky silnice II/602 u Jihlavy (směr Pelhřimov na křižovatku II/406) /12 062 vozidel denně/, směr Velký Beranov /9 509 vozidel denně/ a u Velkého Meziříčí /12 255 vozidel denně/. Intenzitou provozu nad 4 000 projíždějících vozidel denně se vyznačuje silnice II/150 – Havlíčkův Brod – Světlá nad Sázavou, nad 3 000 vozidel denně II/405 z Jihlavy do Třebíče, úsek silnice II/406 Kostelec - Třešť – Telč, úseky silnic II/152 a II/360 z Moravských Budějovic přes Třebíč do Velkého Meziříčí, úsek silnice II/345 z Chotěboře do Žďárce nad Doubravou, úsek silnice II/351 Třebíč - Dalešice a některé další kratší úseky.

Nákladní dopravou jsou ve větší míře, než je tomu v případě intenzity celkového provozu, zatíženy silnice prvních tříd, po kterých je realizována tranzitní kamionová přeprava. Jedná se prakticky o celý úsek silnice I/34 ze směru Jindřichův Hradec – Pelhřimov – Humpolec – Havlíčkův Brod - Žďárec nad Doubravou – Hlinsko. Na tento tranzitní proud se napojuje komunikace I/19 v Pelhřimově (z Tábora) a I/37 ve Žďárci nad Doubravou (z Chrudimi i od Žďáru nad Sázavou). Pod 1 400 nákladních vozidel denně neklesne intenzita nákladní přepravy v celé délce silnice I/38 na území Kraje Vysočina, přičemž větší zatížení přepravou nákladu vykazuje její úsek směřující severně od Jihlavy. Komunikacemi

druhých tříd projíždí více než 1 000 nákladních vozidel během 24 hodin pouze v několika úsecích silnice II/602, dále pak v úseku silnice II/150 z Havlíčkova Brodu do Světlé nad Sázavou, II/406 z Kostelce do napojení na silnici II/602, II/152 z Moravských Budějovic do Jaroměřic nad Rokytnou a v krátkém úseku silnice II/345 z Chotěboře do Nové Vsi u Chotěboře.

4.1.4 Modernizace a údržba silniční sítě Kraje Vysočina

V důsledku dlouhodobého nedostatku finančních prostředků na výstavbu, opravy a údržbu silniční sítě není její stavební stav uspokojivý. Kraj Vysočina, od 1. října 2001 vlastník silnic II. a III. tříd v celkové délce 4 578 km, zadal vypracování analýzy – Sledování stavů povrchu vozovek silnic II. a III. tříd v Kraji Vysočina. Z této analýzy vyplynulo, že v Kraji Vysočina je hodnoceno ve stavu havarijním 22 % silnic, v nevyhovujícím stavu je 32 % silnic, ve vyhovujícím stavu je 9 % silnic, ve stavu dobrém 30 % silnic a ve stavu výborném 7 % silnic II. a III. tříd.

Pro zlepšení stavu silnic II. a III. tříd vynakládá Kraj Vysočina každým rokem značné prostředky jak investiční, tak i provozní na provádění rekonstrukcí a souvisejících oprav silnic. O údržbu silniční sítě (bez dálnice) se stará od 1. ledna 2007 Krajská správa a údržba silnic Vysočiny, příspěvková organizace Kraje Vysočina. Přehled provozních nákladů vynaložených dosavadními okresními správami a údržbami silnic na území kraje v letech 2010 a 2011 znázorňuje následující tabulka.

Tab. 4.3: Provozní náklady komunikací II. a III. tříd v okresech Kraje Vysočina v letech 2010 a 2011 (v tis. Kč)

Okres	Skutečnost r. 2010				Skutečnost r. 2011			
	zimní údržba	běžná údržba a opravy	ostatní	celkem	zimní údržba	běžná údržba a opravy	ostatní	celkem
Havlíčkův Brod	56 532	90 169	14 863	161 564	31 372	50 453	40 654	122 479
Jihlava	62 037	92 008	44 121	198 166	34 163	62 158	34 902	131 223
Pelhřimov	61 900	35 031	15 321	112 252	38 120	49 976	41 179	129 275
Třebíč	66 843	48 148	16 753	131 744	41 484	55 418	39 951	136 853
Žďár nad Sázavou	74 248	70 583	14 472	159 303	44 733	99 499	37 922	182 154
Kraj Vysočina	321 560	335 939	105 530	763 029	189 872	317 504	194 608	701 984

Pramen: Rozbory hospodaření a finanční plány KSÚS Kraje Vysočina

Od roku 2005 Státní fond dopravní infrastruktury (SFDI) neposkytuje příspěvek na opravy a údržbu silnic II. a III. třídy. Běžnou údržbu na silnicích I. tříd na území kraje pro ŘSD provádí správa a údržba silnic na základě smluvních vztahů podložených výběrovým řízením. V roce 2010 bylo takovýchto prací provedeno za 107,05 mil. Kč. Souvislé opravy silnic II. a III. třídy jsou financovány z prostředků Kraje Vysočina. V roce 2007 a 2008 byly na souvislé opravy silniční sítě II. a III. tříd použity i finanční prostředky z úvěru Evropské investiční banky (EIB) v úhrnné výši 1 mld. Kč (z toho 500 mil. je úvěr od EIB a 500 mil. z prostředků kraje).

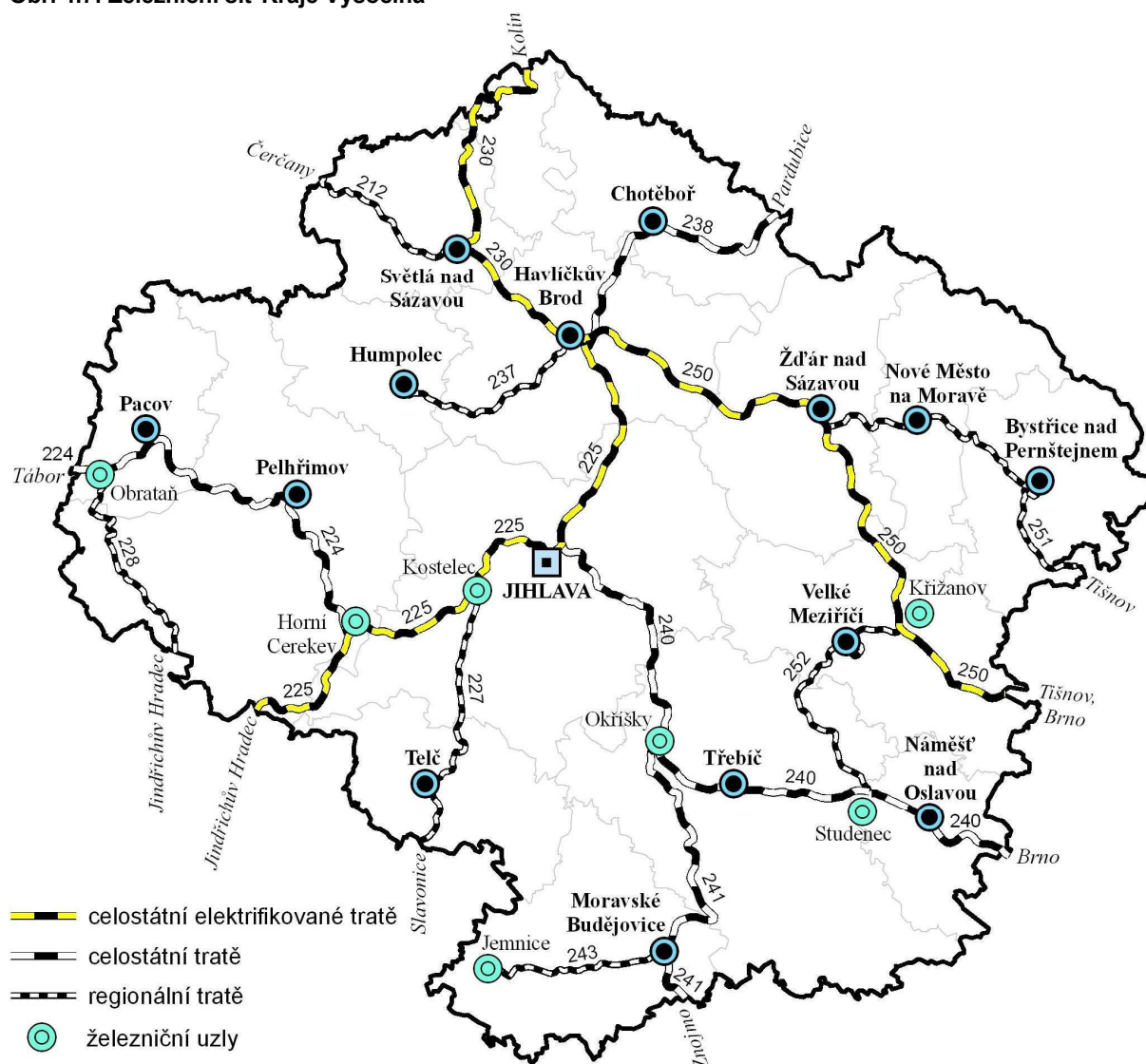
Tab.4.4: Náklady silniční sítě v okresech Kraje Vysočina v rocích 2010 a 2011 (v tis. Kč)

Okres	Práce pro ŘSD na silnicích I. třídy		Investiční akce financované Krajem Vysočina + EU		Opravy silnic II. a III. tříd ve vlastnictví Kraje Vysočina		CELKEM	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Havlíčkův Brod	30 865	18 427	249 752	134 912	77 143	14 200	77 143	167 539
Jihlava	14 055	6 767	295 127	42 066	42 365	21 300	42 365	70 133
Pelhřimov	19 384	12 280	55 744	203 127	22 908	25 600	22 908	241 007
Třebíč	16 011	5 621	146 723	218 972	37 665	33 522	37 665	258 115
Žďár nad Sázavou	26 735	13 145	134 562	32 991	41 500	39 600	41 500	85 736
Kraj Vysočina	107 050	56 240	881 908	632 068	221 581	134 222	221 581	822 530

Pramen: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor dopravy a silničního hospodářství

4.2 Železniční doprava

Obr. 4.7: Železniční síť Kraje Vysočina

Železniční síť v kraji je konfigurována hvězdovitě se dvěma centry – Jihlavou a Havlíčkovým Brodem. Celková délka 592 km tratí představuje hustotu 0,086 km/km², nižší hustotu železniční sítě má pouze Zlínský kraj. Železnice protíná území kraje především tratěmi č. 230 a 250 (Praha – Kolín) – Světlá nad Sázavou - Havlíčkův Brod - Žďár n. Sáz. – Křižanov – (Brno). Jedná se o tzv. druhý hlavní (též jižní) tah, který představuje významnou součást české železniční infrastruktury. Velmi důležitá je jeho tranzitní role jak v dálkové osobní tak i nákladní dopravě. Obě tratě jsou elektrifikovány, úsek Kolín – Havlíčkův Brod – Žďár n. S. – Brno je jako jediný v kraji dvoukolejný. Přestože trať č. 250 Havlíčkův Brod – Žďár n. S. – Brno je stavebně v podstatě nejmladší železniční trať v ČR (do provozu byla uvedena v roce 1953), její technické parametry dané náročným terénem a z něj vyplývajících směrovými a sklonovými poměry neumožňují zvýšení traťové rychlosti. Do programu modernizace koridorových tratí není tento úsek zařazen, přesto zůstává důležitou spojnici.

Tab. 4.5: Stavební délka železničních tratí na území Kraje Vysočina v km

Okres	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou.	Celkem
délka tratí	147	102	99	131	113	592
elektrifikováno	66	47	15	0	53	183

Pramen: krajské centrum Českých drah

Přehled tratí na území Kraje Vysočina:**Trat' č. 224:** Horní Cerekev – Pelhřimov – Obrataň – hranice s Jihočeským krajem – (*Tábor*)**Trat' č. 225:** (*Veselí nad Lužnicí – Jindřichův Hradec*) – hranice s Jihočeským krajem - Horní Cerekev – Kostelec u Jihlavy – Jihlava – Havlíčkův Brod**Trat' č. 230:** (*Praha - Kolín – Kutná Hora*) – hranice se Středočeským krajem - Světlá nad Sázavou – Havlíčkův Brod**Trat' č. 238:** Havlíčkův Brod – Chotěboř – Ždírec nad Doubravou – hranice s Pardubickým krajem - (*Chrudim – Pardubice*)**Trat' č. 250:** Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Křižanov – hranice s Jihomoravským krajem – (*Tišnov – Brno – Břeclav*)**Trat' č. 240:** Jihlava – Okříšky – Třebíč – hranice s Jihomoravským krajem – (*Brno*)**Trat' č. 241:** Okříšky – Moravské Budějovice – hranice s Jihomoravským krajem – (*Znojmo*)**Trat' č. 212:** Světlá nad Sázavou – Ledec nad Sázavou – hranice se Středočeským krajem – (*Zruč nad Sázavou – Čerčany*)**Trat' č. 227:** Kostelec u Jihlavy – Třešť – Telč – hranice s Jihočeským krajem – (*Dačice – Slavonice*)**Trat' č. 237:** Havlíčkův Brod – Humpolec**Trat' č. 251:** Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Bystřice nad Pernštejnem – hranice s Jihomoravským krajem – (*Tišnov*)**Trat' č. 252:** Křižanov – Velké Meziříčí - Studenec.

Na výše uvedených tratích provozují drážní osobní dopravu České dráhy a.s.

Trat' č. 243: Moravské Budějovice – Jemnice,

Na této trati není v současné době provozována osobní drážní doprava.

Úzkorozchodná dráha:

Trat' č. 228: Obrataň - Kamenice nad Lipou – hranice s Jihočeským krajem – (*Jindřichův Hradec*)

Drážní osobní dopravu na této trati provozují Jindřichohradecké místní dráhy, a.s.

Dle údajů poskytnutých dopravci je na území Kraje Vysočina ročně přepraveno více než 12 milionů cestujících, přičemž průměrná vzdálenost přepravy jednoho cestujícího se pohybuje kolem 28 kilometrů. Drážní dopravci ročně spěšnými a osobními vlaky odjedou přibližně 4,2 milionu vlakových kilometrů. Drážní osobní doprava je dostupná 187 obcí nebo městu, které mají buď vlakovou zastávku nebo se nachází v tzv. docházkové vzdálenosti k zastávce.

4.3 Letecká doprava

Důležitým faktorem zvýšení a udržení hospodářského rozvoje území je v dnešní době také jeho dostupnost prostřednictvím letecké dopravy. Jako důležitá se v této souvislosti jeví poloha letišť. Přehled všech letišť v Kraji Vysočina spolu se základními informacemi (název a provozovatel letiště, jeho statut, povrch, rozměry a únosnost) přináší tab. 4.7. Kromě letišť jsou v kraji zřízeny také čtyři neveřejné heliporty: v Havlíčkově Brodě, Jihlavě, Novém Městě na Moravě a v Pelhřimově. V kraji není zřízeno letiště, které by umožňovalo přistávání dopravních kapacitních letadel.

Tab. 4.6: Přehled letišť v Kraji Vysočina

Název	Provozovatel	Statut	Povrch	Rozměry	Únosnost	Poznámka
Havl. Brod	Aeroklub	neveřejné mezinárodní	tráva	1000x50 m	0,7 Mpa	prostor seskoků padákem
Chotěboř	Aeroklub Chotěboř	veřejné vnitrostátní	tráva	1010x150 m	5700 kg/0,7 Mpa	.
Jihlava	Aeroklub Jihlava	veřejné vnitrostátní	tráva	920x160 m	6000 kg/0,7 Mpa	prostor seskoků padákem
Kámen	Sportovní klub Aero	neověřená plocha SLZ	beton	2000 m	NIL	.
Křižanov	Aeroklub Křižanov	veřejné vnitrostátní	tráva	700x100 m	13000 kg/0,7 Mpa	prostor seskoků padákem
Náměšť n.O.	.	veřejné vnitrostátní	zpevněný	.	.	.
Přibyslav	Aeroklub Přibyslav	veřejné vnitrostátní	tráva	765x150 m	5700 kg/0,7 Mpa	.

Třebíč	Západomoravský aeroklub v Třebíči	neověřená plocha SLZ	tráva	520x25 m	NIL	.
--------	-----------------------------------	----------------------	-------	----------	-----	---

Vysvětlivky: SLZ - sportovní létající zařízení (ultralehká letadla)

NIL - údaj není k dispozici

Poznámka: v tab. není obsažena dokončovaná přistávací plocha v Bystřici nad Pernštejnem

Zdroj dat: Databáze letišť 2002, Avion – Patrik Sainer, 2002

4.4 Cyklistická doprava

Důležitou složkou veřejné dopravy se stává cyklistická doprava realizovaná po cyklostezkách s vyloučením motorových vozidel. Cyklostezky jsou budovány v intravilánech měst pro bezpečnější cyklistickou dopravu, která je tak přemísťována z frekventovaných městských komunikací. Cyklostezky jsou budovány rovněž mezi menšími městy a obcemi především tam, kde vedou významné silniční tahy s tranzitní dopravou (typickým příkladem jsou cyklostezky kolem Ždírcu nad Doubravou). V roce 2010 byla v Kraji Vysočina realizována výstavba 2 787 m nových cyklostezek. V roce 2011 na území kraje přibýlo 9 000 m nových cyklostezek.

Tab. 4.7.: Cyklostezky v Kraji Vysočina

Město, obec	délka (m)
Žďár nad Sázavou	13 500
Přibyslav - Sázava	9 000
Jihlava	8 331
Ždírec nad Doubravou	4 370
Třebíč	3 600
Telč	2 720
Havlíčkův Brod	2 487
Pelhřimov	2 307
Ždírec nad Doubravou - Krucemburk	1 700
Krucemburk - Vojnův Městec	1 500
Horní Krupá - Dolní Krupá	1 200
Velké Meziříčí	796
Nové Město na Moravě	739
Moravec - Pikárec	620
Velká Bíteš	389
Celkem	53 259

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor dopravy a silničního hospodářství

4.5 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou

Kraj Vysočina je charakteristický rozdrobenou sídelní strukturou s velkým počtem malých sídel, pro která je však nutné zabezpečit v souladu s legislativou dopravní obslužnost veřejnou dopravou. Ze 704 obcí, je 340 s počtem obyvatel do 199, což představuje 48,6%. Přestože je veřejná doprava zajišťována různými dopravními systémy a dopravci (železnice, autobusy), je nutné na ni pohlížet jako na jednotný systém – minimálně pro zabezpečení účelnosti vynakládaných prostředků. Vzhledem k tomu, že objem přepravních proudů (cestujících) a výše jízdného nepokrývá náklady na provoz, je nutná finanční účast rozpočtu kraje na zajištění dopravní obsluhy.

Otázka výše finančních prostředků, které směřují do veřejné dopravy, je zcela zásadní. Až do roku 2002 se na zajišťování základní dopravní obslužnosti (ZDO) podílely formou uzavírání tzv. závazků veřejné služby příslušné okresní úřady. Ty ve svém územním obvodu rozdělovaly dopravcům na pokrytí tzv. prokazatelných ztrát vyplývajících z přijatých závazků veřejné služby finanční prostředky, pocházející z rozpočtové kapitoly Ministerstva dopravy a spojů ČR.

Od roku 2005 je uplatnění institutu základní dopravní obslužnosti (ZDO) územního obvodu kraje ve veřejné drážní (železniční) osobní dopravě i veřejné linkové osobní dopravě plně v kompetenci krajů v rámci samostatné působnosti. Pokud jde o související financování závazků veřejné služby, je po změně zákona o rozpočtovém určení daní k 1. 1. 2005, plně v samostatné působnosti kraje.

Na základě dohody Asociace krajů ČR s vládou ČR došlo v případě veřejné drážní osobní dopravy v roce 2009 mezi Českou republikou na straně jedné a vyššími územně samosprávnými celky (tj. 14 krajů) na straně druhé za účasti Asociace krajů ČR k uzavření Memoranda o zajištění stabilního financování dopravní obslužnosti veřejnou regionální železniční osobní dopravou na dobu 10 let. Dofinancování probíhá formou účelové dotace ze státního rozpočtu prostřednictvím Ministerstva dopravy.

Od roku 2004 byla na základě Přepravního a tarifního věstníku číslo 23-24 vydaného dne 9. 6. 2001 hrazena dopravcům ztráta vzniklá poskytováním tzv. „žakovské a studentské slevy“ dle výměru ministerstva financí. Předmětná ztráta byla dopravcům hrazena i na spojích objednávaných v rámci ostatní dopravní obslužnosti (ODO) obcí a dále na komerčních spojích dopravců. Stát na úhradu ztráty z poskytování žakovského a studentského jízdného („dále jen žakovské jízdné“) poskytoval krajům účelovou dotaci. V roce 2010 došlo ke změně financování žakovského jízdného, což vyvolalo změnu rozpočtu v tom smyslu, že zvláštní položka na žakovské jízdné byla začleněna do celkové částky na úhradu prokazatelné ztráty. Uvedená změna byla příčinou nárůstu výdajů mezi roky 2009/2010 na zajištění dopravní obslužnosti kraje, jak je uvedeno níže v tabulkách. Jelikož úhrada ztrát z poskytování žakovského jízdného již nebyla krajům financována dotací ze státního rozpočtu, skončila i úhrada ztrát z poskytování žakovského jízdného na spojích ODO a komerčních spojích dopravců z rozpočtu krajů. Ztráty z poskytování slev dle výměru MF na komerčních spojích nově hradí dopravcům přímo ministerstvo dopravy.

Dopravní obslužnost územního obvodu krajů byla do 30.6.2010 zajišťována v souladu se zákonem č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů. Dnem 3. 12. 2009 vstoupilo v účinnost „Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1370/2007 ze dne 23. října 2007 o veřejných službách v přepravě cestujících po železnici a silnici a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 1191/69 a č. 1107/70“. Dnem 1.7.2010 nabyl účinnosti zákon č. 194/2010 Sb., o veřejných službách v přepravě cestujících, který již výše uvedené dělení na ZDO zajišťovanou kraji a ODO zajišťovanou obcemi neobsahuje. Dle nové právní úpravy dopravní obslužnost zajišťují kraje a obce ve své samostatné působnosti v rámci regionální veřejné linkové osobní dopravy i veřejné drážní osobní dopravy, a stát v rámci nadregionální a mezinárodní veřejné drážní osobní dopravy.

Tab. 4.8: Výdaje na zajištění základní dopravní obslužnosti veřejnou linkovou osobní dopravou v Kraji Vysočina z rozpočtu Kraje Vysočina.

Dopravní obslužnost	2009	2010	2011	2012
Základní (tis. Kč)	256 922	280 652	275 374	265 929
Počet mil. km v ZDO	15,8	15,8	15,7	15,7

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, ODSH

Tab. 4.9 Výdaje na zajištění základní dopravní obslužnosti veřejnou dráží (železniční) osobní dopravou v Kraji Vysočina z rozpočtu Kraje Vysočina, resp. ze státního rozpočtu.

Dopravní obslužnost	2009	2010	2011	2012
Rozpočet kraje tis. Kč	262 175	264 635	262 795	267 850
Státní rozpočet tis.Kč	151 000	123 097	123 097	125 436
Počet mil. vlak km	4,6	4,3	4,2	4,2

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, ODSH

Na území Kraje Vysočina bylo v roce 2010 v rámci veřejné linkové osobní dopravy přepraveno cca 17 milionů cestujících. Veřejná linková osobní doprava je dostupná téměř všem obcím Kraje Vysočina.

Po železnici bylo v rámci regionu – Vysočina přepraveno

v roce 2008 3 147 tis. cestujících

v roce 2009 2 877 tis. cestujících

v roce 2010 2 816 tis. cestujících

zdroj dat: Ministerstvo dopravy ČR, ročenka dopravy 2010, dostupná z <https://www.sydos.cz/cs/rocenka-2010/index.html>

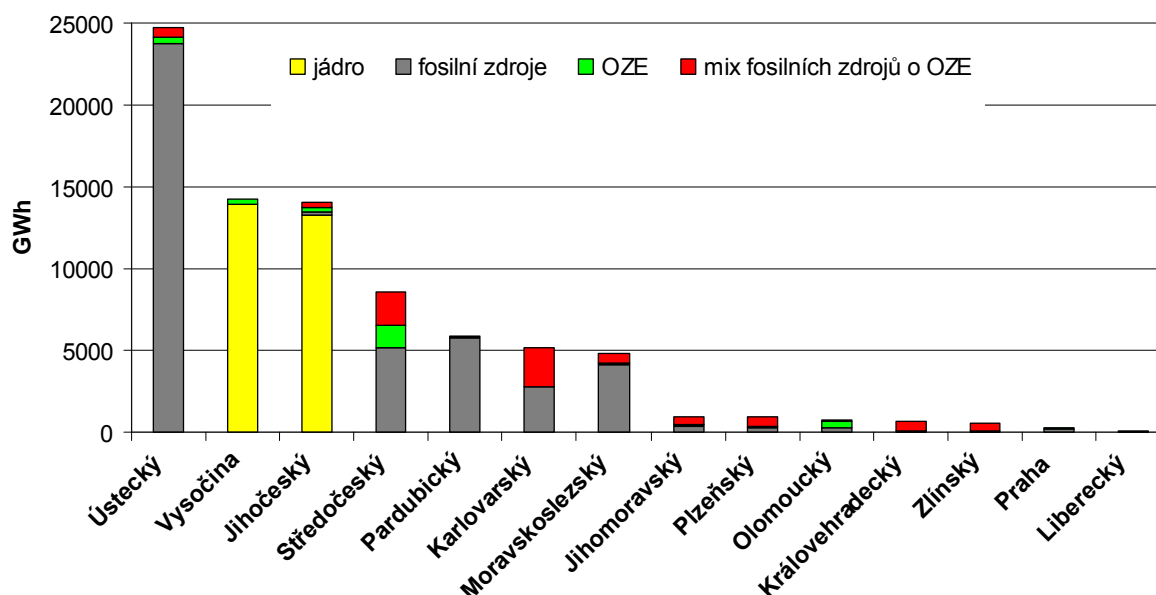
5. Technická infrastruktura

5.1 Zásobování energiemi

5.1.1 Výroba a rozvod elektrické energie

V Kraji Vysočina bylo v roce 2010 vyrobeno 14,7 tis. GWh elektrické energie brutto (v rámci výroby elektřiny brutto je započtena vlastní spotřeba na výrobu elektřiny). Mezi kraji ČR zaujímala Vysočina ve výrobě elektrické energie třetí místo za Ústeckým a nově také Jihočeským krajem, přičemž podíl kraje na celkové produkci elektřiny v roce 2010 činil 17,1 %.

Obr. 5.1.1: Výroba elektrické energie (brutto) v krajích ČR v roce 2009

Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2009. ERÚ Jihlava, 2010

Na území kraje bylo v roce 2010 spotřebováno 4,1 tis. GWh elektrické energie brutto (do brutto spotřeby je započítávána spotřeba na výrobu elektřiny, spotřeba na přečerpávání v přečerpávacích vodních elektrárnách a ztráty v sítích). Z toho vyplývá, že v kraji se spotřebovalo 27,9 % zde vyrobené elektrické energie. Tento fakt je dán přítomností Jaderné elektrárny Dukovany, jejíž strategický význam daleko přesahuje hranice kraje, neboť v roce 2010 dodávala do sítě 16,5 % elektrické energie vyprodukované v České republice. Kromě toho je i významným zdrojem odpadního tepla, které však v současné době není adekvátním způsobem využíváno. Jaderná elektrárna Dukovany vyrobila v roce 2010 13,1 tis. GWh elektřiny (netto), což bylo více než v temelínské jaderné elektrárně, která má o 100 MW vyšší instalovaný výkon.

Svým významem překračuje krajskou úroveň ještě vodní přečerpávací elektrárna Dalešice, která má čtvrtinový instalovaný výkon jaderné elektrárny. V roce 2010 vyrobila 293 GWh elektrické energie (netto). Dalešická přečerpávací elektrárna slouží k vyrovnávání křivky zatížení elektrizační soustavy v průběhu dne a vyrábí elektřinu několik hodin denně. Navíc tím, že je elektrárna přečerpávací, se sama stává významným spotřebitelem elektřiny. Dukovanskou i dalešickou elektrárnu spravuje největší výrobce elektřiny v Česku – ČEZ, a.s.

Ostatní zdroje elektrické energie jsou podle instalovaného výkonu a roční výroby energie marginální a vlastněny jsou většinou různými právníckými osobami mimo skupinu ČEZ (tab. 5.1.1)

Obr. 5.1.2: Zdroje elektrické energie s instalovaným výkonem 0,5 MWe a vyšším v Kraji Vysočina k 31. 12. 2009

Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2009. ERÚ Jihlava, 2010.

Tab. 5.1.1: Zdroje elektrické energie s instalovaným výkonem 0,5 MWe a vyšším v Kraji Vysočina k 31. 12. 2009

Výrobce	Obec	Druh nebo palivo	Instalovaný výkon (MWe)	Výroba el. energie netto v roce 2009 (GWh)
ČEZ a.s.	Dukovany	jaderná	1 830,0	13 071,7
	Dalešice	vodní přečerpávací	450,0	189,5
	Mohelno	vodní	1,8	6,3
ŽDAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	hnědé uhlí, zemní plyn	12,5	17,9
E.ON Trend s.r.o.	Vír I	vodní	7,1	15,0
	Vír II	vodní	0,7	1,9
CHILOE, a.s.	Rožná	solární	4,3	0,03
APB – Plzeň a.s.	Pavlov (Jl)	větrná (2x)	4,0	8,7
ČEZ Obnovitelné zdroje, s.r.o.	Věžnice (HB)	větrná (2x)	4,0	0*
Chotěbořské strojírny služby, a.s.	Chotěboř	zemní plyn	3,5	1,3
1. elektrárenská s.r.o.	Želiv	vodní	2,2	4,6
Vysočina Wind, a.s.	Kámen	větrná	2,0	5,4
TTS energo s.r.o.	Třebíč	zemní plyn	2,0**	3,1**
Novoměstská teplárenská a.s.	Nové Město na Moravě	zemní plyn	2,0**	3,1**
WIND POWER s.r.o.	Pavlov	větrná (2x)	1,7	2,1
IROMEZ s.r.o.	Pelhřimov	biomasa	1,2**	3,7**
	Pelhřimov	lehké topné oleje	0,6**	0,1**
TTS cz s.r.o.	Třebíč	biomasa	1,0**	2,3**
Stylstav, s.r.o.	Křižanov	solární	1,0	0,2
AMAPRINT – Kerndl, s.r.o.	Mohelno	vodní	0,8	0,4
Zemědělské družstvo Kouty	Kouty (okres Třebíč)	bioplyn	0,5**	1,5**

*Poznámka: Větrné elektrárny uvedeny do provozu v roce 2009

**Poznámka: Údaje za rok 2008

Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2009. ERÚ Jihlava, 2010.

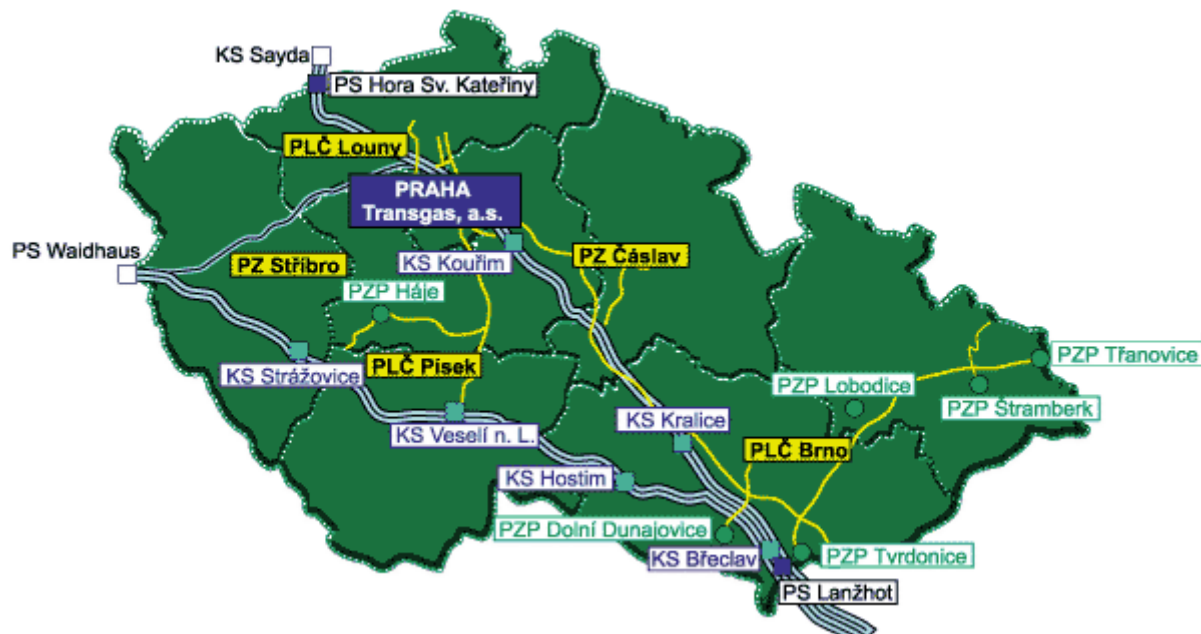
Správu páteřní přenosové sítě (systém vedení velmi vysokého napětí 400 kV a 220 kV) vykonává v České republice akciová společnost ČEPS. Součástí přenosové soustavy jsou tzv. rozvodny přenosové sítě. V Kraji Vysočina se nachází dvě – rozvodna Slavětice, která je lokalizována hned v blízkosti Jaderné elektrárny Dukovany a rozvodna Mírovka nedaleko Havlíčkova Brodu.

V Kraji Vysočina působí dva významní distributoři elektrické energie. Krom Havlíčkovobrodské zásobují elektřinou konečné spotřebitele dceřiné společnosti firmy **E.ON Česká republika, a.s.** se sídlem v Českých Budějovicích, která vznikla sloučením Jihomoravské energetiky a Jihočeské energetiky díky společnému majoritnímu vlastníkovi, jímž je německá společnost E.ON. Téměř všechny aktivity druhé distribuční společnosti, Východočeské energetiky, a.s., byly převedeny na dceřiné společnosti ČEZ, a.s. (ČEZ Distribuce, a.s. a ČEZ Prodej, s.r.o.). Podle údajů distributorů bylo v roce 2002 v Kraji Vysočina celkem 266 075 odběratelů elektrické energie.

5.1.2 Rozvod zemního plynu

Nákupem zemního plynu z Ruska a Norska pro Českou republiku se zabývá RWE Transgas, a.s. Firma spravuje tranzitní plynovod a je tak významným přepravcem ruského plynu do zemí západní Evropy.

Obr. 5.1.3 Tranzitní plynovod a vnitrostátní soustava plynovodů společnosti Transgas, a.s.

*poznámka: KS – kompresní stanice; PS – předávací stanice; PZ – pobočná základna; PLČ – provoz liniové části; PZP – podzemní zásobník plynu

Zdroj: Transgas, a.s. (www.transgas.cz).

Součástí tranzitního plynovodu je šest kompresních stanic. Jedna z nich se nachází na Vysočině v katastru obce Kralice nad Oslavou. V roce 1994 převzal Transgas vnitrostátní soustavu plynovodů o provozním tlaku nad 4 Mpa. Vnitrostátní systém zajišťuje dodávku plynu regionálním distribučním společnostem a přímým odběratelům.

Zásobování zemním plynem zajišťují na území Kraje Vysočina čtyři společnosti: Jihomoravská plynárenská, a.s., Východočeská plynárenská, a.s., E.ON Distribuce, a.s. a Českomoravská plynárenská a.s. 1. Žďárská plynárenská a vodařská, a.s., která na konci roku 2003 zajišťovala dodávku zemního plynu do čtyř obcí v kraji, přenechala činnosti související s distribucí zemního plynu Jihomoravské plynárenské (léto 2005).

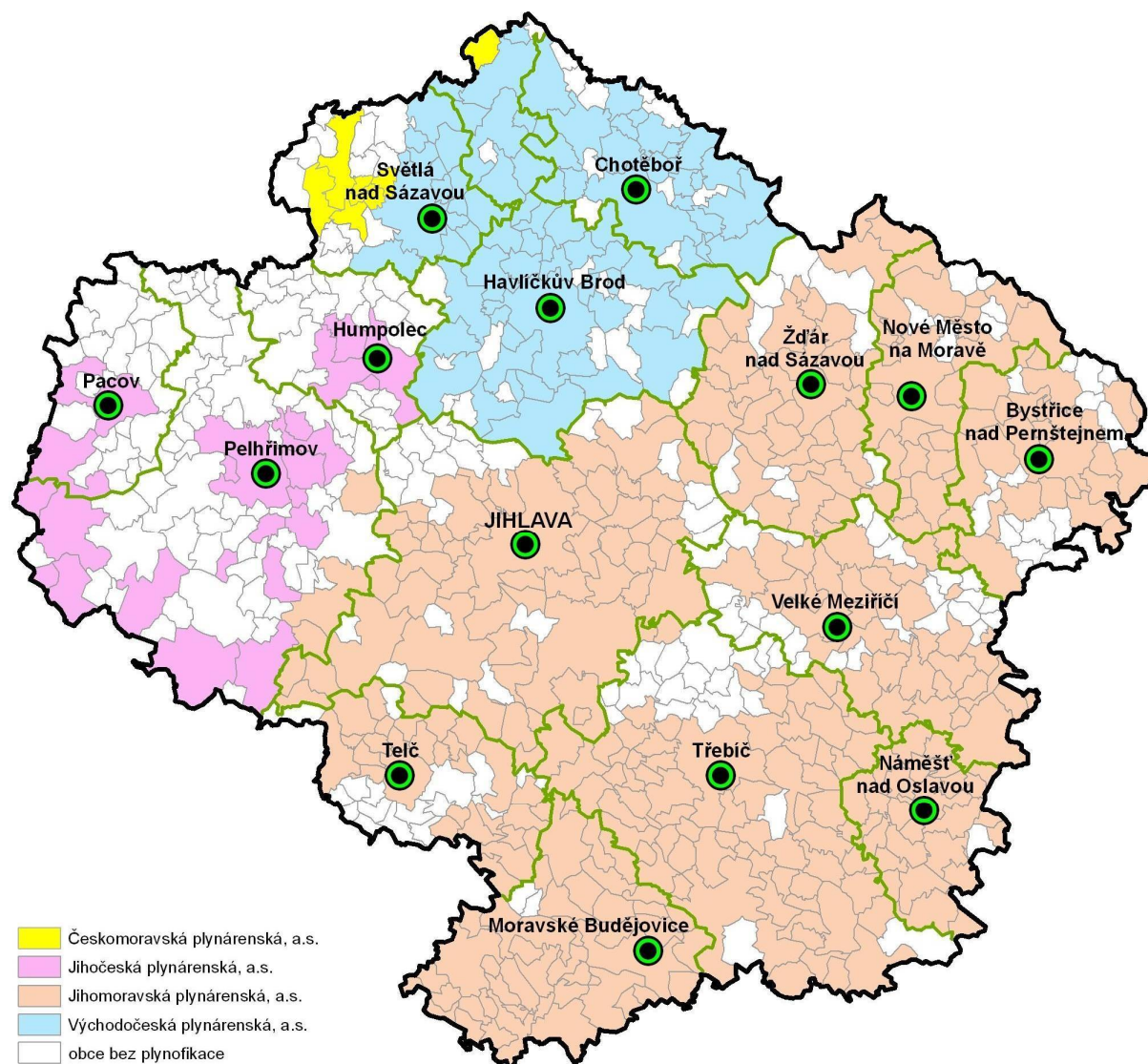
Tab. 5.1.2: Podíl distributorů na prodeji zemního plynu v Kraji Vysočina v roce 2002 (dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Distributor	Prodej plynu (tis. m ³)	Podíl na prodeji (%)	Počet odběrných míst	Podíl na odběrných místech (%)
Jihomoravská plynárenská, a. s.	328 555	74,05	76 649	73,83
E.ON Distribuce, a.s.	26 625	6,00	9 151	8,81
Východočeská plynárenská, a. s.	86 810	19,57	17 666	17,02
Českomoravská plynárenská, a. s.	1 700	0,38	359	0,35
Celkem	443 690	100,00	103 825	100,00

Pozn.: Jihomoravské plynárenská, a. s. převzala v roce 2005 aktivity z oblasti distribuce zemního plynu od 1. Žďárské plynárenské a vodařské, a. s. (týkalo se 4 obcí)

Zdroj dat: Územní energetická koncepce Kraje Vysočina. CityPlan, s. r. o. Praha, EAV, z. s. p. o. Jihlava, 2004.

Obr. 5.1.4: Plynofikované obce Kraje Vysočina k 31. 12. 2003

Poznámka: Pokud byl alespoň v jedné místní části obce zaveden zemní plyn, je v mapě celá obec považována za plynofikovanou nehledě na to, že v některých jiných místních částech téže obce zemní plyn zaveden nebyl. Data o plynofikovanosti všech místních částí obcí v Kraji Vysočina nejsou k dispozici.

Zdroj dat: Územní energetická koncepce Kraje Vysočina. CityPlan, s. r. o. Praha, EAV, z. s. p. o. Jihlava, 2004.

Ze všech čtyř distributorů je nejvýznamnější Jihomoravská plynárenská, a.s., která spotřebu zemního plynu v Kraji Vysočina kryje ze tří čtvrtin.

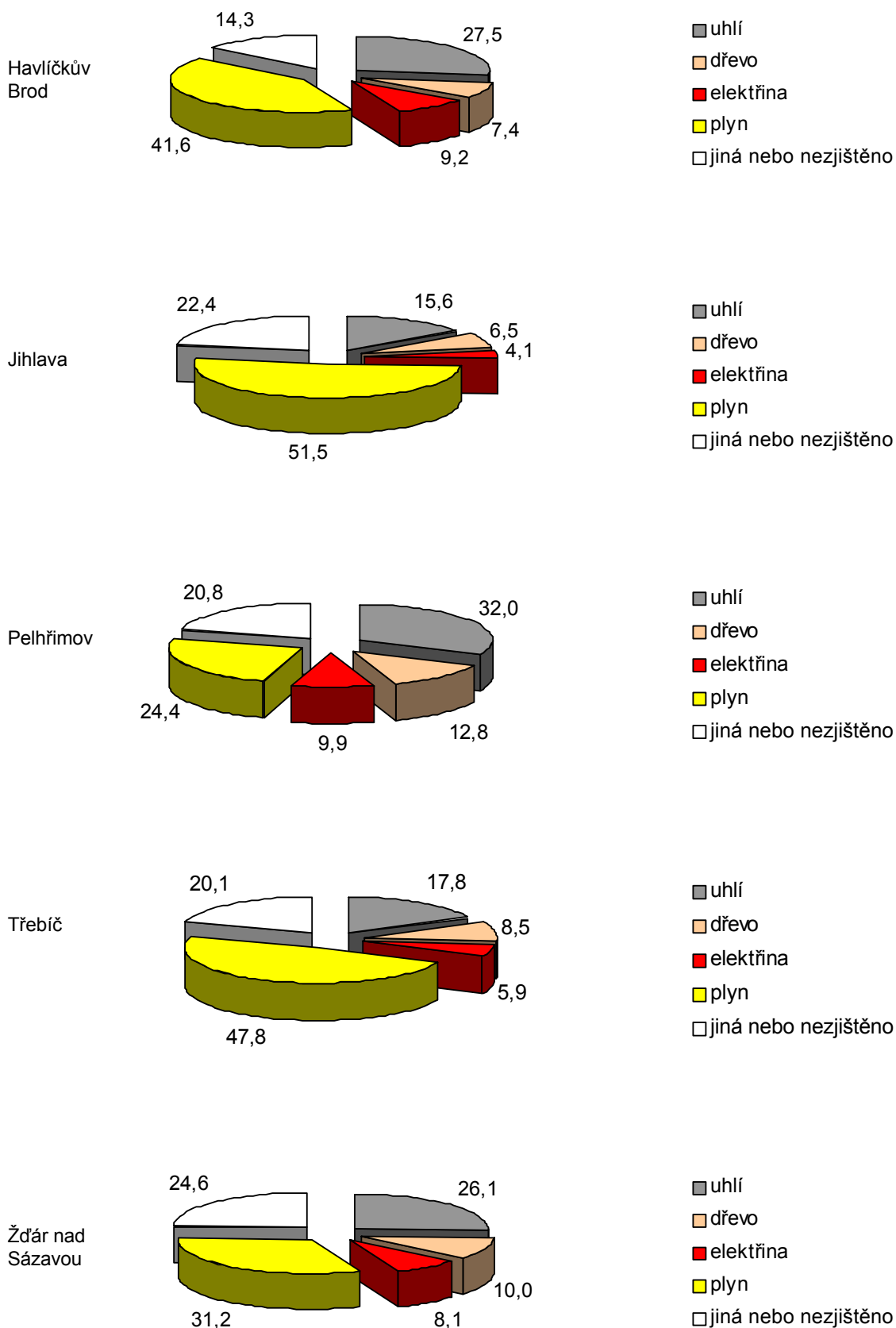
Jak je patrné z obrázku 5.1.3, plynofikace obcí je nejméně rozvinuta v okrese Pelhřimov. Dále není zemní plyn zaveden do malých obcí ve žďárském okrese, na severu Třebíčska, jihu Telčska, v okolí Větrného Jeníkova a roztroušeně v několika obcích okresu Havlíčkův Brod. Otázkou je, zda je v dnešní době při zvyšujících se cenách vstupů ekonomicky výhodné plynofikovat malé obce.

5.1.3 Vytápění bytů

Jak vyplývá z výsledků Sčítání lidu domů a bytů z roku 2001, zemní plyn je v kraji nejrozšířenější médium pro vytápění. Následuje černé uhlí, nejméně je využívána k vytápění elektřina. Paliva, užívaná k dálkovému vytápění, jsou zahrnuta v položce jiná paliva. Pro rodinné domy je daleko více typické vytápění uhlím a dřevem.

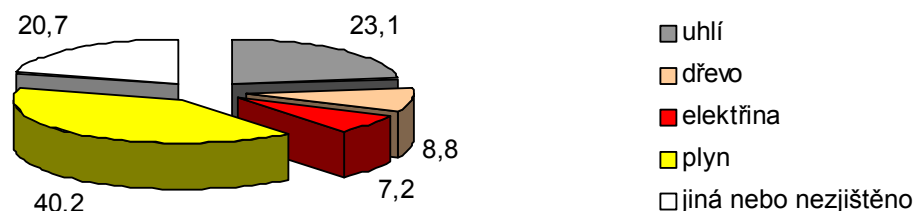
Z celkového počtu 179 784 trvale obydlených bytů v Kraji Vysočina je 73,1 % vytápěno ústředním topením (z toho dálkové vytápění činí 13,3 %), 9,7 % etážovým topením, 13,8 % pomocí kamen a jiný nebo kombinovaný způsob vytápění se používá ve 2,8 % bytů.

Obr. 5.1.5: Podíl bytů podle paliva použitého na vytápění (v %) v okresech kraje Vysočina k 1. 3. 2001

Zdroj dat: Sčítání lidu, domů a bytů 2001. ČSÚ Praha, 2003.

Obr. 5.1.6: Podíl bytů podle paliva použitého na vytápění (v %) v Kraji Vysočina k 1. 3. 2001

Zdroj dat: Sčítání lidu, domů a bytů 2001. ČSÚ Praha, 2003.

Podíváme-li se na úroveň okresů dle obrázku 5.1.4, potvrdí se nám, že nejméně plynofikováno je území okresu Pelhřimov. Pouhá čtvrtina bytů je na Pelhřimovsku vytápěna zemním plynem, zatímco v celém kraji 40 % bytů. Proto nepřekvapuje, že je v okrese Pelhřimov ve větší míře než v ostatních okresech k vytápění využíváno černé uhlí, dřevo i elektřina. Na druhé straně zemní plyn je topným médiem ve více než polovině bytů okresu Jihlava, následuje okres Třebíč.

5.2 Zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod

5.2.1 Zásobování vodou

Zásobování pitnou vodou na území Kraje Vysočina se vyznačuje dostatečnou kapacitou vodních zdrojů, především zdrojů vod povrchových. Vrchovinný reliéf regionu dává území charakter důležité pramenné oblasti nadregionálního významu. Na řadě vodních toků byly zbudovány velké údolní vodní nádrže, z nichž některé jsou významnými zdroji pitné vody i z celorepublikového hlediska. Jedná se především o vodárenskou nádrž Švihov na řece Želivce (leží z větší části ve Středočeském kraji, ale převážná část jejího povodí je na území Kraje Vysočina), která je nejvýznamnějším vodárenským zdrojem v České republice a která zásobuje hlavní město Prahu včetně části Středočeského kraje a Kraje Vysočina pitnou vodou, dále vodárenská nádrž Vír na řece Svatce, ze které je dodávána pitná voda do brněnské aglomerace a části Kraje Vysočina, vodárenská nádrž Mostiště na Oslavě, ze které je dodávána pitná voda do východní části Kraje Vysočina (okresy Třebíč a Žďár nad Sázavou), vodárenské nádrže Hubenov a Nová Říše dodávající pitnou vodu pro velkou část okresu Jihlava. Značná část území okresu Třebíč je zásobována vodou z vodárenské nádrže Vranov v Jihomoravském kraji po úpravě v úpravně vody Štítary.

V kraji existuje několik významných svazků obcí vytvořených za účelem zabezpečování zásobování pitnou vodou a odvádění a čištění odpadních vod. Hlavními provozovateli vodovodů a kanalizací pro veřejnou potřebu na území kraje jsou VODÁRENSKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST, a.s., Brno prostřednictvím jednotlivých divizí pro okresy Třebíč, Jihlava a Žďár nad Sázavou, Vodovody a kanalizace Havlíčkův Brod, a.s. pro oblast Havlíčkovobrodsko a VODAK Humpolec, s.r.o. pro oblast Pelhřimovska. Ostatními provozovateli jsou menší provozní společnosti či obce.

Kraj Vysočina má oproti některým jiným krajům výhodu v možnosti propojení některých skupinových vodovodů, což umožňuje z velké části operativní nahrazení vodních zdrojů, u kterých by byly zjištěny problémy. Vodovodními systémy jsou propojeny vodárenské nádrže Vír, Mostiště a Vranov, dále vodárenské nádrže Hubenov a Nová Říše, propojeny jsou rovněž vodovodní soustavy v okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod s vodárenskou nádrží Švihov. Kromě velkých vodovodních soustav vázaných zejména na zdroje vod povrchových existují na území kraje i méně rozsáhlé lokální systémy využívající místní zdroje zejména podzemních vod. Nejvýznamnějšími zdroji kvalitní podzemní vody jsou Podmoklany u Chotěboře, Heraltice-Opatov-Předín u Třebíče a Rytířsko u Jihlavy.

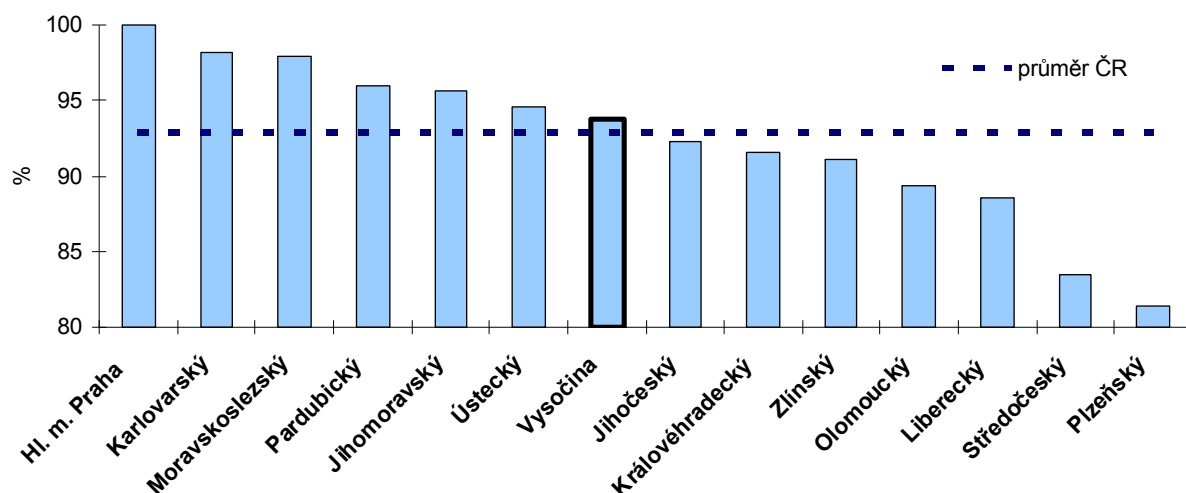
Některé lokální zdroje podzemních vod pro individuální potřebu vykazují kontaminaci a hygienickou závadnost (radon, dusičnany, atd.) nebo nedostatečnou vydatnost. Rovněž některé vodárenské nádrže mají zejména v letních měsících problémy s kvalitou surové vody. Oproti tomu kvalita a kvantita vody ve vodovodních sítích pro veřejnou potřebu odpovídá v převážné většině případů požadavkům příslušných právních předpisů. K ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod se stanovují ochranná pásma vodních zdrojů, která ale

mohou omezovat hospodářskou činnost v území. Na území Kraje Vysočina se také nachází Chráněná oblast přirozené akumulace vod Žďárské vrchy. Tato oblast o rozloze 520 km² tvoří 7,5 % plochy území kraje.

Malá hustota osídlení regionu a velký počet malých sídel na území kraje způsobuje v průměru vysoké investiční náklady na další rozšiřování vodovodních sítí a celkově i vyšší náklady na jejich provoz. Rovněž regionální průměrná spotřeba pitné vody z veřejných vodovodních sítí nedosahuje celostátního průměru.

Podle údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) bylo v Kraji Vysočina v roce 2010 z veřejných vodovodů zásobeno pitnou vodou 484 925 obyvatel, tj. 94,2 % z celkového počtu obyvatel kraje. Tento podíl byl lehce nad průměrnou hodnotou za celou ČR (93,1 %). Z veřejných vodovodů bylo dále v kraji zásobeno asi 27 tis. přechodných obyvatel obcí (chataři a chalupáři). V roce 2010 činila v Kraji Vysočina délka vodovodní sítě 5 560 km a byla organizačně členěna do 659 vodovodů, z toho 123 skupinových. Počet vodovodních přípojek v roce 2010 činil 127 847 a jejich délka dosahovala 1 507 km. Počet úpraven vody v kraji v roce 2010 byl 373. Celková kapacita vodojemů dosahovala 221 538 m³, kapacita zdrojů podzemních vod pak 1 080 l/s⁻¹.

Obr 5.2.1: Podíl obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů v krajích ČR v roce 2010

Zdroj dat: Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011.

V roce 2010 bylo v Kraji Vysočina vyrobeno celkem 25,9 mil. m³ vody, z toho bylo 13,8 mil. m³ vyrobeno z vody podzemní. Celkové množství fakturované vody v roce 2010 představovalo 22,0 mil. m³, 14,2 mil. m³ fakturované vody bylo určeno pro spotřebu domácností, pro zemědělství i pro průmysl shodně 1,0 mil. m³, pro ostatní odběratele bylo určeno 5,8 mil. m³ vody. Celkové vodné v kraji v roce 2010 dosáhlo cca 632,0 mil. Kč.

Celkové množství nefakturované vody bylo v roce 2010 evidováno ve výši 4,7 mil. m³. Ztráty ve vodovodních systémech v roce 2010 dosahovaly přibližně 4,3 mil. m³ vody, podíl ztrát z vody vyrobené k realizaci dosáhl 16,1 %.

5.2.2 Odvádění a čištění odpadních vod

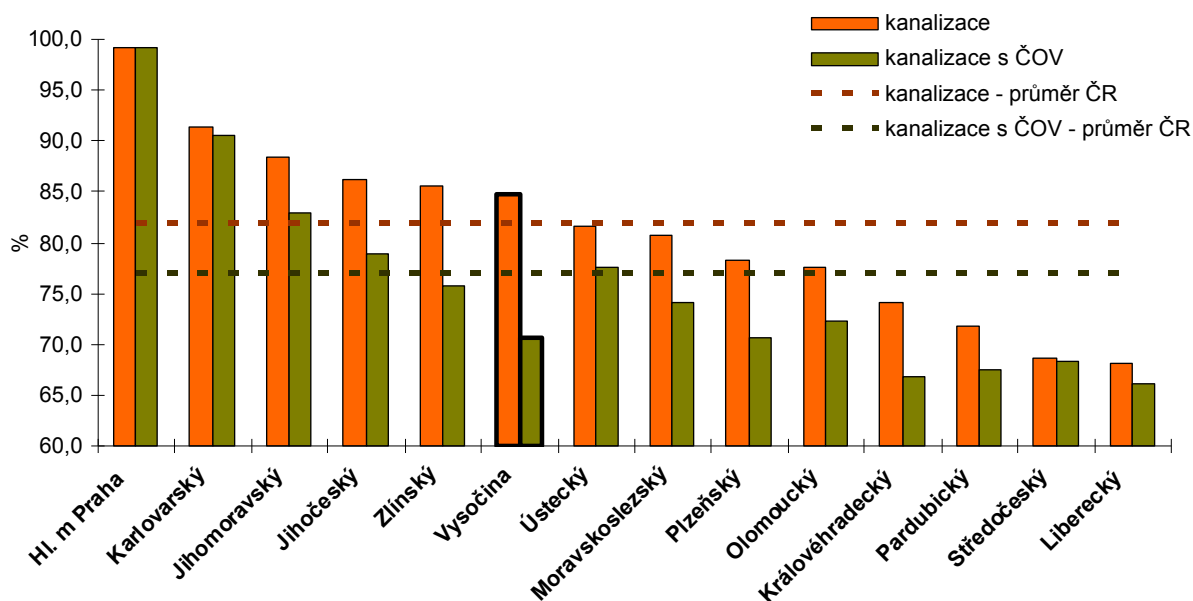
V oblasti odvádění a čištění odpadních vod je i přes roztržitou sídelní strukturu odkanalizování obcí na území Kraje Vysočina na poměrně dobré úrovni. Kvalita této infrastruktury však neodpovídá současným potřebám. Problematickým zůstává zejména špatný stavebně-technický stav kanalizačních sítí z let 1950 – 1970 a doposud neexistující ucelené kanalizační systémy zakončené čistírnou odpadních vod (ČOV) v menších obcích. Taktéž ne všechny stávající ČOV svým technickým řešením a stavem umožňují dosáhnout vyčištění odpadních vod na úroveň odpovídající současným legislativním požadavkům. Uvedené skutečnosti mají vliv na kvalitu zejména povrchových ale i podzemních vod. Problematika čistoty vod je tak jednou z priorit regionu.

Prioritním úkolem v této oblasti bylo do konce roku 2010 zajištění odpovídajícího způsobu odvádění a čištění odpadních vod ve všech obcích (aglomeracích), které jsou zdrojem znečištění o velikosti nad

2 000 ekvivalentních obyvatel (EO). V současné době a dalším plánovacím období bude prioritou řešení odvádění a čištění odpadních vod v menších sídlech o velikosti pod 2000 EO a to zejména v místech, kde je zvláštní zájem ochrany vod a ochrany přírody.

Podle údajů ČSÚ v roce 2010 bydlelo v domech napojených na veřejnou kanalizaci 436 335 obyvatel, což představovalo 84,8 % všech obyvatel kraje (v ČR 81,9 %). Počet obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci s koncovou ČOV pak činil 363 332, což znamenalo 70,6 % všech obyvatel kraje. Na mechanickou ČOV bylo připojeno 2 274 obyvatel, na mechanicko-biologickou pak 361 059 obyvatel Kraje Vysočina. Délka kanalizační sítě v roce 2010 dosahovala 2 795 km, počet kanalizačních přípojek byl evidován v počtu 99 043 s délkou 960 km.

Obr 5.2.2: Podíl obyvatel napojených na kanalizaci a na kanalizaci s ČOV v krajích ČR v roce 2010

Zdroj dat: Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011.

Do kanalizační sítě bylo v roce 2010 vypuštěno celkem 20,7 mil. m³ odpadních vod, z toho činily splaškové vody 16,3 mil. m³, průmyslové a ostatní odpadní vody 4,4 mil. m³. Podíl čištěných odpadních vod z vod vypouštěných do kanalizace v roce 2010 dosahoval 85,7 %.

ČOV bylo v Kraji Vysočina v roce 2010 evidováno 156 s celkovou kapacitou 219 479 m³ odpadních vod/den. Počet mechanických ČOV činil 2, mechanicko-biologických pak 154, z nichž ČOV s dalším odstraňováním dusíku bylo 32, fosforu 2 a dusíku i fosforu 48.

Celkové množství čištěných odpadních vod v kraji v roce 2010 představovalo 45,7 mil. m³, z toho splaškové vody činily 16,3 mil. m³, průmyslové a ostatní odpadní vody 4,4 mil. m³, srážkové (balastní) 28,3 mil. m³. Do vodních toků, tj. do vod povrchových bylo vypuštěno celkem 50,6 mil. m³ odpadních vod. Celkové stočné v kraji v roce 2010 dosáhlo cca 438 mil. Kč.

Celkové množství znečištění na ČOV v našem kraji v roce 2010 dosáhlo 9 676 t BSK₅ (biochemická spotřeba kyslíku) na přítoku do ČOV a 217 t na odtoku z ČOV, 20 233 t CHSK_{Cr} (chemická spotřeba kyslíku) na přítoku a 1 167 t na odtoku a 12 098 t NL (nerozpuštěných látek) na přítoku a 232 t na odtoku.

5.3 Územně plánovací dokumentace

Územní plánování soustavně a komplexně řeší funkční využití území, stanoví zásady jeho organizace a věcně a časově koordinuje výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území. Vytváří tak předpoklady k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území, tj. vytváří předpoklady pro udržitelný rozvoj území.

Pro území Kraje Vysočina jsou zpracovány Zásady územního rozvoje Kraje Vysočina, které byly vydány zastupitelstvem kraje dne 16. září 2008 a nabýly účinnosti dne 22. listopadu 2008. Nabytím účinnosti se Zásady územního rozvoje Kraje Vysočina (ZÚR) stávají závazným podkladem pro pořizování územních i regulačních plánů a pro rozhodování v území. V červnu 2010 zastupitelstvo kraje schválilo Zprávu o uplatňování Zásad územního rozvoje Kraje Vysočina (Zpráva). Na základě této schválené Zprávy vybraný projektant zpracoval a v dubnu 2011 odevzdal návrh 1. aktualizace ZÚR. Projednání návrhu 1. aktualizace ZÚR proběhlo v září 2011, v květnu 2012 předpokládáme veřejné projednání a vydání aktualizace č.1 Zásad územního rozvoje Kraje Vysočina zastupitelstvem kraje v září 2012.

Stavební zákon č. 183/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů stanovil povinnost pořizovat územně analytické podklady (ÚAP). ÚAP obsahují zjištění a vyhodnocení stavu a vývoje území, jeho hodnot, omezení změn v území z důvodů ochrany veřejných zájmů (tzv. limity využití území), záměrů na provedení změn v území, zjišťování a vyhodnocování udržitelného rozvoje území a určení problémů k řešení v územně plánovací dokumentaci. První ÚAP Kraje Vysočina byly projednány v zastupitelstvu kraje 12.5.2009. V březnu 2011 odbor územního plánování a stavebního řádu pořídil 1. úplnou aktualizaci ÚAP, která byla dne 21. 6. 2011 projednána zastupitelstvem kraje.

Tab. 5.3.1: Přehled obcí Kraje Vysočina dle vybavenosti územně plánovací dokumentací (k 31. 12. 2011)

č.	Název obce III.stupně	Počet obcí	ÚPD-schválená	%
1	Bystřice nad Pernštejnem	39	29	74,4
2	Havlíčkův Brod	56	50	89,3
3	Humpolec	25	23	92,0
4	Chotěboř	31	27	87,1
5	Jihlava	79	61	77,2
6	Moravské Budějovice	47	26	55,3
7	Náměšť nad Oslavou	27	21	77,8
8	Nové Město na Moravě	30	19	63,3
9	Pacov	24	20	83,3
10	Pelhřimov	71	56	78,9
11	Světlá nad Sázavou	32	28	87,5
12	Telč	45	19	42,2
13	Třebíč	93	85	91,4
14	Velké Meziříčí	57	41	71,9
15	Žďár nad Sázavou	48	46	95,8
	celkem	704	551	78,3

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OUPŠŘ.

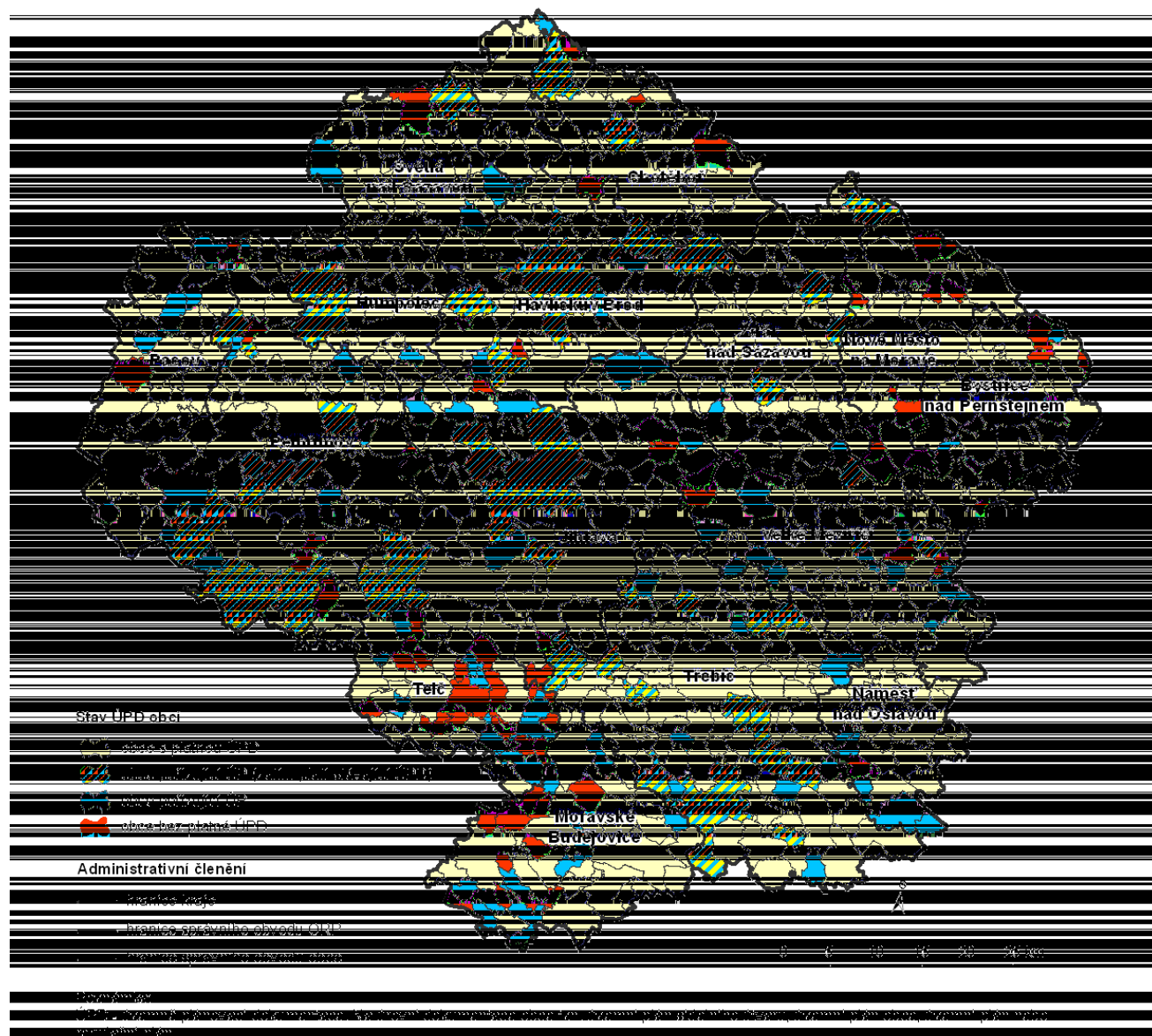
Z celkového počtu měst a obcí kraje má pro své území schválenou územně plánovací dokumentaci 551 měst a obcí (z toho počtu jsou 2 obce – Křelovice a Vyskytná nad Jihlavou, které mají pro území sídla schválený pouze regulační plán). V současné době 71 obcí nemá územní plán (ani rozpracovaný).

Odbor územního plánování a stavebního řádu podporuje pořízení územních plánů i finančně a to poskytnutím dotace na pořízení jedné fáze územního plánu – tj. konceptu (pokud se zpracovává) nebo návrhu územního plánu. Cílem dotace je podpora pořízení územních plánů hlavně malých obcí, které by si bez dotace územní plán nepořídily. Od roku 2003 do roku 2011 již o dotaci požádalo 508 obcí.

Rozvoj kraje se odehrává především v centrech osídlení, které jsou definovány zásadami územního rozvoje (ZÚR) jako vyšší, střední, nižší a lokální. Jako vyšší centrum rozvoje je vymezeno krajské město Jihlava, středními centry rozvoje jsou Havlíčkův Brod, Humpolec, Pelhřimov, Třebíč, Velké

Meziříčí a Žďár nad Sázavou. Jako nižší centra rozvoje jsou vymezeny Bystřice nad Pernštejnem, Chotěboř, Moravské Budějovice, Nové Město na Moravě, Světlá nad Sázavou a Telč, lokálními centry jsou dle ZÚR Golčův Jeníkov, Hrotovice, Jaroměřice nad Rokytnou, Jemnice, Kamenice nad Lipou, Ledec nad Sázavou, Náměšť nad Oslavou, Pacov, Počátky, Polná, Přibyslav, Třešť a Velká Bíteš. Všechna tato města mají zpracovány územní plány a v nich mají stanoveny plochy pro hospodářský rozvoj (plochy výrobní sféry, průmyslové zóny apod.).

Obr. 5.3.1: Stav UPD podle obcí Kraje Vysočina k 31.12.2011

Pramen: Krajský úřad Kraje Vysočina, OUPSR.

5.4 Informatizace, informační společnost, rozvoj telekomunikací

Informační a komunikační technologie představují jeden ze základních pracovních nástrojů veřejné správy a během posledních desetiletí se staly nedílnou součástí naší každodenní existence. Elektronická komunikace je jedním ze základních a nezbytných předpokladů pro celkový růst ekonomiky a svou infrastrukturou vytváří podmínky pro vznik a fungování tzv. informační společnosti. Rozvoj ICT přináší především obecně vyšší dostupnost dat na provozní úrovni a rozšiřuje možnosti moderního řízení a kontroly. Prioritní osy, které vytvářejí možnost pozitivního ovlivnění regionálního rozvoje prostřednictvím ICT a zároveň zohledňují specifické potřeby v oblasti rozvoje informační společnosti jsou:

Infrastruktura

Služby systému

Data

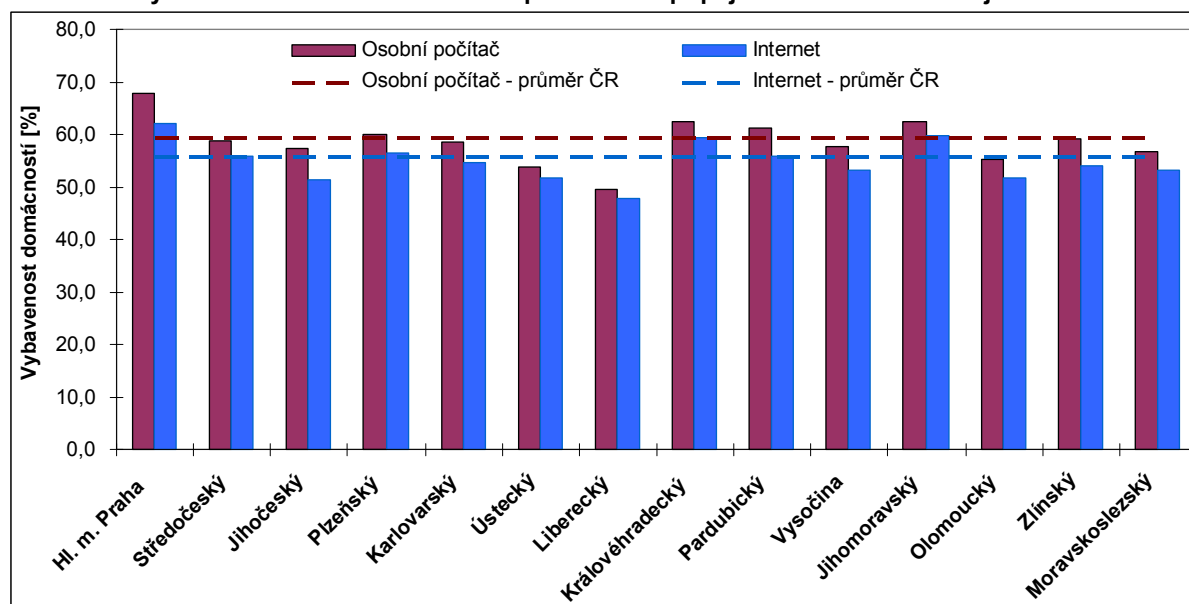
Podpora řízení a rozvoje

Vzdělávání

Vybavenost domácností:

V Kraji Vysočina došlo v posledních letech k nárůstu jak ve vybavenosti domácností osobním počítačem, tak ve využívání internetu a zejména rozšíření broadbandu. Podle údajů uvedených ve Statistické ročence Kraje Vysočina pro rok 2011 se uvádí, že v roce 2010 vlastnilo 57,5 % domácností osobní počítač, 53 % bylo připojeno k internetu a 50,3 % vysokorychlostnímu internetu (což je 94,9 % všech domácností s připojením k internetu). Informační technologie jsou nejvíce využívány v Praze, naopak nejméně jsou tyto technologie využívány v Libereckém kraji. Dostupnost broadbandu je ovšem velmi rozdílná z pohledu rovnoměrnosti pokrytí území kraje, zejména pak v menších obcích je výrazně horší nebo žádná.

Obr. 5.4.1: Vybavenost domácností osobním počítačem a připojením k internetu v krajích ČR v roce 2010

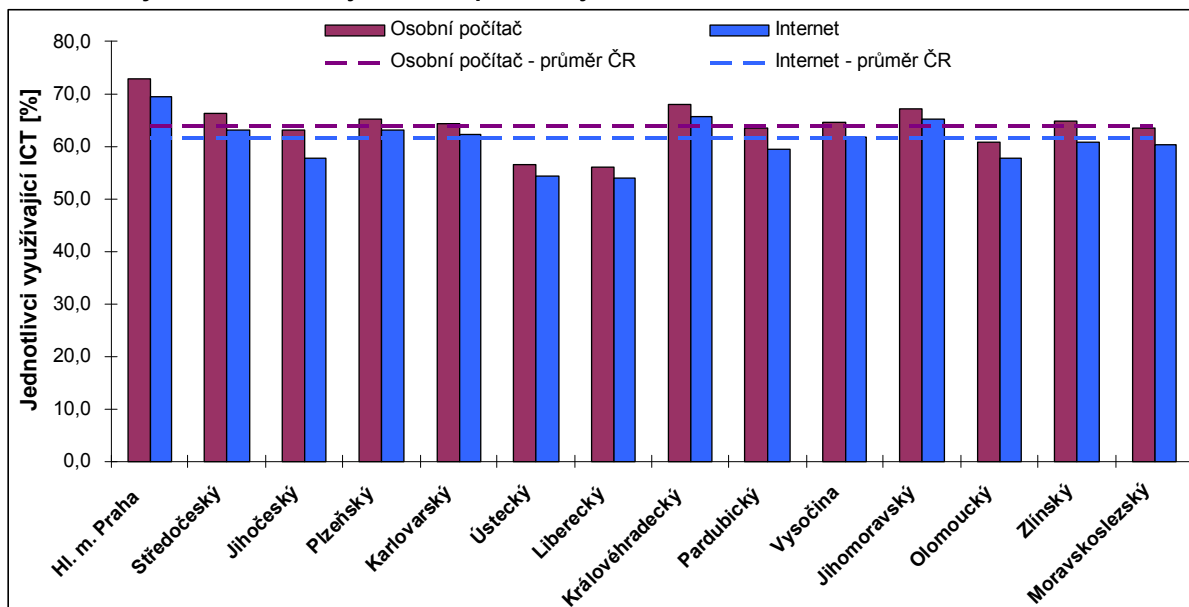

Pozn.: Z důvodu vyšší reprezentativnosti jsou u následujících dvou grafů výsledné hodnoty počítány jako vážené aritmetické průměry z dat získaných v průběhu 3 let, tzn. 2009-2011

Zdroj: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Praha, 2011.

Co se týká jednotlivců, 64,5 % jich používá osobní počítač a 61,7 % internet. Informace o využívání mobilních telefonů nově již statistika nezjišťuje, protože jejich využívání se v současné době týká téměř 100 % jedinců. Situace v jednotlivých krajích, jak ukazuje následující graf, se poměrně výrazně liší. Informační technologie jsou nejvíce využívány v Praze, naopak nejméně jsou využívány v Ústeckém a Libereckém kraji.

Obr. 5.4.2: Využívání ICT mezi jednotlivci podle krajů ČR v roce 2010

Pozn.: Z důvodu vyšší reprezentativnosti jsou u následujících dvou grafů výsledné hodnoty počítány jako vážené aritmetické průměry z dat získaných v průběhu 3 let, tzn. 2009-2011

Zdroj: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Praha, 2011.

Samospráva:

Rozvoj informačních technologie je patrný i v případě samospráv a vybavenosti obcí možnostmi vysokorychlostního připojení k internetu. Celkem 85,5 % obcí na Vysočině je vybaveno vysokorychlostním internetem (broadband), což je mírně pod průměrem České republiky (87,9). Ve vybavenosti broadbandem vede okres Žďár nad Sázavou (88,8 %), následují okresy Třebíč (87,3 %), Jihlava (86,4 %), Havlíčkův Brod (86,4 %) a Pelhřimov (76,5 %).

Obr. 5.4.3: Podíl obcí s možnostmi vysokorychlostního připojení v okresech ČR k 31. 12. 2010

Zdroj dat: Informační a komunikační technologie ve veřejné správě 2010. ČSÚ Praha, 2011.

Statistika rovněž sleduje také množství obcí, které mají funkční webové stránky. Z tohoto hlediska je vybavenost v obcích na Vysočině (93,6%) mírně pod průměrem ČR 95,1. Nejlepší je situace na Třebíčsku (98,8 %), poté následuje okres Havlíčkův Brod (94,0 %), Žďár nad Sázavou (93,5 %), Pelhřimov (89,9 %) a Jihlava (89,8 %).

Zdravotnictví a školství:

Vliv informační společnosti a elektronizace se projevuje i v oblastech jako zdravotnictví nebo školství. Nejvíce samostatných ordinací lékařů majících vysokorychlostní připojení k internetu se nachází v okrese Havlíčkův Brod (46,7%), následuje okres Třebíč (44,9 %), Pelhřimov (44,1 %), Žďár nad Sázavou (42,9 %) a Jihlava (42,6 %). Celkový průměr v Kraji Vysočina v roce 2009 byl 52,4 %. 82,1 % samostatných ordinací praktického lékaře má zdravotnickou dokumentaci na počítači, 11 % z celkového počtu ordinací, které se účastnily šetření, ji má na internetu. Všechna zdravotnická zařízení zřizovaná krajem Vysočina pak používají elektronickou zdravotnickou dokumentaci ve svých NIS (Nemocniční informační systém). Postupně dochází také k digitalizaci diagnostických výstupů (PACS). Nemocnice Jihlava dosáhla plné digitalizace již v roce 2009.

Na prvním místě se Vysočina umístila v počtu počítačů na 100 žáků základních škol, nad republikovým průměrem je i v počtu počítačů připojených k internetu.

(Zdroj: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2010)

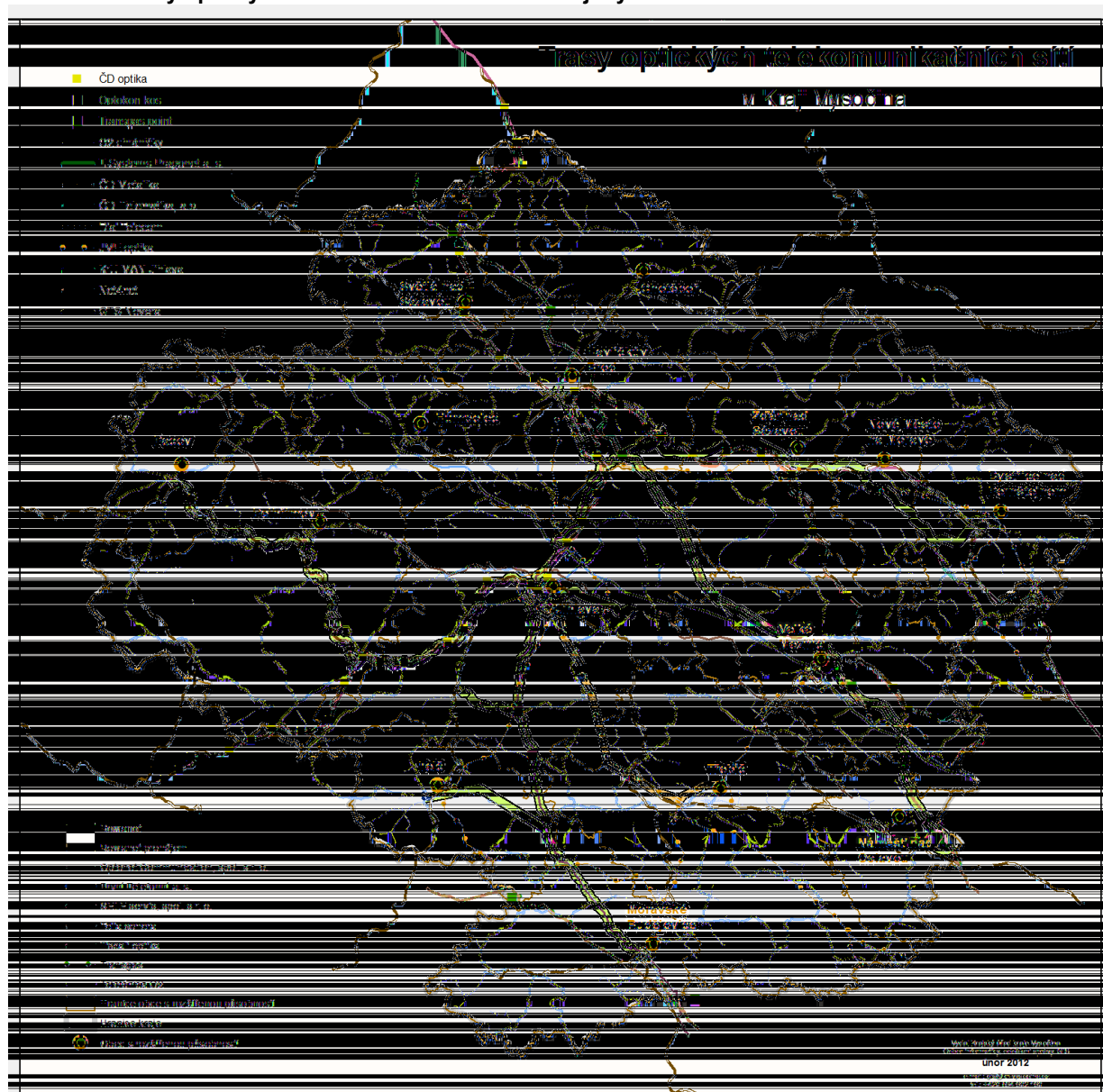
Obr. 5.4.4: Podíl samostatných ordinací lékařů s připojením k internetu v krajích ČR za rok 2010

Zdroj: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Praha, 2011.

Telekomunikační a internetovou infrastrukturu bychom mohli označit za základní stavební prvek většiny informačních technologií a informační společnosti jako celku. Nároky na kvalitnější a kapacitnější přenos dat vyžadují rozvoj optických telekomunikačních sítí. Trasy páteřních optických sítí, které provozuje deset stěžejních poskytovatelů datových služeb, jsou znázorněny na níže uvedeném obrázku.

Obr. 5.4.5: Trasy optických telekomunikačních sítí v Kraji Vysočina

Pramen: Krajský úřad Kraje Vysočina, OI

Mezi **nejvýznamnější vlastníky telekomunikačních tras** v regionu Kraje Vysočina patří O2, Optonet, Selfservis, První Telefonní, Pragonet, TeliaSonera, ČS – Telematika, a.s., GTS Novera a SloanePark. Velmi silná konkurence ve větších aglomeracích vede k tomu, že v nabídkách firem přibývá připojení o vyšších rychlostech (nad 10 Mb/s) a zároveň nejpomalejší připojení jsou stahována z nabídky. Ve venkovských a odlehlých oblastech je konkurence stále minimální. Přesto však v Kraji Vysočina působí několik desítek komerčních poskytovatelů připojení k internetu.

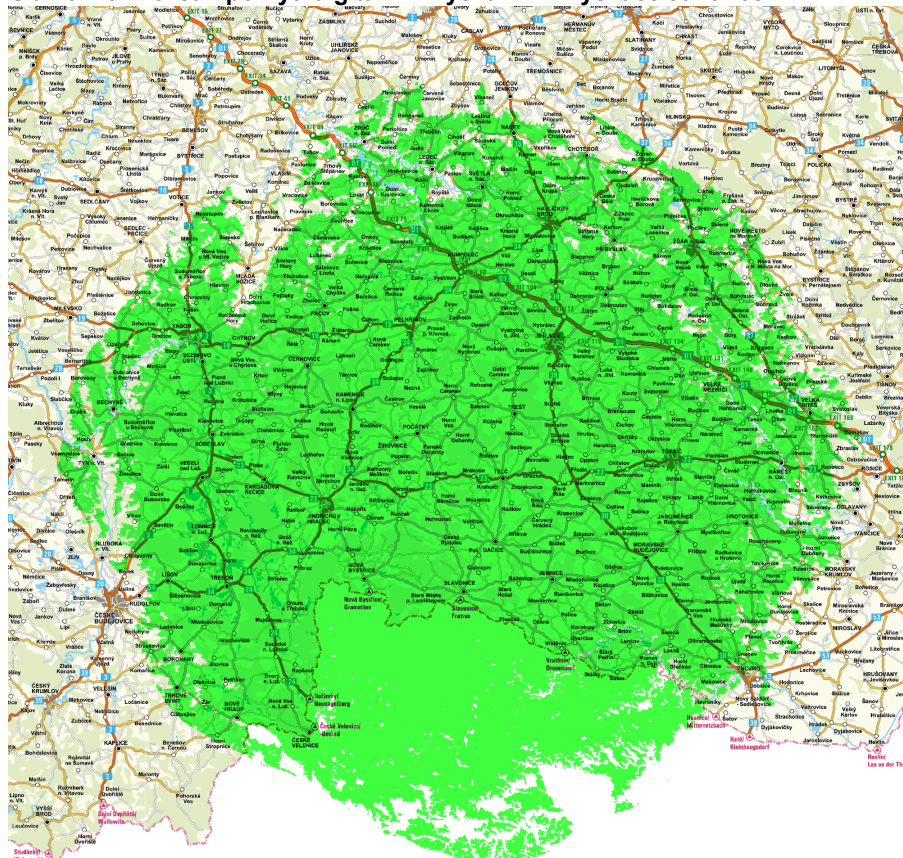
Na níže uvedeném obrázku je schematicky znázorněna **optická síť ROWANet**, která vznikla jako projekt páteřní optické datové sítě veřejné správy v Kraji Vysočina. Nositelem projektu je odbor informatiky Krajského úřadu Kraje Vysočina. Projekt si klade za cíl vybudovat páteřní optické trasy mezi všemi většími městy v kraji za využití veřejných, privátních a evropských finančních zdrojů. Ve své stávající podobě je tato síť založena na technologiích CWDM, měla by vést k vytvoření prostředí pro vznik nových služeb veřejné správy občanům kraje, k nepřímé podpoře telekomunikačního trhu regionu přivedením poskytovatelů telekomunikačních služeb do oblastí, které byly v minulosti komerčně nezajímavé.

Stejně jako v celé ČR i v Kraji Vysočina působí tři **provozovatelé sítí mobilních telefonů GSM**. Vzhledem k rozvoji rozsahu pokrytí území signálem mobilních telefonů se již v Kraji Vysočina

pravděpodobně nenachází jediné sídlo, kde by nebyl dosažitelný signál alespoň jednoho mobilního operátora.

Celé území Kraje Vysočina je v současné době pokryto **digitálním televizním signálem** v rozsahu všech tří multiplexů (Multiplex 1 – provozovatel: Česká televize, programy: ČT1, ČT2, ČT4 SPORT, ČT24, ČRo1-Radiožurnál, ČRo2-Praha, ČRo3-Vltava, ČRo Leonardo, ČRo D-dur, Rádio Česko, ČRo4-Rádio Wave; Multiplex 2 - provozovatel: České Radiokomunikace, programy: TV Nova, Nova Cinema, TV Prima, Cool, TV Barrandov; Multiplex 3 - provozovatel: CDG, programy: Prima LOVE, rádio Proglas). Výjimky tvoří některé lokality historicky vykryté TV signálem pomocí místních převaděčů (např. Brtnice) kde probíhají jednání s ČTÚ a Českou Televizí s nejistým výsledkem.

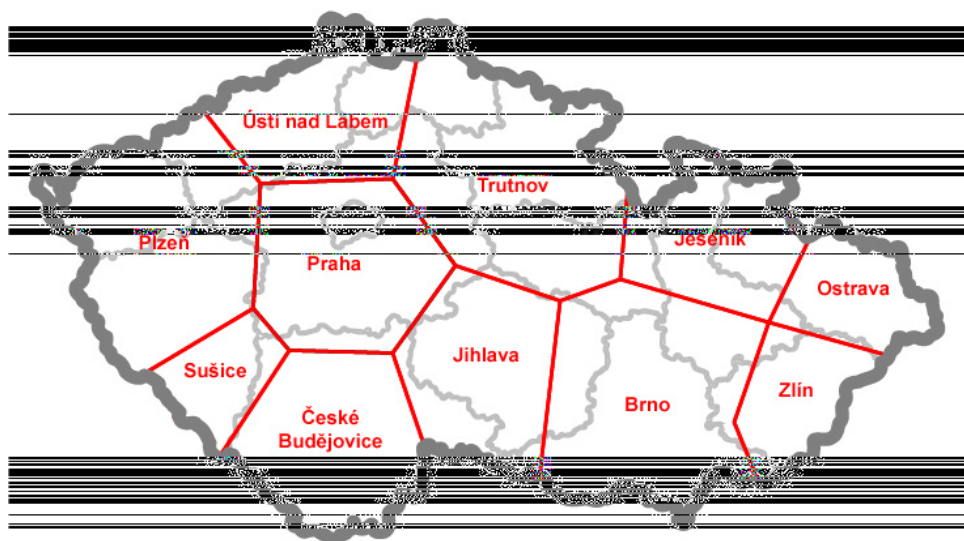
Obr. 5.4.6: Rozsah pokrytí digitálním vysíláním z vysílače Javořice

Pramen: www.radiokomunikace.cz

Digitální vysílání televize a rozhlasu znamená pro diváka především výrazné rozšíření programové nabídky, stabilizaci kvality obrazu a zvuku zejména ve ztížených podmínkách a doplňkové informační služby. Problematické lokality, které mají nedostatečnou kvalitu digitálního televizního signálu z vysílače Javořice, byly v roce 2010 posíleny formou dokrývačů signálu. Dokrývače jsou v následujících lokalitách: Havlíčkův Brod - Údolní ulice, Třebíč - Strážný vrch, Velké Meziříčí - Fajtův vrch a Žďár nad Sázavou - Harasův kopec.

Obr. 5.4.7: Pokrytí ČR digitálním signálem různými vysílači

 Pramen: www.digitalnitelevize.cz

IT odborníci v krajích ČR

Nejvyšší výskyt IT odborníků je dlouhodobě zaznamenáván v Praze, v roce 2010 zde pracovalo jako IT odborník 5,7 % všech osob. V absolutních hodnotách se jednalo téměř o 38 tisíc osob zaměstnaných jako IT odborníci. V absolutních hodnotách následovaly za Prahou kraje Moravskoslezský (14,5 tis.), Jihomoravský (13,3 tis.) a Středočeský (12,7 tis.). V případě zastoupení IT odborníků na zaměstnané populaci je však pořadí krajů odlišné. Za hlavním městem byl v roce 2010 kraj Moravskoslezský (2,7 % zaměstnané populace) následovaný krajem Ústeckým (2,6 %). Nejhorší situace je naopak v kraji Karlovarském (0,7 %) a na Vysočině (1,3 %).

Obr. 5.4.5: Podíl IT odborníků na zaměstnanosti v krajích ČR k 31. 12. 2010

Zdroj: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Praha, 2011.

5.5 Krizové řízení a Integrovaný záchranný systém (IZS)

Zkušenosti z minulých let ukazují na vzrůstající význam krizového řízení ve veřejné správě. Z celosvětového pohledu je možné připomenout narůstání četnosti a rozsahu teroristických aktivit. Z domácích příkladů jde především o skutečnosti spjaté s ničivými povodněmi na Moravě a v Čechách, které postihly naše území a jeho infrastrukturu v minulých letech a nevyhnuly se ani Kraji Vysočina. Kromě uvedených „plošných“ domácích událostí, nelze nevzpomenout i menší jevy jako např. přívalové deště nebo doposud v ČR neznámý fenomén tornád. Krizové řízení v sobě zahrnuje systém a metody řešení řízení mimořádných událostí – mimořádných nebo krizových situací specializovanými orgány.

Území Kraje Vysočina je většinou díky svým geografickým podmínkám postihováno mimořádnými událostmi pouze lokálního charakteru např. v podobě přívalových dešťů nebo jiných živelných pohrom. Ohrožujícím faktorem z hlediska mimořádných událostí je i dálnice D1, která vede napříč celým územím kraje. Dálnice je silně přetížena a je vzhledem k době uvedení do provozu velmi zastaralým zařízením. Na území kraje se nachází Jaderná elektrárna Dukovany, která je moderním zařízením s bezpečností na velmi vysoké úrovni. Přesto nelze se stoprocentní jistotou vyloučit mimořádnou událost v podobě havárie, jejíž následky by postihly velkou část území kraje.

Organizace krizového řízení na úrovni kraje vychází z platné legislativy, která stanovuje jednotnou strukturu krizových orgánů. Tyto orgány jsou předurčené k řešení mimořádných událostí a krizových situací na území Kraje Vysočina, rovněž spolupracují s orgány krizového řízení ostatních krajů a ústředními orgány. Ke své činnosti využívají orgány krizového řízení pracoviště krizového řízení. Jsou to pracoviště pověřené statutárním orgánem koordinací krizového řízení, zajištěním připravenosti na řešení úkolů za krizových stavů a jejich plnění.

Orgány krizového řízení nemohou existovat bez kvalitních výkonných složek. Tyto složky sdružuje tzv. integrovaný záchranný systém (IZS). Jeho budování se datuje od roku 1993. IZS je určen pro koordinaci záchranných a likvidačních prací při mimořádných událostech včetně havárií a živelných pohrom. IZS není instituce, ale účelná soustava s nástroji spolupráce tvořící součást systému pro zajištění vnitřní bezpečnosti státu. Je to systém spolupráce a koordinace složek, orgánů státní správy a samosprávy, fyzických a právnických osob při společném provádění záchranných a likvidačních prací. IZS využívá vlastní technickou infrastrukturu, jejíž úroveň zásadně ovlivňuje funkčnost celého systému. IZS se člení na **základní složky**, kterými jsou v rámci Kraje Vysočina Hasičský záchranný sbor Kraje Vysočina, jednotky požární ochrany zařazené do plánu plošného pokrytí kraje, Zdravotnická záchranná služba Kraje Vysočina a Policie ČR, a **ostatní složky**, které poskytují plánovanou pomoc na vyžádání.

5.5.1 Hasičský záchranný sbor Kraje Vysočina (HZS)

Hasičský záchranný sbor České republiky (HZS ČR) tvoří generální ředitelství, které je organizační součástí Ministerstva vnitra ČR, a jednotlivé krajské hasičské záchranné sbory, které jsou organizačními složkami státu. Základním posláním HZS ČR je chránit životy, zdraví a majetek obyvatel před požáry a poskytovat účinnou pomoc při mimořádných událostech. HZS kraje jako jedna z jeho základních složek je hlavním koordinátorem a páteří integrovaného záchranného systému na úrovni kraje, který v případě mimořádné události nebo krizového stavu slučuje všechny záchranné složky a zabezpečuje koordinovaný postup při provádění záchranných a likvidačních prací.

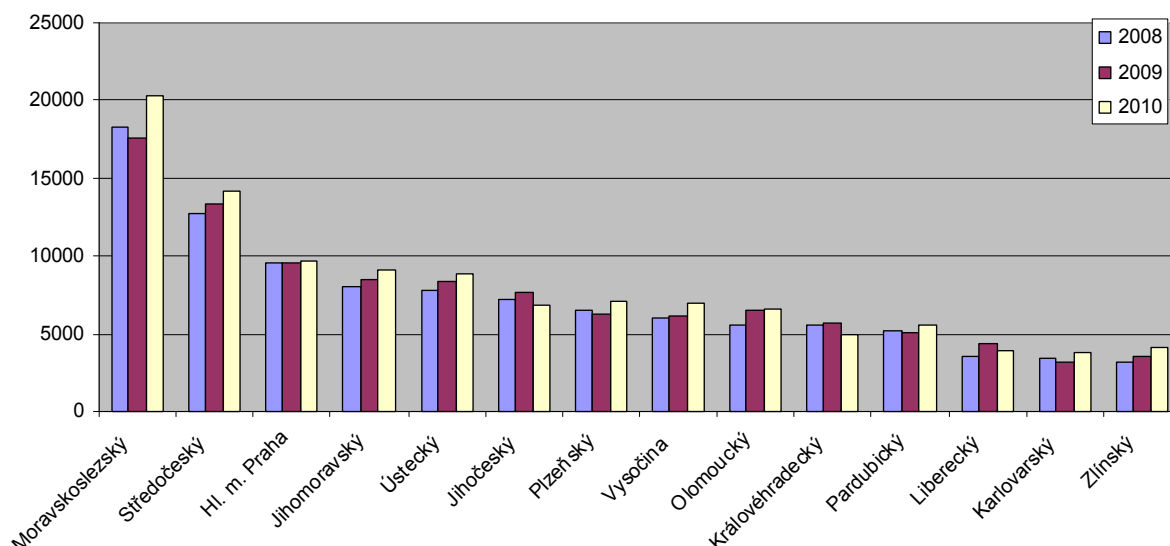
HZS Kraje Vysočina řeší ročně okolo 7 tisíc mimořádných událostí. V roce 2010 tvořily 14,2 % zásahů HZS plané poplachy, což bylo o 7 procentních bodů více než v celé ČR. Z mimořádných událostí zasahovali krajští hasiči nejčastěji u tzv. technických havárií. 21,3 % všech zásahů HZS Kraje Vysočina tvoří dopravní nehody, což je výrazně nad úroveň celorepublikového průměru (16,2 %).

Tab. 5.5.1: Důvody zásahu hasičských záchranných sborů v okresech Kraje Vysočina v roce 2010

	Požár	Dopravní nehoda	Únik nebezpečné chemické látky	Technická havárie	Ostatní mimořádné události	Planý poplach	Zásahy celkem
Havlíčkův Brod	88	191	44	702	-	59	1 084
Jihlava	157	311	74	701	-	111	1 354
Pelhřimov	89	314	53	589	-	74	1 119
Třebíč	100	288	47	916	-	639	1 990
Žďár nad Sázavou	114	374	57	750	1	106	1 402
Vysočina – celkem	548	1 478	275	3 658	1	989	6 949
Vysočina - podíl (%)	7,9	21,3	4,0	52,6	0,0	14,2	100,0
ČR - podíl (%)	15,5	16,2	4,7	56,4	0,0	7,2	100,0

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSU Jihlava, 2011.

Vysočina patří ke krajům s celkovým nižším ročním počtem zásahů HZS. Při srovnání počtu zásahů HZS Kraje Vysočina v roce 2004 a 2009 zjistíme, že došlo k poklesu o 4,1 %.

Obr. 5.5.1: Počty zásahů hasičských záchranných sborů dle krajů ČR v letech 2008 – 2010

Zdroj dat: Statistická ročenka HZS ČR 2008, 2009, 2010.

5.5.2 Policie České republiky, prevence kriminality

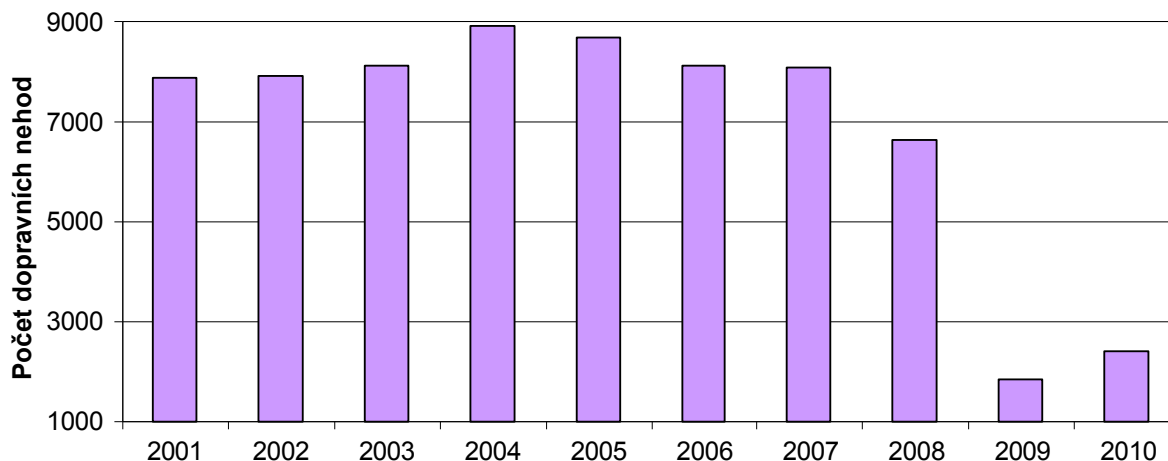
Policie ČR je výkonným orgánem státní moci v oblasti bezpečnosti občanů, ochrany majetku a veřejného pořádku. Policie ČR je centrálně řízená organizace v rezortu ministerstva vnitra a její rámcové řídicí a organizační struktury tvoří Policejní prezidium ČR, útvary policie s celostátní působností, krajská ředitelství policie a útvary zřízené v rámci krajského ředitelství. V rámci Policie bylo zřízeno 14 krajských ředitelství, jejichž územní obvody jsou shodné s územními obvody vyšších územních samosprávných celků. Zákonem č. 273/2008 Sb., o policii České republiky bylo zřízeno i Krajské ředitelství Policie ČR Kraje Vysočina se sídlem v Jihlavě s tím, že zahájilo svoji činnost od 1. 1. 2010.

V rámci systému IZS provádí Policie ČR při mimořádných událostech především tuto činnost:

- uzavírání zájmových prostorů a regulaci vstupu a opuštění těchto prostor;
- regulaci dopravy v prostoru mimořádné události;
- šetření okolností vzniku mimořádné situace k objasnění příčin jejího vzniku;
- plnění úkolů, souvisejících s identifikací zemřelých;
- řešení ochrany a zabezpečení movitého a nemovitého majetku a eliminaci kriminální činnosti při vzniku mimořádné situace;
- plnění dalších úkolů podle pokynu velitele zásahu nebo řídicí složky IZS.

Podle statistického vyhodnocování společných zásahů jednotlivých složek IZS lze konstatovat, že hlavní podíl Policie ČR na společných zásazích spočívá v pořádkové činnosti a v regulaci dopravy. Policii ČR bylo na území Kraje Vysočina v roce 2010 nahlášeno 2 390 nehod. Absolutně nejvíce nehod řešila Policie ČR na území Vysočiny v roce 2004, od té doby jejich počet každoročně klesal (viz obr. 5.5.2). Výrazný pokles dopravních nehod byl zaznamenán v roce 2009, což však bylo způsobeno legislativní změnou v podobě zmírnění povinnosti ohlášení nehody.

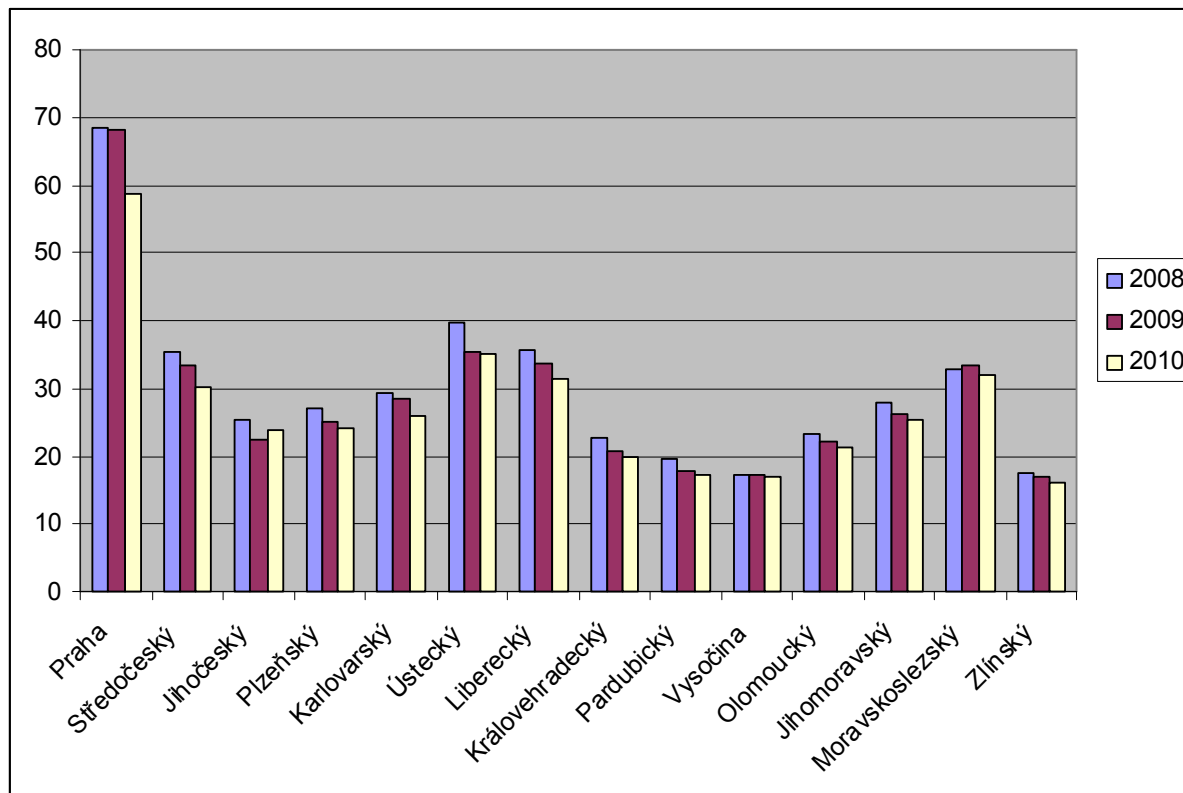
Obr. 5.5.2: Počet dopravních nehod na území Kraje Vysočina v letech 2001 - 2010

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2003 - 2011. ČSÚ Jihlava, 2004 – 2011.

V roce 2011 bylo v Kraji Vysočina zjištěno 8 613 trestných činů. V přepočtu na 1 000 obyvatel je to necelých 17 trestných činů a Kraj Vysočina tak vykazuje druhou nejnižší míru kriminality ze všech krajů České republiky. Od roku 2008 byla v kraji Vysočina zaznamenána nejnižší míra kriminality.

Obr. 5.5.3: Počet zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel v krajích ČR od roku 2008

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2010. ČSÚ Jihlava, 2010.

Na úrovni nižších územních celků Kraje Vysočina bylo v roce 2011 v přepočtu na 1 000 obyvatel evidováno nejméně trestných činů (14,3) v okrese Třebíč. Bezesporu nejzávažnějším trestným činem je vražda. Těch bylo v roce 2011 v kraji spácháno celkem 8.

Celkově nejhorší situace v páčání trestných činů panuje na Pelhřimovsku, kde bylo v roce 2011 spácháno 20,1 trestných činů na 1 000 obyvatel.

Obr. 5.5.2: Struktura kriminality (počty zjištěných vybraných trestných činů) v Kraji Vysočina od roku 2008

Kriminalita	2009	2010	2011
Násilná a mravnostní	598	607	604
z toho: vraždy	8	8	5
Loupeže	100	87	72
Majetková	5146	5072	4451
z toho:kapesní krádeže	217	169	141
krádeže aut	209	156	89
krádeže věcí z aut	646	649	405
vloupání do bytů a rodinných domků	259	334	294
Ostatní a zbývající kriminalita	2416	2075	2574
z toho:ohrožení pod vlivem návykových látek	422	373	509
Hospodářská kriminalita	824	924	984
z toho: úvěrové podvody	133	74	115
Celková kriminalita	8984	8678	8613

Zdroj dat: Datový sklad, Krajský úřad Kraje Vysočina, 2010

V roce 2011 vstoupil v platnost nový systém prevence kriminality schválený vládou ČR dne 14.12. 2011 usnesením č. 925. Základem systému jsou obce, kterým bude poskytovat dotace ze státního rozpočtu Ministerstvo vnitra ČR na základě stanovisek Kraje Vysočina. Předpokládá se, že ročně budou v průměru poskytnuty obcím v celé ČR státní dotace ve výši 55 – 60 mil Kč. Na rok 2012 požádalo o státní dotace na prevenci kriminality celkem 9 obcí Kraje Vysočina.

Rokem 2011 skončila platnost Koncepce prevence kriminality Kraje Vysočina a v průběhu roku 2011 bude vypracována nová koncepce na základě nové republikové strategie.

V roce 2012 bude prevence kriminality v Kraji Vysočina organizovaná na základě Programu prevence kriminality Kraje Vysočina na rok 2011, který byl schválen zastupitelstvem Kraje Vysočina dne 13. 12. 2011. Na základě tohoto programu budou poskytnuty obcím Kraje Vysočina dotace na realizaci projektů prevence kriminality ve výši 1,2 mil. Kč a dotace na ochranu obecního nemovitého majetku ve výši 0,8 mil. Kč. Pro neziskové organizaci působící v oblasti prevence kriminality bylo vyčleněno na realizaci projektů prevence kriminality 1,5 mil. Kč.

5.5.3 Zdravotní záchranná služba

Zdravotní záchranná služba (ZZS) je tvořena čtrnácti územními středisky ZZS s právní subjektivitou, pokrývající území všech krajů a hl. m. Prahy. ZZS Kraje Vysočina je organizačně dělena na pět oblastních středisek. Na 20 stanovištích je 27 výjezdových skupin ZZS a jedna skupina letecké záchranné služby (LZS). Vlastní řídicí složkou je Zdravotnické operační středisko v Jihlavě (ZOS). Jednotlivá stanoviště ZZS jsou situována samostatně, ve střediscích lékařské péče nebo přímo v lůžkových zařízeních, do kterých jsou postižení transportováni. Posláním ZZS je poskytování odborné neodkladné přednemocniční péče od okamžiku vyznění až po předání postiženého do nemocniční péče a základním principem činnosti je provedení maxima možných dostupných lékařských výkonů na místě nehody a před hospitalizací. Pro tyto účely je vytvořena síť zařízení a pracovišť ZZS, jejichž výkonnými prvky jsou výjezdové skupiny dislované obvykle na svých výjezdových stanovištích. Bližší informace v kapitole 8.2.6. Hospodářství

Struktura hospodářství Kraje Vysočina je ovlivněna historickým vývojem a zdejšími přírodními podmínkami. Po roce 1989 prošla ekonomika kraje (podobně jako celé ČR) významnými transformačními změnami, spojenými s velmi rychlou privatizací a restrukturalizací hospodářství.

6. Hospodářství

Struktura hospodářství Kraje Vysočina je ovlivněna historickým vývojem a zdejšími přírodními podmínkami. Po roce 1989 prošla ekonomika kraje (podobně jako celé ČR) významnými transformačními změnami, spojenými s velmi rychlou privatizací a restrukturalizací hospodářství.

6.1 Hrubý domácí produkt

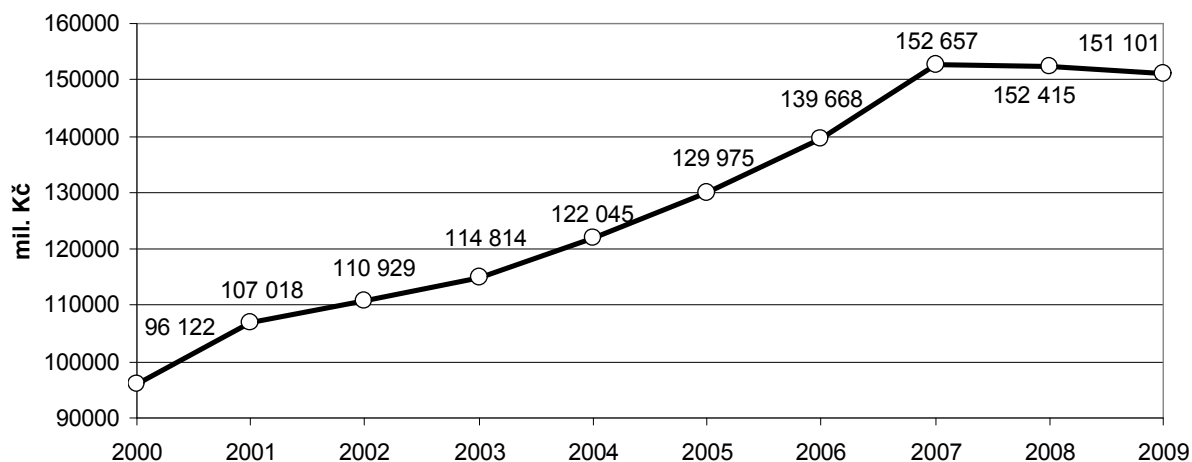
Jedním ze základních souhrnných ukazatelů hospodářské úrovně je výše hrubého domácího produktu (HDP), která vyjadřuje celkovou peněžní hodnotu statků a služeb vytvořenou za dané období na určitém území. Pro srovnávání ekonomické úrovně regionů se užívá relativní ukazatel HDP na 1 obyvatele. Český statistický úřad každoročně publikuje údaje o ročním regionálním HDP do úrovně krajů ČR. Základní data za rok 2010 uvádí následující tabulka.

Tab. 6.1.1: Srovnání regionálního HDP v krajích ČR v roce 2010

Kraj	HDP	Podíl na HDP ČR	HDP na obyvatele	HDP na obyvatele ČR = 100	HDP na obyvatele EU = 100
	mil. Kč	%	Kč	%	%
Praha	972551	25,8	776968	216,5	173,2
Středočeský	405837	10,7	322811	89,9	71,9
Jihočeský	195732	5,2	306833	85,5	68,4
Plzeňský	175398	4,6	306628	85,4	68,3
Karlovarský	79845	2,1	259560	72,3	57,8
Ústecký	250267	6,6	299435	83,4	66,7
Liberecký	117992	3,1	268480	74,8	59,8
Královéhradecký	171247	4,5	308946	86,1	68,9
Pardubický	146614	3,9	283710	79,0	63,2
Vysočina	150666	4,0	292669	81,5	65,2
Jihomoravský	387309	10,3	335983	93,6	74,9
Olomoucký	173882	4,6	270987	75,5	60,4
Zlínský	177989	4,7	301442	84,0	67,2
Moravskoslezský	369908	9,8	297177	82,8	66,2
Česká republika	3775237	100,0	358957	100,0	80,0

Zdroj dat: Regionální účty 2010. ČSÚ Praha, 2011

Obr. 6.1.1: Vývoj regionálního HDP Kraje Vysočina v běžných cenách v letech 2000 – 2010

Zdroj dat: Regionální účty 2010. ČSÚ Praha, 2011

V roce 2010 byl na území Kraje Vysočina vytvořen HDP přesahující 150 miliard korun (podíl na HDP ČR tvořil 4,0 %). Meziročně se jednalo o pokles o téměř 0,5 miliard korun. V relativním vyjádření činil meziroční pokles regionálního HDP Vysočiny (ve běžných cenách) 0,3 procentních bodů, což byla pátá nejvyšší hodnota v mezikrajském porovnání (po Plzeňském, Karlovarském, Pardubickém a Zlínském kraji).

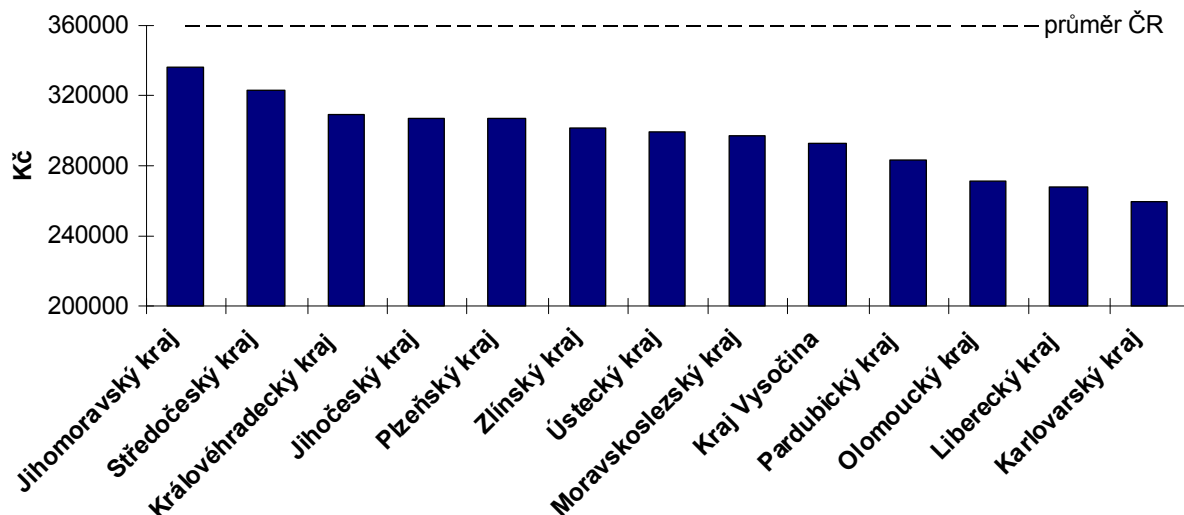
Obr. 6.1.2 : Růst regionálního HDP ve stálých cenách (předchozí rok = 100 %) v Kraji Vysočina, NUTS 2 Jihovýchod a v ČR v letech 2000 - 2010

Zdroj dat: Regionální účty 2010. ČSÚ Praha, 2011

Obrázek 6.1.3 nabízí srovnání krajů ČR podle výše HDP na 1 obyvatele. Záměrně zde není znázorněna hodnota za Prahu, neboť ta je oproti výsledkům ostatních krajů ČR extrémně vysoká (v roce 2010 776 968 Kč), takže žádný z mimopražských regionů nedosahuje průměru České republiky. V roce 2010 představovala výše regionálního HDP na obyvatele Kraje Vysočina 292 669 Kč. Vysočina dosahuje 81,5 % průměru České republiky, což ji v mezikrajském porovnání řadí na deváté místo.

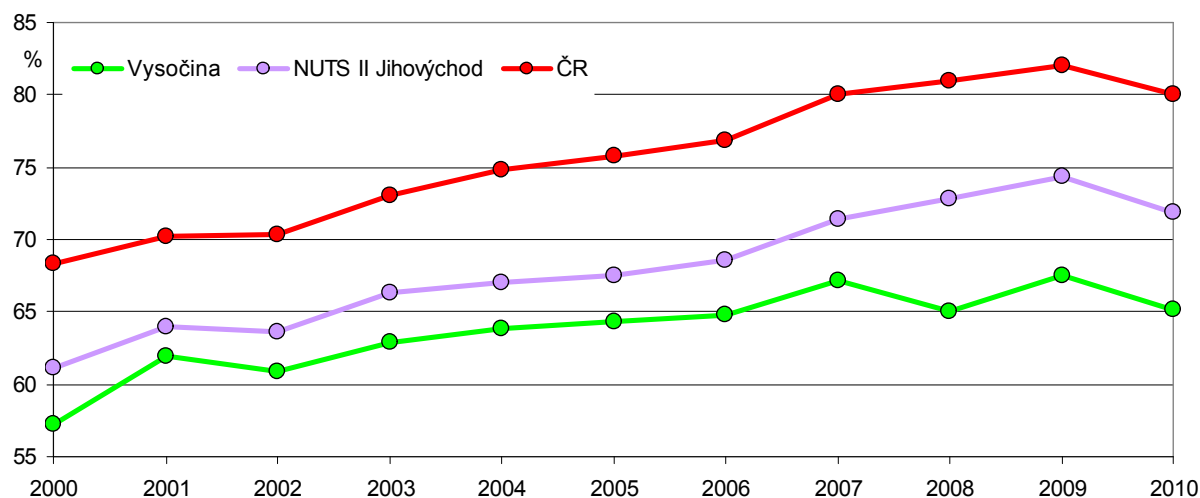
Obr. 6.1.3: Regionální HDP na obyvatele v krajích ČR (bez Prahy) v roce 2010

Zdroj dat: Regionální účty 2010. ČSÚ Praha, 2011

Česká republika dosahuje svým HDP na obyvatele 80 % průměru Evropské unie rozšířené o Bulharsko a Rumunsko (EU 27). Z našich regionů soudržnosti přesahuje republikový průměr pouze Praha. NUTS 2 Jihovýchod, který tvoří Vysočina společně s Jihomoravským krajem, dosahuje 71,9 % evropského průměru. Kraj Vysočina je v rámci společného regionu soudržnosti ekonomicky méně výkonný (65,2 % průměru EU 27), přičemž „tahounem“ růstu HDP našeho NUTS 2 je v posledních letech velmi dynamicky se rozvíjející brněnská aglomerace. Vysočina se průměru EU 27 přibližuje i když s určitými výkyvy.

Obr. 6.1.4 : Vývoj regionálního HDP na obyvatele (EU 27 = 100 %) v Kraji Vysočina, regionu soudržnosti NUTS 2 Jihovýchod a ČR v letech 2000 – 2010

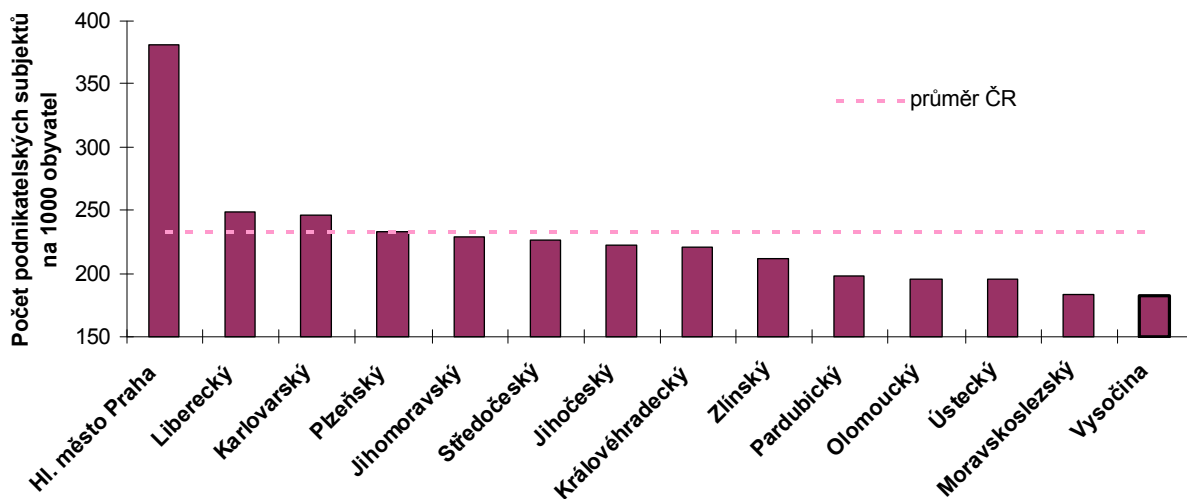

Zdroj dat: Regionální účty 2010. ČSÚ Praha, 2011

6.2 Podnikatelský sektor

V Kraji Vysočina existovalo k 31. 12. 2010 celkem 103 510 ekonomických subjektů (podle Registru ekonomických subjektů). Z toho počet existujících podnikatelských subjektů činil ke stejnému datu 93 774. Vztaheno na počet obyvatel bylo na Vysočině evidováno nejméně podnikatelských subjektů ze všech krajů ČR (obr. 6.2.1).

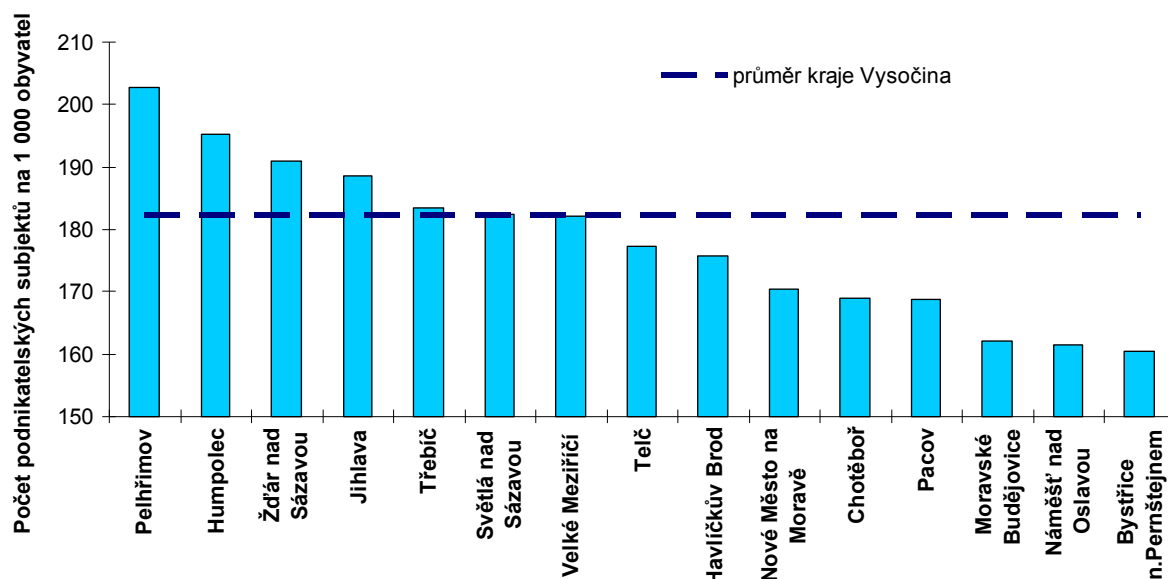
Obr. 6.2.1: Počet podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel se sídlem v krajích ČR k 31. 12. 2010

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101-108, 111-113, 115, 121, 205, 231-234, 301, 421, 501 a 541.

Zdroj dat: Organizační statistika, ČSÚ Praha, 2011.

Podnikatelská aktivita na úrovni správních obvodů ORP se v rámci Kraje Vysočina poměrně značně liší. Na konci roku 2010 figurovalo nad úrovní krajského průměru 6 z 15 správních obvodů, přičemž nejvyšší míru podnikatelské aktivity vykazovalo Pelhřimovsko a Humpolecko. Na úplném chvostu se dle míry podnikatelské aktivity ocitly periferní regiony, které se vyznačují vysokou mírou nezaměstnanosti (Bystrčicko, Náměšťsko a Moravskobudějovicko).

Obr. 6.2.2: Počet podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel se sídlem ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina k 31. 12. 2010

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101-108, 111-113, 115, 121, 205, 231-234, 301, 421, 501 a 541.

Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2010. ČSÚ Praha, 2011.

Na základě velikostní kategorie podniků podle počtu zaměstnanců jsou podnikatelské subjekty děleny na drobné podnikatele (0 – 9 zaměstnanců), malé podnikatele (10 – 49 zaměstnanců) a střední podnikatele (50 – 249 zaměstnanců). Subjekty s 250 a více zaměstnanci jsou již řazeny do kategorie velkých podniků. V Kraji Vysočina je nejvíce drobných podnikatelů, a to především v sektoru služeb. Naopak nejvyšší počet velkých podniků je v oborech průmyslu. Celkově bylo na konci roku 2010 v Kraji Vysočina 70 podniků s počtem rovným nebo vyšším 250 zaměstnanců. Z toho pouze 16 nepůsobilo v průmyslových odvětvích.

Tab. 6.2.1: Počet podnikatelských subjektů dle odvětví národního hospodářství a kategorií počtu zaměstnanců se sídlem v Kraji Vysočina k 31. 12. 2010

Odvětví	Kategorie počtu zaměstnanců					celkem
	bez zaměstnanců	1 - 9	10 - 49	50 - 249	250 a více	
zemědělství	6 364	405	170	84	1	7 024
průmysl	13 728	1285	489	186	54	15 742
stavebnictví	12 829	798	165	32	4	13 828
obchod a pohostinství	24 634	2701	371	35	7	27 748
ostatní služby	24 271	2700	267	49	4	27 291
celkem	81 826	7 889	1 462	386	70	91 633

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101-108, 111-113, 115, 121, 205, 231-234, 301, 421, 501 a 541.

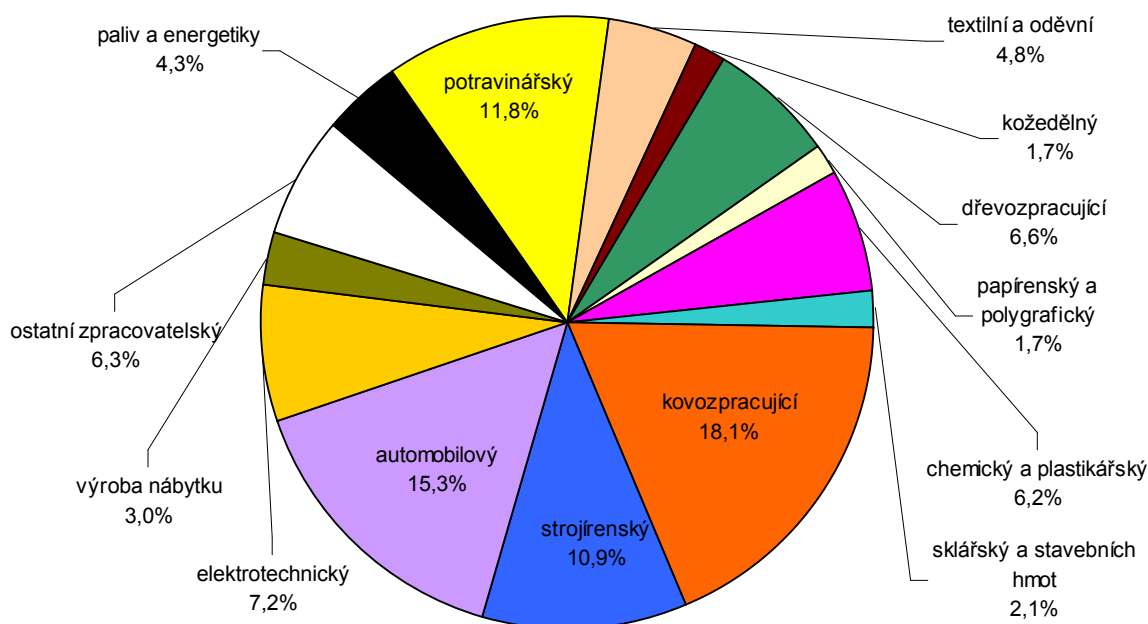
Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2010. ČSÚ Praha, 2011.

6.3 Průmysl a stavebnictví

Průmyslová výroba v Kraji Vysočina vykazovala v posledních letech značnou dynamikou a měla významný pozitivní dopad na celou ekonomickou sféru kraje. V období let 1989 – 1999 došlo v kraji vlivem transformace k poklesu počtu pracovníků v průmyslu, který ovšem nebyl nijak zvlášť dramatický (v období 1989 – 1996 se počet pracovníků v průmyslu kraje snížil přibližně o 10 %, v období 1997 – 1999 přibližně o dalších 9 %). Po roce 1999 došlo k dočasnému obratu a do roku 2001 počet zaměstnaných v průmyslu rostl. To bylo dáno především rozsáhlými alokacemi přímých zahraničních investic do průmyslové výroby v kraji, hlavně investicemi firmy Bosch Diesel. Po roce 2001 docházelo opět k mírnému snižování počtu zaměstnanců v průmyslu. V průmyslových podnicích s 20 a více zaměstnanci bylo v kraji podle údajů ČSÚ v roce 2007 zaměstnáno v průměru 69 343 osob a kraj se tak podílel na celkové zaměstnanosti v průmyslových podnicích s 20 a více zaměstnanci v České republice 5,9 %. Hospodářská recese ovšem zasáhla právě průmysl. V Kraji Vysočina se snížil počet pracovníků v průmyslu, takže jejich stav ve čtvrtém čtvrtletí 2010 zde činil 78 tis. osob. V absolutní vyjádření ubylo nejvíce pracovních míst v automobilovém a kovo zpracujícím průmyslu. Nejvyšší pokles zaměstnanců však v relativním vyjádření oproti loňsku zaznamenal průmysl sklářský (o více než 50 %) díky pádu Sklo Bohemia a.s. ve Světlé nad Sázavou. Propouštění a zavírání provozů se ve větší míře týkalo ještě textilního, oděvního a plastikařského průmyslu. Existují však také odvětví, kde došlo meziročně k nárůstu zaměstnanosti. V Kraji Vysočina se jednalo o průmysl paliv a energetiky a především o výrobu nábytku.

Z obrázku 6.1.3 vyplývá, že nejvýznamnějšími průmyslovými obory na Vysočině jsou kovo zpracující a automobilový průmysl, který na Vysočině představuje výroba komponent pro automobilky. Více než desetiprocentní podíl na zaměstnanosti v průmyslu Kraje Vysočina mají ještě tradiční odvětví strojírenské a potravinářské.

Obr. 6.3.1: Odvětvová struktura průmyslu Kraje Vysočina podle počtu pracovníků v roce 2010

Poznámka: v grafu nejsou uvedena data za tato odvětví průmyslu: výroba a rozvod tepla, rozvod elektřiny, plynu a vody.

Zdroj dat: databáze průmyslových podniků a jejich provozoven v Kraji Vysočina. Krajský úřad Kraje Vysočina; Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2010. ČSÚ Praha, 2011.

Hospodářská krize urychlila propouštění v textilním a oděvním průmyslu. PLEAS a.s. Havlíčkův Brod zrušil své pobočky v Chotěboři a Lukách nad Jihlavou a s nimi i 370 pracovních míst. Z dalších případů lze uvést zrušení pobočky výrobce autotextilií Faurecia Lecotex a.s. v Počátkách a producenta pletené módy – pelhřimovský podnik Alfatex Móda, s.r.o. Velmi těžké časy zažívá kovo zpracující průmysl, přičemž hospodářská recese si vybrala své oběti i v tomto oboru, když na

počátku roku 2009 ukončil svoji činnost LECOM LEDEČ, a.s. Na Havlíčkobrodsku byla zrušena také pobočka jabloneckého výrobce plastových dílů pro automobilový průmysl BTV plast, s.r.o.

Územní dopad hospodářské krize byl v jejím počátku značně diferenciován. Evidentně nejvýraznější procentuální nárůst počtu uchazečů o práci byl meziročně mezi říjnem 2008 a říjnem 2009 zaznamenán ve správních obvodech ORP v západní polovině kraje, které však dlouhodobě vykazovaly velmi nízké hodnoty míry registrované nezaměstnanosti (obrázky 7.1 – 7.3 v přílohách). Na druhou stranu ty správní obvody, kde je dlouhodobě situace na trhu práce napjatá (Moravskobudějovicko, Bystřicko, Třebíčsko, Náměštsko, Novoměstsko), zaznamenaly relativně nižší meziroční nárůsty nezaměstnaných.

Obdobně je tomu i na celostátní úrovni. Vysočina, která představovala v uplynulém desetiletí díky zahraničním investicím dynamicky se rozvíjející region, patří v ČR mezi čtyři kraje s nejvyšším meziročním nárůstem počtu uchazečů o práci (obr. 7.4 – 7.6 v přílohách). Kraje Moravskoslezský a Ústecký, vykazující dlouhodobě nejhorší výsledky statistik trhu práce, ovšem zaznamenaly dokonce meziroční úbytek nezaměstnaných. Relativně únosné jsou zatím dopady hospodářské krize v pražské a brněnské aglomeraci, kde daleko více než průmyslová výroba dominuje sektor služeb, kterého se významné propouštění zatím nedotklo.

Nejvýznamnějším průmyslovým podnikem Kraje Vysočina je výrobce dieselových vstřikovacích čerpadel pro automobilový průmysl **Bosch Diesel**, který je vůbec největším zaměstnavatelem v Kraji Vysočina a třetím největším podnikem zpracovatelského průmyslu v ČR (po akciových společnostech ŠKODA AUTO a ArcelorMittal Ostrava). V období let 1993 – 2006 investovala společnost v Jihlavě 650 mil. Euro a mezi roky 1999 a 2007 zvýšila počet zaměstnanců 8krát. Krize v automobilovém průmyslu se však nevyhnula ani této společnosti a v průběhu let 2008 a 2009 ji muselo opustit zhruba 1800 zaměstnanců. Nepříznivý vývoj se v roce 2010 obrací a společnost nabírá 500 nových zaměstnanců. Zlepšení situace se předpokládá i tomto roce. Dalším významným strojírenským podnikem kraje je společnost **Motorpal Jihlava**, jenž má obdobný výrobní program jako Bosch Diesel. Kromě mateřského závodu v Jihlavě jsou v Kraji Vysočina lokalizována další detašovaná pracoviště Motorpalu - v Batelově, Jemnici a Velkém Meziříčí. Producent automobilové osvětlovací techniky **Automotive Lighting** začal v Jihlavě podnikat v roce 1997 (jde o investici na „zelené louce“). Na konci roku 2007 už ve společnosti pracovalo 1 813 osob. I zde se projevila krize v podobě poklesu, který se zastavil v roce 2010. V Automotive Lighting má stoprocentní podíl německá společnost Automotive Lighting Reutlingen GmbH, která je součástí koncernu Magneti Marelli Holding S.p.A. se sídlem v Itálii. **Kostelecké uzeniny**, největší zpracovatel masa v ČR, je posledním průmyslovým podnikem s více než 1 000 zaměstnanci v okrese Jihlava. Tato největší potravinářská firma na Vysočině zaměstnávala na konci roku 2010 v kosteleckém provozu 1 100 osob.

Pokles zaměstnanosti v nejvýznamnějších průmyslových podnicích v okrese Havlíčkův Brod byl patrný od roku 2008. Největším oděvním podnikem v Kraji Vysočina je tradiční producent spodního prádla **PLEAS** Havlíčkův Brod, který je vlastněn mezinárodním koncernem SCHIESSER GROUP AG se sídlem ve Švýcarsku. Už v roce 2008 zrušil PLEAS všechny své pobočky krom polenského provozu. V obou závodech pracovalo na konci roku 2010 už jen 715 osob. Největším průmyslovým zaměstnavatelem v okrese Havlíčkův Brod se tak stal dodavatel komponent pro automobilový průmysl **Futaba Czech** (862 zaměstnanců k 31.12.2010), který zahájil výrobu v lokalitě Havlíčkův Brod - Baštínov teprve v roce 2005. Výstavba tohoto závodu na „zelené louce“ byla první investicí japonského koncernu v kontinentální Evropě.

Také v okrese Pelhřimov se nachází zahraniční investor, ve kterém došlo během poměrně krátké doby k výraznému růstu zaměstnanosti. Jedná se o společnost **Valeo Compressor Europe**, produkující kompresory do klimatizačních jednotek osobních automobilů. Výrobní závod byl v Humpolci založen jako joint venture mezi německým Robert Bosch GmbH a francouzskou společností Valeo Climatization S.A. v roce 2002. Nyní je firma ve stoprocentním vlastnictví japonské pobočky francouzského koncernu. Valeo Compressor Europe zaměstnával ještě na konci roku 2006 téměř 1,3 tis. osob, o dva roky později již jen 569, přičemž hlavní vlna propouštění proběhla v roce 2008. Hospodářská krize zařadila od roku 2009 Valeo mezi podniky s méně než 500 zaměstnanci. Strojírenský průmysl reprezentuje na Pelhřimovsku tradiční výrobce zemědělské techniky **AGROSTROJ Pelhřimov**. Firma zaznamenala v posledních letech zvýšení poptávky po produkováném zboží (výroba podniku je dnes mnohem pestřejší a je zaměřena na různé strojírenské obory), což vyústilo v adekvátní nárůst počtu zaměstnanců, který poměrně výrazně překročil hranici

1 000 osob. Krize se sice nevyhnula ani této společnosti, ale díky vývoji v roce 2010 zde pracuje přes 1200 zaměstnanců.

Tab. 6.3.1: Největší průmyslové podniky (nad 500 zaměstnanců) v Kraji Vysočina

Název	Sídlo	Počet zaměstnanců v Kraji Vysočina (k 31.12.2009)	Počet zaměstnanců v Kraji Vysočina (k 31.12.2010)	Meziroční nárůst	Stát původu majoritního vlastníka
BOSCH DIESEL s.r.o.	Jihlava	4407	4918	511	Německo
ŽDAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	2358	2459	101	Slovensko
MOTORPAL, a.s.	Jihlava (pobočky v Kraji Vysočina: Jemnice, Batelov, Velké Meziříčí)	1206	1537	331	Česko
Automotive Lighting s.r.o.	Jihlava	1167	1318	151	Německo (Itálie)*
AGROSTROJ Pelhřimov, a.s.	Pelhřimov (pobočka:)	945	1208	263	Česko
ČEZ, a. s.	Praha, v Kraji Vysočina - Jaderná elektrárna Dukovany	1132	1139	7	Česko
Kostecké uzeniny a.s.	Kostelec	1212	1100	-112	Česko
DIAMO, státní podnik	Dolní Rožínka	1028	1000	-28	Česko
MANN + HUMMEL (CZ) s.r.o.	Nová Ves (okres Třebíč)	801	999	198	Německo
Futaba Czech, s.r.o.	Havlíčkův Brod	909	862	-47	Japonsko
Cooper-Standard Automotive ČR	Žďár nad Sázavou	821	836	15	Německo
Moravské kovárny, a.s.	Jihlava	530	744	214	Rakousko
P L E A S a.s.	Havlíčkův Brod (pobočka v Kraji Vysočina: Polná)	788	715	-73	Švýcarsko (sídlo), Německo (mateřský závod)
První brněnská strojírna Velká Bíteš, a. s.	Velká Bíteš	690	694	4	Česko
ITW PRONOVIA, s.r.o.	Velká Bíteš	592	630	38	Německo (USA)*
Dřevozpracující družstvo	Lukavec, Humpolec	643	629	-14	Česko
Hettich ČR k.s.	Žďár nad Sázavou	633	615	-18	Německo
ACO Industries k.s.	Přibyslav	521	600	79	Německo
Kronospan ČR + OSB	Jihlava	522	585	63	Kypr
I & C Energo, a.s.	Třebíč	520	550	30	Maďarsko
GCE, s.r.o.	Chotěboř	549	535	-14	Švédsko
SUMA		21 974	23 673	1 699	

*Pozn.: v závorce sídlo celého holdingu

Zdroj dat: databáze průmyslových podniků a jejich provozoven v Kraji Vysočina. Krajský úřad Kraje Vysočina.

Jaderná elektrárna Dukovany představuje na trhu práce okresu Třebíč z pohledu zaměstnanosti stabilizující prvek. Na konci roku 2010 zde bylo lokalizováno 1 139 zaměstnanců ČEZ, a. s., což ovšem nepředstavuje finální počet pracovníků, které elektrárna zaměstnává, neboť energetický gigant ČEZ vyčleňuje vybrané profese vně mateřský koncern do svých dceřiných společností (například do I&C ENERGO se sídlem v Třebíči, která v kraji eviduje kolem 550 pracovníků). Největší zahraniční investici tvoří v okrese Třebíč výrobce filtrační techniky pro automobilový průmysl

MANN + HUMMEL se sídlem v Nové Vsi u Přibyslavic, který zaměstnává zhruba 1000 lidí. Samotné okresní město, kde je největším průmyslovým zaměstnavatelem **První brněnská strojírna Třebíč** s necelou pětistovkou zaměstnanců, nebylo doposud úspěšné v lákání zahraničních investic. V trebičské průmyslové však v posledních letech významně rozšiřovala výrobu oborově široce zaměřená společnost **TEDOM s.r.o.**, jež je v držení českého kapitálu. Podnik produkuje kogenerační jednotky, autobusy a motory na zemní plyn.

Nosným průmyslovým podnikem okresu Žďár nad Sázavou je společnost **ŽŽAS**, která je v současnosti druhým nejvýznamnějším průmyslovým zaměstnavatelem v kraji. Firmu vlastní slovenský hutní podnik Železiarne Podbrezová. V posledních letech docházelo ve Žďasu k mírnému poklesu počtu pracovníků (na konci roku 2010 zde bylo zaměstnáno 2 459 osob). Těžební průmysl je v kraji reprezentován státním podnikem **DIAMO** se sídlem ve Stráži pod Ralskem, který u Dolní Rožínky na Bystřicku těží uranové rudy. Koncem roku 2010 zde pracovalo zhruba tisíc osob. Těžba uranu již měla být na posledním využívaném ložisku Rožná zastavena. Díky rostoucím cenám této energetické suroviny však bylo rozhodnuto o prodloužení těžby a dokonce jsou dnes zvažovány lokality (také v Kraji Vysočina), kde by mohla být těžba uranu zahájena.

Stavebnictví

Podle výběrového šetření pracovních sil pracovalo v Kraji Vysočina v celém sektoru stavebnictví ve čtvrtém čtvrtletí 2010 v průměru 19,5 tis. osob. Nejvyšší objem stavební výroby podle místa stavby byl vykázán v okrese Jihlava, který se podílel 28,9 % na celkových objemech všech podniků s 20 a více zaměstnanci v kraji. Nejnižší objemy stavebních prací za rok 2010 vykázaly stavební firmy působící v okrese Pelhřimov (14,7 %).

Tab. 6.3.2: Vybrané ukazatele stavební výroby v okresech Kraje Vysočina v roce 2010 (podle dodavatelských smluv provedených v kraji, v mld. Kč)

Okresy	Stavební práce celkem	nová výstavba, rekonstrukce a modernizace	bytové domy	inženýrské stavby	pro veřejné zadavatele
Havlíčkův Brod	1 682	1 508	212	861	760
Jihlava	2 565	2 248	235	1 021	1 159
Pelhřimov	1 302	1 156	117	493	618
Třebíč	1 578	1 407	235	664	748
Žďár nad Sázavou	1 743	1 399	263	583	747
Kraj Vysočina	8 871	7 718	1 063	3 621	4 032

Pramen: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Jihlava, 2011

Na území Kraje Vysočina sídlí téměř výhradně malé a střední stavební firmy. Jedinou společností, která výrazně přesahuje rámec území kraje, je skupina PSJ, která realizuje stavební zakázky v celé republice. Svým konsolidovaným obratem (4,9 mld. Kč v roce 2010) je jedničkou mezi stavebními firmami na Vysočině. Průměrný stav zaměstnanců celé skupiny PSJ činil v roce 2010 přes 700 osob.

Další společnosti z oblasti stavebnictví z daleka nedosahují významu skupiny PSJ, i tak dosahují vysokých obrátů a jsou významnými zaměstnavateli v kraji. Podle obrátu druhou největší stavební firmou v kraji je havlíkobrodská společnost ROSS Holding, která se zabývá elektroinstalacemi. V roce 2010 vytvořila obrát 1,2 mld. Kč s průměrným počtem zaměstnanců 393 osob. Stavební firma PKS INPOS ze Žďáru nad Sázavou, ve které bylo v roce 2010 průměrně zaměstnáno 360 osob, vykázala v roce 2010 obrát 800 mil. Kč.

Další velkou stavební společností v trebičském okrese je firma Ing. Bronislav Vala se sídlem v Hrotovicích, jež zaměstnává kolem 250 pracovníků. Podrobnější ekonomické ukazatele tato společnost nezveřejňuje, její obrát se v roce 2005 pohyboval v intervalu 300 – 499 mil. Kč. Stavební firma Outulný, a.s. z Náměště nad Oslavou vytvořila v roce 2010 obrát v řádu přes 500 mil. Kč s průměrným počtem zaměstnanců zhruba 140 osob. Největším stavebním podnikem se sídlem v okrese Pelhřimov je společnost AGOS stavební a.s. Ta v roce 2009 vykázala obrát v rozmezí 349 mil. Kč s průměrným počtem zaměstnanců 220 osob.

V Kraji Vysočina je aktivní řada významných stavebních firem se sídlem v jiných krajích, které zde realizují různé, často dle finančního objemu významné zakázky. Není výjimkou, že na Vysočině mají velké české stavební společnosti dislokovány svoje organizační složky. Příkladem může být firma COLAS CZ s francouzským kapitálem, která sídlí v Praze, ale v Kraji Vysočina vyvíjí rozsáhlé aktivity a vlastní zde několik provozů souvisejících se stavební činností.

6.4 Zemědělství

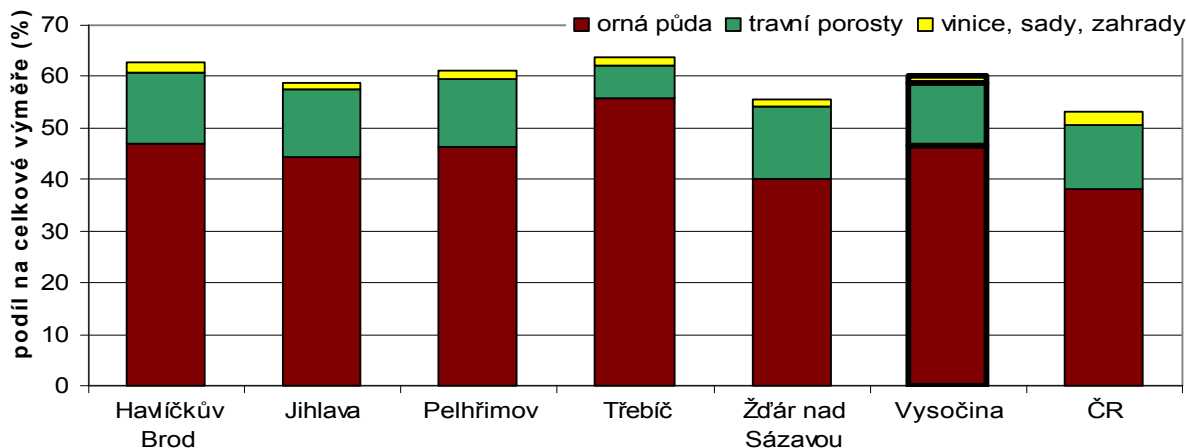
Zemědělství má v ekonomice státu nezastupitelné postavení, které plyne především z jeho základních funkcí, tj. nejen z ekonomické, ale i krajinnotvorné, ekologické a sídelní. Jeho význam pro národní hospodářství nelze podceňovat také proto, že zemědělská půda pokrývá stále více než polovinu plochy České republiky (53,7 %). Z celkové plochy Kraje Vysočina tvoří zemědělská půda dokonce 60,4 %, zatímco nezemědělská 39,6 %. Podíl lesní půdy na území kraje je nižší než v republice a činí 30,4 %. Ze zemědělské půdy tvoří největší podíl půda orná (77,4 %). Procento zornění je tedy výrazně vyšší než republikový průměr (71,1 %). Nižší než v celé ČR je podíl plochy zatravněné – travní porosty tvoří 20,0 % plochy zemědělské půdy v kraji, v ČR 23,3 % - a rovněž vinice, sady a zahrady zabírají v kraji výrazně menší část zemědělské půdy než v ČR (2,5 %, ČR 4,6 %).

Tab. 6.4.1: Bilance půdy v okresech Kraje Vysočina (v ha) k 31. 12. 2010

Okresy	Výměra celkem (ha)	Zemědělská půda (ha)				Nezemědělská půda	
		celkem	z toho			celkem	z toho lesní půda
			orná půda	travní porosty	vinice, sady, zahrady		
Havlíčkův Brod	126 482	79 394	59 451	17 590	2 198	47 088	36 079
Jihlava	119 932	70 791	53 030	15 993	1 701	49 141	37 301
Pelhřimov	128 985	78 684	59 854	16 944	1 840	50 301	39 017
Třebíč	146 299	93 462	81 902	9 156	2 209	52 837	39 575
Žďár nad Sázavou	157 856	88 060	63 218	22 432	2 242	69 796	54 752
Kraj Vysočina	679 554	410 389	317 455	82 114	10 190	269 165	206 723
Podíl kraje na ČR	8,6	9,7	10,6	8,3	5,3	7,4	7,8

Zdroj dat: Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky, Praha 2011.

Obr. 6.4.1: Zemědělská půda – její struktura a podíl na celkové výměře okresů Kraje Vysočina k 31. 12. 2010

Zdroj dat: Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky, Praha 2011.

I když se většina území kraje nachází v klasickém terénu Českomoravské vrchoviny, kde jsou předpoklady pro intenzivní rozvoj zemědělství poněkud snížené, existují na úrovni okresů některé difference v bilanci půdy. Z převažujícího rázu krajiny se svým charakterem vyčleňuje jižní část okresu Třebíč, která patří do méně členitější, teplejší a pro zemědělskou výrobu příznivější Jevišovické pahorkatiny, a také střední a severní část okresu Havlíčkův Brod, která leží v Hornosázavské pahorkatině. Charakter těchto oblastí se odráží právě v bilanci půdy. Ze všech okresů Kraje Vysočina zabírá zemědělská půda největší část plochy právě v okrese Třebíč (63,9 %). Okres Třebíč je také charakteristický vysokým stupněm zornění (87,6 % zemědělské půdy je půda orná) a nízkým stupněm zatravnění (9,8 %). U ostatních okresů jsou zorněny zhruba ¾ zemědělské půdy a podíl trvalých travních porostů představuje vždy více než pětinu zemědělské půdy. Výjimkou je okres Žďár nad Sázavou, kde je procento zornění nejnižší v kraji (71,8 %), zatímco travní porosty zabírají více než čtvrtinu zemědělské plochy (25,5 %) a nadprůměrný je rovněž stupeň zalesnění (34,7 % území).

okresu). Podíl vinic, sadů a zahrad je ve všech okresech téměř zanedbatelný a v žádném z nich nepřesahuje 3 % zemědělské půdy.

Z hlediska zastoupení jednotlivých výrobních oblastí se Kraj Vysočina výrazně liší od podmínek v celé ČR. Z celkem čtyř výrobních oblastí (kukuřičná, řepařská, bramborářská a horská) není v Kraji Vysočina zastoupena oblast kukuřičná. Nejvýraznější podíl na celkové výměře zemědělské půdy tvoří oblast bramborářská (92,0 %), zatímco v ČR je to mírně přes polovinu zemědělské půdy. Na oblast řepařskou, která v ČR pokrývá 34,3 %, připadá v Kraji Vysočina pouze 1,9 %. Nižší než republikový průměr (8,3 %) je v kraji podíl horské výrobní oblasti (6,1 %).

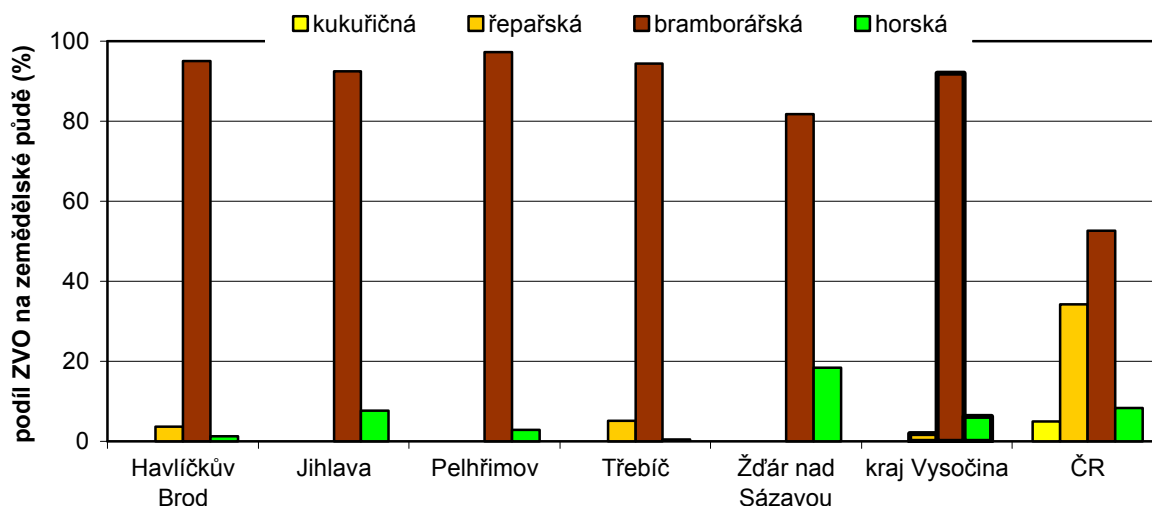
Tab. 6.4.2: Rozdělení zemědělské půdy v okresech Kraje Vysočina do výrobních oblastí k 31. 12. 2008

Území	Výrobní oblast					
	řepařská		bramborářská		horská	
	ha	%	ha	%	ha	%
Havlíčkův Brod	2 955	3,7	75 558	95,0	1 010	1,3
Jihlava	0	0,0	65 539	92,4	5 382	7,6
Pelhřimov	0	0,0	76 727	97,2	2 186	2,8
Třebíč	4 736	5,1	88 393	94,4	482	0,5
Žďár nad Sázavou	0	0,0	72 161	81,7	16 160	18,3
Kraj Vysočina	7 691	1,9	378 378	92,0	25 220	6,1
ČR	1 454 601	34,3	2 229 928	52,5	351 112	8,3

Pramen: Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK Praha, 2009.

Výrobní oblast řepařská je rozvinuta v okrese Třebíč, kde do ní spadá 5,1 % plochy zemědělské půdy, a zasahuje rovněž do okresu Havlíčkův Brod (3,7 %). Více než 90 % zemědělské půdy u téměř všech okresů Kraje Vysočina spadá do výrobní oblasti bramborářské. Výjimkou je okres Žďár nad Sázavou, kde lze do bramborářské oblasti řadit 81,7 % a zbytek plochy zemědělské půdy patří do oblasti horské (18,3 %). Ve zbývajících okresech je horská výrobní oblast zastoupena podprůměrně ve srovnání s ČR, nejméně v okrese Třebíč (0,5 %).

Obr. 6.4.2: Podíl zemědělských výrobních oblastí (ZVO) na zemědělské půdě v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2008

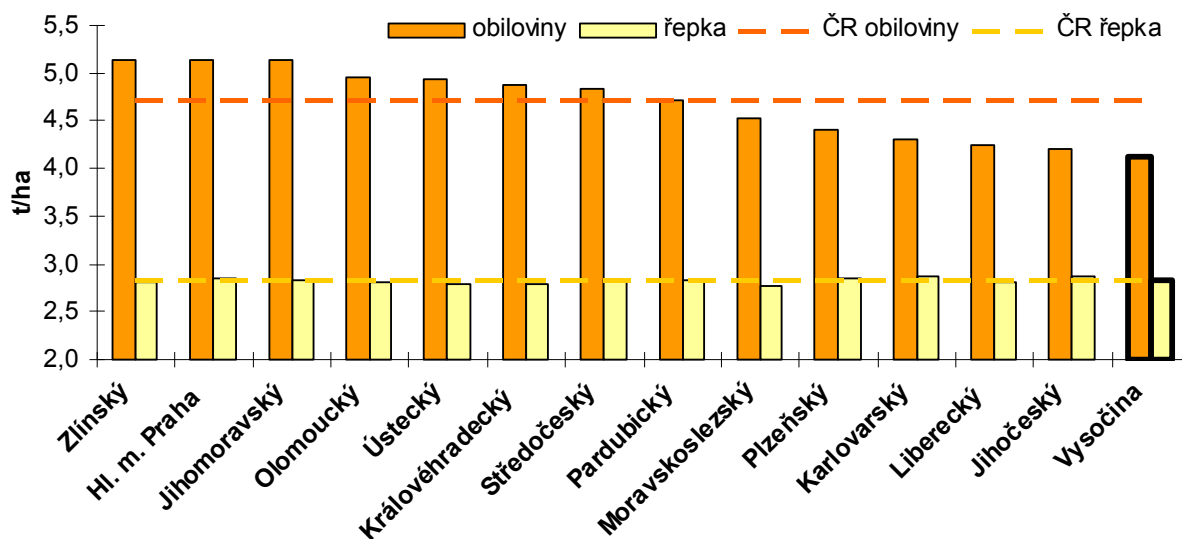
Pramen: Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK Praha, 2009

K celkovému hodnocení přírodních podmínek pro zemědělství nepatří jen klima, nadmořská výška, sklonitost území a jeho expozice, ale i hloubka a skeletovitost půdního profilu. Všechna tato kritéria se pak promítají do tzv. **produkční schopnosti zemědělské půdy**. Podle této charakteristiky má území kraje podprůměrné přírodní podmínky pro rostlinnou výrobu.

Nízká produkční schopnost půdy na Vysočině se odráží také v nízkých hektarových výnosech u některých důležitých zemědělských plodin. Produkce obilovin v tunách na hektar byla v roce 2010 v Kraji Vysočina vůbec nejnižší za všech krajů. Při pohledu na hektarové výnosy řepky nejsou mezi regiony velké rozdíly. Vysočina se v tomto ohledu pohybovala v roce 2010 lehce nad průměrem ČR,

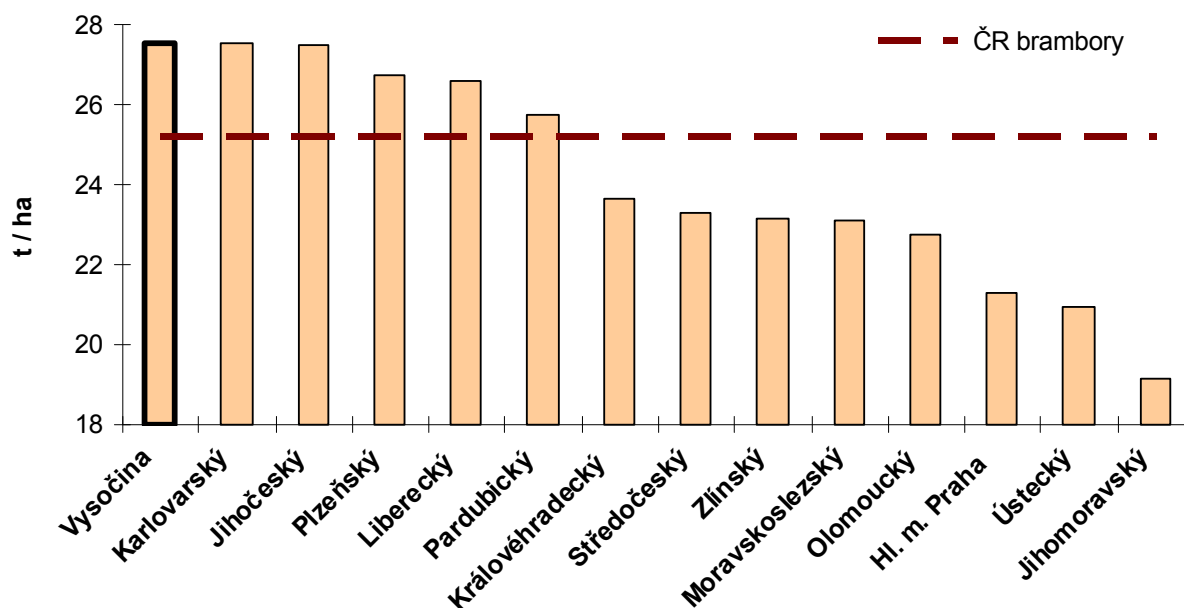
což je změna oproti předcházejícím rokům, kdy byl kraj na konci pomyslného žebříčku. Velmi vhodné se tak z pohledu zdejších přírodních podmínek jeví především pěstování brambor, kde se Vysočina ve výnosech zařadila na první místo mezi všemi kraji České republiky (viz obr. 6.4.4.).

Obr. 6.4.3: Hektarové výnosy obilovin a řepky v krajích ČR v roce 2010

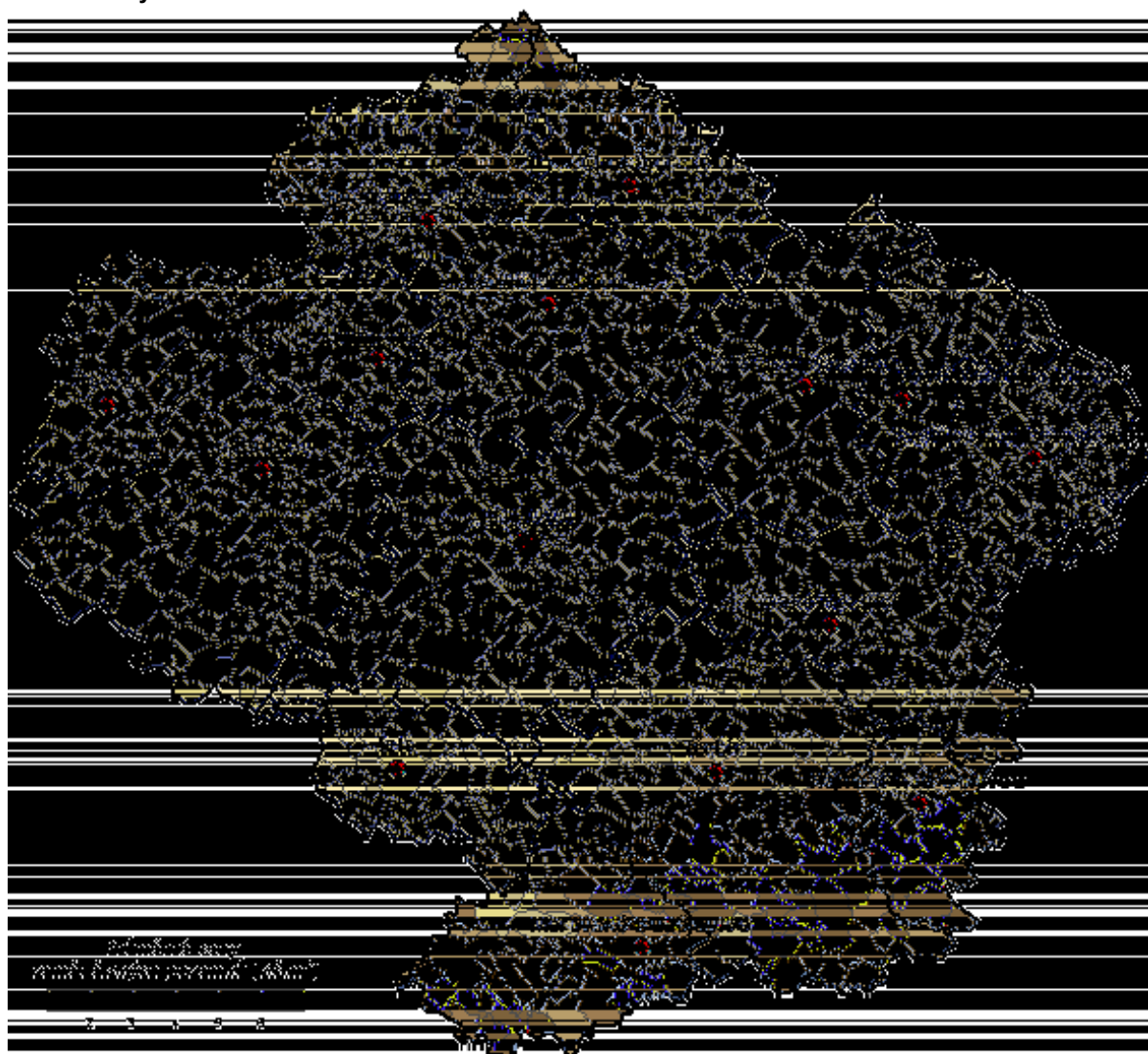
Zdroj dat: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin za rok 2010. ČSÚ Praha, 2011.

Obr. 6.4.4: Hektarové výnosy brambor v krajích ČR v roce 2010

Zdroj dat: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin za rok 2010. ČSÚ Praha, 2011.

Obr. 6.4.5: Průměrné základní ceny zemědělských pozemků (Kč/m²) dle katastrálních území Kraje Vysočina k 1. 1. 2012

Pozn.: Ve znění pozdějších úprav zákona

Zdroj dat: Vyhláška 412/2008 Sb., o stanovení seznamu katastrálních území s přiřazenými průměrnými základními cenami zemědělských pozemků.

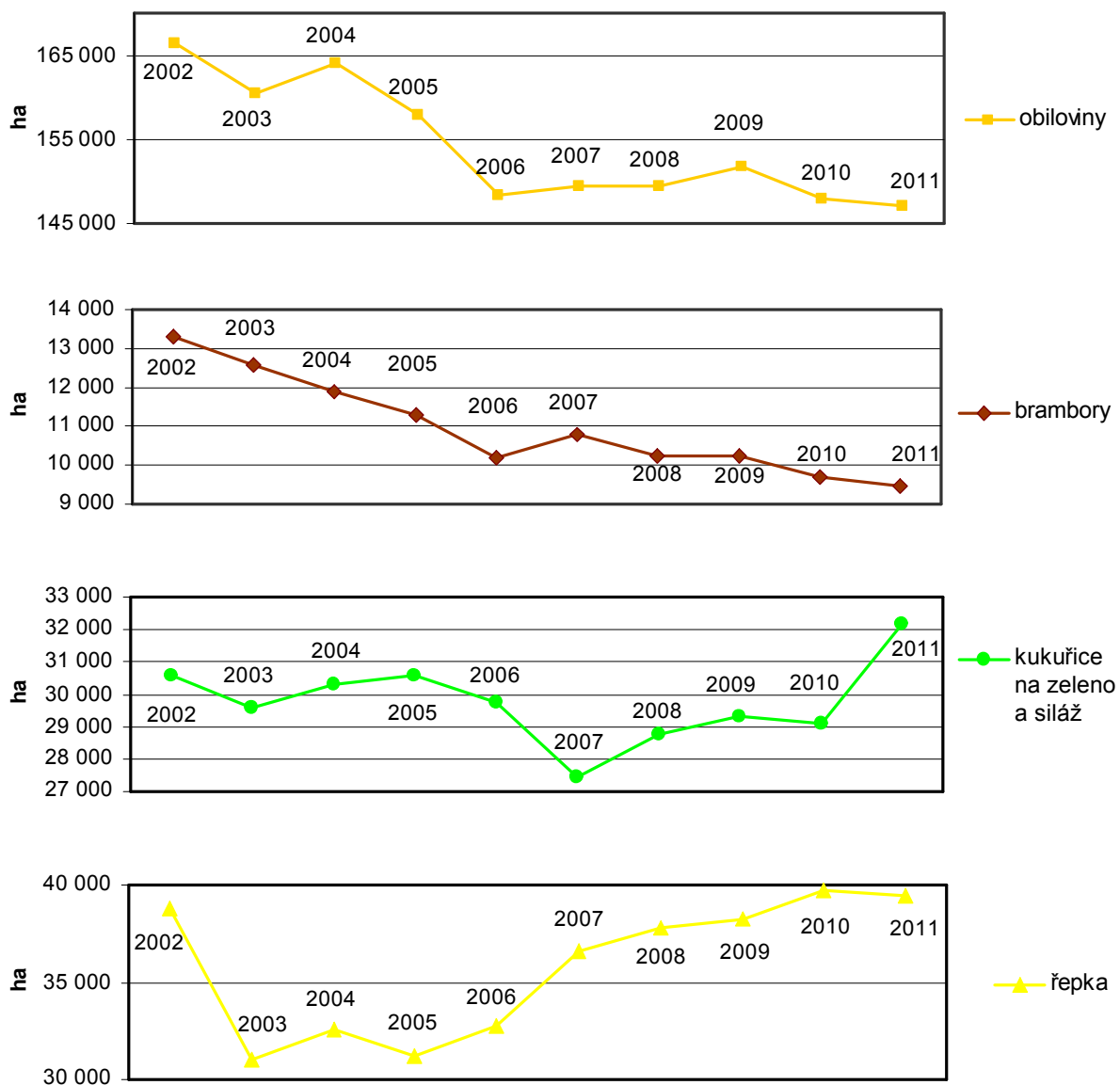
V Kraji Vysočina dochází postupně ke snižování velikosti osevních ploch, mezi lety 2005 a 2011 to bylo o 9,9 tis. ha (3,8 %). Snižování ploch osevů bylo ve sledovaném období v kraji méně výraznější než v ČR (6,4 %). Podle velikosti osevních ploch dominují na Vysočině v rostlinné výrobě **obiloviny**, jejichž podíl na celkové osevní ploše v roce 2011 činil 52,6 %, což však bylo výrazně méně než průměrná hodnota za ČR (59,0 %). V zastoupení jednotlivých druhů obilovin dominovala pšenice. Mezi roky 2005 a 2011 došlo v kraji ke snížení osevních ploch obilovin o 6,8 % (v ČR o 7,9 %), podíl Kraje Vysočina na celkové osevní ploše obilnin v ČR v roce 2011 představoval 10,0 %.

Vzhledem k přírodním podmínkám a také tradici se na území kraje pěstují okopaniny, především brambory. V Kraji Vysočina se nachází více než třetina všech osevních ploch brambor v ČR. Zejména v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov jejich podíl na orné půdě výrazně převyšuje celostátní průměr. Ve srovnání s rokem 2005 došlo v roce 2011 v Kraji Vysočina ke snížení osevních ploch brambor o 1 860 ha, tj. o 16,4 % (v ČR o 26,7 %).

Významnými jsou pro zemědělství Kraje Vysočina rovněž technické plodiny, jejichž osevní plochy v roce 2011 pokrývaly 17,0 % celkové výměry osevních ploch. U těchto plodin dochází s výjimkou posledního roku k meziročnímu nárůstu osevu, přičemž mezi lety 2005 a 2011 to bylo o 12,6 % (v ČR o 14,2 %). Zvýšený zájem zemědělců o technické plodiny je způsoben legislativním opatřením, které nařizuje zvýšení biosložky v pohonných hmotách.

Nové ekonomické podmínky se v období transformace projevily některými výraznými změnami v rostlinné výrobě, mezi něž patří především snížení podílu pícnin na orné půdě v důsledku snížení početního stavu skotu. Podíl kraje na ČR činil v roce 2011 u pícnin 16,9 %. Od roku 2005 byly osevní plochy pícnin na Vysočině sníženy o 2,7 %, v ČR dokonce o 14,0 %. Nejvýznamnější podíl v rámci pícnin představuje pěstování kukuřice na zeleno a siláž, významné postavení si stále udržuje jetel červený, jehož osevní plocha v roce 2011 na území kraje představovala čtvrtinu osevů této plodiny v celé ČR.

Obr. 6.4.6: Vývoj osevních ploch vybraných plodin v Kraji Vysočina v letech 2002 - 2011 (v letech 2002 – 2004 dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Pramen: Soupis ploch osevů k 31.5.2002 - 2011. ČSÚ Praha, 2002 – 2011.

Tab. 6.4.3: Srovnání struktury osevních ploch vybraných plodin v Kraji Vysočina k 31.5.2005 a 31.5.2011

Plodina	31.5.2005		31.5.2011		Index 11/05 v %	
	ha	podíl na ČR (v %)	ha	podíl na ČR (v %)	Vysočina	ČR
obiloviny	157 875	9,9	147 075	10,0	93,2	92,1
z toho <i>pšenice</i>	67 699	75 160	8,7	111,0	105,2	101,6
<i>ječmen</i>	64 615	50 679	13,6	78,4	71,5	74,6
luskoviny	4 974	12,7	3 232	14,5	65,0	56,8
okopaniny	11 574	11,2	9 696	11,4	83,8	82,9
z toho <i>brambory</i>	11 309	9 448	35,7	83,6	73,3	75,1
technické plodiny	42 096	10,1	47 385	10,0	112,6	114,2
z toho <i>řepka</i>	31 162	39 434	10,6	126,5	139,8	138,1
<i>mák</i>	5 149	5 320	16,9	103,3	70,6	114,5
<i>len setý přádný</i>	1 668	92	3,7	5,5	55,0	0,3
pícniny na orné půdě	73 603	15,0	71 633	16,9	97,3	86,0
z toho <i>kukuřice na zeleno a siláž</i>	30 601	32 183	16,3	105,2	93,8	86,4
<i>jetel červený</i>	12 776	11 229	25,9	87,9	75,1	77,9
osevní plocha úhrnem	290 511	10,9	279 525	11,2	96,2	93,6

Pramen: Soupis ploch osevů k 31.5.2005 a 31.5.2011. ČSÚ Praha, 2005 a 2011.

Pro zemědělství Kraje Vysočina je více než rostlinná výroba důležitá **výroba živočišná**. Po roce 1990 byl však chov dobytka poznamenán výrazným snížením početních stavů, a to zejména **skotu**. Přesto byl tento pokles v Kraji Vysočina nejnižší v ČR a kraj si tak v rámci celé ČR ponechal specializaci na chov skotu.

Přírodní podmínky předurčily Kraji Vysočina specializaci na chov dobytka, což mělo za následek rozvoj mlékáren a masokombinátů na území kraje již na konci 19. století. Na celkovém počtu kusů skotu v ČR se Vysočina v roce 2011 podílela 15,7 %, na počtu kusů prasat 16,1 % (zde dominuje okres Třebíč, který má nejvhodnější podmínky pro produkci krmných obilovin). Stavy prasat jsou meziročně poměrně rozkolísané, neboť v roce 2007 byl v kraji evidován nejvyšší počet kusů za posledních 7 let o čtyři roky později bylo ve sledovaném období dosaženo minima (viz obr. 6.4.7). Stavy drůbeže se propadaly až do roku 2006, další dva roky počet kusů drůbeže na Vysočině mírně rostl, ovšem další významný propad byl zaznamenán v letech 2009 a 2010, kdy počty drůbeže klesly o více než polovinu. Stále oblíbenější se u českých chovatelů stávají ovce, v Kraji Vysočina stavy ovcí od počátku desetiletí kontinuálně rostou.

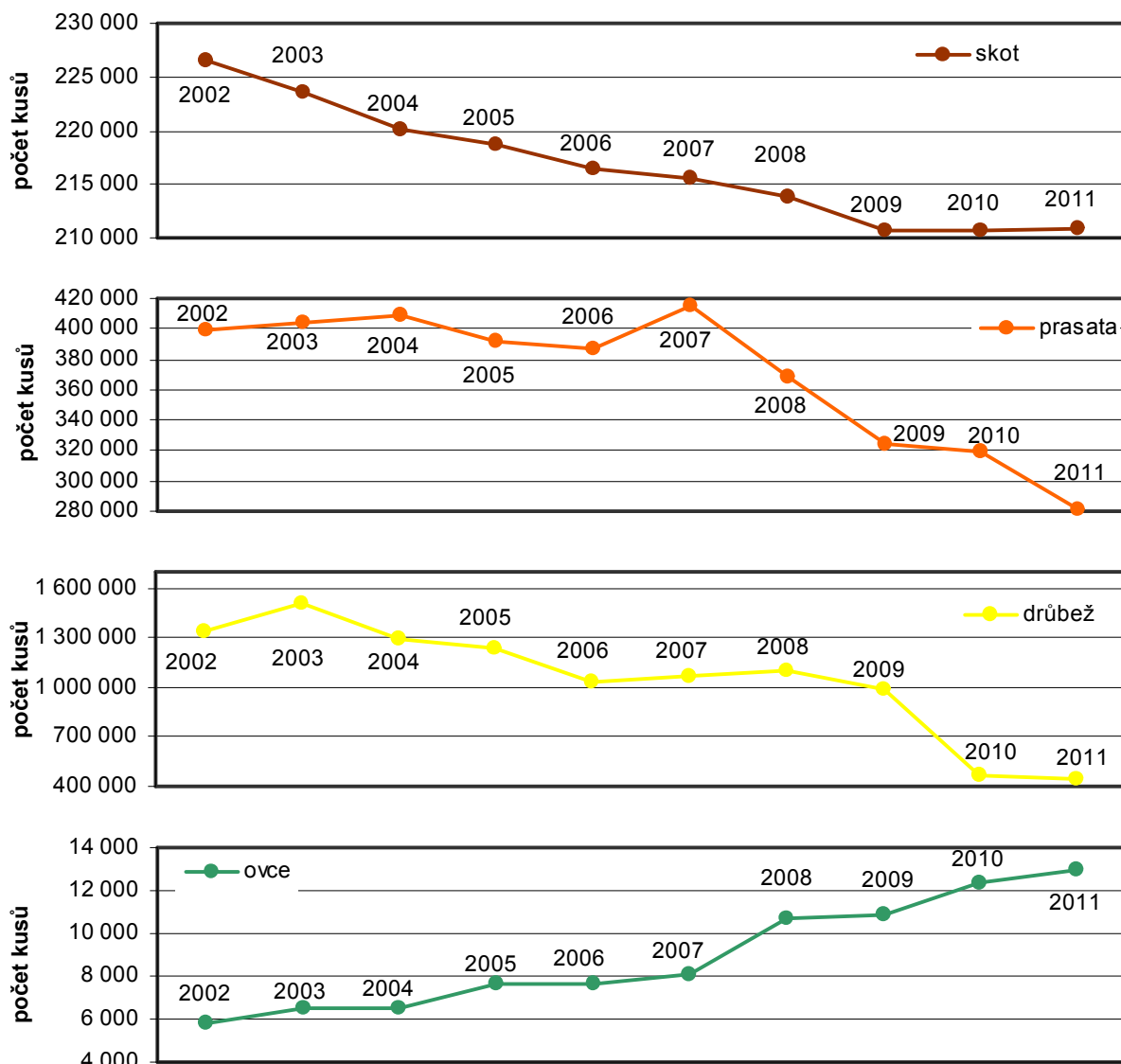
Tab. 6.4.4: Srovnání stavu hospodářských zvířat v Kraji Vysočina k 1. 4. 2005 a 1. 4. 2011

Hospodářská zvířata	1.4.2005		1.4.2011		Index 11/05 v %	
	kusy	podíl na ČR v %	kusy	podíl na ČR v %	Vysočina	ČR
skot	218 625	15,6	210 949	15,7	96,5	96,2
z toho <i>krávy</i>	86 364	15,1	83 197	15,1	96,3	96,1
prasata	391 482	13,6	280 866	16,1	71,7	60,8
z toho <i>prasnice</i>	30 245	13,0	19 891	17,7	65,8	48,4
ovce	7 655	5,5	12 994	6,2	169,7	149,1
drůbež	1 231 383	4,9	448 981	2,1	36,5	83,8

Pramen: Soupis hospodářských zvířat k 1. 4. 2005 a 1. 4. 2011. ČSÚ Praha, 2005, 2011.

V souvislosti s významným zastoupením chovu skotu, dominuje Kraj Vysočina v produkci mléka. Na Vysočině bylo v roce 2010 vyrobeno 448 mil. litrů mléka. To bylo nejvíce ze všech krajů ČR, přičemž podíl Kraje Vysočina na celkové produkci mléka v ČR činil 17,1 %.

Obr. 6.4.7: Vývoj stavu skotu, prasat, drůbeže a ovcí v Kraji Vysočina v období 1. 3. 2002 – 1. 4. 2011 (v letech 2002 – 2004 dle hranic kraje před 1. 1. 2005)

Pramen: Soupis hospodářských zvířat 2002 – 2011 (vždy k 1. 4., v roce 2002 k 1. 3.). ČSÚ Praha, 2002 – 2011.

Z hlediska subjektů působících v zemědělství Kraje Vysočina mají na zemědělské výrobě rozhodující podíl stále především transformovaná **zemědělská družstva** a dále různé obchodní společnosti typu a.s., s.r.o. apod., které vznikly privatizací bývalých státních statků a částí zemědělských družstev a od druhé poloviny devadesátých let lze sledovat nárůst jejich počtu na úkor zemědělských družstev. Podniky fyzických osob (samostatně hospodařící rolníci - SHR) mají stejně jako v celé ČR spíše doplňkový význam. Podle zaměření zemědělské výroby vykazuje nejvíce zemědělských podniků kombinaci rostlinné a živočišné výroby. Větší specializaci jen na některou část zemědělské výroby je možné sledovat především u menších výrobních jednotek, zvláště pak typu SHR.

6.5 Lesnictví

Lesnictví se na rozdíl od zemědělství vyznačuje zejména dlouhodobostí svého hospodaření. Veškeré vlivy, ať již přírodní nebo antropogenní, se zde téměř vždy projevují s určitým zpožděním, o to hůře odstranitelné jsou následky chybných kroků a opatření. Význam lesního hospodářství jako dodavatele suroviny z obnovitelného přírodního zdroje stále vzrůstá.

Tab. 6.5.1: Přehled základních údajů o lesích v krajích České republiky k 31. 12. 2010

Kraj	Lesnatost (% z porostní plochy)	Porostní plocha celkem (ha)	Hospodá- řské lesy (%)	Ochranné lesy (%)	Lesy zvláštního určení (%)	Jehličnaté lesy (%)	Porostní zásoba (m³b.k.)	Zásoba (m³b.k./ ha)
Praha	9,3	4 634	0,4	8,7	91,0	34,0	841 630	182,7
Středočeský	27,2	299 470	73,5	2,8	23,7	70,6	70 560 564	238,1
Jihočeský	36,9	370 284	79,1	1,5	19,4	85,6	105 888 551	289,3
Plzeňský	38,8	294 303	81,5	1,4	17,1	85,2	77 033 074	264,3
Karlovarský	42,1	139 628	52,4	3,1	44,5	82,4	34 226 917	247,9
Ústecký	29,4	157 067	49,0	6,2	44,8	57,0	26 850 483	173,1
Liberecký	42,7	135 160	63,1	8,6	28,3	78,6	30 290 379	226,1
Královéhradecký	30,3	144 250	67,3	8,4	24,3	76,0	36 791 957	257,2
Pardubický	28,8	130 385	87,6	0,9	11,5	78,8	36 005 335	280,7
Vysočina	29,7	202 287	92,7	0,6	6,7	87,5	64 955 293	324,6
Jihomoravský	27,3	196 801	66,4	2,0	31,6	49,0	46 994 954	241,1
Olomoucký	34,2	179 233	75,6	3,1	21,3	68,6	50 434 322	284,4
Zlínský	38,9	154 557	89,1	0,1	10,8	56,1	47 352 180	309,2
Moravskoslezský	34,5	186 879	83,6	1,1	15,2	69,3	52 368 563	284,1
Česká republika	32,9	2 594 938	75,0	2,7	22,2	73,9	680 594 202	265,2

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2011

Tab. 6.5.2: Základní údaje o lesích v obvodech obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2010

ORP	Lesnatost (% z por. půdy)	Plocha dřevin				Střední věk porostu	Porostní zásoba (m³b.k./ha)
		jehličnaté		listnaté			
		ha	%	ha	%		
Bystřice nad Pernštejnem	32,7	9 717	85,4	1 538	13,5	64	323,1
Havlíčkův Brod	23,9	13 161	87,3	1 755	11,6	61	308,7
Humpolec	30,7	6 296	90,1	618	8,8	68	330,0
Chotěboř	29,1	8 008	83,6	1 489	15,6	62	313,7
Jihlava	30,5	25 260	89,9	2 596	9,2	64	353,5
Moravské Budějovice	24,1	8 036	80,7	1 761	17,7	59	276,4
Náměšť nad Oslavou	32,5	4 675	68,1	2 089	30,4	66	247,4
Nové Město na Moravě	35,5	9 671	93,2	643	6,2	60	325,7
Pacov	29,8	6 455	92,5	456	6,5	73	399,7
Pelhřimov	29,0	21 692	90,5	2 036	8,5	68	366,5
Světlá nad Sázavou	35,4	9 183	89,4	1 017	9,9	68	357,6
Telč	30,8	8 052	89,7	849	9,5	62	327,3
Třebíč	26,3	17 790	80,7	3 859	17,5	62	260,9
Velké Meziříčí	27,7	11 870	90,5	1 089	8,3	56	275,6
Žďár nad Sázavou	40,0	17 232	92,8	1 201	6,5	64	359,5
Vysočina	29,8	177 099	87,6	22 994	11,4	64	324,6

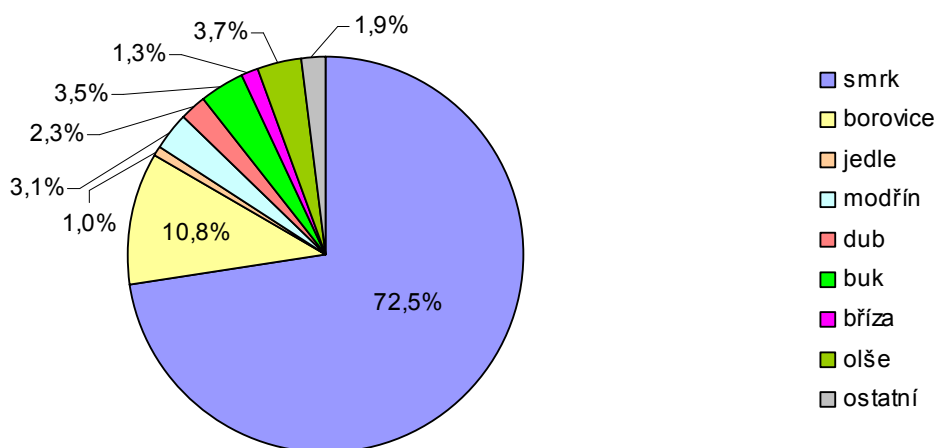
Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2011

Průměrná lesnatost Kraje Vysočina dosahuje 29,8 % a je tedy o něco nižší než činí celostátní průměr. Nejvíce zalesněná území se nacházejí zejména na území Žďárských a Jihlavských vrchů, na druhé straně v některých níže položených a méně členitých územích je lesnatost velmi nízká. Nejvyšší lesnatost vykazuje správní obvod ORP Žďár nad Sázavou (40,0 %). Nejméně zalesněno je ve správních obvodech ORP Havlíčkův Brod (23,9 %) a Moravské Budějovice (24,1 %). V absolutních číslech je největší výměra lesních porostů ve správním obvodu ORP Jihlava (25 260 ha), nejmenší na Náměšťsku (4 675 ha).

Ve srovnání s celostátním průměrem je na území Kraje Vysočina nižší zastoupení lesů zvláštního určení, průměr pro celou ČR činí 22,2 %, kdežto v kraji je tento podíl 6,7 %. V rámci nové kategorizace lesů podporuje stát mimoprodukční funkce lesa mimo jiné tím, že lesy ochranné a lesy zvláštního určení nejsou předmětem daně z nemovitostí. Průměrná zásoba dřevní hmoty na 1 ha porostní půdy je v Kraji Vysočina mnohem vyšší než celostátní průměr a dosahuje nejvyšší hodnoty mezi kraji České republiky.

Podle druhového složení dominují v lesích Vysočiny jednoznačně jehličnaté dřeviny, jejichž podíl je zde nejvyšší ze všech krajů ČR. Dominantní dřevinou v kraji je smrk, následuje borovice a modřín. Z listnatých dřevin jsou v Kraji Vysočina podle porostní plochy nejvíce zastoupeny bučiny. Zastoupení jehličnanů výrazně stoupá s nadmořskou výškou, takže vyšší podíl listnatých dřevin se nachází především v nižších polohách nebo podél vodních toků. Lesní společenstva zejména na návětrných polohách bývají často poškozena dálkovým přenosem škodlivin v ovzduší, což má díky skutečnosti, že jsou zde vyšším podílem zastoupeny smrkové monokultury, za následek vyšší citlivost těchto porostů vůči některým druhům kalamit (především větrné).

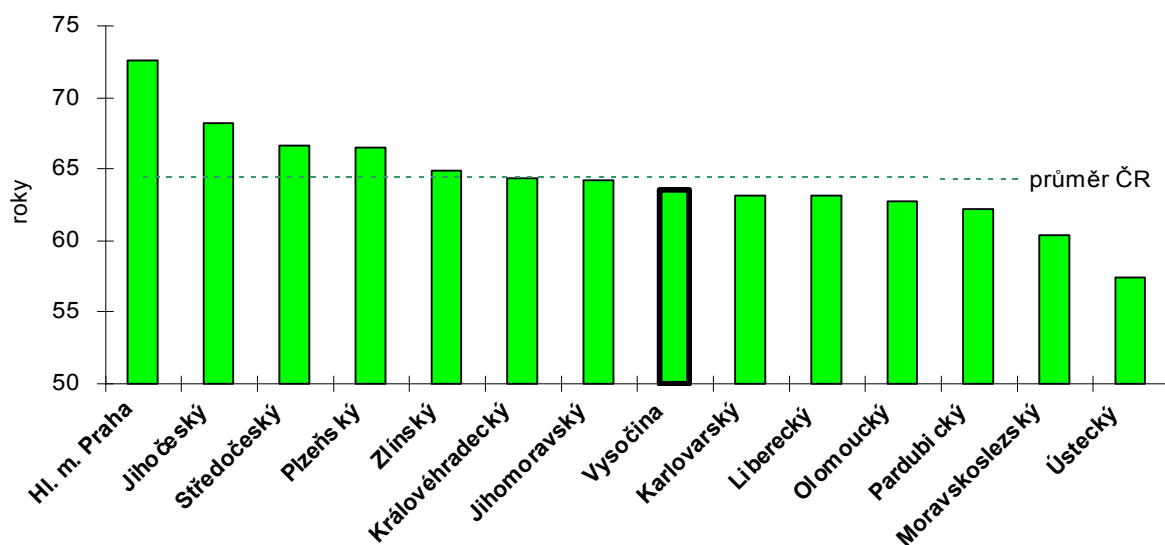
Obr. 6.5.1 : Druhová skladba lesů v Kraji Vysočina dle porostní plochy (ha) k 31. 12. 2010

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2011.

Průměrné stáří lesních porostů v Kraji Vysočina je 63,5 let, což je mírně pod úrovní průměru ČR (64,3 let). V rámci kraje však existují značné regionální rozdíly. Nejvyšší střední věk lesního porostu je na Pacovsku, kde dosahuje v průměru 73 let. Naproti tomu v SO ORP Velké Meziříčí je to jen 56 let.

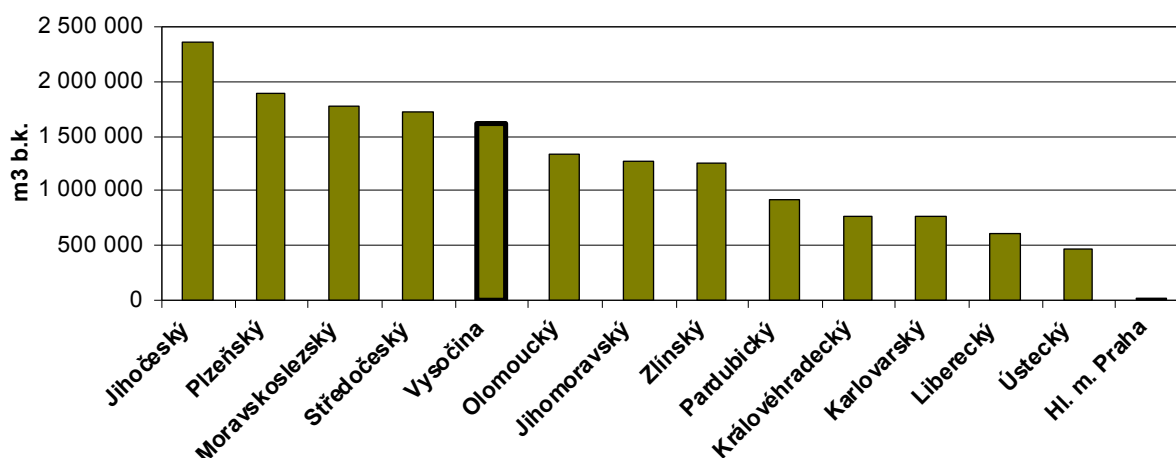
Obr. 6.5.2: Průměrný věk lesů v krajích ČR k 31. 12. 2010

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2011

Těžba v Kraji Vysočina činila v roce 2010 absolutně 1 605 962 m³ dřevní hmoty, což tvořilo 9,6 % z celkové těžby v České republice. V těžbě dřeva se tak Vysočina umístila na pátém místě za Jihočeským, Plzeňským, Moravskoslezským a Středočeským krajem.

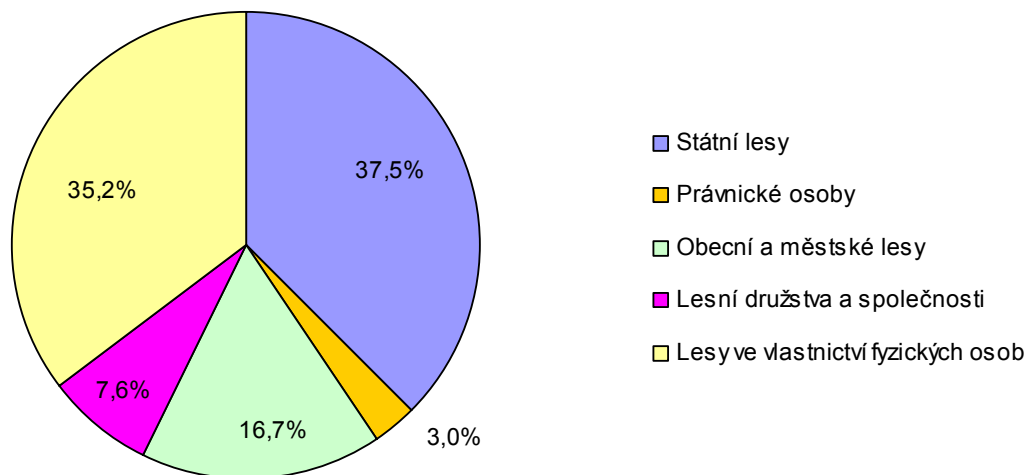
Obr. 6.5.3: Těžba dřeva v krajích ČR v roce 2010

Zdroj dat: Lesnictví a myslivost v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011

Po roce 1990 se výrazně změnila držba lesů a jejich vlastnictví. Do roku 1990 v České republice naprosto převládala držba státní – 95,8 %, 4,1 % lesů patřilo tehdejší JZD a jen 0,1 % bylo lesů soukromých. V současnosti v rámci ČR sice nadále dominuje podíl lesů státních (60,1 % porostní plochy, na Vysočině 37,5 %), ale je zde i mnoho soukromých vlastníků lesa. Právo hospodaření s lesy ve vlastnictví státu má několik státních organizací, přičemž dominantní postavení mají Lesy ČR s.p., které spravují téměř 83,9 % rozlohy státních lesů (na Vysočině 99,7 %).

Obr. 6.5.4: Struktura typů vlastníků lesů v Kraji Vysočina k 31. 12. 2010

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2011

Na lesnickou výrobu v Kraji Vysočina navazují významné dřevozpracující či papírenské kapacity, z nichž do mnohých vstoupili zahraniční investoři. Jedná se např. o společnosti Dřevozpracující družstvo Lukavec, Stora Enso Wood Products Ždírec s. r. o. Ždírec nad Doubravou, Uno interiér spol. s r.o. Havlíčkův Brod, Kronospan ČR, spol. s r.o. Jihlava, DH Dekor spol. s r.o. Humpolec, Masonite CZ spol. s r.o. Jihlava, Sapeli a.s. Polná, SWN Moravia, s.r.o. Mladoňovice, Lesní společnost Ledec na Sázavou a.s., Dřevozpracující výrobní družstvo Jaroměřice nad Rokytnou. Z papírenských podniků jmenujme např. společnosti CEREPa, a. s. Červená Řečice, MANN + HUMMEL (CZ) s.r.o. Nová Ves, Huhtamaki Česká republika, a.s. Příbram, Model Obaly a.s. Opava (provoz v Moravských Budějovicích).

Myslivost

Orgány státní správy myslivosti provádí opatření, která vedou k zachování všech druhů zvěře v přírodě a ochraně a podpoře geograficky původních druhů. Cílem je zachování rovnováhy mezi stavy zvěří a prostředím, udržování přírodní kvality genofondu zvěře, zvyšování chovné kvality zvěře a úprava stavů zvěře na optimální stav.

V Kraji Vysočina existuje celkem 522 honiteb, které jsou spravovány buď v režii vlastníka nebo v rámci honebního společenstva. Celková výměra honební plochy činí 618 225 ha, na kterých provozuje myslivost 8 107 držitelů loveckých lístků. Zaregistrováno je 2 797 lovecky upotřebitelných psů. Podrobnější údaje za obvody obcí s rozšířenou působností přináší následující tabulka.

Tab. 6.5.3: Základní údaje o myslivosti ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina k 31. 3. 2011

ORP	Počet honiteb		Celková výměra honební plochy		Počet držitelů platných loveckých lístků	
	absolutně	%	ha	%	absolutně	%
Bystřice nad Pernštejnem	25	4,8	30 091	4,9	447	5,5
Havlíčkův Brod	52	10,0	58 630	9,5	862	10,6
Humpolec	17	3,3	20 841	3,4	252	3,1
Chotěboř	23	4,4	27 829	4,5	438	5,4
Jihlava	74	14,2	81 060	13,1	992	12,2
Moravské Budějovice	26	5,0	37 885	6,1	533	6,6
Náměšť nad Oslavou	20	3,8	18 077	2,9	309	3,8
Nové Město na Moravě	28	5,4	29 351	4,7	345	4,3
Pacov	15	2,9	21 618	3,5	263	3,2
Pelhřimov	52	10,0	77 892	12,6	934	11,5
Světlá nad Sázavou	23	4,4	24 340	3,9	294	3,6
Telč	29	5,6	29 181	4,7	323	4,0
Třebíč	64	12,3	79 048	12,8	983	12,1
Velké Meziříčí	41	7,9	41 901	6,8	662	8,2
Žďár nad Sázavou	33	6,3	40 481	6,5	470	5,8
Vysočina	522	100	618 225	100	8 107	100

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OL VH Z

Z hlediska vhodného přírodního prostředí pro zvěř se na většině území Kraje Vysočina nachází honitby s dobrými předpoklady pro chov srnčí zvěře, dříve zde byly i podmínky pro chov drobné polní zvěře. V některých honitbách lze hovořit i o podmínkách pro chov černé zvěře, jejíž stavy v posledních letech vlivem špatné spolupráce myslivců s podnikatelskými subjekty a vlivem nedodržování správných chovatelských zásad nebezpečně narůstají. Divočáci mohou představovat vážné nebezpečí nejen působením škod na zemědělských plodinách, ale i zvýšeným tlakem na ostatní druhy v přírodě žijících živočichů. Oblasti s výskytem jelení, daňčí a mufloní zvěře nejsou v Kraji Vysočina příliš rozsáhlé.

6.6 Hospodaření obcí

Po mírném nárůstu příjmů rozpočtů obcí v roce 2010 došlo v následujícím roce k mírnému zhoršení situace. Celkové konsolidované příjmy obcí v kraji činily v roce 2010 přes 10,3 miliardy Kč, což znamená pokles o 1 mld. Kč oproti předcházejícímu roku. Největší nárůst byl zaznamenán v obcích na Jihlavsku dále pak na Havlíčkovobrodsku.

Celkově příjmy obcí na Vysočině přesáhly výdaje o 150 mil. Kč. Největší rezervy (více než 80 mil. Kč) zaznamenali obce na Žďársku, naopak v okresech Havlíkův Brod a Třebíč zaznamenaly obecní rozpočty schodek.

Tabulka 6.6.1 podává informaci také o daňových příjmech obcí za okresy a kraj. Ty v roce 2011 v souhrnu představovaly zhruba pětinu celkových nekonsolidovaných příjmů obcí. Dále obce naplňovaly svůj rozpočet z účelových dotací, z příjmů z vlastní činnosti či z různých poplatků. Výdaje obcí se dělí na neinvestiční a kapitálové (investiční). V roce 2011 představovaly průměrné kapitálové výdaje v obcích Kraje Vysočina 29,0 % všech výdajů, přičemž nejvyšší podíl kapitálových výdajů byl

evidován u obcí okresu Žďár nad Sázavou (31,0 %). V okrese Pelhřimov byl v rámci Kraje Vysočina vykázan podíl kapitálových výdajů obcí v průměru nejnižší.

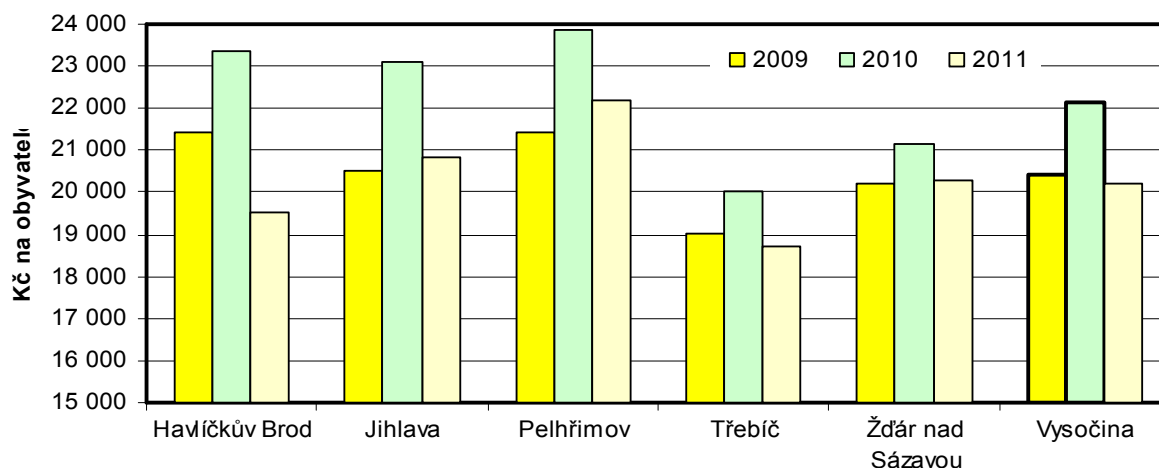
Tab. 6.6.1: Příjmy a výdaje obcí (v tis. Kč) v souhrnu za okresy Kraje Vysočina v roce 2011

Okres	Celkové příjmy (tis. Kč)	Příjmy z daní (tis. Kč)	Podíl příjmů z daní (%)	Rozdíl příjmů a výdajů (tis. Kč)	Podíl kapitálových výdajů (%)
Havlíčkův Brod	1 867 430	812 590	43,5	-56 596	27,8
Jihlava	2 345 883	1 017 681	43,4	64 682	29,9
Pelhřimov	1 620 418	664 413	41,0	67 407	26,6
Třebíč	2 093 618	1 010 345	48,3	-5 062	28,4
Žďár nad Sázavou	2 468 631	1 028 376	41,7	83 950	31,0
Vysočina	10 395 980	4 533 405	43,6	154 379	29,0

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor ekonomický

Nárůsty příjmů obcí se projevily rovněž v přepočtu na jednoho obyvatele, jak ukazuje obr. 6.6.1. V roce 2011 byly příjmy obcí na jednoho obyvatele největší v okresech Pelhřimov a Jihlava. Naopak již několik let dostávají na jednoho obyvatele nejméně obce v okrese Třebíč.

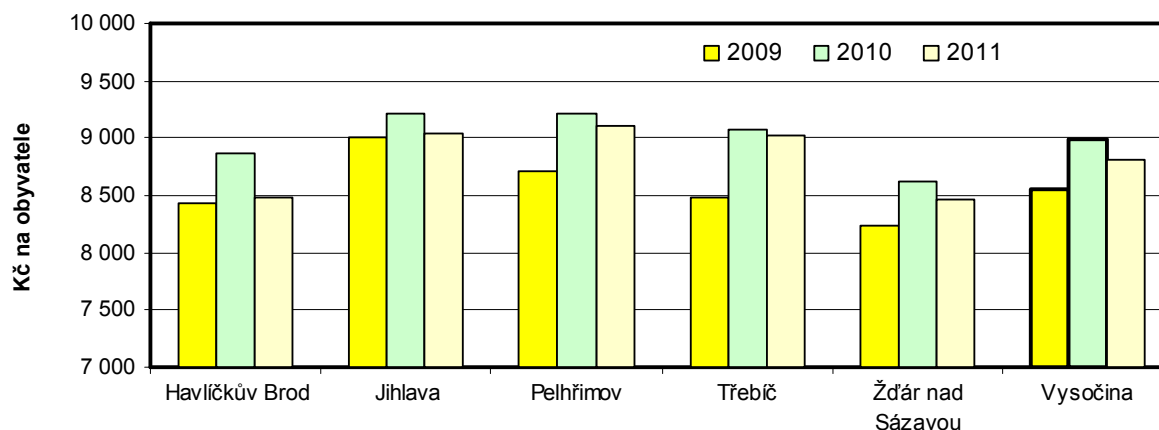
Obr. 6.6.1: Průměrné celkové příjmy obcí za okresy Kraje Vysočina přepočtené na 1 obyvatele středního stavu v roce 2009, 2010 a 2011

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor ekonomický

V roce 2009 až 2011 plynuly peníze z daní do pokladen obcí v průměru nejvíce v okrese Jihlava a Pelhřimov. V přepočtu na střední stav obyvatel vykazovaly v roce 2011 nejnižší daňové příjmy obce na Žďársku, a to i přesto, že zde byl zaznamenán největší celkový meziroční nárůst příjmů z daní.

Obr. 6.6.2: Průměrné daňové příjmy obcí za okresy Kraje Vysočina přepočtené na 1 obyvatele středního stavu v roce 2009 a 2011

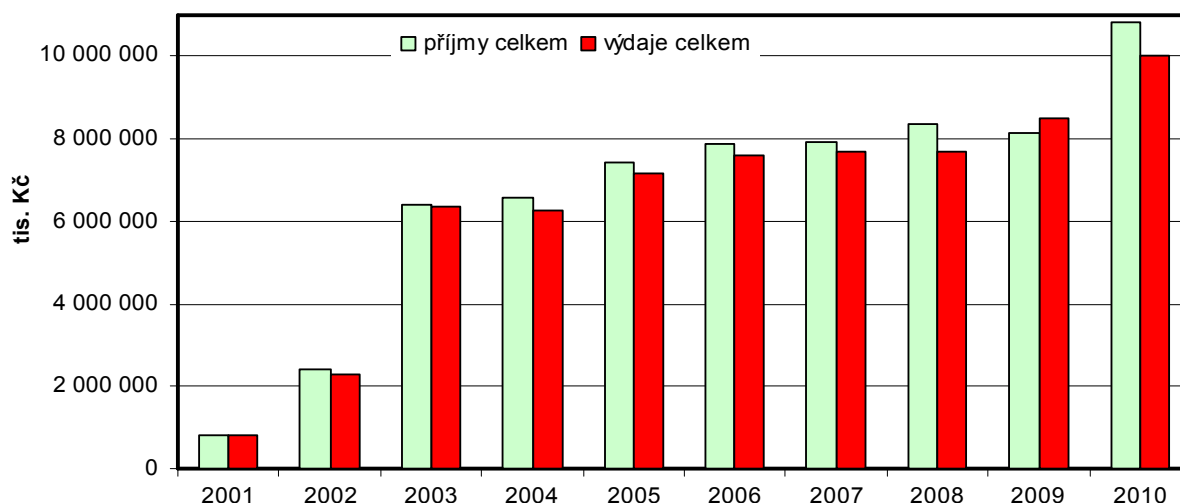

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor ekonomický

6.7 Hospodaření Kraje Vysočina

Zastupitelstvo Kraje Vysočina od svého ustavení každoročně projednává návrh rozpočtu kraje, což představuje jeden z nejdůležitějších schvalovacích procesů v průběhu kalendářního roku. Výše i struktura příjmů a výdajů krajského rozpočtu se od roku 2001 vyznačuje velmi dynamickým vývojem, a to v závislosti na nárůstu agend, které kraj v rámci systému veřejné správy vykonává. Do rozpočtu 2009 negativním způsobem zasáhla hospodářská krize, která se projevila nárůstem výdajů a poklesem příjmů (především daňové složky). Rozpočet se tak poprvé v historii kraje stal schodkovým. V roce 2010 se situace zlepšila díky nárůstu příjmů, které byly zhruba o 800 tis. vyšší než výdaje.

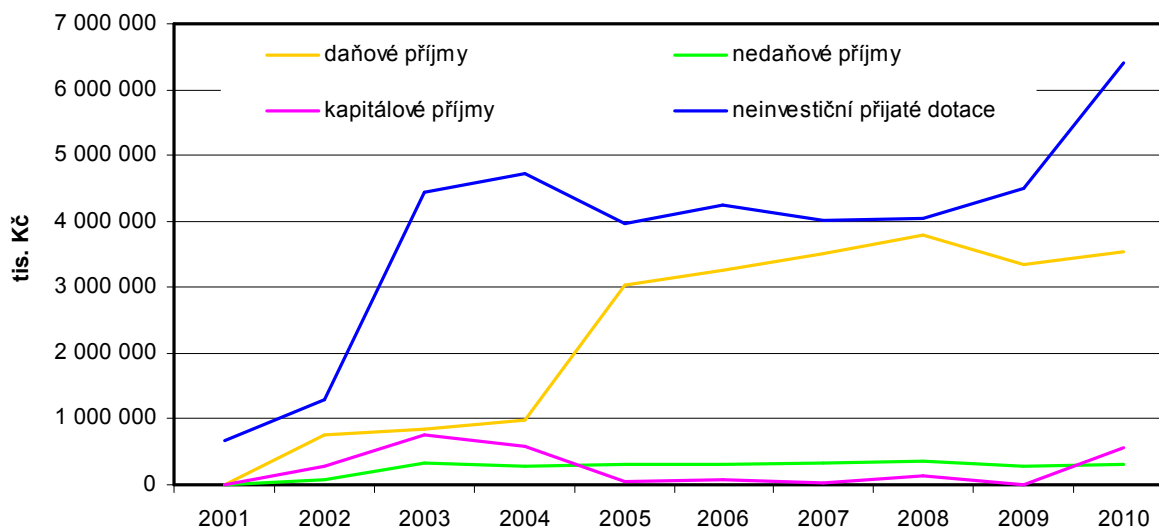
Obr. 6.7.1: Příjmy a výdaje rozpočtu Kraje Vysočina v letech 2001 – 2010

Zdroj dat: závěrečné účty Kraje Vysočina v letech 2001 – 2010

Příjmy krajského rozpočtu lze rozdělit do čtyř základních kategorií. Nejvýznamnějším zdrojem v průběhu let 2001 – 2010 byly vždy neinvestiční dotace ze státního rozpočtu, přičemž nejvyšší položkou je hrazení přímých nákladů na vzdělávání pro obecní a krajské školy Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Skokový meziroční nárůst daňových příjmů v roce 2005 byl ovlivněn přijetím novely zákona 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, kterou byl podíl krajů na sdílených daních zvýšen z 3,1 % na 8,92 %. Příjmy z pronájmu movitého majetku, bytů a nebytových prostor tvoří nejvýznamnější část nedaňových příjmů. Kapitálové příjmy plynou z prodeje pozemků, ostatních nemovitostí a dlouhodobého majetku ve vlastnictví kraje.

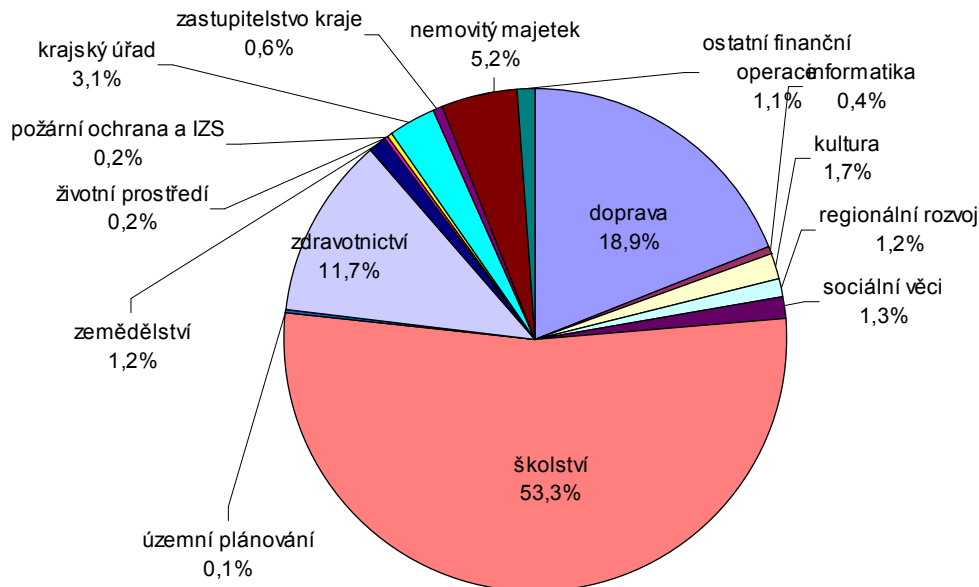
Obr. 6.7.2: Struktura základních skupin zdrojů příjmů rozpočtu Kraje Vysočina v letech 2001 – 2010

Zdroj dat: závěrečné účty Kraje Vysočina v letech 2001 – 2010

Struktura výdajů rozpočtu Kraje Vysočina je členěna do jednotlivých kapitol. Podle objemu finančních prostředků je největší kapitola školství, pod kterou spadá více než polovina výdajů kraje. Převážná část prostředků kapitoly doprava, která je druhou nejvýznamnější, plyne na souvislé opravy silnic II. a III. třídy, na provozní a investiční příspěvky pro Krajskou správu a údržbu silnic a na úhradu prokazatelných ztrát dopravců veřejné železniční a silniční dopravy. Z kapitoly zdravotnictví, objemově třetí nejvýznamnější, se hradí především zdravotnická záchranná služba. Dále jsou z této kapitoly dotovány krajské nemocnice.

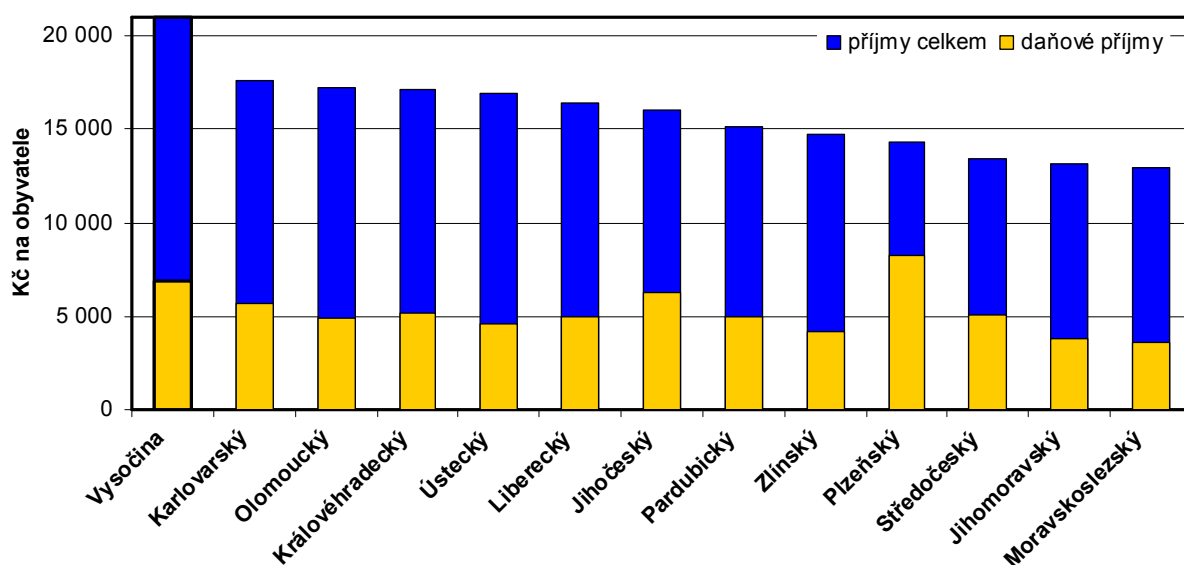
Obr. 6.7.3: Skladba výdajů rozpočtu Kraje Vysočina dle jednotlivých kapitol v roce 2010

Zdroj dat: závěrečný účet Kraje Vysočina za rok 2010

Příjmy krajského rozpočtu v roce 2010 činily 10,8 miliard Kč. V mezikrajském srovnání, které nabízí obr. 6.7.4, byly v přepočtu na střední stav obyvatel příjmy Kraje Vysočina v roce 2010 úplně nejvyšší. V případě daňových příjmů pak druhé nejvyšší.

Obr. 6.7.4: Výše celkových a daňových příjmů rozpočtů krajů* ČR (bez Prahy) v přepočtu na střední stav obyvatel v roce 2010.

Zdroj dat: Závěrečné účty krajů ČR v roce 2010, 2011

7. Trh práce

7.1. Zaměstnanost v Kraji Vysočina

7.1.1. Vývoj a struktura zaměstnanosti podle sektorů a odvětví ekonomické činnosti

V současnosti jsou základním zdrojem informací o celkové struktuře zaměstnanosti v krajích data Českého statistického úřadu (ČSÚ) pořizovaná v rámci Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Výsledky VŠPS zveřejňované za jednotlivé kraje je však nutné především z hlediska zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích národního hospodářství hodnotit velmi opatrně, neboť se v případě Kraje Vysočina jedná o odhad založený na šetření u zhruba 3,0 tis. osob starších 15 let v 1,4 tis. domácnostech. Aktuální údaje o zaměstnaných za menší územní jednotky (okresy, ORP) již nejsou k dispozici.

Vývoj zaměstnanosti podle jednotlivých sektorů ekonomiky od počátku existence Kraje Vysočina zachycuje následující tabulka. Jak je z ní patrné, po většinu let se počet zaměstnaných pohyboval těsně pod hranicí 240 tis. Mírný propad zaměstnanosti (pod 238 tis. pracujících) nastal v roce 2003, v roce 2004 pod touto hranicí zůstal a v roce 2005 se ještě prohloubil (v tomto roce dle VŠPS v kraji pracovalo 236,3 tis. osob). V roce 2006 pak došlo k nárůstu počtu pracujících na zhruba stejnou úroveň jako v roce 2002 (na 239,8 tis.). Během roku 2007 se dle údajů ČSÚ počet zaměstnaných výrazně zvýšil (meziročně o 8,4 tis., tj. o 3,5 %) a k nárůstu zaměstnanosti došlo i na úrovni celé ČR, ale poněkud v menší míře (o 2,2 %). V dalším období nastal pokles počtu zaměstnaných a během tří let tak ubylo 10,5 tis. zaměstnaných (4,2 %) a jejich počet se tak na konci roku 2010 pohyboval zhruba na úrovni roku 2003.

Tab. 7.1: Sektorová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina v období 2000 - 2010

Rok	Celkem	I. sektor		II. sektor				III. sektor	
		abs.	%	průmysl		stavebnictví		abs.	%
				abs.	%	abs.	%		
2000	239,1	28,2	11,8	85,2	35,6	20,4	8,5	105,3	44,0
2001	239,2	27,4	11,5	87,4	36,5	20,8	8,7	103,6	43,3
2002	239,6	30,1	12,5	89,6	37,4	20,2	8,4	99,7	41,6
2003	237,7	24,6	10,4	85,3	35,9	20,1	8,5	107,7	45,3
2004	237,8	24,6	10,4	83,3	35,0	22,3	9,4	107,7	45,3
2005	236,3	24,5	10,4	82,8	35,0	23,7	10,0	105,3	44,6
2006	239,8	21,0	8,8	93,1	38,8	19,8	8,3	105,9	44,2
2007	248,2	20,6	8,2	98,4	39,6	21,8	8,8	107,4	43,3
2008	246,4	24,0	10,3	83,3	34,6	22,7	8,7	116,4	46,4
2009	238,8	19,6	8,2	80,9	33,9	23,9	10,0	114,4	47,9
2010	237,7	16,1	6,8	86,5	36,4	19,5	8,2	115,7	48,6
Index růstu 2010/2000	99,4	57,1	57,3	101,5	102,2	95,6	96,6	109,9	110,6

Poznámka: Území kraje ve vymezení platném od 1.1.2005

Zdroj dat: Trh práce v České republice za roky 1993 – 2008, ČSÚ Praha, 2009, Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil za IV. čtvrtletí 2010, ČSÚ Praha, 2011

Dle jednotlivých sektorů ekonomiky lze v daném období sledovat především výrazný pokles významu primárního sektoru pro zaměstnanost kraje. Zatímco v roce 2000 pracovalo v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství 28,2 tis. osob (11,8 % všech zaměstnaných) a v roce 2002 dokonce ještě přes 30 tis. osob (12,5 %), do roku 2006 klesl jejich počet o čtvrtinu a k dalšímu poklesu, i když ne tak výraznému jako mezi roky 2005 a 2006, došlo i v roce 2007, kdy se počet zaměstnaných v priméru jen těsně udržel nad hranicí 20 tis. osob. Z výběrového šetření vyplynulo, že po nárůstu v roce 2008 (24 tis. osob), klesly počty osob v priméru v roce 2009 již pod hranici 20 tis. Podíl primárního sektoru ekonomiky na celkové zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve IV. čtvrtletí 2010 činil 6,8 % a byl stále **nejvyšší ze všech krajů ČR** a také výrazně vyšší než činil průměr České republiky (3,0 %).

Počet pracovníků soustředěných do výrobních odvětví sekundárního sektoru ekonomiky kraje kolísal v období 2000 – 2005 v intervalu 105 – 110 tis., v roce 2006 pak činil téměř 113 tis. osob a v roce

2007 v sekunděru průměrně pracovalo již více než 120 tis. osob. Do konce VI. čtvrtletí roku 2010 se však zaměstnanost v druhém sektoru ekonomiky výrazně snížila (na 106,0 tis. osob), a to především vlivem poklesu zaměstnaných v průmyslu; dle VŠPS se jejich počet od konce roku 2007 snížil o 11,9 tis. a podíl průmyslu lehce překročil na konci IV. čtvrtletí hranici 35 % na celkové zaměstnanosti kraje.

Výkyvy ve vývoji zaměstnanosti v průmyslu a ve stavebnictví byly patrné i v předchozích letech. V průmyslu počet pracujících postupně od roku 2000 rostl až do roku 2002, kdy dosáhl téměř 90 tis., poté začal klesat a v roce 2005 dle VŠPS zaměstnával pouze 82,8 tis. osob. Ve stavebnictví až do roku 2003 zaměstnanost stagnovala mírně nad hranicí 20 tis., poté rychle vzrostla na 22,3 tis., v roce 2005 pak dokonce na 23,7 tis. pracovníků a stavebnictví tak koncentrovalo desetinu všech pracujících v kraji. Těžko lze proto uvěřit vývoji v roce 2006, kdy se podle výběrového šetření meziročně zvýšil počet zaměstnaných v průmyslu o 10,3 tis. a zároveň ve stavebnictví klesl pod hranici 20 tis. a v roce 2007 znovu počet pracujících v průmyslu vzrostl, tentokrát o 5,3 tis. a rovněž ve stavebnictví se meziročně o 2 tis. zvýšil. Extrémní propad zaměstnanosti v průmyslu v roce 2008 jen dokazuje, že data z VŠPS, i když jde o jediná aktuální data o zaměstnanosti dle sektorů ekonomiky, nejsou příliš spolehlivá. Změny mezi jednotlivými odvětvími již ve skutečnosti nejsou tak významné jako např. v polovině devadesátých let minulého století. V celém sledovaném období 2000 – 2010 podle VŠPS zůstal význam průmyslu a stavebnictví v zaměstnanosti kraje na stejné úrovni.

Zemědělsko-průmyslový charakter Kraje Vysočina naznačuje, že terciární sektor je zde více než v jiných krajích stále poddimenzovaný. Terciér se stal nejvýznamnější sektorem v ekonomice kraje až v roce 2003, ale doposud nikdy zde nepracovala více než polovina všech zaměstnaných (v ČR od roku 1994 vždy). Svoje prvenství však terciér v Kraji Vysočina ztratil již v roce 2005 a do konce roku 2007 je zpět nezískal. V dalším období dle údajů ČSÚ významně posílil (o 8,3 tis. osob) a v roce 2010 zaměstnával 48,6 % všech zaměstnaných v kraji.

Počet osob zaměstnaných v Kraji Vysočina v terciéru klesl pod hranici 100 tis. pouze v roce 2002, nad hranicí 105 tis. se trvale udržuje od roku 2003 a v roce 2007 znovu překročil hodnotu 107 tis., tedy nejvíce od roku 2004. Po avizovaném zvýšení v roce 2008 přesáhl počet pracovníků terciéru dle ČSÚ 115 tis. osob. Celkově se od roku 2000 zvýšil absolutní počet zaměstnaných v sektoru služeb o 9,9 % a jeho relativní význam pro zaměstnanost kraje o 6,6 %.

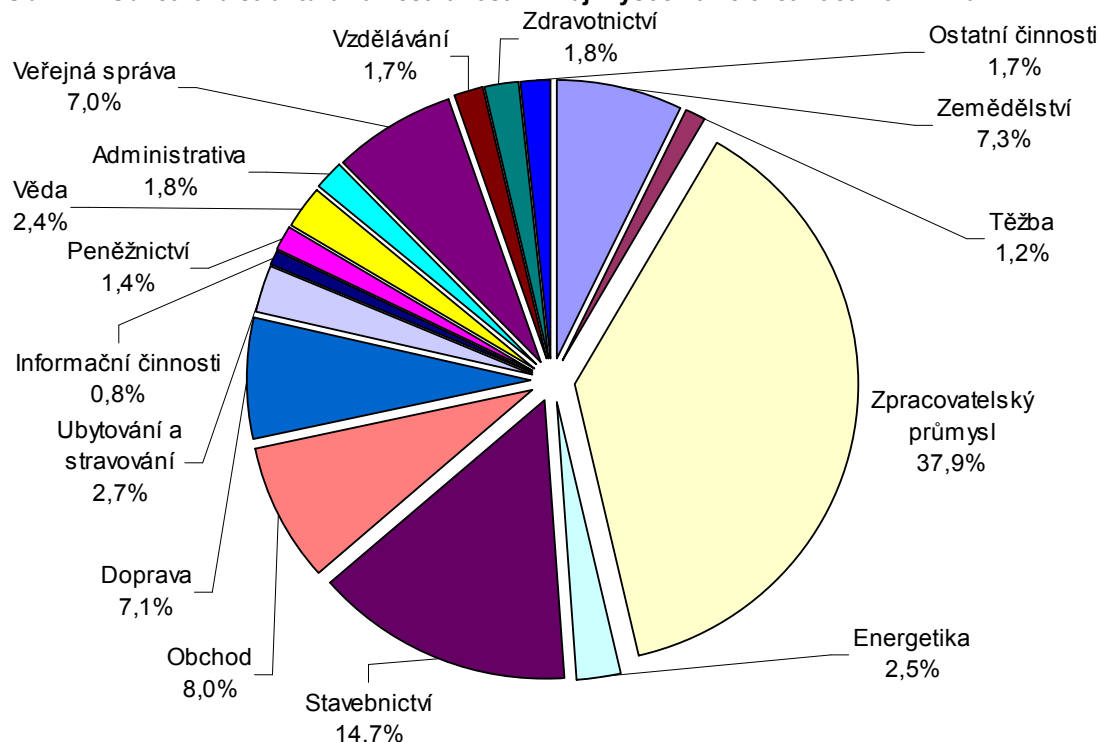
Tab. 7.2: Odvětvová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve 3. čtvrtletí 2011

Odvětví NH (CZ-NACE)	Počet zaměstnaných v Kraji Vysočina (v tis.)						Celkem ČR (%)
	celkem		muži		ženy		
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
I. sektor	13,2	5,5	10,1	7,3	3,1	3,2	2,9
II. sektor	105,4	44,3	77,5	55,9	27,9	28,1	38,3
Průmysl	83,9	35,3	57,3	41,3	26,1	26,3	29,3
Těžba nerostných surovin	1,6	0,7	1,6	1,2	0,0	0,0	1,0
Zpracovatelský průmysl	77,4	32,6	52,3	37,7	25,2	25,4	26,2
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla	4,9	2,1	3,4	2,5	0,9	0,9	2,1
Stavebnictví	21,5	9,0	20,2	14,6	1,2	1,3	9,0
III. sektor	119,2	50,1	51,1	36,8	68,1	68,7	58,7
Velkoobchod a maloob.; opr. mot. vozidel	26,2	11,0	11,0	8,0	15,2	15,3	12,6
Doprava a skladování	13,4	5,6	9,8	7,1	3,6	3,6	6,7
Ubytování, stravování a pohostinství	8,8	3,7	3,7	2,6	5,1	5,1	3,8
Informační a komunikační činnosti	2,2	0,9	1,1	0,8	1,1	1,1	3,0
Peněžnictví a pojišťovnictví	4,0	1,7	2,0	1,4	2,0	2,0	2,5
Činnosti v oblasti nemovitostí	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9
Profesní, vědecké a technické činnosti	6,4	2,7	3,3	2,4	3,1	3,1	4,1
Administrativní a podpůrné činnosti	4,4	1,9	2,5	1,8	2,0	2,0	2,4
Veřejná správa a obrana; pov. soc. zabezp.	14,8	6,2	9,7	7,0	5,1	5,1	6,4
Vzdělávání	12,6	5,3	2,3	1,7	10,3	10,4	5,9
Zdravotní a sociální péče	18,2	7,6	2,5	1,8	15,6	15,8	6,6
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	3,3	1,4	1,3	0,9	2,0	2,0	1,6
Ostatní činnosti	2,9	1,2	1,0	0,7	1,9	1,9	1,8
celkem	237,8	100,0	138,6	100,0	99,2	100,0	100,0

Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, III. čtvrtletí 2011. ČSÚ Praha, 2011, vlastní výpočty

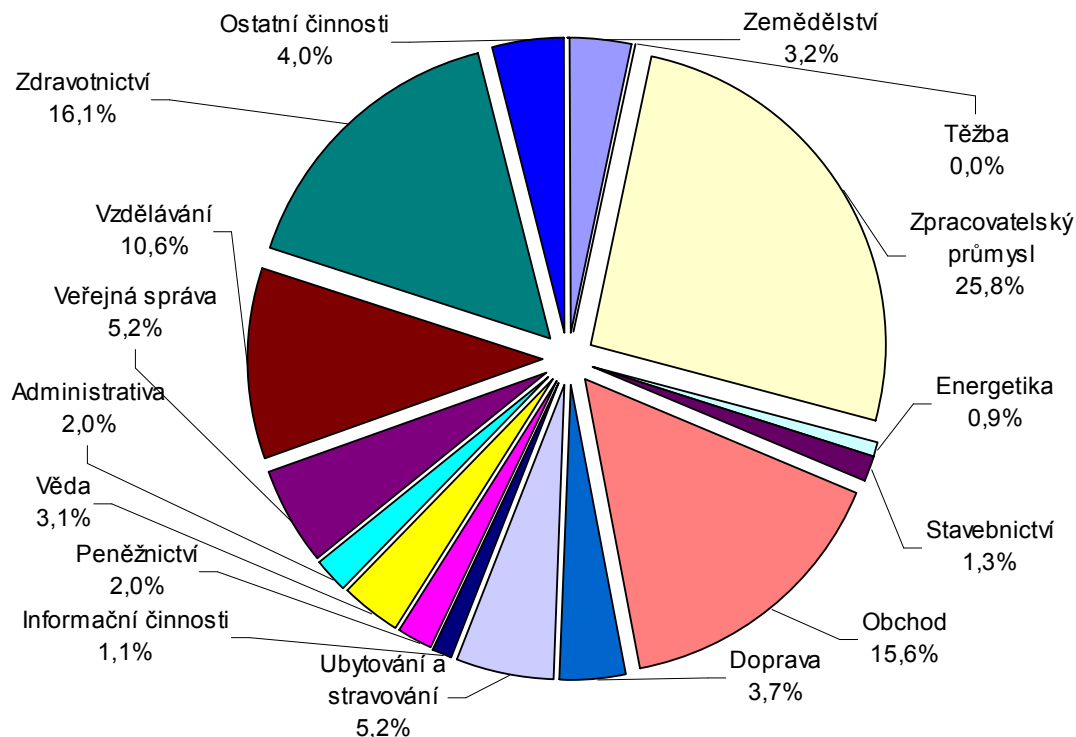
Aktuální struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina dle jednotlivých odvětví je zachycena v tabulce č. 7.2. Největší podíl všech pracujících byl na konci 3. čtvrtletí 2011 soustředěn do zpracovatelského průmyslu - 77,4 tis., tj. 32,6 %, tedy více než na úrovni celé ČR (26,2 %). Naopak na úrovni ČR se pohybuje stavebnictví a pod průměrem ČR byla téměř všechna odvětví terciéru.

Obr. 7.1: Odvětvová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve 3. čtvrtletí 2011 - muži

Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, IV. čtvrtletí 2010. ČSÚ Praha, 2011, vlastní výpočty

Obr. 7.2: Odvětvová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve 3. čtvrtletí 2011 – ženy

Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, III. čtvrtletí 2011. ČSÚ Praha, 2011, vlastní výpočty

Z výběrových šetření vyplývají určité difference v zastoupení mužů a žen v jednotlivých sektorech i odvětvích národního hospodářství. Sekundér zaměstnával na konci 3. čtvrtletí letošního roku 55,9 % všech pracujících mužů, ale jen 28,1 % všech pracujících žen. Logicky bylo velmi odlišné zastoupení mužů a žen ve stavebnictví (odvětví zaměstnávalo 14,6 % všech mužů a pouze 1,3 % všech zaměstnaných žen). Také v primárním sektoru byl podíl mužů výrazně vyšší než v případě žen: pracovalo zde 7,3 % zaměstnaných mužů a jen 3,2 % zaměstnaných žen. V terciéru byla situace opačná – sektor zaměstnával 67,8 % pracujících žen a pouze 36,8 % pracujících mužů. Z jednotlivých odvětví terciéru převažovali muži pouze v odvětví doprava, skladování a spoje a u informačních činností, ostatní odvětví byla charakteristická vyšší zaměstnaností žen, a to především odvětví zdravotnictví a sociální péče, vzdělávání a také odvětví obchod a opravy motorových vozidel.

7.1.2. Cizinci na trhu práce

Na trhu práce v Kraji Vysočina působí a zaměstnanost ovlivňují rovněž pracovníci ze zahraničí. Jejich počet je možno považovat za určitý indikátor situace na trhu práce v daném regionu. V roce 2001 překročil počet pracujících cizinců na území Kraje Vysočina hranici 4 tis. S výjimkou roku 2003 byl zaznamenán každoroční nárůst zahraničních pracovníků. Částečně také v důsledku nového zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. (viz pozn. č. 1) byla v roce 2005 překročena pětitisícová hranice. V dalších letech pokračovalo intenzivní zvyšování počtu pracujících cizinců až do roku 2008, kdy byl zaznamenán největší počet pracovníků za zahraničí v historii kraje. Po výrazném pokles v souvislosti s hospodářskou krizí se od roku 2009 počet cizinců pohybuje na úrovni z roku 2005.

Tab. 7.3: Cizinci na trhu práce v Kraji Vysočina v letech 2002 – 2011¹ (vždy k 31.12., v roce 2011 k 30.6)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Pracovní povolení	1 660	1 502	1 325	1 997	2 207	3 451	4 138	1 070	719	565
Ostatní cizinci	-	-	13	53	196	344	435	513	549	631
Občané EU ¹	-	-	1 814	2 342	2 804	3 219	2 790	2 163	2 343	2 515
z toho občané SR	1 627	1 481	1 616	2 012	2 394	2 680	2 286	1 815	1 970	2 111
Živnostenský list	867	976	1 096	1 463	1 350	1 468	1 794	2 142	2 243	2 187
Celkem	4 154	3 959	4 248	5 855	6 557	8 482	9 157	5 888	5 854	5 898

Zdroj dat: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Bulletin č. 27. VÚPSV Praha, 2011

Pracující cizinci u nás jsou rozděleny do několika kategorií, rozdělení a počty ukazuje předcházející tabulka. Počet cizinců s pracovním povolením mírně klesal až do konce roku 2004, poté následuje nárůst a během čtyř let přibýlo v této kategorii téměř 3 tis. cizinců. Výrazný pokles zaznamenaný od roku 2009 pokračoval i v dalších letech, a v polovině roku 2011 tak v kraji zůstalo pouhých 565.

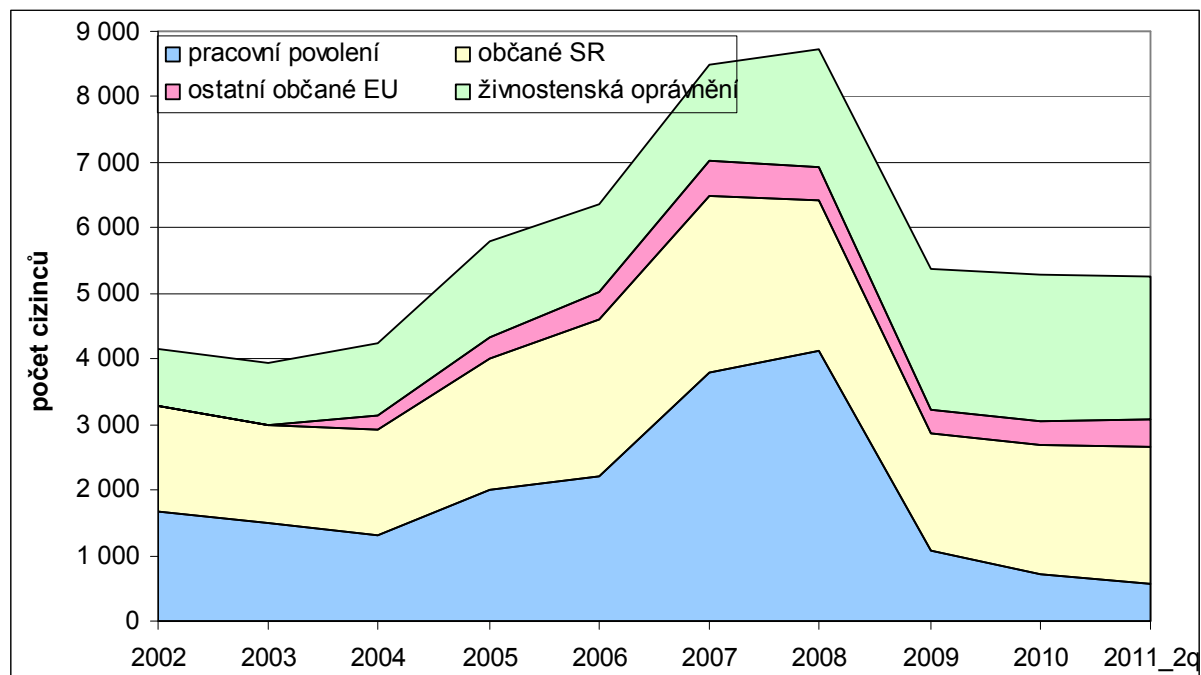
Tzv. ostatní cizinci, kteří nemají původ v zemích EU/EHP či Švýcarska, ale nepotřebují ani pracovní povolení (viz pozn. č. 1) na pracovním trhu jsou u nás sledováni od roku 2004. Jejich počet je zatím zanedbatelný, ale každý rok je zaznamenán mírný nárůst. Také počet pracujících občanů EU je sledován od stejného roku. Zde můžeme sledovat poměrně výrazný nárůst jejich počtu až do roku 2007, kdy byla překročena hranice 3 tis. Po určitém kolísání počtu v posledních třech letech pracovalo na Vysočině na konci roku 2011 na 2 515 občanů EU.

Dlouholetá provázanost se sousedním Slovenskem se projevila také v zastoupení našich sousedů na pracovním trhu v ČR i v Kraji Vysočina. Po celé sledované období činil podíl Slováků na pracujících cizincích v kraji alespoň 25 %. Počet Slováků v kraji vykazoval nárůst i pokles a v polovině roku 2010 jich zde pracovalo lehce přes 2 tis.

Cizinci vlastníci živnostenské oprávnění zvyšovali svůj počet v kraji s výjimkou roku 2006 po celé sledované období. Jejich počet zůstává i v období krize poměrně stabilní, což se dá dát do souvislosti s poklesem cizinců s pracovním povolením, kteří si v tomto období spíše zřizovali živnostenský list. V roce 2011 pracuje na Vysočině přes 2 tis. cizinců s živnostenským oprávněním.

¹⁾ Do konce roku 2003 byly rozlišovány pouze tři skupiny cizinců (cizinci pracující na pracovní povolení, občané SR a cizinci s živnostenským oprávněním). Po vstupu ČR do EU v květnu 2004 již nemají zaměstnavatelé cizinců pocházejících ze zemí EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska povinnost získávat pracovní povolení, pouze musí písemně informovat místně příslušný úřad práce. Ostatní cizinci (z tzv. „třetích zemí“) mohou být stále zaměstnáni pouze na povolení k zaměstnání. To se však již nevyžaduje k zaměstnání cizinců s trvalým pobytem a cizinců uvedených v § 98 písmeno a) až e) j) a k) zákona 435/2004 Sb. o zaměstnanosti. Tito cizinci tvoří na trhu práce v ČR novou, čtvrtou skupinu. Nově se podle tohoto zákona povinnost získat pracovní povolení vztahuje na členy zahraničních (v praxi především ukrajinských) družstev a společenky zahraničních společností, kteří dříve vůči úřadům práce neměli ani oznamovací povinnost.

Obr. 7.3: Cizinci na trhu práce v Kraji Vysočina v letech 2001 – 2010 (k 31.12.)

Zdroj dat: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Bulletin č. 26. VÚPSV Praha, 2011

Vývoj počtu cizinců od roku 2000 má v Kraji Vysočina jako celku poměrně jednoduchý průběh s maximem v roce 2008 a následným poklesem. Avšak mezi okresy Kraje Vysočina lze zachytit výrazné difference. Největší nárůst zahraničních pracovníků do roku 2008 byl zaznamenán v okrese Pelhřimov 5,5krát, dále také v okresech Havlíčkův Brod a Jihlava. V těchto okresech byl však výsledován největší pokles cizinců v následujících dvou letech. Relativně malé výkyvy v celkovém počtu pracujících cizinců byly v období 2000 - 2011 zaznamenány v okrese Žďár nad Sázavou a v okrese Třebíč jejich počet dokonce mírně poklesl. Třebíčsko patří mezi okresy s nejmenším počtem působících cizinců na trhu práce v České republice.

Relativně malé rozdíly mezi jednotlivými okresy zjišťujeme v počtu cizinců s živnostenským oprávněním. Ve všech okresech došlo k více než dvojnásobnému nárůstu a polovině roku 2011 jich bylo nejvíce evidováno na Jihlavsku. Naopak velké rozdíly byly odhaleny u cizinců s pracovním povolením. Největší nárůst a následně i pokles byl zjištěn v okrese Pelhřimov, vyšší dynamikou se vyznačují rovněž okresy Jihlava a Havlíčkův Brod (stejný průběh jako u kraje jako celku). Naopak menší dynamika byla zjištěna na Třebíčsku a Žďársku. Nárůst pracujících ze Slovenska byl zjištěn v okresech Pelhřimov a Třebíč. Zaměstnanost ostatních občanů EU (mimo SR) nemá v kraji velký význam, pouze v okrese Jihlava překročili pětinu všech pracujících cizinců z EU.

Tab. 7.4: Cizinci na trhu práce v okresech Kraje Vysočina k 30.6.2011

	Pracovní povolení	Živnostenská oprávnění	Občané EU*		Ostatní cizinci	Cizinci celkem
			celkem	z toho SR		
Havlíčkův Brod	148	322	598	529	114	1 182
Jihlava	246	602	575	455	232	1 655
Pelhřimov	18	506	711	602	139	1 374
Třebíč	15	387	132	108	89	623
Žďár nad Sázavou	138	370	499	417	57	1 064
Vysočina	565	2187	2515	2111	631	5 898

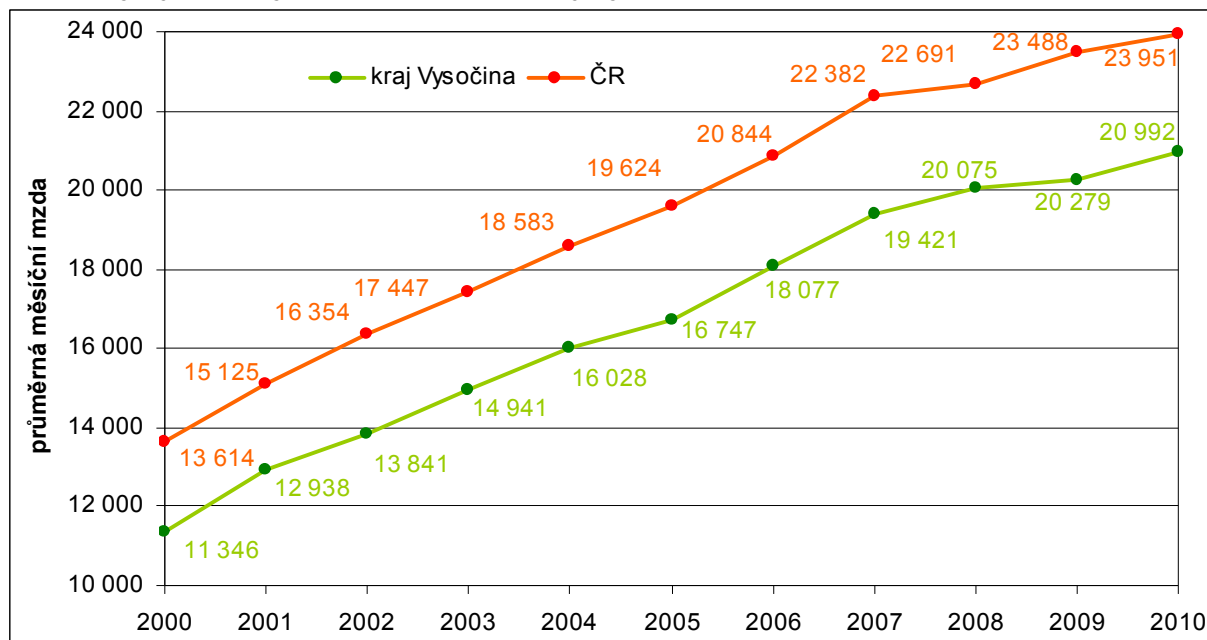
*Poznámka: občané zemí EU, Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska

Zdroj dat: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Bulletin č. 27. VÚPSV Praha, 2011

7.1.3. Úroveň průměrných výdělků v kraji

Situaci na trhu práce lze rovněž charakterizovat z hlediska průměrných výdělků. Údaje o výši průměrných mezd lze získat ze zdrojů ČSÚ. Ty se opírají o statistické výkazy zahrnující podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci a lze pomocí nich charakterizovat vývoj průměrných mezd v Kraji Vysočina od roku 2000 (viz následující obrázek).

Obr. 7.4: Vývoj průměrných měsíčních mezd v Kraji Vysočina a v ČR v letech 2000 – 2010

Zdroj dat: Demografický, sociální a ekonomický vývoj Kraje Vysočina v letech 2000 až 2004, ČSÚ 2005, Statistický bulletin - Kraj Vysočina 2002 - 2010, ČSÚ 2003 - 2011

Tab. 7.5: Průměrné mzdy zaměstnanců v krajích ČR ve 3. čtvrtletí 2010 a 2011 (přepočtené stavy)

Území	3. čtvrtletí 2010		3. čtvrtletí 2011	
	Kč	Index (ČR=100)	Kč	Index (ČR=100)
Hlavní město Praha	30 489	129,6	30 641	127,2
Středočeský kraj	22 900	97,3	23 671	98,3
Jihočeský kraj	21 215	90,2	21 799	90,5
Plzeňský kraj	24 020	102,1	23 239	96,5
Karlovarský kraj	20 356	86,5	20 786	86,3
Ústecký kraj	21 532	91,5	22 012	91,4
Liberecký kraj	21 549	91,6	22 186	92,1
Královéhradecký kraj	21 390	90,9	22 059	91,6
Pardubický kraj	20 871	88,7	21 395	88,8
Vysočina	21 107	89,7	21 591	89,6
Jihomoravský kraj	22 540	95,8	23 365	97,0
Olomoucký kraj	20 858	88,7	21 602	89,7
Zlínský kraj	20 652	87,8	21 327	88,5
Moravskoslezský kraj	21 976	93,4	22 668	94,1
Česká republika	23 528	100	24 089	100

Zdroj dat: Evidenční počty zaměstnanců a jejich mzdy v ČR v 3. čtvrtletí 2011. ČSÚ Praha, 2011

Vzhledem ke zvolené metodice výpočtu průměrné mzdy je však tato určitým způsobem v Kraji Vysočina podhodnocena². Od roku 2000 byla průměrná mzda v kraji vždy nižší než činil průměr České

² Územní třídění průměrné měsíční mzdy (hrubá mzda) je provedeno podle okresu sídla vykazujícího ekonomického subjektu (tzv. podniková metoda). V praxi to znamená, že i když má ekonomický subjekt nižší organizační složky (závody, provozovny apod.) dislokované v jiném okrese, je celý zařazen do okresu, v němž sídlí jeho ústředí. Poslední výsledky získané do úrovně okresů pracovištní metodou (dle lokalizace pracoviště) jsou z roku 2001. Lze tedy předpokládat, že vzhledem k nízkému počtu organizací se sídlem v kraji Vysočina, které spadají do odvětví vykazujících nadprůměrné mzdy (např. peněžnictví, pojišťovnictví, výroba energie), je výše průměrné mzdy v kraji Vysočina dle výsledků ČSÚ

republiky. Z výše uvedeného grafu vyplývá, že rozdíl mezi průměrnou mzdou v kraji a republice se i přes určité výkyvy spíše zvětšuje – v roce 2000 činil dle údajů ČSÚ 2 268 Kč, v 2010 již 2 959 Kč. Nejmenší rozdíl byl zaznamenán v roce 2001, a to 2 187 Kč.

V 3. čtvrtletí roku 2011 bylo postavení Kraje Vysočina v souboru krajů ČR čtvrté nejhorší, což znamená zhoršení o jedno místo oproti předchozímu roku. Meziročně se zde mzda zvýšila o 483 Kč, zatímco v ČR o 561 Kč. V porovnání s ostatními kraji, byl nárůst mezd pátý nejnižší. K průměrné mzdě v ČR dosahoval Kraj Vysočina úrovně 89,6 %, tedy o 0,1 procentního bodu hůře než před rokem. V porovnání průměrné mzdy v krajích ČR nejsou zjištěny dramatické rozdíly, zvláštní postavení zde však zaujímá Praha, kde jsou průměrné mzdy výrazně vyšší než v ostatních částech země a jako v jediném kraji převyšují i republikový průměr.

nižší než ve skutečnosti (např. mzdy zhruba 1,2 tis. zaměstnanců Jaderné elektrárny Dukovany jsou započteny dle sídla společnosti ČEZ a.s. do Prahy). Počínaje 1. čtvrtletím 2007 nejsou již zpracovávány a publikovány údaje o počtu zaměstnanců a jejich průměrných měsíčních mzdách za jednotlivé kraje v členění podle odvětví převažující činnosti ekonomického subjektu.

Průmerná mzda v Kč

22-2400 25-2600 27-2800 29-3000

Průmerná měsíční mzda v Kč

Bratislava 2772 Kč
Banská Bystrica 2574 Kč
Banská Štiavnica 2574 Kč
Bardejov 2574 Kč
Brezno 2574 Kč
Bytča 2574 Kč
Čadca 2574 Kč
Detva 2574 Kč
Dolný Kubus 2574 Kč
Gelnica 2574 Kč
Hlohovec 2574 Kč
Humenné 2574 Kč
Košice 2574 Kč
Kráľová Chochov 2574 Kč
Levice 2574 Kč
Michalovce 2574 Kč
Nitra 2574 Kč
Oravský Hrádok 2574 Kč
Považská Bystrica 2574 Kč
Prešov 2574 Kč
Prievidza 2574 Kč
Rožňava 2574 Kč
Sereď 2574 Kč
Spišská Nová Ves 2574 Kč
Stará Ľubovňa 2574 Kč
Tvrdošín 2574 Kč
Trebišov 2574 Kč
Trenčín 2574 Kč
Veľký Krtíš 2574 Kč
Vranov nad Topľou 2574 Kč
Znojmo 2574 Kč
Zvolen 2574 Kč
Žilina 2574 Kč

Zdroj dat: Evidenční počty zaměstnanců a jejich mzdy v ČR v 3. čtvrtletí 2011. ČSÚ Praha, 2011.

7.2. Rozsah a struktura nezaměstnanosti³

7.2.1. Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000 - 2011

Z hlediska nezaměstnanosti patřil Kraj Vysočina vždy mezi méně problematická území v České republice. Počet uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce sice dosáhl na konci roku 1991 celkem 15,8 tis. osob, ale poté se snižoval až do roku 1995, kdy bylo dosaženo dosavadního minima (8,7 tis. osob). Zhoršující se ekonomická situace a neschopnost sektoru služeb absorbovat další pracovníky uvolněné z průmyslu a zemědělství měla podíl na prudkém růstu počtu uchazečů (nejvýraznější zvýšení nastalo v roce 1998, kdy přibýlo téměř 5 tis. nezaměstnaných a meziročně tak počet uchazečů vzrostl o 34,6 %). Po dosažení maxima v roce 1999 (23,2 tis. uchazečů) došlo v následujících dvou letech k mírnému poklesu počtu evidovaných osob, avšak od roku 2002 počet uchazečů opět rostl: na konci roku 2003 bylo registrováno celkem 23,8 tis., o rok později dokonce 24,5 tis. osob bez práce. Během roku 2005 se počet nezaměstnaných pozvolna snižoval (meziročně o 7,0 %) a ještě výraznější pokles nastal v roce 2006; meziročně se počet uchazečů o zaměstnání snížil o 12,1 % a k 31.12. úřady práce evidovaly 20,1 tis. osob. V roce 2007 byl vývoj ještě příznivější – počet uchazečů klesl hluboko pod hranici 20 tis. a meziročně se tak snížil téměř o pětinu (19,2 %), tedy nejvíce od počátku ekonomické transformace. V roce 2008 se až do října počet uchazečů rovněž postupně snižoval a zůstával ještě na nižší úrovni než v roce předchozím. Vlivem špatné hospodářské situace některých významných zaměstnavatelů v kraji a rovněž v souvislosti se začínající finanční a ekonomickou krizí se však počet nezaměstnaných v listopadu a v prosinci vzrostl a v těchto měsících byl již vyšší než v roce 2007. Počet uchazečů o zaměstnání se tedy v roce 2008 poprvé o roku 2004 meziročně zvýšil (o 1 672 osob, tj. o 10,3 %). Dopady ekonomické krize se v Kraji Vysočina se ještě více projeví v roce 2009. Meziročně vzrostl počet uchazečů o zaměstnání o více než 10 tis. (o 60 %) na 28 566 osob. V roce 2010 se nárůst zmírnil, když přibýlo 844 nezaměstnaných. Na úrovni celé ČR se hospodářské problémy projeví obdobným způsobem a počet nezaměstnaných se za roky 2009 a 2010 zvýšil o 210 tis. (60 %). Z hlediska trhu práce lze na rok 2011 nahlížet s mírným optimismem, protože v kraji ubylo nezaměstnaných zhruba o 4 tis. osob, s čímž souvisí i pozitivní vývoj dalších charakteristik, avšak odeznění dopadů hospodářské krize a tedy návrat situace na trhu práce před stav v roce 2009 bude dlouhodobou záležitostí.

Tab. 7.6: Vývoj základních ukazatelů trhu práce v Kraji Vysočina v letech 2000 – 2011 (vždy k 31.12)

Období	Uchazeči o zaměstnání	Volná místa	Počet uchazečů na 1 volné místo	Míra nezaměstnanosti (v %)*
2000	19 402	2 638	7,4	7,5
2001	18 196	2 797	6,5	7,0
2002	21 548	2 267	9,5	8,3
2003	23 841	1 317	18,1	9,2
2004	24 531	1 273	19,3	8,8
2005	22 814	1 913	11,9	8,2
2006	20 060	4 071	4,9	7,1
2007	16 202	5 764	2,8	5,6
2008	17 874	2 414	7,4	6,3
2009	28 566	762	37,5	10,3
2010	29 410	916	32,1	10,7
2011	25 605	921	27,8	9,4

Poznámka: V roce 2004 došlo ke změně metodiky výpočtu, která znamenala snížení registrované míry nezaměstnanosti v Kraji Vysočina o 0,5 – 0,6 procentního bodu.

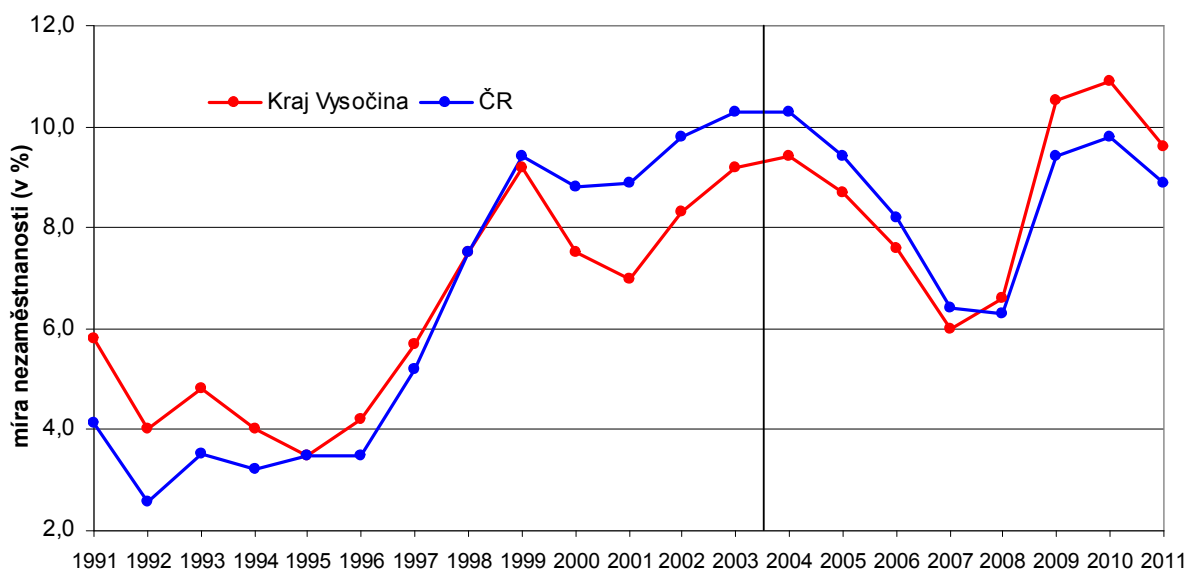
Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2012

Měřeno mírou registrované nezaměstnanosti ke konci jednotlivých let (podíl uchazečů o zaměstnání z celkové pracovní síly území) vykazoval Kraj Vysočina nezaměstnanost na vyšší či stejné úrovni jako v ČR do roku 1998 (7,5 % shodně s ČR). O rok později bylo sice dosaženo do té doby nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti (9,2 %), která však byla zároveň poprvé nižší než republikový průměr. Ovšem hned v následujícím roce došlo ke snížení na 7,5 % a v roce 2001 klesla míra

³⁾ Vzhledem k tomu, že Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR nepodniklo v souvislosti se změnou hranic některých krajů a okresů k 1.1.2005 a 1.1.2007 žádné opatření týkající se srovnatelnosti dat, je v následujícím textu přistupováno při sledování vývoje nezaměstnanosti k jednotlivým územím tak, jako by k žádné územní změně nedošlo.

nezaměstnanosti na nejnižší hodnotu od roku 1997 (7,0 %). Pod republikovým průměrem zůstala míra nezaměstnanosti i po následném růstu v roce 2002 (8,3 %) a 2003 (9,2 %). V roce 2004 došlo k úpravě metodiky výpočtu registrované míry nezaměstnanosti, která tak vykazovala na všech úrovních pokles. Kdyby k této úpravě nedošlo, dosáhla by míra nezaměstnanosti jak v ČR tak v Kraji Vysočina svého maxima od počátku devadesátých let (ČR – 10,3 %, Kraj Vysočina 9,4 %). I když tato hodnota byla ve srovnání s předchozím vývojem míry nezaměstnanosti v kraji rekordní, zůstala stále nižší než byl průměr ČR. Zlepšující se situace na trhu práce se však začala projevovat již během roku 2005, na jehož konci klesla míra nezaměstnanosti pod 9 % (8,2 % dle nové metodiky) a k 31.12.2006 dokonce pod 8 % (7,1 %). K dalšímu intenzivnímu poklesu došlo i během roku 2007 a míra nezaměstnanosti se snížila až na 5,6 %, tedy opět na podstatně nižší hodnotu než v celé ČR (6,0 %), i když rozdíl již nebyl tak zřejmý jako v prvních pěti letech nového desetiletí. Vývoj v roce 2008 však naznačil, že období klesající míry nezaměstnanosti v Kraji Vysočina končí. I když se po celý rok udržovala hodnota tohoto ukazatele na nižší než republikové úrovni, v posledních dvou měsících roku průměr ČR překročila (v prosinci o 0,3 procentního bodu). V roce 2009 následovalo prudké zvýšení míry nezaměstnanosti (o 4 p.b.). V roce 2010 byl zaznamenán mírný růst (o 0,4 p.b.). Nárůst nezaměstnanosti v ČR byl o něco mírnější a míra nezaměstnanosti byla o 1,1 p.b. nižší než v kraji. Jak již bylo řečeno výše, rok 2011 byl ve znamení zlepšení situace na trhu na Vysočina o něco více než ČR.

Obr. 7.6: Míra nezaměstnanosti⁴ v Kraji Vysočina a v ČR v letech 1991 – 2011 (vždy k 31.12.)

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 1992 – 2012

Důležitým ukazatelem situace na trhu práce je také počet volných pracovních míst registrovaných na úřadech práce. Zatímco v roce 1991 bylo v Kraji Vysočina hlášeno pouze 659 míst, v roce 1996 to bylo již 5 060 a existoval téměř soulad mezi poptávkou a nabídkou (počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo činil 2,1). V dalších letech počet uchazečů rostl, ale počet hlášených volných míst se snižoval a v roce 1999 bylo registrováno pouze 1 877 míst, čímž na jedno volné místo připadalo více než 12 uchazečů. Po mírném nárůstu počtu míst v letech 2000 – 2002 klesl jejich počet do konce roku 2003 na nejnižší hodnotu od roku 1991 (1,3 tis.). Nedostatek volných míst v kraji přetrvával i v roce 2004. V roce 2005 došlo k intenzivnějším projevům oživujícího trhu práce a nabídka volných míst vzrostla až na 1,9 tis. Rok 2006 byl pak charakteristický prudkým nárůstem počtu volných míst; ten se meziročně více než zdvojnásobil a k 31.12.2006 tak bylo registrováno 4,1 tis. míst.

Také v roce 2007 pokračoval nárůst počtu hlášených volných pracovních míst a meziročně jich tak v nabídce přibývalo téměř 1,7 tis. Na jednoho volné místo připadalo na konci roku 2007 pouze 2,8 uchazečů o zaměstnání, což bylo nejméně od vzniku kraje a pouze nepatrně více než v celé ČR (2,5). V roce 2008 se přicházející hospodářská krize projevila ke konci roku právě rapidním úbytkem počtu

⁴⁾ Od července 2004 došlo ke změně výpočtu míry nezaměstnanosti, ale pro potřeby kapitoly 7.2.1 a z důvodu zachování srovnatelnosti byla použita původní metodika výpočtu. Míra nezaměstnanosti se podle nové metodiky počítá jako podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání, tedy těch, kteří mohou okamžitě nastoupit do zaměstnání (nejsou v pracovní neschopnosti, na vojenské či civilní službě, v rekvalifikační apod.) z celkové pracovní síly v území, do níž jsou však zahrnuti i cizinci.

volných pracovních míst. Meziročně se jejich počet snížil o téměř 60 % na 2 414, což bylo nejméně od roku 2005. Vysoký úbytek pokračoval i v následujícím roce o 1652 (68,4 %). Roky 2010 a 2011 byly ve znamení mírného zlepšení situace, když v kraji přibýlo 159 volných míst. Na jedno volné pracovní místo v kraji připadalo 27,8 uchazečů o zaměstnání; v ČR to byla zhruba polovina (14,2).

7.2.2. Vývoj nezaměstnanosti do počátku roku 2012

Vývoj situace na trhu práce je možno vedle dlouhodobého sledování, zkoumat také v průběhu jednoho roku. Tomuto se říká sezónní nezaměstnanost.

Na počátku roku 2011 počet uchazečů jen těsně překračuje hranici 30 tis., což je pouze mírně pod hodnotou z předchozího roku. Zlepšení situace lze sledovat již v jarních měsících a v květnu se počet nezaměstnaných vrací k hranici 23 tis., což hodnota zaznamenaná naposledy v květnu 2009. V dalších měsících nedochází k výrazným změnám, zhoršení situace neznamena ani tradiční příliv absolventů. Nárůst uchazečů (o cca 3 tis.) byl zaznamenán v posledním měsíci roku, což je možno dávat do souvislosti s končením sezónních prací především v zemědělství, stavebnictví a službách v cestovním ruchu.

Narozdíl od předchozích let tvořily v prvních čtyř měsících roku 2011 ženy méně než polovinu uchazečů o zaměstnání. Poměr uchazečů podle pohlaví se srovnal v květen a během letních měsíců ženy tvořily již nadpoloviční většinu všech evidovaných nezaměstnaných. Míra nezaměstnanosti žen však zůstávala stále na výrazně vyšší úrovni než v případě mužů, ale zatímco v lednu byl rozdíl mezi oběma mírami 0,8 procentního bodu, na konci srpna to bylo již 4,6 procentního bodu.

Tab. 7.8: Vývoj vybraných skupin uchazečů o zaměstnání a míra nezaměstnanosti podle pohlaví v Kraji Vysočina v roce 2011

Měsíc	Počet uchazečů				Volná místa	PU/VM	Míra nezaměstnanosti		
	celkem	ženy	absolventi	OZP			MN	MNŽ	MNM
leden	30 205	13 537	2 153	4 222	1 117	27,0	11,0	11,5	10,7
únor	29 725	13 247	2 179	4 207	1 020	29,1	10,8	11,1	10,5
březen	28 273	12 917	2 157	4 195	1 073	26,3	10,2	10,8	9,7
duben	24 834	12 224	1 998	4 021	1 110	22,4	9,0	10,3	8,0
květen	23 003	11 914	1 692	3 923	1 226	18,8	8,3	10,0	7,0
červen	22 386	11 944	1 444	3 898	1 276	17,5	8,1	10,1	6,6
červenec	23 188	12 764	1 520	3 905	1 389	16,7	8,5	11,1	6,6
srpen	23 040	12 786	1 777	3 816	1 270	18,1	8,5	11,1	6,5
září	22 419	12 108	2 251	3 615	1 441	15,6	8,1	10,3	6,5
říjen	22 243	12 001	2 228	3 572	1 348	16,5	8,1	10,3	6,5
listopad	22 862	12 064	2 156	3 576	1 104	20,7	8,3	10,3	6,9
prosinec	25 605	12 444	2 185	3 684	921	27,8	9,4	10,8	8,4

* nová metodika výpočtu (viz pozn. 4)

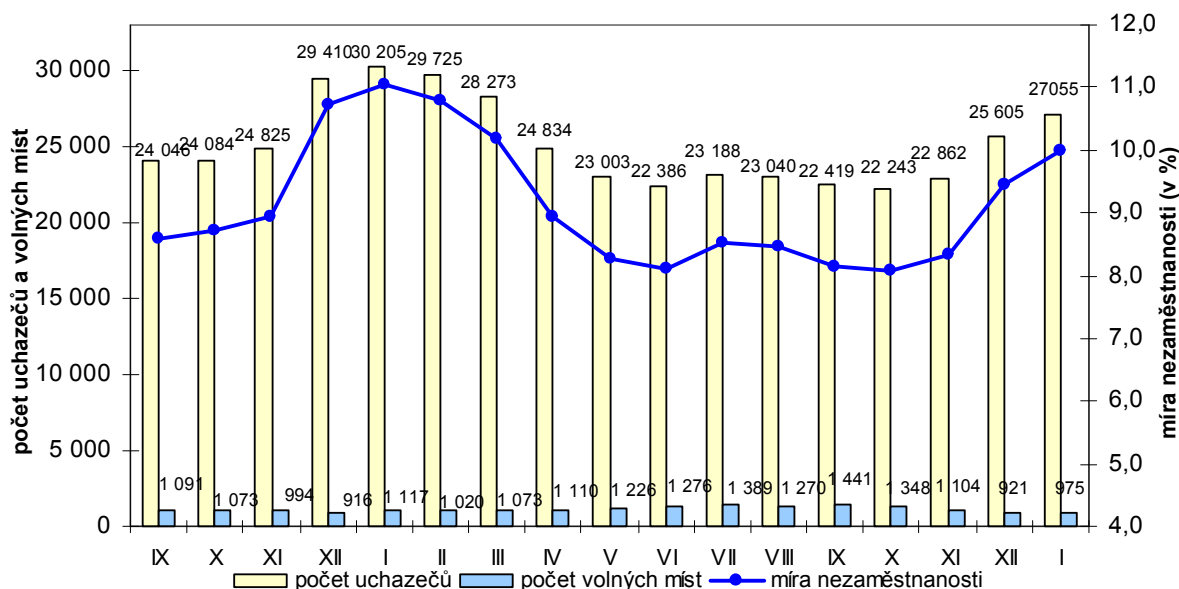
Poznámka: OZP – osoby se zdravotním postižením, PU/VM – počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo, absolventi – osoby max. 2 roky po ukončení docházky do škol a mladiství do 18 let

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2012

Počet absolventů škol evidovaných na úřadech práce v roce 2011 do značné míry kopíroval celkový počet nezaměstnaných a vykazoval tak typický roční průběh tohoto ukazatele. V prvních třech měsících se počet nezaměstnaných absolventů pohyboval těsně pod hranici 2,2 tis. Poté klesal až na své roční minimum v červnu 1 444 osob. Během letních měsíců se počet absolventů pozvolna zvyšoval a maxima pak bylo dosaženo v září (2 251). Meziměsíčně se počet absolventů v září zvýšil o 26,7 %, což bylo na stejné úrovni jako v celé ČR (26,3 %). Nejvýraznější nárůst počtu nezaměstnaných absolventů byl zaznamenán v okrese Jihlava (36,6 %), nejmenší v okrese Havlíčkův Brod (16,4 %). Ekonomická recese se tedy projevila rovněž na zhoršené uplatnitelnosti absolventů škol.

Stejný důvod zřejmě stojí rovněž za pozvolným nárůstem počtu nezaměstnaných osob se zdravotním postižením v evidenci úřadů práce, zvyšuje rovněž podíl OZP na celkovém počtu uchazečů (v lednu představoval 14,0 %, v listopadu 15,6 %).

Obr. 7.7: Vývoj nezaměstnanosti v Kraji Vysočina v roce 2010 - 2012

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2010, 2011

V letních a někdy i podzimních měsících tradičně bývá více volných pracovních míst, stejné to bylo i od července do října roku 2011. Již v listopadu však následoval pokles k hodnotě tisíc. Vývoj v posledních několika letech naznačuje možné zlepšení situace, protože od roku 2009 každý rok několik set volných míst přibývá.

Hodnota ukazatele „počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo“ se snižovala až do letních měsíců, poté opět rostla. Nejvyšší hodnota byla zaznamenána rovnou v únoru (29,1) a byla nejvyšší mezi kraji ČR. V okrese Třebíč připadalo na jedno volné pracovní místo dokonce 46,7 uchazečů, což byla šestá nejvyšší hodnota ze všech okresů ČR.

Situaci na trhu práce v Kraji Vysočina v letech 2010 až 2012 dokumentuje samozřejmě i vývoj míry nezaměstnanosti. Porovnání nezaměstnanosti v posledním období dle grafu na předcházejícím obrázku naznačuje určité meziroční zlepšování situace už od roku 2009. Až budoucí vývoj však ukáže, zda se situace na trhu práce v Kraji Vysočina dokáže zlepšit na úroveň let 2007 a 2008.

7.2.3. Věková struktura uchazečů o zaměstnání

Jednou ze základních charakteristik souboru uchazečů o zaměstnání je jejich věková struktura. Od roku 2001 (tab. č. 7.9) lze hovořit o pozvolném snižování podílu nezaměstnaných osob mladších 19 let až do konce roku 2007. Zatímco v roce 2000 byla příčinou nízkého počtu nejmladších uchazečů reforma školství (prodloužení povinné školní docházky z osmi na devět tříd v roce 1997 vedlo k nízkému přílivu absolventů tříletých učňovských oborů), o rok později bylo uchazečů v této věkové kategorii více než 1,5 tis. a na celkovém počtu registrovaných nezaměstnaných se podíleli 8,3 %. Na konci roku 2006 pak jejich počet již nedosahoval ani jednoho tisíce a jejich podíl činil 4,6 %. Ještě méně jich bylo na konci roku 2007 (celkem 700, tj. 4,3 % všech uchazečů). Situace na trhu práce na konci let 2008 a 2009 se projevila i v nárůstu počtu uchazečů mladších 19 let, a to o téměř 85 %. V posledních dvou letech počty nezaměstnaných absolventů klesaly, přesto jejich podíl na celkové nezaměstnanosti v roce 2011 vzrostl.

Od roku 2000 dochází rovněž k poklesu podílu osob ve věkové skupině od 20 do 29 let - na konci roku 2000 tato skupina představovala skoro dvě pětiny všech uchazečů, na konci roku 2007 to bylo pouze o něco více než jedna pětina. To souvisí jednak s tím, že se na trh práce dostávají méně početné ročníky narozené v osmdesátých letech, ale také s větším zájmem mladých lidí o další formy studia po ukončení střední školy, ať už jde o studium na vyšších nebo vysokých školách, případně o jiné vzdělávací aktivity (jazykové školách, pracovní a studijní pobyty v zahraničí apod.). Přicházející hospodářská krize vyvolala na konci roku 2008 a ještě více v roce 2009 zvýšený přísun osob této věkové kategorie do evidence úřadů práce. V tomto období jich přibývalo mezi nezaměstnanými 3 630, tj. 99,3 %, což je nejvýznamnější nárůst ze všech věkových kategorií. Stejně jako v předcházejí i v této kategorii přes pokles počtu osob procentuální podíl významně neklesá.

Tab. 7.9: Věková struktura uchazečů o zaměstnání v Kraji Vysočina v letech 2000 – 2011 (vždy k 31.12)

Tab. 10: Veková struktura uchazečů o zaměstnání v kraji, Vysočina v letech 2000 – 2011 (vzd. R 0,12)											
Rok	Uchazeči o zaměstnání										
	celkem	do 19 let		20 – 29 let		30 – 39 let		40 – 49 let		více než 50 let	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	564	2,9	7 557	38,9	4 283	22,1	4 052	20,9	2 946	15,2
2001	18 196	1 517	8,3	6 126	33,7	3 886	21,4	3 747	20,6	2 920	16,0
2002	21 548	1 780	8,3	7 214	33,4	4 572	21,2	4 156	19,3	3 826	17,8
2003	23 841	1 705	7,2	7 596	31,8	5 219	21,9	4 644	19,5	4 677	19,6
2004	24 531	1 423	5,8	7 340	29,9	5 507	22,5	5 127	20,9	5 130	20,9
2005	22 814	1 190	5,2	6 237	27,3	5 322	23,3	4 886	21,4	5 179	22,7
2006	20 060	914	4,6	5 162	25,7	4 676	23,3	4 229	21,1	5 079	25,3
2007	16 202	700	4,3	3 655	22,6	3 771	23,3	3 440	21,2	4 636	28,6
2008	17 874	831	4,6	4 321	24,2	4 194	23,5	3 705	20,7	4 823	27,0
2009	28 566	1 292	4,5	7 285	25,5	6 775	23,7	5 807	20,3	7 407	25,9
2010	29 410	1 110	3,8	7 049	24,0	7 149	24,3	6 115	20,8	7 987	27,2
2011	25 605	1 098	4,3	6 523	25,5	6 009	23,5	5 376	21,0	6 599	25,8

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 – 2012, vlastní výpočty

Zatímco podíl mladších věkových kategorií mezi uchazeči se až do konce roku 2007 pozvolna snižoval, podíl nezaměstnaných ve vyšších věkových kategoriích rostl, a to nejzřetelněji u osob starších 50 let. Celkový počet uchazečů se ve sledovaném období 2000 – 2007 snížil o 4,2 tis., avšak uchazečů starších 50 let přibýlo 1 690. V roce 2000 tyto osoby tvořily pouze 15,2 % všech nezaměstnaných, ale na konci roku 2007 již více než čtvrtinu (28,6 %). Do této skupiny již spadají silné generační ročníky narozené po II. světové válce, ale důvodem je také zákon o zaměstnanosti, který zohledňuje počet odpracovaných let při vyplácení dávek nezaměstnaným⁵, čehož využívají především lidé s blízkým odchodem do starobního důchodu. V případě věkových skupin 30 – 39 let a 40 – 49 let k výrazným změnám během sledovaného období nedošlo.

V letech 2008, 2009 a 2010 se ve všech výše uvedených věkových skupinách starších 30 let počet uchazečů meziročně zvýšil, avšak zatímco u kategorie osob ve věku 30 – 39 let se mírně zvýšil rovněž jejich podíl na celkové nezaměstnanosti v Kraji Vysočina (o 1,0 procentního bodu), v ostatních dvou sledovaných věkových skupinách se podíl uchazečů snížil (u skupiny 40 – 49 let o 0,5 procentního bodu, u osob starších 50 let dokonce o 1,4 procentního bodu). Kategorie nezaměstnaných osob starších 50 let však přesto zůstala nejpočetnější mezi všemi uchazeči o zaměstnání (27,2 %). V roce 2011 došlo stejně jako u mladších věkových kategorií, ke snížení počtu nezaměstnaných ve všech věkových kategoriích nad 30 let. U kategorií 30 – 39 let a nad 50 let došlo jako u jediných dvou skupin ke snížení podílu na celkové zaměstnanosti.

Z hlediska jednotlivých okresů lze k 31.12.2011 zaznamenat nadprůměrné zastoupení uchazečů starších 50 let v okrese Havlíčkův Brod. Naopak podprůměrný byl podíl těchto uchazečů v okrese Žďár nad Sázavou (24,8 %). Významnější rozdíly mezi okresy nebyly ve skupině 30 – 39 let, krajská i okresní hodnoty se pohybovaly těsně pod průměrem ČR. Všechny okresy Kraje Vysočina s výjimkou okresu Jihlava (5,7 %) mají podprůměrný podíl nezaměstnaných mladších 20 let (nejméně okresy Havlíčkův Brod a Třebíč – 2,3 %). V ostatních věkových kategoriích významné meziokresní rozdíly ve věkové struktuře uchazečů o zaměstnání patrné nejsou (viz tabulka č. 7.10).

⁵⁾ Od 1.10.2004 vešel v platnost nový zákon o zaměstnanosti č. 435/2004, který přiznává uchazečům o zaměstnání ve věku 50 – 55 vyplácení hmotného zabezpečení po dobu 9 měsíců, pro osoby starší 55 let po dobu 12 měsíců ode dne evidence (původně 6 měsíců pro všechny bez ohledu na věk).

Tab. 7.10: Věková struktura uchazečů o zaměstnání v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2011

Území	Struktura uchazečů o zaměstnání podle věkových skupin										
	celkem	do 19 let		20 – 29 let		30 – 39 let		40 – 49 let		více než 50 let	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	4302	164	3,8	1 070	24,9	1 021	23,7	827	19,2	1 220	28,4
Jihlava	5272	300	5,7	1 361	25,8	1 245	23,6	1 047	19,9	1 319	25,0
Pelhřimov	2398	108	4,5	592	24,7	565	23,6	515	21,5	618	25,8
Třebíč	7631	290	3,8	1 884	24,7	1 815	23,8	1 686	22,1	1 956	25,6
Žďár nad Sázavou	6002	236	3,9	1 616	26,9	1 363	22,7	1 301	21,7	1 486	24,8
Vysočina	25605	1098	4,3	6 523	25,5	6 009	23,5	5 376	21,0	6 599	25,8
ČR	508451	23070	4,5	125 324	24,6	121 129	23,8	106 603	21,0	132 325	26,0

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2012, vlastní výpočty

7.2.4. Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání

Mezi další charakteristiku nezaměstnaných patří jejich vzdělanostní struktura. V rámci kraje dlouhodobě tvoří největší skupinu osoby se středním vzděláním bez maturity; jejich podíl se pohybuje kolem 50 % (na konci roku 2010 to bylo 50,9 %, v ČR 43,0 %).

Tab. 7.11: Vývoj vzdělanostní struktury uchazečů o zaměstnání v Kraji Vysočina v letech 2000 – 2011 (vždy k 31. 12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	základní		střední bez maturity		střední s maturitou		vysokoškolské	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	4 242	21,0	9 503	47,7	5 114	26,4	543	2,8
2001	18 196	3 928	21,9	8 866	49,0	4 811	26,4	591	3,2
2002	21 548	4 512	20,9	10 666	49,6	5 676	26,3	694	3,2
2003	23 841	5 049	21,2	11 999	50,3	6 085	25,5	708	3,0
2004	24 531	4 928	20,1	12 601	51,4	6 229	25,4	773	3,2
2005	22 814	4 549	19,9	11 676	51,2	5 841	25,6	748	3,3
2006	20 060	4 221	21,0	10 074	50,2	5 112	25,5	653	3,3
2007	16 202	3 469	21,4	7 982	49,3	4 118	25,4	633	3,9
2008	17 874	3 596	20,1	8 947	50,1	4 630	25,9	701	3,9
2009	28 566	4 946	17,3	15 062	52,7	7 403	25,9	1 155	4,0
2010	29 410	5 111	17,4	15 547	52,9	7 464	25,4	1 288	4,4
2011	25 605	4 651	18,2	13 032	50,9	6 366	24,9	1 556	6,1

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2012, vlastní výpočty

Druhou nejsilnější skupinou jsou uchazeči se středním vzděláním s maturitou, jejichž podíl od roku 2000 představuje stabilně zhruba čtvrtinu všech uchazečů. Necelou pětinu všech nezaměstnaných tvoří trvale osoby s pouze základním vzděláním (po Praze 2. nejnížší hodnota mezi kraji, v ČR tento podíl představuje zhruba 27,5 %). Vysokoškoláci tvoří mezi nezaměstnanými dlouhodobě pouze kolem 3 % z celkového počtu uchazečů o zaměstnání, avšak na konci posledních tří let jejich počet významně stoupl a v roce 2011 již představují 6,1 % nezaměstnaných.

Nepříznivý vývoj od konce roku 2008 se projevil rovněž na růstu počtu uchazečů ve všech vzdělanostních kategoriích v letech 2009 a 2010, a to nejpodstatněji u osob se středním vzděláním bez maturity (nárůst o 68,3 %). Výrazný nárůst byl rovněž zaznamenán u vysokoškoláků (o 64,8 %) a osob s maturitou (o 59,9 %). Nejmenší nárůst byl zaznamenán u uchazečů s nejvýše základním vzděláním (o 37,5 %), což vedlo k tomu, že podíl těchto osob na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání se meziročně snížil (o 2,8 procentního bodu). Na rovní ČR došlo k největšímu nárůstu u osob se středním vzděláním bez maturity (o 62,4 %). Naopak nejnížší růst zaznamenaly osoby se základním vzděláním (o 35,1 %). V roce 2011 se snížil mimo vysokoškoláků počet zaměstnaných všech vzdělanostních skupin.

Také dle vzdělání uchazečů lze sledovat určité meziokresní rozdíly. Největší podíl nequalifikovaných uchazečů vykázal na konci roku 2011 okres Jihlava (24,3 % z celkového počtu nezaměstnaných v okrese), nejnížší okres Žďár nad Sázavou (15,5 %, po okrese Praha-východ nejméně v ČR).

Středoškoláci bez maturity nachází nejlepší uplatnění na Jihlavsku (podíl na nezaměstnaných jen 45,5 %). Středoškoláci s maturitou měli menší než čtvrtinové zastoupení mezi uchazeči v okresech Jihlava a Třebíč. Odchytky od průměru vykazaly jednotlivé okresy také v podílu nezaměstnaných vysokoškoláků – relativně nejvíce jich bylo v okrese Žďár nad Sázavou (7,2 %), nejméně pak v okrese Třebíč (5,2 %).

Tab. 7.12: Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2011

Území	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	základní		střední bez maturity		střední s maturitou		vysokoškolské	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	4 302	746	17,3	2 157	50,1	1 145	26,6	254	5,9
Jihlava	5 272	1 279	24,3	2 397	45,5	1 278	24,2	318	6,0
Pelhřimov	2 398	405	16,9	1 227	51,2	612	25,5	154	6,4
Třebíč	7 631	1 300	17,0	4 104	53,8	1 830	24,0	397	5,2
Žďár nad Sázavou	6 002	929	15,5	3 139	52,3	1 501	25,0	433	7,2
Vysočina	25 605	4 659	18,2	13 024	50,9	6 366	24,9	1 556	6,1
ČR	508 451	139 978	27,5	218 637	43,0	117 564	23,1	32 272	6,3

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2012, vlastní výpočty

7.2.5. Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence

Spolu s poklesem celkového počtu uchazečů o zaměstnání klesaly také počty ve kratších a středních délkách evidence. Největší pokles byl zaznamenán v nejkratší kategorii (do 3 měsíců), kde meziročně ubylo 2,7 tis. uchazečů (24 %). Naopak osob dlouhodobě nezaměstnaných (nad 12 měsíců délky evidence) mírně přibýlo a po čtyřech letech se tak opět stala nejpočetnější kategorií. Naznačené změny měly vliv na relativní zastoupení jednotlivých kategorií na všech nezaměstnaných. Nejvyšších podíl mají, jak již bylo řečeno, dlouhodobě nezaměstnaní (36,0 %), což může způsobovat vážné sociální problémy a vyloučení. Druhý největší podíl mají potom osoby s délkou registrace do třech měsíců (33,4 %). Ostatní kategorie se vešly do rozmezí 2 procentních bodů. V ČR jako celku lze v podílech jednotlivých kategorií najít určité podobnosti.

Tab. 7.13: Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence v Kraji Vysočina v letech 2000 – 2011 (vždy k 31.12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	do 3 měsíců		3 - 6 měsíců		6 – 12 měsíců		nad 12 měsíců	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	5 522	28,5	3 567	18,4	3 202	16,5	7 111	36,7
2001	18 196	5 710	31,4	3 782	20,8	3 022	16,6	5 682	31,2
2002	21 548	6 246	29,0	4 911	22,8	3 963	18,4	6 428	29,8
2003	23 841	6 244	26,2	5 013	21,0	4 515	18,9	8 069	33,8
2004	24 531	7 356	30,0	4 732	19,3	3 834	15,6	8 609	35,1
2005	22 914	6 542	28,7	4 047	17,7	3 619	15,9	8 606	37,7
2006	20 060	5 924	29,5	3 402	17,0	2 923	14,6	7 811	38,9
2007	16 202	5 360	33,1	2 787	17,2	2 409	14,9	5 646	34,8
2008	17 874	7 763	43,4	3 227	18,1	2 334	13,1	4 550	25,5
2009	28 566	9 440	33,0	6 364	22,3	6 548	22,9	6 214	21,8
2010	29 410	11 246	38,2	4 734	16,1	4 324	14,7	9 106	31,0
2011	25 605	8 545	33,4	4 454	17,4	3 388	13,2	9 218	36,0

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2012, vlastní výpočty

S rostoucím podílem dlouhodobě nezaměstnaných osob registrovaných na úřadech práce se zvyšuje i průměrná délka nezaměstnanosti. Ta činila v Kraji Vysočina na konci roku 2011 v Kraji Vysočina 495 dnů, což bylo o 79 dnů více než před rokem avšak o 13 dnů méně než činil průměr ČR. Z hlediska dlouhodobé nezaměstnanosti tedy zůstává situace na trhu práce v Kraji Vysočina stále o něco příznivější než v případě jiných oblastí České republiky.

Na úrovni jednotlivých okresů lze opět upozornit na určité rozdíly, a to např. na stále vysoký počet i podíl dlouhodobě nezaměstnaných a zároveň průměrnou délku evidence v okrese Žďár nad Sázavou

(610 dnů) a Třebíč (530 dnů). Opačným extrémem je okres Pelhřimov, kde bylo na konci 2011 pouze 21,8 % dlouhodobě nezaměstnaných, přičemž délka evidence činila jen 284 dnů (7. nejnižší délka nezaměstnanosti mezi okresy ČR). Na Pelhřimovsku stejně jako ostatních okresech kraje byl naopak vyšší než republikový podíl osob nezaměstnaných kratší dobu než 3 měsíce (44,7 %).

Tab. 7.14: Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence v okresech Kraje Vysočina k 31.12.2011

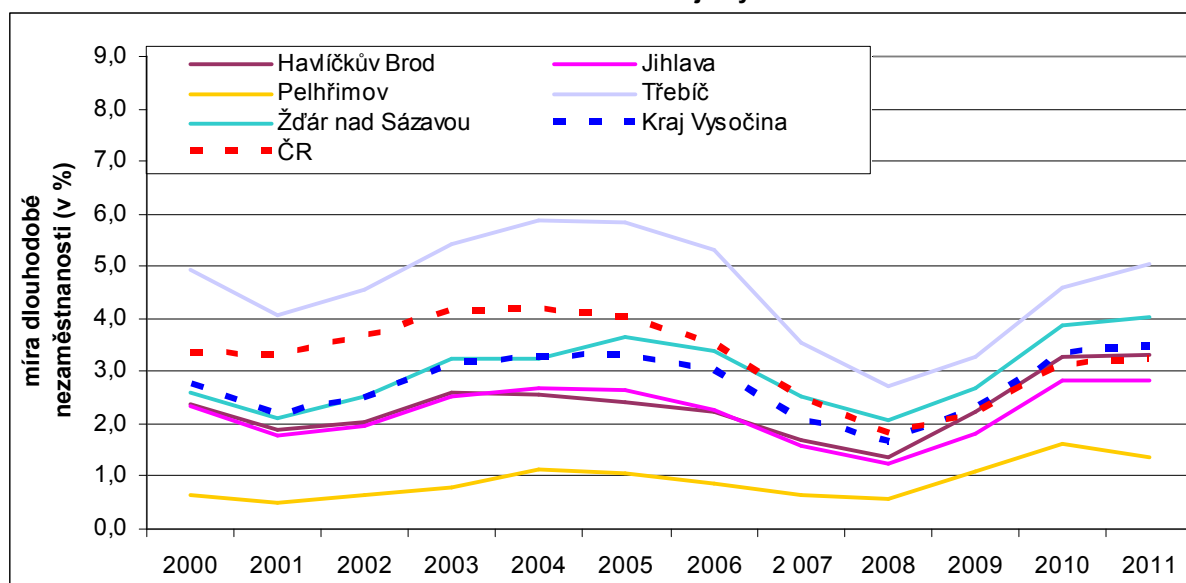
Území	celkem	Délka nezaměstnanosti uchazečů							
		do 3 měsíců		3 - 6 měsíců		6 – 12 měsíců		více než 12 měsíců	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	4 302	1 473	34,2	714	16,6	539	12,5	1 576	36,6
Jihlava	5 272	1 808	34,3	999	18,9	729	13,8	1 736	32,9
Pelhřimov	2 398	1 073	44,7	503	21,0	299	12,5	523	21,8
Třebíč	7 631	2 381	31,2	1 257	16,5	982	12,9	3 011	39,5
Žďár nad Sázavou	6 002	1 810	30,2	981	16,3	839	14,0	2 372	39,5
Vysočina	25 605	8 545	33,4	4 454	17,4	3 388	13,2	9 218	36,0
ČR	508 451	152 103	29,9	91 835	18,1	80 383	15,8	184 130	36,2

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2012, vlastní výpočty

Pro názornější představu o situaci dlouhodobě nezaměstnaných je možno použít ukazatel „míra dlouhodobé nezaměstnanosti“, tedy podíl uchazečů evidovaných déle než rok z pracovní síly daného území. Kraj Vysočina vykazoval míru dlouhodobé nezaměstnanosti od počátku jejího sledování (1997) vždy nižší než ČR, ale na konci roku 2003 již i zde překročila hranici 3 % (v ČR 4 %), nad kterou se udržela i v následujících třech letech. Na konci roku 2007 pak klesla na hodnotu 2,1 % (v ČR 2,3 %) a na konci roku 2008 se dokonce snížila pod hranici 2 %, a to v kraji (1,7 %) i v ČR (1,8 %). Od roku 2009 rostla míra dlouhodobé nezaměstnanosti v kraji rychleji a díky tomu je na konci roku 2011 hodnota na Vysočině vyšší (3,5 %) než v celé ČR (3,2 %).

Nejhorší je stále situace v okrese Třebíč, kde hodnota tohoto ukazatele dosáhla i díky výraznému zhoršení v roce 2011 hranice 5,0 % (15. nejvyšší hodnota z okresů ČR). Naopak problémy s dlouhodobou nezaměstnaností nemá okres Pelhřimov, kde nezaměstnaní setrvávající v evidenci úřadů práce déle než rok tvořili na konci roku 2011 pouze 1,3 % z celkové pracovní síly okresu (7. nejnižší hodnota z okresů ČR).

Obr. 7.8: Míra dlouhodobé nezaměstnanosti v okresech Kraje Vysočina v letech 2000 – 2012

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2012, vlastní výpočty

7.2.6. Aktuální situace na trhu práce v okresech Kraje Vysočina (k 31.1.2012)

Během prosince roku 2012 pokračovalo sezónní mírné zhoršování situace na trhu práce. Počet uchazečů evidovaných na úřadech práce se meziměsíčně zvýšil, a to o 203 osob, tj. 5,7 %, což byla čtvrtá nejvyšší hodnota v mezikrajském porovnání. Okres Třebíč patřil mezi okresy s nejmenším meziměsíčním nárůstem počtu uchazečů o zaměstnání.

I přes nejmenší procentuální nárůst bylo již tradičně nejvíce uchazečů evidováno v okrese Třebíč (7,9 tis.) a odpovídala tomu i nejvyšší míra nezaměstnanosti (13,3 %). V okrese Žďár nad Sázavou bylo evidováno 6,4 tis. nezaměstnaných a míra nezaměstnanosti činila 10,6 %. Nejnižší úroveň nezaměstnanosti vykazoval tradičně okres Pelhřimov (2,6 tis. nezaměstnaných, 6,6 % míra nezaměstnanosti), avšak i zde měla ekonomická recese své negativní následky, neboť ve srovnání s předchozími roky již okres nepatřil mezi 10 okresů s nejnižší mírou nezaměstnanosti v ČR (12. místo). Pouze v okrese Pelhřimov a Jihlava se míra nezaměstnanosti žen pohybovala v lednu pod hranicí 10 %, v ostatních okresech již byla nezaměstnaná více než desetina ženské pracovní síly.

Tab. 7.15: Základní charakteristiky trhu práce v okresech Kraje Vysočina k 31.1.2012

Území	Počet uchazečů			Volná místa	PU/VM	Míra nezaměstnanosti		
	celkem	ženy	OZP			celkem	ženy	muži
Havlíčkův Brod	4 525	2 203	708	177	25,56	9,6	11,2	8,5
Jihlava	5 626	2 452	574	204	27,58	8,8	8,7	8,9
Pelhřimov	2 615	1 221	386	213	12,28	6,6	7,2	6,2
Třebíč	7 929	3 806	816	132	60,07	13,3	15,0	12,1
Žďár n. Sázavou	6 360	2 998	1 195	249	25,54	10,6	12,2	9,5
Vysočina	27 055	12 680	3 679	975	27,75	10,0	11,1	9,3
ČR	534 089	256 372	62 958	34 471	15,49	9,1	10,1	8,3

Poznámka: absol. – absolventi a mladiství, OZP – osoby se zdravotním postižením, PU/VM – počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo,

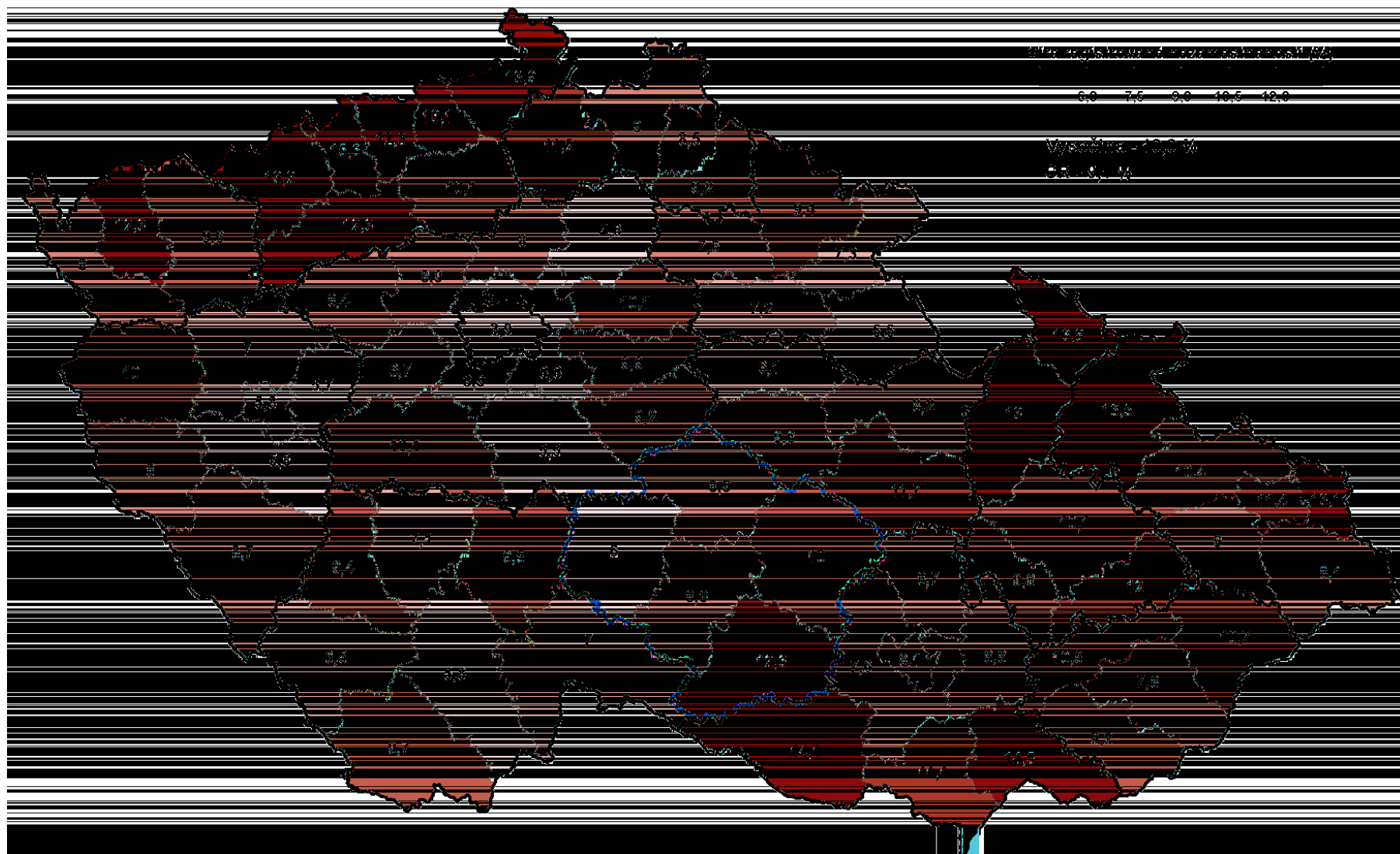
Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa k 30.4.2011. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2012

Velmi nízký byl však v lednu počet hlášených volných pracovních míst: zatímco na celkovém počtu uchazečů v ČR se Kraj Vysočina podílel 5,1 %, v případě volných míst se jednalo pouze o 2,8 %. To se odrazilo také v syntetickém ukazateli počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo, jehož hodnota v kraji činila 28,8 zatímco v ČR 15,5. Nejvýraznější nepoměr mezi počtem nezaměstnaných a hlášenými volnými místy byl v lednu zaznamenán tradičně v okrese **Třebíč**, kdy na jedno volné místo připadalo 60,1 uchazečů, **což byla nejvyšší hodnota ze všech okresů ČR**. Naopak podstatně lepší byla situace v okrese Pelhřimov, kde bylo registrováno 213 volných míst, takže na jedno místo připadalo „jen“ 12,8 uchazečů (18. nejlepší místo mezi okresy ČR).

Ženy tvořily menšinu nezaměstnaných ve všech okresech kraje, nejmenší podíl měly na Jihlavsku (43,6 %). Výrazné meziokresní rozdíly byly zachyceny také v případě podílu osob se zdravotním postižením (OZP) registrovaných na úřadech práce v kraji – zatímco v okrese Žďár nad Sázavou tvořily OZP 18,8 % ze všech nezaměstnaných, v okrese Třebíč a Jihlava jen lehce překračovaly hranici 10 %, což bylo méně než na úrovni celé ČR (11,8 %).

Míra nezaměstnanosti za jednotlivé okresy ČR k 31.1.2012 je zachycena na následujícím obrázku.

Obr. 7.9: Míra registrované nezaměstnanosti v okresech ČR k 31.1.2012

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2012

8. Vzdělávací, sociální a kulturní infrastruktura

8.1 Vzdělávání

Jedním z významných faktorů, který ovlivňuje vývoj v oblasti vzdělávání, je demografický vývoj. V roce 1996 klesl počet narozených v Kraji Vysočina pod hranici 5 000 dětí. Minimum bylo zaznamenáno v roce 2001 (4 568), historické maximum pak v roce 1975 (9 513). V roce 2008 se narodilo 5 646 dětí (lokální maximum), v dalších letech dochází k mírnému poklesu.

Demografický pokles poloviny 90. let doznívá v základních školách. Nejvíce jsou jím nyní zasaženy střední školy (rozdíl v počtu patnáctiletých mezi lety 2005 a 2010 činí cca 1 845) a v roce 2012 bude dále pokračovat. V roce 2012 tak bude deficit počtu žáků ve věku 15 let ve srovnání s rokem 2005 představovat více než 30%. Minimum počtu patnáctiletých lze očekávat kolem roku 2016. V mateřských školách došlo k růstu počtu dětí, v nejbližších letech lze očekávat určitou stabilitu počtů, případně mírný pokles. I v Kraji Vysočina se proto zejména některá města potýkají s nedostatečnou kapacitou v těchto zařízeních.

Tab. 8.1.1: Počet živě narozených dětí v okresech Kraje Vysočina podle věkových skupin k 31. 12. 2010

Rok narození	Rok vstupu do MŠ	Rok vstupu do ZŠ	Rok vstupu do SŠ	Kraj Vysočina	HB	JI	PE	TR	ZR
2010	2013	2016	2025	5 357	1 035	1 261	689	1 110	1 262
2009	2012	2015	2024	5 466	980	1 335	699	1 156	1 296
2008	2011	2014	2023	5 646	1 046	1 340	730	1 193	1 337
2007	2010	2013	2022	5 369	1 025	1 205	681	1 182	1 276
2006	2009	2012	2021	5 071	923	1 176	687	1 073	1 212
2005	2008	2011	2020	5 066	945	1 115	668	1 132	1 206
2004	2007	2010	2019	4 796	859	1 057	665	1 015	1 200
2003	2006	2009	2018	4 772	873	1 035	654	1 096	1 114
2002	2005	2008	2017	4 692	878	1 001	670	983	1 160
2001	2004	2007	2016	4 503	790	930	639	1 067	1 077
2000	2003	2006	2015	4 679	881	993	669	1 021	1 115
1999	2002	2005	2014	4 614	843	986	642	1 024	1 119
1998	2001	2004	2013	4 864	874	1 002	707	1 109	1 172
1997	2000	2003	2012	4 904	860	1 018	693	1 063	1 270
1996	1999	2002	2011	4 838	912	980	644	1 115	1 187
1995	1998	2001	2010	5 261	952	1 085	692	1 198	1 334
1994	1997	2000	2009	5 832	1 061	1 255	774	1 306	1 436
1993	1996	1999	2008	6 660	1 154	1 405	908	1 571	1 622
1992	1995	1998	2007	6 561	1 172	1 366	880	1 546	1 597
1991	1994	1997	2006	6 773	1 196	1 381	896	1 594	1 706
1990	1993	1996	2005	7 106	1 238	1 520	930	1 665	1 753
1989	1992	1995	2004	6 793	1 237	1 390	909	1 565	1 692
1988	1991	1994	2003	7 109	1 327	1 492	939	1 646	1 705
1987	1990	1993	2002	6 885	1 338	1 423	940	1 526	1 658

Zdroj dat: Věkové složení obyvatelstva v roce 2010. ČSÚ Praha, 2011.

8.1.1 Předškolní vzdělávání

Ve školním roce 2011/12 je k 30. 9. 2011 v Kraji Vysočina v provozu 349 míst, ve kterých vykonává činnost mateřská škola. Příspěvkových organizací s právní subjektivitou bylo 123 (některé vykonávají činnost na více místech), 155 mateřských škol bylo součástí základních škol. Zřizovatelem většiny MŠ jsou obce, jedna byla zřízena krajem (ZŠ a MŠ při zdravotnických zařízeních Kraje Vysočina), tři soukromým zřizovatelem a jedna církví. Předškolní zařízení navštěvuje cca 17 tis. dětí (viz tabulka 8.1.2).

Tab. 8.1.2.: Mateřské školy v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2011/2012

Okres	Počet škol (celkem)	Počet tříd	Počet dětí	Počet pedag. (přepočítaných) pracovníků	Počet dětí na 1 třídu	Počet dětí na 1 pedag. zam.
Havlíčkův Brod	64	134	3 074	246,6	22,9	12,7
Jihlava	68	159	3 587	289,4	22,6	12,4
Pelhřimov	44	112	2 537	194,7	22,7	13,0
Třebíč	80	163	3 775	304,7	23,2	12,4
Žďár nad Sázavou	93	170	4 028	319,8	23,7	12,6
Kraj Vysočina 11/12	349	738	17 001	1 355,2	23,0	12,6
Kraj Vysočina 10/11	341	722	16 520	1 295,0	22,9	12,8
Kraj Vysočina 09/10	341	696	15 786	1 245,8	22,7	12,7
Kraj Vysočina 08/09	341	691	15 427	1 206,4	22,3	12,8
Kraj Vysočina 07/08	337	671	14 937	1 151,6	22,3	13,0
Kraj Vysočina 06/07	336	658	14 722	1 137,0	22,4	12,9

Zdroj dat: UIV, výkaz S1-01 z roku 2011-2006, výkaz P1-04 z roku 2011-2006

8.1.2 Základní vzdělávání

Ve školním roce 2011/12 působí k 30. 9. 2011 v Kraji Vysočina 270 základních škol. Základních škol se statutem právnické osoby bylo pouze 262, neboť několik základních škol ve větších městech v kraji bylo sloučeno pod jednu právnickou osobu. Z celkového počtu základních škol (právnických osob) bylo 147 plně organizovaných (devítiletých) škol, tj. 56 %, 115 malotřídních škol s jedním až pěti ročníky. Ve srovnání se školním rokem 2006/2007 se počet škol snížil o 5, tj. o 1,8 %, poněkud větším tempem se snížil počet tříd – o 8,5 %. ZŠ navštěvovalo 41 029 žáků, oproti školnímu roku 2006/2007 došlo k poklesu o 13,2 % (viz tabulku 8.1.3). Jednu základní školu zřizuje církev, 13 kraj, ostatní jsou zřízeny obcí.

Tab. 8.1.3: Základní školy v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2011/2012

Okres	Počet škol (celkem)	Počet tříd	Počet žáků	Počet pedag. (přepočítaných) pracovníků	Žáků na 1 třídu	Žáků na 1 pedag. zam.
Havlíčkův Brod	52	400	7 453	595,6	18,6	12,5
Jihlava	48	461	8 718	674,4	18,9	12,9
Pelhřimov	33	311	5 920	461,5	19,0	12,8
Třebíč	64	479	9 129	716,6	19,1	12,7
Žďár nad Sázavou	81	515	9 809	798,2	19,0	12,3
Kraj Vysočina 11/12	278	2 166	41 029	3 246,3	18,9	12,6
Kraj Vysočina 10/11	278	2 178	41 145	3 243,1	18,9	12,7
Kraj Vysočina 09/10	280	2 194	41 878	3 318,8	19,1	12,6
Kraj Vysočina 08/09	282	2 235	43 340	3 362,0	19,4	12,9
Kraj Vysočina 07/08	282	2 303	45 280	3 406,6	19,7	13,3
Kraj Vysočina 06/07	283	2 380	47 269	3 422,4	19,9	13,8

Zdroj dat: UIV, výkaz S3-01 z roku 2011-2006, výkaz P1-04 z roku 2011-2006

8.1.3 Střední vzdělávání

V Kraji Vysočina je nabídka středoškolského vzdělání v důsledku přirozených spádových oblastí koncentrována do větších měst. Takovými středisky jsou okresní města, v nichž ve školním roce 2011/12 studovaly nebo se učily téměř dvě třetiny z celkového počtu studentů kraje. Mezi nimi vyniká Jihlava s podílem cca 23 %.

V důsledku demografického vývoje ubývá žáků na středních školách. Ve srovnání se škol. rokem 06/07 je na středních školách v Kraji Vysočina ve škol. roce 11/12 o 2 526 žáků méně. Situace se má dále zhoršovat. Klesající naplněnost ve třídách znamená méně peněz pro školu. Stávající situace není dlouhodobě udržitelná a vyžaduje řešení (optimalizace středních škol).

V Kraji Vysočina bylo ve školním roce 2011/12 k 30. 9. 2011 zařazeno ve školském rejstříku celkem 75 právnických osob vykonávajících činnost středních škol. Z celkového počtu škol poskytujících střední vzdělávání byly na 18 školách vyučovány obory typu gymnázií, na 41 školách obory typu středních odborných škol, na 29 školách obory typu středních odborných učilišť a na 9 školách obory s upravenými učebními plány pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

8.1.3.1 Střední školy – obory se všeobecným zaměřením

Gymnázia nabízejí různou délku studia – nejběžnější formou je studium osmileté a čtyřleté, pouze tři gymnázia jsou šestiletá. Celkový počet studentů na 18 gymnáziích činil ve školním roce 2011/12 7 501. V posledních letech se začíná rozvíjet další typ všeobecného středoškolského vzdělávání – lycea. Jedná se o čtyřleté vzdělávání s určitým obecně odborným zaměřením, např. lycea technická, ekonomická, přírodovědná, pedagogická. Stejně jako v případě gymnázií jsou v nich mladí lidé připravováni zejména ke studiu na vyšších odborných a vysokých školách.

Tab. 8.1.4: Přehled studentů na gymnáziích a lyceích v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2011/2012

Studijní obor	HB	JI	PE	TR	ZR	Kraj 2011/12	Kraj 2010/11	Kraj 2009/10	Kraj 2008/09	Kraj 2007/08
Gymnázium 4-leté	397	486	325	558	730	2 496	2 606	2 813	2 848	2 874
Gymnázium 6-leté		118	162	127		407	395	392	364	342
Gymnázium 8-leté	788	662	421	432	1 109	3 412	3 471	3 586	3 702	3 720
Lycea	315	312	90	231	238	1 186	1 268	1 218	1 069	917
Celkem	1 500	1 578	998	1 348	2 077	7 501	7 740	8 009	7 983	7 853

Zdroj dat: UIV, výkaz S8-01 z roku 2006-2011

8.1.3.2 Střední školy – odborně zaměřené studijní a učební obory

Tab. 8.1.5: Počty studentů v maturitních oborech (M, L) v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2011/2012 (denní studium)

Kód oboru	Studijní obor	HB	JI	PE	TR	ZR	Kraj 2011/12	Kraj 2010/11	Kraj 2009/10	Kraj 2008/09	Kraj 2007/08
21,23,39	Strojírenství, stroj. výr.	117	327	175	273	347	1 239	1 321	1 540	1 610	1 514
29,65	Gastro., hotelnictví, turismus	116	67	111	227	440	961	1 027	1 019	948	917
16,41,43	Zemědělství a lesnictví, ekologie, veterinář		141	297	275	46	759	845	871	867	891
26,18	Elektrotech., telekom. a VT	99	396	222	426	239	1 382	1 303	1 258	1 160	1 130
36	Staveb., geodézie, kartograf.	216	231		235	96	778	743	766	780	755
53	Zdravotnictví	103	188		173	140	604	618	668	734	822
63,64,66	Ekonomika, obchod a podnikání	394	898	418	556	482	2 748	2 701	3 157	3 444	3 673
33	Zpracování dřeva	45	12	47			104	87	90	77	73
31,69	Osobní a provozní služby		107	9		61	177	208	231	241	254
75	Pedag., učit., soc.péče	93	243		72		408	415	443	455	456
68	Právo, veřejnos.p.činnosti		353		275	64	692	633	628	603	584
82,34	Umění a užité umění	193	410		57		660	652	663	679	687

34,37	Ostatní					35	35	20	8	0	0
--	Nástavby	272	229	108	198	242	1 040	1 073	1 062	993	980
--	Celkem obory	1 648	3 602	1 387	2 767	2 192	11 596	11 646	12 404	12 591	12 736

Zdroj dat: UIV, výkaz S8-01 z roku 2006-2011

Počet studentů, kteří ukončí střední vzdělání maturitní zkouškou, přesahuje 19 tisíc. Největšímu zájmu se těší obory, které jsou především orientovány na ekonomiku a administrativu, strojírenství a strojní výrobu a obory orientované na elektrotechniku (viz tabulka 8.1.5).

Tab. 8.1.6: Počty studentů v nejběžnějším učebním oborech (H, C, E) v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2010/2011 (denní studium)

Kód oboru	Učební obor	HB	JI	PE	TR	ZR	Kraj 2011/12	Kraj 2010/11	Kraj 2009/10	Kraj 2008/09	Kraj 2007/08
21,23, 4155	Strojírenství, stroj. výroba	86	304	305	458	369	1 522	1 634	1 810	1 842	1 832
29,65	Gastronomie, hotelnictví, turismus	204	324	179	259	432	1 398	1 487	1 617	1 648	1 662
66	Obchod		48	27	138	30	243	219	215	261	343
33	Zpracování dřeva	76	120	78	70	49	393	444	460	447	473
41	Zemědělství a lesnictví		87	65		102	254	236	201	212	228
26	Elektrotechnika telekomunikace a VT	31	155	74	150	67	477	458	495	490	548
31,34, 37,69	Osobní a provozní služby	6	157	96	92	143	494	533	578	570	607
36	Stavebnictví, geodézie, kartograf.		242	116	181	100	639	650	595	529	517
53	Zdravotnictví							0	28	0	0
28, 82	Umění a užité umění		27				27	62	32	88	83
--	Ostatní	8	19	14	6	19	66	54	41	34	38
--	Celkem obory	411	1 483	954	1 354	1 311	5 513	5 777	6 072	6 121	6 331

Zdroj dat: UIV, výkaz S8-01 z roku 2006-2011

Počet studentů, kteří dosáhnou středního stupně vzdělání nebo středního vzdělání s výučním listem, přesahuje hranici 5,5 tisíc. Největší zájem je o obory strojírenství, gastronomie, hotelnictví a turismus a stavebnictví, geodézii, kartografii. Počty studentů v těchto oborech tvořily ve sledovaném školním roce více než polovinu studentů všech učebních a studijních oborů typu středních odborných učilišť (viz tabulku 8.1.6).

8.1.4 Vyšší odborné školy

Přestože s nárůstem kapacit vysokých škol postupně zájem o vyšší odborné vzdělání klesá, zůstává v našem kraji stále významným prvkem terciárního vzdělávání; důvody jsou různé: nenalezení pracovního místa, zvyšování kvalifikace, neúspěšné vykonání přijímacích zkoušek na vysokou školu aj. Na území Kraje Vysočina působí k 30. 9. 2011 14 vyšších odborných škol, z nichž pouze dvě jsou samostatné, ostatní jsou spojeny s různými typy středních škol. Rozložení VOŠ i oborů v kraji lze označit za poměrně rovnoměrné, rozložení počtu studentů jednotlivých oborů se koncentruje více na obory ekonomického, technického a sociálně zdravotního zaměření. Následující tabulka 8.1.7 nabízí oborovou skladbu a počty studentů vyšších odborných škol Kraje Vysočina.

Tab. 8.1.7: Obory a počty studentů vyšších odborných škol v jednotlivých okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2011/2012 (v denním studiu)

Okres	Název školy	Studijní obor					
			2011/12	2010/11	2009/10	2008/09	2007/08
Havlíčkův Brod	VOŠ a OA Chotěboř	Pojišťovnictví					18
		Ekonomika a management podniku				15	41
		Řízení bezpečnosti práce	46	90	84	88	51
		Řízení a zabezpečení jakosti	33		11	12	26
	SZŠ a VOŠ zdravotnická Havlíčkův Brod	Diplomovaná všeobecná sestra	98	136	128	146	152
	G, SOŠ a VOŠ Ledec nad Sázavou	Ekonomika a management podniku	75	60	85	59	85
	Akademie - VOŠ, G a SOŠ uměleckoprůmyslová Světlá nad Sázavou	Sklářství					14
		Řízení sklářské a keramické výroby	35	51	57	58	47
		Řízení výroby zpracování kamene	22	19	13		
Pelhřimov	VOŠ a SŠ hotelová SČMSD Pelhřimov, s.r.o.	Management hotelového provozu	27	37	30	29	36
Jihlava	FARMEKO - VOŠ zdravotnická a SOŠ, s.r.o.	Diplomovaný farmaceutický asistent	49	52	53	43	35
	SZŠ a VOŠ zdravotnická Jihlava	Diplomovaná všeobecná sestra		16	64	104	94
	Soukromá VOŠ grafická a Střední umělecká škola grafická, s.r.o.	Multimediální umělecká tvorba	43	42	33	22	30
	Soukromá VOŠ sociální, o.p.s.	Sociální práce	126	126	126	120	119
	Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra v Jihlavě	Dopravně bezpečnostní činnost					
Třebíč	VOŠ a SŠ veterinární, zemědělská a zdravotnická Třebíč	Diplomovaná všeobecná sestra	47	76	77	74	58
		Účetnictví a finanční hospodaření	44	38	63	60	55
Žďár nad Sázavou	VOŠ a SOŠ zemědělsko-technická Bystřice nad Pernštejnem	Agroturistika	76	66	64	78	80
	VOŠ a SPŠ, Žďár nad Sázavou, Studentská 1	Automatizace a informatika	31	44		18	56
		Informační technologie ve strojírenství	35	40	36	28	11
		Ekonomika strojírenství	59	60	55	32	43
		Elektrotechnika			46	22	
	SZŠ a VOŠ zdravotnická Žďár nad Sázavou	Diplomovaná všeobecná sestra	73	92	83	74	78
Vysočina			919	1 045	1 108	1 082	1 129

Zdroj dat: UIV, výkaz M10 z roku 2006-2011

8.1.5 Speciální školství

Speciální školství je tvořeno mateřskými a základními školami pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, základními školami speciálními, speciálními školami při zdravotnických zařízeních, odbornými učiteli a praktickými školami. Síť těchto zařízení je v Kraji Vysočina stabilizovaná, přičemž některá z nich mají nadregionální působnost. Pro doplnění informací uvádíme tabulku 8.1.8 s počtem individuálně integrovaných žáků v ZŠ. Řada škol se speciálním zaměřením zajišťuje ve větší míře vzdělávání žáků s těžšími formami zdravotního handicapu.

Vzdělávací systém doplňuje výchovné, pedagogicko-psychologické a speciálně pedagogické poradenství. Tyto služby poskytují v Kraji Vysočina výchovní poradci (pozice ustavena zpravidla na každé úplné základní škole a na středních školách), pět pedagogicko-psychologických poraden (včetně dalších čtyř odloučených pracovišť) a tři speciálně pedagogická centra.

Tab. 8.1.8: Individuálně integrovaní zdravotně handicapovaní žáci ZŠ v Kraji Vysočina

Druh postižení	Školní rok				
	2011/12	2010/11	2009/10	2008/09	2007/08
Mentálně postižení	91	85	85	97	87
Sluchově postižení	24	22	23	24	28
Zrakově postižení	32	27	32	28	28
S vadami řeči	59	33	18	9	10
Tělesně postižení	52	46	54	47	50
S více vadami	66	66	44	43	26
S vývoj. poruchami učení a chování	1 566	1 397	1 292	1 216	1 402
Autisté	56	46	32	21	13
Celkem	1 946	1 722	1 580	1 485	1 644

Zdroj dat :UIV, výkaz S3-01 z roku 2006-2011

8.1.6 Vysoké školy

V Kraji Vysočina mají sídlo 2 vysoké školy a dále působí na území kraje odloučená pracoviště jiných vysokých škol.

V akademickém roce 2011/12 studovalo v prezenčních vysokoškolských programech na území kraje 2 885 studentů ve 13 oborech, z toho 2 758 studentů v 10 oborech na dvou vysokých školách se sídlem na území kraje: Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s. (452 studentů) a Vysoká škola polytechnická v Jihlavě (2 758 studentů). Dalších 127 studentů navštěvovalo distanční či kombinovanou formu vysokoškolského studia.

V akademickém roce 2011/12 mají v Kraji Vysočina odloučené pracoviště 4 vysoké školy: Vysoké učení technické Brno, Česká zemědělská univerzita Praha, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Technická univerzita v Liberci.

Prezenční bakalářské studium nabízejí následující vysoké školy:

Vysoká škola polytechnická, Jihlava, Tolstého 16.

Elektrotechnika a informatika - obory: Počítačové systémy, Aplikovaná informatika

Ekonomika a management - obory: Finance a řízení, Cestovní ruch

Ošetřovatelství - obory: Porodní asistentka, Všeobecná sestra

Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s.

obory: Aplikované informační technologie, Informační management, Veřejnoprávní studium, Management a marketing.

Prezenční formu bakalářského studia nabízejí také detašovaná pracoviště těchto VŠ:

Česká zemědělská univerzita Praha, Praha-Suchbát, Kamýcká 129, Fakulta agrobiologie, přírodních a potravinářských zdrojů – pracoviště Česká zemědělská akademie v Humpolci, střední škola, Chov koní - tříleté prezenční bakalářské studium.

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Technická 5, Praha 6 - Dejvice Fakulta chemicko-technologická – pracoviště Akademie - VOŠ, G, SOŠ umělecko-průmyslová Světlá nad Sázavou, Konzervování-restaurování umělecko-řemeslných děl – čtyřleté prezenční bakalářské studium..

Technická univerzita Liberec, Hálkova 917/6, Střední uměleckoprůmyslová škola Jihlava - pracoviště Helenín, Hálkova 42, Textilní a oděvní návrhářství – tříleté prezenční bakalářské studium.

Pobočky s distančním a kombinovaným studiem otevřela:

Vysoká škola polytechnická, Jihlava, Tolstého 16 , obory: Počítačové systémy, Finance a řízení, Cestovní ruch.

Vysoké učení technické Brno, Fakulta strojního inženýrství (pracoviště: VOŠ a SPŠ, Studentská 1 Žďár n/S, obor Strojírenská technologie).

8.1.7 Celoživotní vzdělávání

Realizace konceptu celoživotního vzdělávání znamená užší propojení existujícího školského systému se sektorem dalšího vzdělávání, s politikou zaměstnanosti a se sociální politikou. Zdůrazňuje se význam učení mimo rámec vzdělávací soustavy (vzdělávání na pracovišti, uznávání předchozí pracovní zkušenosti), tedy co největší propustování oblasti učení a práce. Zvyšuje se úloha sociálních partnerů, zdůrazňuje se osobní volba každého jedince a propojení individuální poptávky se společenskou.

Dle údajů z Registru ekonomických subjektů z ledna roku 2008 vykazovalo v Kraji Vysočina činnost zaměřenou na vzdělávací služby pro dospělé přes dvě stě právnických osob a kolem tisíce fyzických osob. Podrobnější informace o účasti dospělých v dalším vzdělávání nejsou s výjimkou informací ze škol k dispozici.

Ve školním roce 2011/12 se střední a základní školy opět podílely na organizaci odborně zaměřených vzdělávacích kurzů. Střední školy mimo jiné spolupracují s úřady práce a na základě jejich požadavků zajišťují kvalifikační a rekvalifikační kurzy pro veřejnost a kurzy pro zaměstnance škol a školských zařízení zakončené odborným přezkoušením nebo státní zkouškou. Mezi kurzy, které pořádaly zmíněné školy, převažovaly především rekvalifikační kurzy pro uchazeče o zaměstnání, dále pak kurzy jazykové, kurzy pro rozšíření znalostí v řemeslných živnostech, kurzy autoškol, sportovní kurzy, svářečské školy, kurzy práce s výpočetní technikou či další odborné kurzy technického, obchodního, ekonomického nebo uměleckého charakteru. Roste také zájem o kurzy pro seniory.

8.2 Zdravotnictví

Ve zdravotnictví v Kraji Vysočina pracovalo na konci roku 2010 v evidenčním počtu celkem 10 352,16 zaměstnanců a zaměstnavatelů. Odborní zdravotničtí pracovníci představovali 84,4 % z celkového evidenčního počtu zaměstnanců a zaměstnavatelů ve zdravotnických zařízeních v kraji. Z nich činil podíl lékařů 14,0 %, zubních lékařů 2,8 %, farmaceutů 2,7 %, zdravotnických pracovníků nelékařů s odbornou způsobilostí (ZPBD) 47,2 %, zdravotnických pracovníků nelékařů s odbornou a specializovanou způsobilostí (ZPSZ) 2,9 %, zdravotnických pracovníků nelékařů pod odborným dohledem nebo přímým vedením (ZPOD) 13,2 % a jiných odborných pracovníků nelékařů s odbornou způsobilostí (JOP) a dentistů 1,3 %.

Tab. 8.2.1: Pracovníci ve zdravotnictví podle kategorií (evidenční počet pracovníků) – stav k 31. 12. 2010

Evidenční počet zaměstnanců	Vysočina	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou
Pracovníci celkem	10 352	2 406	2 905	1 349	1 731	1 962
lékaři	1 470	297	384	201	280	308
zubní lékaři	293	53	65	33	72	70
farmaceuti	276	43	64	45	54	70
ostat. odborní pracovníci ve zdravotnictví	6 697	1 570	1 963	831	1 150	1 182
v tom: ZPBD	4 889	1 078	1 423	579	884	925
z toho: všeob.sestry a porod.asist.	3 908	919	1 073	473	702	740
ZPSZ	303	61	57	45	67	73
ZPOD	1 366	415	387	192	189	183
jiní odborní pracovníci (JOP) a dentisté	139	17	96	15	10	1
pedagogičtí pracovníci	2	0	0	0	2	0

technicko-hospodářští pracovníci (THP)	585	124	172	84	86	117
dělníci a provozní pracovníci	1 030	318	257	153	87	214

Pozn.: ZPBD – zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí

ZPSZ - zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou a specializovanou způsobilostí

ZPOD - zdravotničtí pracovníci nelékaři pod odborným dohledem nebo přímým vedením

JOP – jiní odborní pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí

Zdroj dat: ÚZIS ČR

V kraji je šest nemocnic. Zřizovatelem pěti z nich je Kraj Vysočina. Celková kapacita nemocnic je 2 790 lůžek. V nemocnicích zřizovaných Krajem Vysočina v roce 2010 pracovalo celkem 636 lékařů a 3 214 ostatních zdravotnických pracovníků (přepočtené počty). V ambulantní péči pracovalo celkem 1 249 lékařů (přepočtený počet).

Tab. 8.2.2: Počet lékařů (přepočtený počet) – stav k 31. 12. 2010

Okres	Lůžková péče				Ambulantní péče				Celkem	
	celkem		nemocnice		celkem ¹⁾		samostatná ambul. zařízení			
	počet	rel.	počet	rel.	počet	rel.	počet	rel.	počet	rel.
Havlíčkův Brod	128,02	13,38	77,44	8,09	232,11	24,25	170,53	17,82	360,13	37,63
Jihlava	135,31	12,00	109,36	9,70	279,39	24,78	227,94	20,22	414,70	36,78
Pelhřimov	71,11	9,75	52,41	7,19	167,50	22,98	124,48	17,08	238,61	32,73
Třebíč	97,03	8,54	71,33	6,27	276,90	24,37	228,49	20,11	373,93	32,91
Žďár nad Sázavou	94,59	7,90	82,88	6,92	293,30	24,49	224,56	18,75	387,89	32,39
Vysočina	526,06	10,22	393,42	7,64	1 249,20	24,27	976,00	18,96	1775,26	34,49

rel. – počet lékařů na 10 000 obyvatel

¹⁾ včetně ambulantních částí nemocnic

Zdroj dat: ÚZIS ČR

Tab. 8.2.3: Kapacita lůžkových zdravotnických zařízení dle typu lůžek - stav 31. 12. 2010

Okres	Počet lůžek celkem	Nemocnice	LDN	Léčebny TRN	Psychiatrické léčebny	Ostatní lůžková zařízení
Havlíčkův Brod	1 432	554	88	0	750	40
Jihlava	1 288	758	0	0	530	0
Pelhřimov	654	350	224	80	0	0
Třebíč	733	541	132	0	0	60
Žďár nad Sázavou	727	587	50	40	50	0
Vysočina	4 870	2 794	502	120	1 354	100

Zdroj dat: ÚZIS ČR

V kraji působí 3 samostatná zařízení a 2 detašovaná oddělení nemocnic poskytující následnou péči, 3 psychiatrické léčebny, 1 samostatná léčebna TRN a rehabilitační ústav. Nadregionální působnost má zejména léčebna tuberkulózy a respiračních onemocnění v Humpolci a oddělení TRN Nemocnice Nové Město na Moravě (Buchtův kopec), které ukončilo svou činnost 31. 12. 2011, Rehabilitační ústav pro cévní choroby mozkové Chotěboř a psychiatrické léčebny v Havlíčkově Brodě, Jihlavě a Dětská psychiatrická léčebna Velká Bíteš.

Tab. 8.2.4: Nemocnice v Kraji Vysočina - stav k 31. 12. 2010

Okres	Název	Adresa	Zřizovatel	Počet lůžek	Detašovaná pracoviště
Havlíčkův Brod	Nemocnice Havlíčkův Brod, příspěvková organizace	Havlíčkův Brod, Husova 2624	Kraj Vysočina	554	-
Jihlava	Nemocnice Jihlava, příspěvková organizace	Jihlava, Vrchlického 59	Kraj Vysočina	758	-
Pelhřimov	Nemocnice Pelhřimov, příspěvková organizace	Pelhřimov, Slovanského bratrství 710	Kraj Vysočina	350	-
Třebíč	Nemocnice Třebíč, příspěvková organizace	Třebíč, Purkyňovo nám. 2	Kraj Vysočina	541	Mor. Budějovice, nám. Svobody 358

Žďár nad Sázavou	Nemocnice Nové Město na Moravě, příspěvková org.	Nové Město na Moravě, Žďárská 600	Kraj Vysočina	587	Sněžné, Buchtův kopec
	Nemocnice sv. Zdislavy, a.s. Mostiště	Velké Meziříčí, Mostiště 93	nestátní	135	-

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina 2011

V samostatných ambulantních zařízeních působilo v roce 2010 na území Kraje Vysočina celkem 976 lékařů (přepočtený počet). Z nich bylo 224 praktických lékařů pro dospělé, 106 praktických lékařů pro děti a dorost, 259 zubních lékařů a 50 praktických ženských lékařů.

Tab. 8.2.5: Praktičtí lékaři v ambulantních zařízeních podle oborů – stav k 31. 12. 2010

území	Počet lékařů (přepočtený počet)			
	pro dospělé	pro děti a dorost	zubní lékař	ženský lékař
Havlíčkův Brod	39,37	18,20	44,40	8,40
Jihlava	51,25	22,80	60,54	10,80
Pelhřimov	33,20	15,20	27,41	7,10
Třebíč	52,80	25,10	64,00	13,81
Žďár nad Sázavou	47,20	24,90	62,30	10,28
Vysočina	223,82	106,20	258,65	50,39

Zdroj dat: ÚZIS ČR

Obyvatelé kraje měli koncem roku 2010 k dispozici 124 lékáren a 10 výdejen zdravotnických prostředků. Na jednu lékárnou připadalo v průměru 4 150 obyvatel.

Tab. 8.2.6: Lékárenská péče v Kraji Vysočina - stav k 31. 12. 2010

Okres	Počet lékáren a výdejen (vč. odloučených pracovišť)	Farmaceuti (přep. počet)	Farmaceut. asistenti (přep. počet)	Počet obyvatel na 1 lékárnou a výdejnu	Tržby za léčiva a zdravotnické prostředky na 1 obyvatele (Kč)	Počty expedovaných receptů a poukazů
Havlíčkův Brod	23	41,99	41,82	4 160	5 178	664 717
Jihlava	30	63,85	53,52	3 757	7 880	785 583
Pelhřimov	24	44,07	34,97	3 036	5 366	534 650
Třebíč	27	54,16	50,91	4 207	5 123	725 145
Žďár nad Sázavou	30	70,60	43,24	3 990	4 895	893 648
Vysočina	134	274,67	224,46	3 840	5 718	3 603 743

Zdroj dat: ÚZIS ČR

Rozdíly v kapacitě zařízení zdravotnické péče mezi okresy kraje nejsou celkově příliš výrazné. Odrážejí rozdílnou sídelní strukturu a také regionální působnost zdravotnických zařízení.

Zdravotní stav obyvatelstva

Zdravotní stav obyvatelstva je výsledkem působení komplexu faktorů, mezi něž patří životní styl, sociální struktura obyvatelstva, dostupnost a kvalita zdravotnické péče, stav životního prostředí, péče obyvatel o vlastní zdraví a další. Zdravotní stav obyvatel Kraje Vysočina je v rámci ČR mírně nadprůměrný. Nepřímo to můžeme usuzovat z úmrtnostních poměrů, které jsou v kraji relativně dobré a od počátku 90. let mají dlouhodobou výraznou tendenci se zlepšovat.

Střední délka života (naděje dožití při narození) je u mužů o 0,9 roku a u žen o 1 rok vyšší než činí průměr ČR. Kraj se tak řadí v tomto velice důležitém ukazateli zdravotního stavu mezi kraje s nejdelší střední délkou života. Ženy v Kraji Vysočina žijí v průměru o více než 6 let déle než muži. Střední délka života mužů na Vysočině je třetí nejvyšší po Praze a Královéhradeckém kraji. U žen je druhá nejvyšší po Praze. Jak je možné vyčíst z následující tabulky, naděje dožití se na Vysočině za uplynulá dvě pětiletá období poměrně výrazně prodloužila a to i větší intenzitou než činil průměr za ČR.

Tab. 8.2.7: Vybrané charakteristiky úmrtnosti obyvatelstva v okresech Kraje Vysočina

Okres	Naděje dožití při narození				Úmrtnost	
	(průměr let 2001-2005)		(průměr let 2006-2010)		(průměr let 2006-2010)	
	muži	ženy	muži	ženy	kojenecká	novorozenecká

Havlíčkův Brod	73	79,1	74,3	80,7	2,1	1,6
Jihlava	73,4	79,5	75,1	81,4	3,9	3,1
Pelhřimov	73	78,6	74,8	81,3	2,4	1,2
Třebíč	73	79,4	74,5	81,1	4,1	3
Žďár nad Sázavou	73,1	79,4	75,1	80,9	4,1	3,4
Vysočina	73,1	79,2	74,8	81,1	3,5	2,6
ČR	72,3	78,7	73,9	80,1	3,7	2,3

Pozn.: 1) novorozenecká úmrtnost = počet zemřelých ve věku 0 – 28 dní na 1000 živě narozených

2) kojenecká úmrtnost = počet zemřelých ve věku 0 – 365 dní na 1000 živě narozených

Zdroj dat: Úmrtnostní tabulky za okresy ČR v období 2001 až 2005 a 2006 až 2010. ČSÚ Praha, 2007 a 2011; Demografická ročenka okresů 2001 až 2010. ČSÚ Praha, 2011; Demografická ročenka krajů České republiky 2001 až 2010. ČSÚ Praha, 2011.

V roce 2010 bylo v Kraji Vysočina nově nahlášeno necelých 60 tisíc případů pracovní neschopnosti (o 3 363 případů méně než v roce 2009), což představovalo 31,7 hlášených případů na 100 pojištěnců regionu. Průměrná doba jedné pracovní neschopnosti činila 45,2 dní, v roce 2009 to bylo 46,6 dní. Celkový pokles pracovní neschopnosti, který trvá několik posledních let, je možné do jisté míry spojovat s legislativními změnami kdy jsou náklady pracovní neschopnosti částečně přeneseny na zaměstnance a zaměstnavatele. I soubor dalších opatření pak má vést ke snižování zneužívání nemocenské.

Tab. 8.2.8: Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v okresech Kraje Vysočina v roce 2010

Okres	Průměrný počet osob nemocensky pojištěných	Nově hlášené případy pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných	Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti (kalendářní dny)	Průměrné procento pracovní neschopnosti
Havlíčkův Brod	29 890	31,1	45,6	3,9
Jihlava	46 822	30,3	38,1	3,2
Pelhřimov	25 763	33,8	45,8	4,2
Třebíč	33 440	30,2	49,4	4,1
Žďár nad Sázavou	39 312	33,8	48,7	4,5
Vysočina	175 227	31,7	45,2	3,9
ČR	4 310 960	30,7	44,7	3,8

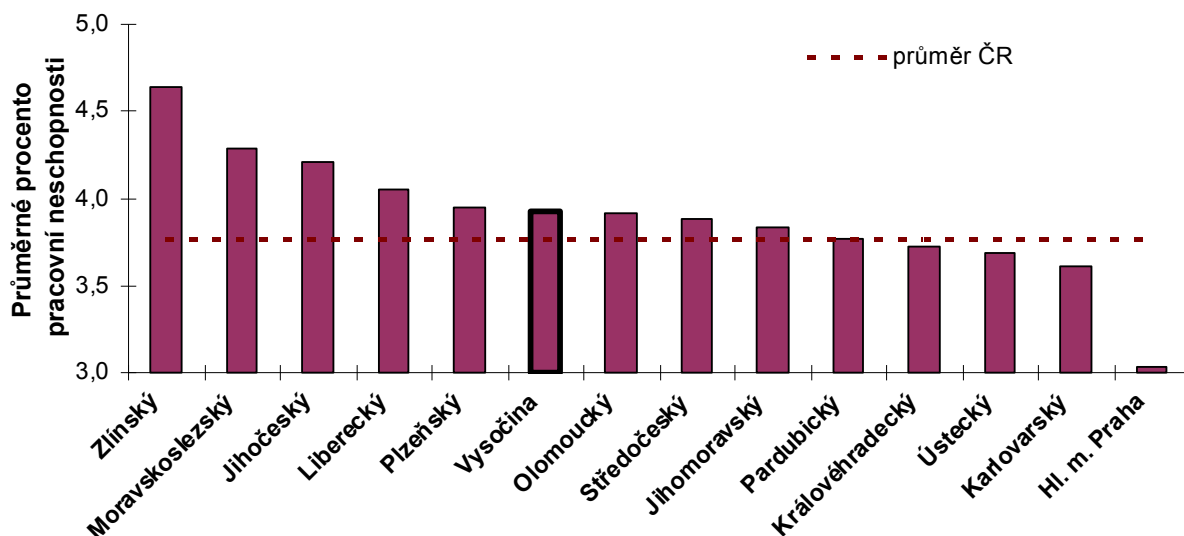
Poznámka: průměrné procento pracovní neschopnosti = kalendářní dny pracovní neschopnosti x 100 / (průměrný počet osob nemocensky pojištěných x počet kalendářních dnů ve sledovaném období)

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Jihlava, 2011.

Průměrné procento pracovní neschopnosti je v meziokresním srovnání v rámci Kraje Vysočina daleko nejnižší v okrese Jihlava, který jediný vykázal v roce 2010 z hlediska celorepublikového průměru nižší hodnoty. Na Jihlavsku byla rovněž evidována nejnižší průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti, přičemž hodnota tohoto ukazatele byla u všech ostatních okresů Vysočiny nad republikovým průměrem. Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných byl nejvyšší v okresech Pelhřimov, Žďár nad Sázavou a Havlíčkův Brod, jediné tyto okresy převyšovaly v roce 2010 průměrnou hodnotu za ČR.

V mezikrajském porovnání bylo v roce 2010 průměrné procento pracovní neschopnosti na Vysočině šesté nejnižší. Jeho výše však překročila celostátní průměr, na čemž měla hlavní podíl nízká hodnota za Prahu.

Obr. 8.2.1: Průměrné procento pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v krajích ČR v roce 2010

Poznámka: průměrné procento pracovní neschopnosti = kalendářní dny pracovní neschopnosti x 100 / (průměrný počet osob nemocensky pojištěných x počet kalendářních dnů ve sledovaném období)

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Jihlava, 2011.

Zdravotnická záchranná služba (ZZS)

V Kraji Vysočina zajišťuje přednemocniční neodkladnou péči jediná příspěvková organizace zřizovaná krajem - Zdravotnická záchranná služba Kraje Vysočina, příspěvková organizace (se sídlem: Vrchlického 61, 568 01 Jihlava).

Zdravotnické záchranné službě se úspěšně daří zajišťovat vysokou úroveň přednemocniční neodkladné péče v našem kraji pro přibližně 1 300 obcí a místních částí, na území velkém cca 6 796 km² s více než půl milionem obyvatel, kdy se v turisticky atraktivních regionech v letních a zimních sezonách tento počet významně zvyšuje.

Tab. 8.2.9: Přehled výjezdových stanovišť a posádek Zdravotnické záchranné služby Kraje Vysočina

Oblast	Výjezdové stanoviště	Počet posádek			
		RLP	RZP	RV	LZZS
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	1	1	1	
	Chotěboř		1		
	Ledeč nad Sázavou		1		
	Příbram		1		
Jihlava	Jihlava	1	2		1
	Telč	1			
Nové Město na Moravě	Bystřice nad Pernštejnem	1			
	Nové Město na Moravě		1		
	Velké Meziříčí	1			
	Žďár nad Sázavou	1			
Pelhřimov	Humpolec	1			
	Kamenice nad Lipou	1			
	Pacov		1		
	Pelhřimov	1		1	
	Počátky		1		
Třebíč	Jemnice		1		
	Moravské Budějovice	1			
	Náměšť nad Oslavou	1			
	Třebíč	1	1		
	Velká Bíteš		1		
Celkem ZZS Vysočina		12	12	2	1

Pozn.: RLP – výjezdová skupina rychlé lékařské pomoci (lékař, záchranář, řidič – záchranář)

RZP – výjezdová skupina rychlé zdravotnické pomoci (záchranář, řidič – záchranář)

RV – výjezdová skupina „rendez vous“ (lékař, řidič – záchranář)

LZZS – vzletová skupina zdravotnické záchranné služby (lékař, záchranář)

ZZS je organizačně dělena na pět oblastních středisek. Na 20 stanovištích je 27 výjezdových skupin ZZS, z toho jedna skupina letecké zdravotnické záchranné služby (LZZS). LZZS je zajišťovaná ve spolupráci s privátní firmou Alfa Helicopter, která poskytuje vrtulník a piloty vrtulníku.

Poskytování přednemocniční péče je řízeno z jediného zdravotnického operačního střediska (ZOS) v Jihlavě. ZOS řídí všechny výjezdové skupiny a skupinu letecké záchranné služby. Jednotlivá stanoviště ZZS mají své obvody určené územím přiřazených obcí, většinou s dodržením dojezdového časového limitu 15 minut, ZOS však využívá jednotlivé týmy podle indikací a nejbližší dostupnosti po celém území kraje.

Obr.: 8.2.2 Umístění výjezdových stanovišť zdravotnické záchranné služby v Kraji Vysočina

Personální obsazení a statistika

Přepočtený počet pracovníků ZZS zajišťujících poskytování přednemocniční péče v Kraji Vysočina byl k 31. 12. 2010 následující: 322, z toho je 22 THP a 5 dělnických profesí. ZZS dále provoz zajišťuje externími spolupracovníky, převážně lékaři.

Statistika výjezdů a vzletů

V roce 2010 činil počet výjezdů na tísňovou výzvu 33 149, počet převozů primární 30 204 a sekundárních 2 367. Z tohoto počtu bylo 20 233 výjezdů RLP (s lékařem), 11 679 výjezdů RZP (se zdravotníkem) a 659 výjezdů rades-vouz. Počet vzletů na tísňovou výzvu byl 578, plánovaných sekundárních 15.

8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby

8.3.1. Sociální zabezpečení

Průměrná výše většiny typů důchodů v Kraji Vysočina je pod průměrem ČR, i když rozdíl mezi výší důchodů v kraji a ČR je poměrně malý, podobně jako rozdíly mezi okresy (tabulka 8.3.2). Také územní rozložení příjemců důchodů odpovídá počtu obyvatel. Výjimkou je významněji vyšší počet vyplácených invalidních důchodů v okrese Žďár nad Sázavou, což pravděpodobně souvisí se zaměstnaností v uranovém průmyslu.

Tab. 8.3.1: Počet příjemců důchodů v okresech Kraje Vysočina v prosinci 2010

Okres	Celkem	z toho						
		starobní plné	starobní poměrné	invalidní III. stupeň	invalidní I. a II. stupeň	vdovské	vdovecké	sirotčí
Havlíčkův Brod	26 823	15 338	11	2 605	1 823	5 708	948	390
Jihlava	29 818	17 907	8	2 241	2 092	6 131	996	443
Pelhřimov	21 371	12 294	5	1 839	1 580	4 609	747	297
Třebíč	30 146	18 045	11	2 101	1 942	6 477	1 075	495
Žďár nad Sázavou	35 567	19 386	10	3 640	3 858	6 967	1 151	555
Vysočina	143 725	82 970	45	12 426	11 295	29 892	4 917	2 180
ČR	2 819 093	1 645 436	2 098	232 839	218 314	579 324	95 061	46 021

Pozn.: Vdovské a vdovecké důchody jsou započítány včetně kombinovaných; invalidita III. stupně odpovídá pracovnímu omezení o více než 70 %.

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Jihlava, 2011

Za pozornost stojí významný rozdíl mezi počtem příjemců vdovských (pro ženy) a vdoveckých (pro muže) důchodů. Tato situace je ovlivněna demografickým faktorem - naděje na dožití je u žen všeobecně vyšší než u mužů. Na druhé straně výše příjmu v Kč je u těchto důchodů rovněž rozdílná, zde je však vyšší průměrná výše vdoveckých důchodů než vdovských, což souvisí s přetrvávajícím dlouhodobým trendem rozdílného odměňování mužské a ženské práce.

Tab. 8.3.2: Průměrná výše důchodů v okresech Kraje Vysočina (v Kč) v prosinci 2010

Okres	Celkem	z toho						
		starobní plné	starobní poměrné	invalidní III. stupeň	invalidní I. a II. stupeň	vdovské ¹⁾	vdovecké ¹⁾	sirotčí
Havlíčkův Brod	9 778	9 915	5 379	9 680	6 293	10 520	11 529	5 100
Jihlava	9 665	9 761	6 194	9 697	6 289	10 527	11 359	5 156
Pelhřimov	9 806	9 930	5 877	9 746	6 521	10 591	11 474	5 108
Třebíč	9 562	9 615	5 605	9 459	6 263	10 474	11 199	5 098
Žďár nad Sázavou	9 741	10 037	5 951	10 008	6 430	10 592	11 727	5 238
Vysočina	9 704	9 847	5 762	9 752	6 366	10 539	11 461	5 148
ČR	9 884	10 123	5 803	9 656	6 271	10 653	11 814	5 145

Pozn.: Vdovské a vdovecké důchody jsou započítány včetně kombinovaných; invalidita III. stupně odpovídá pracovnímu omezení o více než 70 %.

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Jihlava, 2011

8.3.2 Sociální služby

Významnou změnou v oblasti sociálních služeb bylo v souvislosti s reformou územní veřejné správy přenesení zodpovědnosti za zajištění těchto služeb ze státu (reprezentovaného okresními úřady) na územní samosprávné orgány. Zřizovateli zařízení sociálních služeb jsou buď samy samosprávné orgány (města, obce, kraj) nebo nestátní neziskové organizace.

Současně se sociálními a ekonomickými změnami ve společnosti a měnící se socioekonomickou a demografickou strukturou společnosti se mění struktura poptávky po jednotlivých druzích sociálních služeb. Obecným trendem je zvyšování rozmanitosti typů sociálních služeb (na straně poptávky i nabídky), a to jak v oblasti služeb sociální péče, tak především v oblasti služeb sociální intervence.

Vývoj a současný stav zabezpečení poptávky po sociálních službách v Kraji Vysočina celkově odpovídá těmto trendům. Zajištění některých typů služeb je však nedostatečné, jiné služby chybí zcela, problémem je také regionální rozmístění a dostupnost zařízení služeb.

Dle zákona o sociálních službách mohou být poskytnuty následující sociální služby:

Odborné sociální poradenství, osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení, odlehčovací služby, centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče, raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, intervenční centra, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické komunity, terénní programy, sociální rehabilitace.

V Kraji Vysočina jsou poskytovány všechny výše uvedené sociální služby vyjma krizové pomoci, podpory samostatného bydlení, nízkoprahového denního centra a noclehárny. Je zde zabezpečena péče o všechny cílové skupiny – od rodin s dětmi přes mládež až po osoby s různými druhy postižení, včetně osob s duševním onemocněním.

V Kraji Vysočina je celkem 134 poskytovatelů, kteří poskytují celkem 251 sociálních služeb.

Kraj Vysočina zřizuje 11 domovů pro seniory (při některých z nich je také zřízena služba domova se zvláštním režimem pro seniory s demencí získanou v důsledku onemocnění spojených se seniorským věkem), 1 domov se zvláštním režimem pro osoby s duševním onemocněním, 1 domov se zvláštním režimem pro chronické alkoholiky, 7 domovů pro osoby se zdravotním postižením (osoby s mentálním a kombinovaným postižením) a Psychocentrum – manželskou a rodinnou poradnu Kraje Vysočina, při které je také zřízeno intervenční centrum pro oběti domácího násilí. Zmíněná zařízení, která Kraj Vysočina zřizuje, poskytují celkem 40 sociálních služeb.

Tab. 8.3.3 Vybrané typy sociálních služeb v Kraji Vysočina (k 31. 12. 2011)

		Havlíčků v Brod	Jihlava	Pelhřimov v	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Vysočina
Odlehčovací služba	počet zařízení	4	2	4	3	1	14
	počet lůžek	31	14	26	8	4	83
Týdenní stacionáře	počet zařízení	-	1	1	-	-	2
	počet lůžek	-	28	12	-	-	40
Domovy pro osoby se zdravotním postižením	počet zařízení	2	-	4	2	1	9
	počet lůžek	140	-	311	51	136	638
Domovy pro seniory	počet zařízení	5	3	7	5	4	24
	počet lůžek	393	281	546	639	244	2103
Domovy se zvláštním režimem	počet zařízení	4	-	4	3	3	14
	počet lůžek	185	-	89	117	101	492
Chráněné bydlení	počet zařízení	2	1	3	2	1	9
	počet lůžek	4	3	9	44	6	66
Sociální služby ve zdravotnickém zařízení	počet zařízení	2	1	4	2	2	11
	počet lůžek	27	5	47	30	40	149
Azylové domy	počet zařízení	2	2	-	2	2	8
	počet lůžek	32	37	-	69	54	192
Pečovatelská služba	počet poskytovatelů	15	7	10	7	17	56
Poradenství	počet poskytovatelů	4	10	5	5	6	30

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina

Oblast poskytování sociálních služeb je velmi různorodá, což souvisí jak s rozmanitou strukturou poptávky po těchto službách, tak i s množstvím různých aktérů zabezpečujících tyto služby (nejčastěji obce a neziskové organizace). Současně je to i značně dynamická oblast, neboť struktura poptávky se v průběhu socioekonomických změn ve společnosti s časem mění. To vytváří značné nároky na monitorování stavu nabídky sociálních služeb, včetně odhadu současných potřeb (poptávky) a jejich očekávaného vývoje. Tento monitoring, včetně systémové podpory kritických či prioritních oblastí, je jednou z klíčových rolí krajské samosprávy v oblasti sociálních služeb. Z toho důvodu je uvedená problematika předmětem samostatného strategického dokumentu „Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Kraje Vysočina“.

Procesem střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb se v Kraji Vysočina zabývá celkem 10 expertních skupin, které jsou složeny ze zástupců krajského úřadu a poskytovatelů sociálních služeb, přičemž je dbáno na to, aby byli zastoupeni poskytovatelé služeb, kde zřizovatelem je kraj, obec i NNO.

8.4 Skupiny osob ohrožené sociálním vyloučením

Současné demografické a sociální změny ve společnosti jsou provázány kromě jiného i tím, že dochází k oddělování určitých skupin obyvatelstva od hlavního proudu společnosti, tzv. sociálnímu vyloučení některých skupin obyvatelstva. V České republice se tohoto pojmu začalo používat v souvislosti s přípravou na vstup do Evropské unie a přijetím dokumentu „Společné memorandum k sociálnímu začleňování“ v roce 2003. Převzetí tohoto pojmu (dříve se používalo převážně pojmu „chudoba“) je doprovázeno i rozšířením okruhu obyvatel, pro které je tento jev charakteristický. Česká republika i Kraj Vysočina se řadí mezi státy (kraje) s nízkým, ne však zanedbatelným výskytem sociálně vyloučených. Značná část těchto obyvatel žije pod hranicí chudoby, sociální dávky jsou často jejich jediným příjmem, řadí se mezi skupinu osob, které se často dopouští trestné činnosti apod. Mezi sociálně vyloučené a ohrožené sociálním vyloučením se řadí část romského obyvatelstva, dlouhodobě nezaměstnaní, marginální skupiny obyvatel (osoby bez přístřeší, osoby vracející se z výkonu trestu, alkoholici ad.), osoby závislé na návykových látkách, apod. Odborníky jsou mezi obyvatele ohrožené sociálním vyloučením řazeny i některé sociální kategorie, např. zdravotně postižení ad. Obecně přijímaná definice je obsažena v zákoně o sociálních službách, který sociálním vyloučením rozumí vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.

8.4.1 Romská problematika

Významným ukazatelem, který ovlivňuje okruh obyvatel sociálně vyloučených nebo ohrožených sociálním vyloučením je nezaměstnanost a celkový stav na trhu práce, zejména pak dlouhodobá nezaměstnanost (12 a více měsíců).

Nezanedbatelnou skupinou osob ohrožených sociálním vyloučením je romská populace žijící na území Kraje Vysočina. Jedinou oficiální informací o počtu a rozmístění příslušníků romské národnosti je sčítání lidu, domů a bytů (dále jen „sčítání“). Dle údajů ČSÚ se v roce 2001 hlásilo v Kraji Vysočina k romské národnosti 258 obyvatel. Dle předběžných výsledků sčítání se k romské národnosti (bez dalších kombinací) přihlásilo v roce 2011 pouze 129 osob, tj. poloviční počet proti roku 2001. Jak je známo, takto zjištěný údaj nedokumentuje skutečný počet a rozmístění příslušníků romské národnosti. Příslušnost k romské národnosti není statistickým znakem v žádném jiném veřejném informačním systému. Kvalifikovaný odhad počtu příslušníků romské menšiny v Kraji v roce 2011 byl cca 2,5 tisíce.

Etnicky jsou Romové na Vysočině příslušníky velkorodin z oblasti Spišské Nové Vsi a Humenného. Do kraje přišli většinou v padesátých a šedesátých letech dvacátého století. Na základě kvalifikovaného odhadu lze orientačně stanovit, že počet Romů ve vyloučených lokalitách Kraje Vysočina se pohybuje mezi 50 - 70 % z celkového počtu Romů v kraji. Z více než 90% žijí lidé v sociálně vyloučených lokalitách ze sociálních dávek. Obyvatelstvo těchto lokalit se vyznačuje nízkou vzdělaností, vysokou nezaměstnaností (80 - 100 %), vysokou porodností, nízkou úrovní bydlení, nízkými příjmy, zhoršeným zdravotním stavem apod.

Prostorové rozložení sociálně vyloučených lokalit v Kraji Vysočina se do určité míry mění. Zůstává ovšem i nadále pravidlem, že dříve platné územní správní obvody (bývalé okresy), jsou nějakou sociálně vyloučenou komunitou zastoupeny. V některých částech Kraje dochází k častější migraci cílové skupiny – dávková turistika.

Zhodnocení pozice Romů na trhu práce

Přístup Romů k pracovním místům je komplikovaný. V Kraji je celkově nedostatek pracovních míst vhodných pro Romy. Na území Kraje působí několik romských firem, které se snaží zaměstnávat osoby obtížně uplatnitelné na trhu práce. Jedná se především o dělnické profese nevyžadující žádnou odbornou kvalifikaci (úklidové práce, stavební práce, údržba silnic a koryt řek atd.). Romské dívky většinou po skončení povinné školní docházky nepokračují v přípravě na zaměstnání, brzy vstupují do partnerských vztahů, stávají se manželkami a matkami. Z důvodu své nízké kvalifikace si velmi obtížně hledají zaměstnání. Jejich motivace získat zaměstnání je nízká, protože je pro ně nejdůležitější péče o rodinu. Nezanedbatelným faktorem je v tomto případě i tradiční chápání úloh v rodině, muž zaměstnání své ženy může vnímat jako degradaci vlastní osoby.

Popis bytové situace Romů, zejména těch sociálně vyloučených

Většina Romů bydlí v obecních bytech nižší kategorie. Malé procento z nich obývá pronajaté byty a minimum z nich je vlastníkem objektu, ve kterých žijí. Díky jejich finanční situaci je bytová situace v sociálně vyloučených lokalitách velmi kritická. Neinvestují do bydlení a vybydlují prostory, které mají k dispozici. Prakticky malá dostupnost nového bydlení zapříčiňuje více generační byty a mnoho sociálních problémů v nich. Dobrá praxe rozmísťovat Romy do obecních bytů v rámci celé spádové oblasti a obecní byty rozdělovat na základě sociální potřeby podléhá stále víc komerčnímu trendu. Romové jsou často sestěhováni do bytů nižší kategorie a holobytů, protože je to pro obec levnější. Přestěhování do holobytů předchází neřešení dluhů na nájemném a na službách spojených s užíváním obecního bytu. Také sami Romové za úplatu směňují větší městské byty za menší. V současné době žije velké množství Romů v ubytovnách s velmi nízkým zázemím pro výchovu dětí. V malých přeplněných pokojích se tísní od čtyř do osmi osob. Tato skutečnost má devastující vliv především na vzdělání dětí s povinnou školní docházkou. Tím je smysluplná sociální terénní práce pro začleňování této skupiny osob do majoritní společnosti prakticky nemožná. Podobný problém nastává i vlivem navrácení majetků původním majitelům v místech, kde se sociálně vyloučená lokalita vyskytuje, popř. musí ustoupit nějakému podnikatelskému záměru různých subjektů.

Situace Romů v sociální oblasti

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Kraji Vysočina obsahuje opatření pracovní skupiny poskytovatelů služeb pro národnostní a etnické menšiny, osoby bez přístřeší a osoby ohrožené domácím násilím: „Připravit a zavést systém pomoci osobám v sociálně vyloučených lokalitách“. Nejčastějším druhem realizované služby s cílovou skupinou etnické menšiny a osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách je odborné sociální poradenství, které je v kraji zastoupeno v pěti případech. Druh služby nízkoprahová zařízení pro děti a mládež je poskytován ve čtyřech zařízeních zaměřených na uvedenou cílovou skupinu. Terénní programy pro tuto cílovou skupinu jsou registrovány u tří poskytovatelů sociálních služeb, stejně jako sociální rehabilitace. Jeden z devíti azylových domů, které působí v Kraji Vysočina, se zaměřuje v rámci svého působení i na etnické menšiny. Dva poskytovatelé realizují sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v romských komunitách. V kraji byla zřízena také dvě kontaktní centra, která deklarují zaměření na sociálně vyloučené lokality. Romové v sociálně vyloučených lokalitách mají k dispozici také telefonickou krizovou pomoc a mohou využít služeb terapeutické komunity. Celkově tedy v Kraji Vysočina existuje 21 neziskových organizací, které působí ve prospěch etnických menšin. Kraj Vysočina systematicky a kontinuálně podporuje síť registrovaných sociálních služeb v kraji, tak může koncepčně zajistit jejich vývoj a efektivní dopad pro všechny cílové skupiny, včetně etnických menšin, v souladu se střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb.

Kraj Vysočina podpořil v roce 2011 poskytovatele sociálních služeb, jejichž cílovou skupinou jsou etnické menšiny, celkovou částkou 18 780 085,- Kč.

Zhodnocení situace romské menšiny v oblasti vzdělávání

V Kraji Vysočina roste z dlouhodobého hlediska počet romských žáků vzdělávaných v hlavním vzdělávacím proudu. Dle velice přibližného odhadu se v základních školách prakticky všech zřizovatelů v kraji vzdělává z celkového počtu všech zařazených žáků asi 15 - 20 % žáků romského etnika. Základní bariérou pro dobré zvládnutí nároků běžné školy je malá motivace žáků a jejich rodin k samotnému procesu vzdělávání, z nedostatečné motivace vyplývající špatná školní docházka (často nepostihovaná) a nízká podpora vzdělávání v rodině. Jednou z dalších bariér je také absence předškolního vzdělávání romských dětí a nižší vzdělanostní úroveň rodičů, tím dochází k mezigeneračnímu přenosu nízké vzdělanostní úrovně v romských komunitách. Nepřehlédnutelnou bariérou je i nepřipravenost základních škol - nedostatek odborných pracovníků (školní psychologové, speciální pedagogové, asistenti) a nesystémová podpora integračních snah škol ze strany státu.

Tab. 8.4.1: Přehled vzdělávacích zařízení zřizujících přípravné třídy

Název zařízení	Sídlo zařízení	Počet přípravných ročníků	Počet dětí, které se v nich vzdělávají
ZŠ Havlíčkův Brod	Nuselská 3240	1	9
ZŠ Jihlava	E. Rošického 2	1	12
ZŠ Jihlava	Jungmannova 6	1	15
ZŠ Žďár nad Sázavou	Komenského 6	1	13

Tab. 8.4.2: Počet asistentů pedagoga v kraji

Počet asistentů pedagoga na MŠ	Počet asistentů pedagoga na ZŠ	Počet asistentů pedagoga na SŠ	Výše schválené dotace ze strany MŠMT na rok 2010 ⁶	Výše dotační podpory programu ze strany Kraje
1	9	0	1 874 713 ⁷	0

8.4.2 Cizinci

Sociálním vyloučením mohou být ohroženi příslušníci etnických menšin, případně imigranti. Tyto skupiny obyvatel jsou vystaveny riziku vyloučení zejména z důvodu neznalosti českého jazyka a dále např. z důvodu neznalosti možností čerpání sociálních dávek, využívání zdravotních služeb, dosažitelnosti vzdělání ad. V průběhu roku 2011 počet cizinců s povoleným pobytem jak v České republice, tak v Kraji Vysočina postupně klesal. Příčinou poklesu byla jednak opatření přijatá Ministerstvem vnitra ČR a dále pak snižující se počet pracovních míst. Následující tabulka ukazuje vývoj počtu cizinců ukrajinské, vietnamské a mongolské národnosti, kteří jsou v Kraji Vysočina nejpočetněji zastoupeni:

Tab. 8.4.1: Počty cizinců s povoleným pobytem na území Kraje Vysočina a ČR od roku 2006 (vždy k 31. 12.)

Území	2006				2007			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	7 016	2 918	706	626	8 729	3 598	1 046	919
ČR	321 456	102 594	40 779	3 280	392 315	126 526	50 955	5 967
Území	2008				2009			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	9 780	3 668	1 466	889	8 589	3 092	1 289	621
ČR	438 301	131 965	60 258	8 569	433 305	131 977	61 126	8 485
Území	2010				2011			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	8 029	2 683	1 259	558	7 803*	**	**	**
ČR	425 301	124 339	60 301	5 576	406 211*	**	**	**

Pozn.: * údaje k 30.11. 2011, ** nebylo dosud zveřejněno

Zdroj dat: Policie ČR

V Kraji Vysočina je v současné době evidováno 34 cizinců s přiznaným statutem azylanta, kterým bylo zajištěno ubytování v rámci Integrovaného programu Ministerstva vnitra ČR v obecních bytech ve městech Jihlava, Nové Město na Moravě, Přebyslav, Náměšť nad Oslavou, Velká Bíteš. Nejvíce azylantů pochází z Myanmaru (16).

Hlavním úkolem integrace jak azylantů, tak i osob s povoleným pobytem je zajistit znalost českého jazyka, znalost práv a povinností vyplývajících ze zákonů ČR a pomáhat jim s hledáním zaměstnání. Kraj Vysočina v tomto směru spolupracuje zejména s Policií ČR a neziskovými organizacemi, které se integrací cizinců zabývají.

K osobám ohroženým sociálním vyloučením se řadí i některé další skupiny obyvatel, které označujeme jako marginalizované. Patří mezi ně například obyvatelé bez přístřeší, osoby vracející se z výkonu trestu, recidivisté, alkoholici ad. Základní údaje o této skupině obyvatel jsou uvedeny v následující tabulce:

Tab. 8.4.2: Základní údaje o marginalizovaných skupinách obyvatelstva v Kraji Vysočina v roce 2005 – 2010 (za rok 2011 nebyly dosud zveřejněny)

Ukazatel	Rok					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet evidovaných občanů	1 848	1 558	1 399	1 152	1 202	1 350

⁶ Jedná se o dotační podporu krajů v rámci rozvojového programu MŠMT „Financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním“.

⁷ Z celkové částky byla výše dotace pro mateřské školky Kč 430 398,-.

Počet jednorázových peněžních příspěvků příslušníkům marginalizovaných skupin	552	566	499	366	414	443
Vyplaceno Kč	317 425	322 094	398 889	420 516	*	*
Počet občanů propuštěných z vězení	319	342	370	383	439	428

Zdroj: MPSV (* údaj není k dispozici)

O jednotlivých skupinách těchto obyvatel se nevedou oficiální statistické údaje. Na základě opatření obsažených v Konceptu prevence kriminality Kraje Vysočina na roky 2009 až 2011 bylo ve spolupráci s odbory sociálních věcí obcí s rozšířenou působností prováděno zjišťování kapacity a potřeb ubytování pro obyvatele bez přístřeší. Bylo zjištěno, že kapacita zařízení pro muže je v Kraji Vysočina dostačující. Naopak, v kraji chybí ubytování azylového typu pro ženy. Dále byla zjištěna nedostatečná kapacita zařízení pro alkoholiky a psychotiky.

V roce 2011 byl zaznamenán ve srovnání s rokem 2010 nárůst počtu trestných činů spáchaných recidivisty. Zatímco v roce 2010 to bylo 2 424 trestných činů, v roce 2011 to bylo 2 743 trestných činů. O téměř 2 % narostl podíl recidivistů na celkovém počtu pachatelů v Kraji Vysočina v roce 2011. Stále se jedná o skupinu obyvatel, která má na celkové trestné činnosti nejvyšší podíl.

Specifickou skupinou osob ohrožených sociálním vyloučením jsou bývalí svěřenci zařízení pro výkon ústavní výchovy. Jedná se o osoby, které byly odňaty z péče rodičů, většinou z důvodu zanedbané péče, a prožily několik let v dětském domově. Tyto děti se po propuštění z ústavního zařízení po dosažení zletilosti obtížně integrují do společnosti. Nepoznaly model normální fungující rodiny a často se po zletilosti vracejí do závadového rodinného prostředí, z něhož byly před lety odebrány. Obtížně navazují přetřhané vazby s příbuznými, vrstevníky i s celou komunitou. Ročně opouští ústavní zařízení po dosažení zletilosti přibližně 30 dětí z Kraje Vysočina. Riziko jejich selhání je velké právě z důvodu absence kvalitního rodinného zázemí.

8.4.2 Protidrogová prevence a péče o uživatele drog

Mezi specifické skupiny v současné době stále více ohrožené sociálním vyloučením patří osoby závislé na návykových látkách, které se sdružují v uzavřených komunitách. Nejsou zpravidla motivováni k životu bez drogy, jsou nositeli zdravotních rizik pro společnost, zvýšeně se dopouští trestné činnosti.

Na území Kraje Vysočina jednoznačně převažuje zneužívání legálních látek (alkohol, nikotin) nad nelegálními, avšak ani zneužívání této skupiny látek a jeho důsledky nejsou zanedbatelné.

Nejužívanější primární nelegální drogou byl v roce 2011 dle Krajské hygienické stanice pervitin. Na druhé místo se řadí marihuana, na třetí místo heroin. Kromě nelegálních drog je sledováno i patologické hráčství – gambling, jehož výskyt je v pořadí hned za nelegální marihuanou. K jakým změnám došlo v roce 2011 v porovnání s rokem 2010 ve výskytu základní drogy, na to poukazuje obrázek 8.4.3.1.

Tab. 8.4.3.1: Výskyt základní drogy v letech 2010 a 2011

2010		2011	
Droga	Četnost	Droga	Četnost
pervitin	392	pervitin	496
marihuana	173	marihuana	204
gambling	47	gambling	64
heroin	41	heroin	38
subutex	19	sedativa, hypnotika	20

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2012

U většiny uživatelů není výjimkou kombinace jak primární tak sekundární drogy. Četnost v užívání základní a sekundární drogy v Kraji Vysočina v roce 2011 ukazuje tab. 8.4.3.2 a tab.8.4.3.3.

Základní drogou je droga, kvůli níž klient L/K centrum navštívil. Kromě nelegálních drog sledujeme i patologické hráčství – gambling.

Tab. 8.4.3.2: Výskyt základní drogy dle okresů v roce 2011

Základní droga	Okresy					Celkem
	H. Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár n/S.	
heroin	6	17		8	7	38
brown				2		2
ostatní opiáty	1	9		1		11
pervitin	41	243	13	118	81	496
kokain		2				2
marihuana	40	51	24	43	46	204
hašiš				1		1
benzodiazepiny	1	1		2	2	6
sedativa, hypnotika	2	16			2	20
lysohlávka		1				1
toluen		2		1	3	6
jiná rozpustidla		2				2
gambling	20	37			7	64
subutex	4	6		9		19
Celkem	115	387	37	185	148	872

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2012

Sekundární droga je droga užívaná v kombinaci se základní drogou. Z 872 uživatelů drog v Kraji Vysočina užilo druhou drogu 589 osob, ještě třetí drogu užilo 231 osob.

Tab. 8.4.3.3: Výskyt sekundární drogy dle okresů v roce 2011

Sekundární droga	Okresy					Celkem
	H.Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár n/S	
heroin	2	11		6	3	22
brown		2		3		5
ostatní opiáty		6		6		12
amfetamin					1	1
pervitin	22	45	8	48	25	148
extáze				1		1
kokain		4		2	1	7
marihuana	33	143	4	79	55	314
hašiš	1					1
benzodiazepiny	2				2	4
sedativa, hypnotika	2					2
LSD		4			1	5
lysohlávka	1	1		2		4
toluen	1	5		1	1	8
jiná rozpustidla				1	2	3
jiné drogy a léky					2	2
gambling		3				3
subutex	2	6		2		10
alkohol	7	17		2	11	37
celkem	73	247	12	153	104	589

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2012

Uvedené informace vychází z hlášení drogové epidemiologie Krajské hygienické stanice. Sledování se týká tzv. problémových uživatelů drog, kteří vyhledali pomoc v některém kontaktním centru nebo léčebném zařízení (dále jen L/K centra). Tato centra vykazují čtvrtletně nové případy, tj. klienty, kteří vyhledali pomoc poprvé (incidence) a 1x ročně klienty již v minulosti léčené v příslušném L/K centru nebo v jiných zařízeních (prevalence). Vykazují je prostřednictvím anonymního formuláře „registru uživatelů drog – žadatelů o léčbu“.

Tab. 8.4.3.4: Přehled L/K center v okresech a počty jejich klientů v roce 2011

Okres	L/K centrum							Celkem
	1	2	3	4	7	8	9	
Havlíčkův Brod		45	70					115
Jihlava	134	150		103				387
Pelhřimov	33	4	0					37
Třebíč	47		122			16		185

Žďár nad Sázavou	21	24			84		19	148
Celkem								872

Zdroj dat: Krajská hygienická stanice Jihlava, Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2012

L/K centrum Havl.Brod:

2 = Ordinance psych.závislostí, Dobrovského ul., HB
3 = PL Havl.Brod

L/K centrum Jihlava:

1 = Psych. léčebna Jihlava
2 = K-centrum U Větrníku 17, Ji.
4 = Ambul. pro léčbu závislostí -
MUDr. Tkáč, Vrchlického 57, Ji.

L/K centrum Pelhřimov:

1 = Norbertinum, Tř. legií 2006, Pe.
2 = Psych.středisko, Svatovítské nám.880, Pe.
3 = Okr.pedag.-psych.poradna, Pražská 127, Pe.

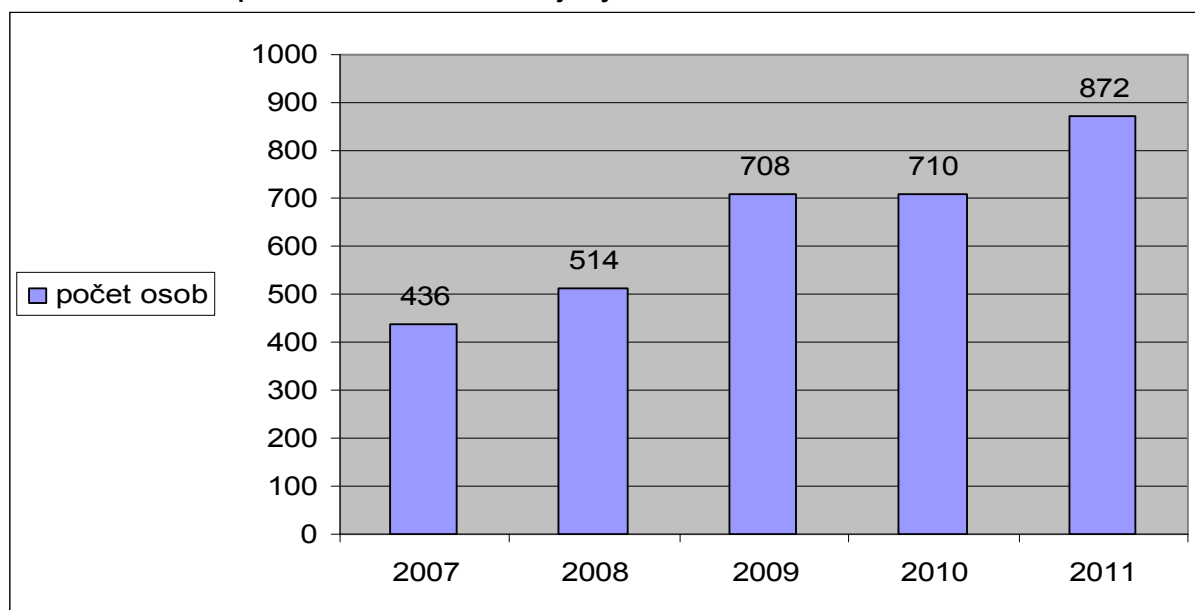
L/K centrum Třebíč:

1 = PATEB, PL Jemnice
3 = K-centrum Noe, Hybešova 10, Tr.
8 = Circle of life – resocializační centrum,
Koněšín

L/K centrum Žďár nad Sázavou:

1 = Dětská PL Velká Bíteš
2 = Ambul. AT – poliklinika, Žďár
7 = K-centrum Spektrum, Žďár
9 = Terapeutická komunita, Sejřek

Obr. 8.4.3.5: Přehled počtu klientů L/K center Kraje Vysočina v letech 2007 – 2011

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor sociálních věcí, 2012

Obecně drogová scéna odpovídá charakteru kraje – podprůměrné mzdy, nízká hustota zalidnění, nejvíce malých obcí v ČR (tzn. vysoká spotřeba alkoholu), žádné velké město (tzn. málo opiátů - nízká možnost si na ně opatřit prostředky a obstarat si je).

Drogová scéna jsou rozptýlena do spádových center, ve kterých se uživatelé drog izolují v menších vzájemně propojených komunitách (zachování anonymity), a je tedy převážně uzavřená.

V rámci regionu je oblast protidrogové prevence a péče o uživatele drog zajišťována státními institucemi, samosprávou a nestátními neziskovými institucemi, viz. tabulka 8.4.3.6. V oblasti minimalizace škod (harm reduction) poskytují v rámci Kraje Vysočina protidrogové služby 3 kontaktní a poradenská centra se sídlem v Jihlavě, Třebíči a Žďáru nad Sázavou. Kontaktní centra poskytují služby na území svých okresů a v rámci terénního programu zajišťují základní protidrogové služby také ve zbylých okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov, kde kontaktní centra chybí.

Tab. 8.4.3.6: Největší poskytovatelé služeb v okresech Kraje Vysočina: struktura podle typu poskytovaných služeb (2012)

Typ poskytovaných služeb	Zařízení	Okres
Primární prevence	Všechny typy škol (MŠ, ZŠ, ZvŠ, SOŠ a gymnázia, OU a SOU, VOŠ)	Celý region
	Školská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, výchovné ústavy, dětské domovy)	Celý region
	Ponorka - centrum prevence Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou
	Nadosah - centrum prevence Bystřice nad Pernštejnem	Žďár nad Sázavou
	Spektrum – Centrum primární prevence Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou
	EZOP – programy primární prevence Nové Město na Moravě	Žďár nad Sázavou
	Klub Zámek – centrum prevence Třebíč	Třebíč
	Střed o.s. – programy primární prevence Třebíč	Třebíč
	Centrum primární prevence Vrakbar Jihlava	Jihlava
Harm reduction	K-centrum U Větrníku Jihlava	Jihlava
	K-centrum Spektrum Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou
	K-centrum Noe Třebíč	Třebíč
Léčba a resocializace	Psychiatrické léčebny a nemocnice	Celý region
	AT ambulance a psychiatrické ambulance	Celý region
	Circle of Life (doléčování - následná péče, pracovní programy a rekvalifikace, chráněné bydlení) v Koněšíně	Třebíč
	Terapeutická komunita Sejřek	Žďár nad Sázavou
Represe	Policie ČR a další orgány činné v trestním řízení	Celý region
	Městské policie	Celý region

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2012

8.5 Volnočasové aktivity a sport

Mimoškolní výchovu a organizované využití volného času poskytuje z velké části síť základních uměleckých škol a domů dětí a mládeže, jejichž zřizovatelem je především obec. V Kraji Vysočina existuje 24 základních uměleckých škol (23 zřizuje obec, jedna ZUŠ je soukromá). K 31. 10. 2011 v pravidelné výuce navštěvovalo 11 321 žáků. ZUŠ jsou většinou umístěny ve větších městech, ale zřizují i detašovaná pracoviště v dalších obcích. Další organizovaná zájmová činnost dětí probíhá v domech dětí a mládeže. K 1. 11. 2011 existovalo v kraji 19 středisek volného času, tzv. domů dětí a mládeže (17 obecních, jedno středisko volného času zřizuje Biskupství českobudějovické a jedno pracuje při středisku pro vzdělávání a výchovu v přírodě Chaloupky, o.p.s.). Pravidelnou zájmovou činností těchto školských zařízení navštěvovalo 15,4 tis. účastníků. Dalším velmi významným organizátorem volnočasových aktivit v Kraji Vysočina jsou nestátní neziskové organizace (NNO) působící v oblasti volného času dětí a mládeže.

Vybavenost sportoviště pro širší veřejnost je Kraj Vysočina ve srovnání s celou Českou republikou mírně nadprůměrná. Mírně nadprůměrná je jak vybavenost tělocvičnami, včetně školních s přístupem veřejnosti, tak i krytých zimních stadiónů. Tato zařízení se však koncentrují do okresních měst a jejich přístupnost ze vzdálenějších míst je omezená dopravní dostupností. Mimo okresní města je důležitá činnost sportovních jednot a klubů, které jsou především na venkově základem veřejné tělovýchovy, ale také organizátorem společenského a kulturního života.

Tab. 8.5.1: Přehled vybraných sportovních zařízení v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2007

Okres	Tělocvičny vč. škol. s přístupem veřejnosti	Stadióny celkem	Zimní stadióny kryté i otevřené	Kryté bazény
Havlíčkův Brod	62	6	5	1
Jihlava	58	6	2	3
Pelhřimov	42	11	2	1
Třebíč	74	11	3	4
Žďár nad Sázavou	82	9	6	6
Kraj Vysočina	318	43	18	15

na 10 000 obyvatel	6,22	0,84	0,35	0,29
Česká republika	5 288	974	221	342
na 10 000 obyvatel	5,15	0,95	0,22	0,33

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2008. ČSU, Praha 2008

8.6 Nestátní neziskový sektor v Kraji Vysočina (NNO)

NNO je název pro nestátní (někdy však také nevládní, z anglického 'non governmental') neziskové organizace. Tyto mají vlastní právní subjektivitu a od ostatních organizačních forem se liší tím, že nerozdělují zisk mezi subjekty, které je založily, řídí nebo kontrolují, i když ho mohou vytvářet. Existuje několik klasifikací NNO. Mezinárodně uznávané třídění neziskového sektoru od Lestera Salomona a Helmuta Anheiera, předních světových odborníků, kteří se zabývají výzkumem NNO, definuje neziskový sektor jako celek, který se skládá z jednotlivých organizací (organizovaných, soukromých, samosprávných a dobrovolných) vykonávajících různé druhy aktivit, které se rozděluje podle příslušnosti k určitému oboru. Jedná se o tyto obory: kultura, památky, sport, volný čas, vzdělávání a výzkum, zdraví, sociální služby, ochrana životního prostředí, komunitní rozvoj a bydlení, ochrana práv, obhajoba zájmů, politika, filantropie a dobrovolnictví, mezinárodní aktivity, náboženství a církve, hospodářská a profesní sdružení, odbory, činnosti jinde neuvedené. V užším vymezení ústředních orgánů státní správy, které se ustálilo v devadesátých letech v ČR, patří mezi NNO vyjmenované právní formy: občanská sdružení vyvíjející činnost podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů a jejich organizační jednotky, obecně prospěšné společnosti zřízené podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, církevní právnické osoby zřízené podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech (také se používá název účelová zařízení církví), nadace a nadační fondy zřízené podle zákona č. 227/1997. Změnu v tomto vymezení by měl přinést nový Občanský zákoník.

Nestátní neziskový sektor Kraje Vysočina je skupina všech nestátních neziskových organizací Kraje Vysočina, které buď v kraji mají sídlo, nebo na jeho území vykonávají svoji činnost. V Kraji Vysočina mělo k 31. 3. 2011 sídlo podle údajů Českého statistického úřadu 5 577 aktivních NNO (dle výpisu z Registru ekonomických subjektů).

Tab.: Právní formy občanských sdružení v Kraji Vysočina k 31.3.2011

o.p.s.	o.s.	nadace	org. jedn. o.s.	nad. fond	círk. org.	mezinár. org.
60	2981	5	2211	30	288	2

Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 31.3.2011, ČSU Praha, 2011

Pro získání dostatečné představy o struktuře a zastoupení jednotlivých NNO je nutné provést speciální šetření. Na Vysočině jich bylo provedeno několik a jejich výsledky jsou součástí publikace Analýza a Strategie udržitelného rozvoje nestátního neziskového sektoru Kraje Vysočina 2010 – 2015. Jedním z výstupů je také Databáze NNO v Kraji Vysočina, která je přístupná na stránkách www.partenstvi-vysocina.cz a www.kr-vysocina.cz/nno.

Pro neziskový sektor je důležité vhodné využití pracovních sil. Ze všech organizací jich 22,3 % má nějakého zaměstnance, zbytek nemá žádného. Nyní se zaměříme na organizace se zaměstnanci, v každé je průměrně zaměstnáno 13,2 osob. Zhruba polovina organizací měla více 4 zaměstnance.

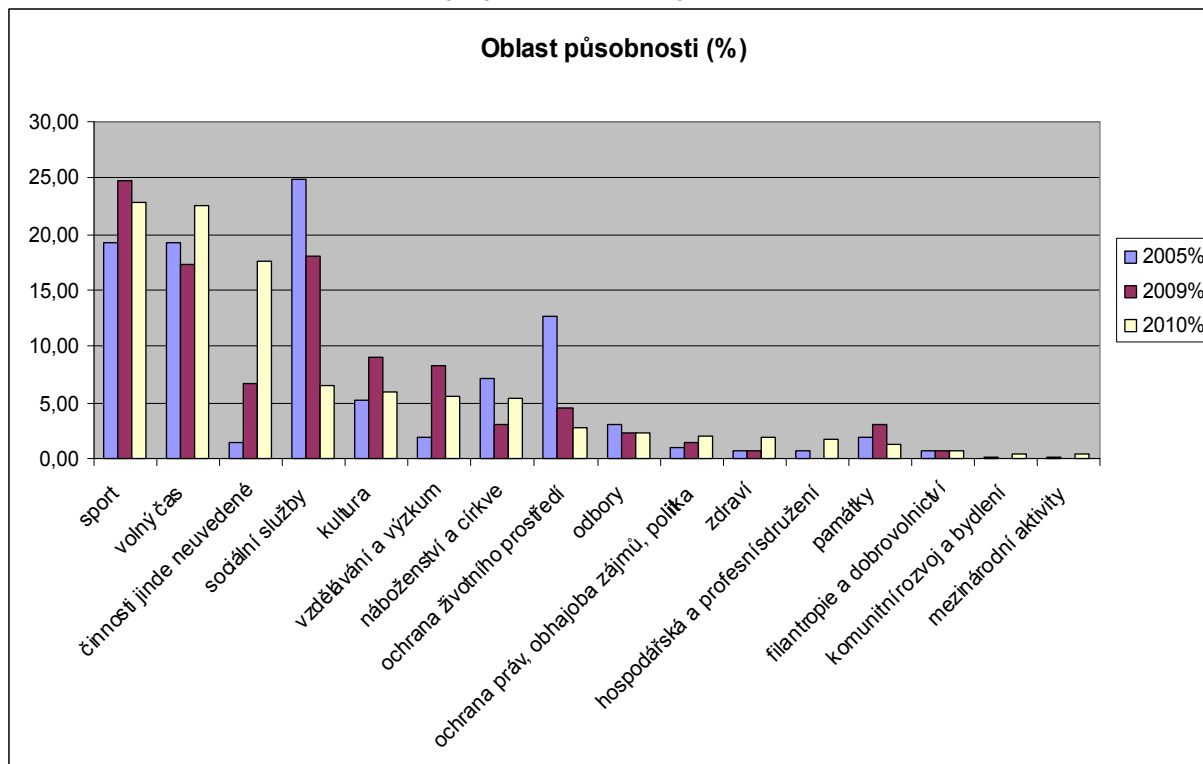
Velmi důležitá je rovněž pomoc ze strany dobrovolníků. Podle výsledků analýz a pomocí kvalifikovaných odhadů bylo zjištěno, že se na Vysočině do činnosti NNO zapojuje více než 60 tis. dobrovolníků, tedy necelých 13 % obyvatel kraje. Tito lidé zde pracují často desítky hodin týdně. Asi třetina organizací má alespoň jednoho dobrovolníka, průměrný počet dobrovolníků v těchto organizacích je asi 21,3.

Dalším a v podstatě rozhodujícím momentem pro fungování neziskového sektoru je získání finančních prostředků. Jak ukázaly zmiňované analýzy, nejdůležitějšími finančními zdroji pro NNO jsou příjmy z vlastní činnosti a peníze od ministerstev a státních fondů. Tyto dva finanční zdroje pokrývají více na 2/3 příjmů NNO (vlastní činnost 34,9 %, ministerstva a státní fondy 33,8 %). Dále jsou rovněž významné příjmy od kraje, z fondů EU a od měst a obcí.

Přehled oblastí, v nichž působí jednotlivé NNO, ukazuje následující tabulka. Z ní vyplývá, že nejvíce NNO působí v oblasti sportu. Dále je významné zastoupení v oblasti organizování volnočasových aktivit a činnosti v oblasti sociálních služeb.

Oblast působnosti je vyhodnocena na základě převažující činnosti organizace. Jedna organizace má tedy vždy jednu převažující činnost. V kategorii „činnosti jinde neuvedené“ se v roce 2010 objevily především myslivecké spolky a nově sbory dobrovolných hasičů, které se v dřívějších výzkumech řadily do sociálních služeb (ochrana osob a majetku).

Obr. 8.6.1: Oblasti působení NNO v Kraji Vysočina mezi roky 2005, 2009 a 2010

Zdroj dat: Dotazníkové průzkumy nestátního neziskového sektoru v Kraji Vysočina, 2006, 2009, 2010. Řazeno dle počtu v roce 2010

8.7 Kultura a památková péče

8.7.1 Kultura

Kultura je nedílnou součástí života společnosti. Je odrazem životní úrovně obyvatelstva, plní důležitou sociální a výchovně vzdělávací funkci. Zároveň je důležitým impulzem pro rozvoj cestovního ruchu i významným hospodářským odvětvím.

Na území Kraje Vysočina se nachází stabilní síť kulturních zařízení, která je srovnatelná s průměrem ČR a odpovídá postavení regionu v rámci České republiky.

Kraj Vysočina spoluvytváří finanční, koncepční a legislativní předpoklady pro rozvoj kultury v kraji a reaguje na aktuální potřeby v souladu s koncepcemi vlády ČR a doporučením Ministerstva kultury ČR (Státní kulturní politika, Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví, Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu, Koncepce rozvoje knihoven).

Tab. 8.7.1: Nejvýznamnější hudební festivaly v kraji

Hudební festival	Místo konání
Concentus Moraviae - mezinárodní hudební festival	Kraj Vysočina
Festival sborového umění Jihlava	Jihlava
Festival Folkové prázdniny	Náměšť nad Oslavou
Francouzsko-česká hudební akademie v Telči	Telč

Hasičský festival dechových hudeb a dny záchranářů	Pelhřimov
Mahler Jihlava, Hudba tisíců	Kraj Vysočina
Mezinárodní hudební festival Petra Dvorského	Jaroměřice nad Rokytnou, Kraj Vysočina
Mezinárodní pěvecká soutěž	Žďár nad Sázavou
Prázdniny v Telči	Telč
Václav Hudeček a jeho hosté	Moravské Budějovice

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Velká pozornost je věnována rozvoji aktivit volného času s důrazem na stimulaci rozvoje mezinárodní kulturní spolupráce. Nezastupitelnou roli zde představuje spolková a zájmová činnost obyvatel. Ta je v rámci kraje podporována různými dotačními tituly nebo přímou podporou významných kulturních a společenských akcí (tabulka 8.7.1). Zvláště je udělována podpora regionálním postupovým a národními přehlídkám v oblasti neprofesionálního umění (tabulka 8.7.2).

Tab. 8.7.2: Regionální postupové a národní přehlídky v oblasti neprofesionálního umění v Kraji Vysočina

Regionální postupové přehlídky	Pořadatel
Dospělí dětem	Sdružení Adivadlo
JID 20-12	Sdružení na podporu mezinárodního přátelství "Slunce", o.s.,
Oblastní kolo festivalu Porta Vysočina	Česká tábornická unie – T.K. Porta Vysočina
Pohádkový mlejnek 2011	Kultura Žďár, příspěvková organizace
Tanec, tanec ... Žďár 2012	ZUŠ Františka Drdly Žďár nad Sázavou
Třeštské divadelní jaro	Město Třešť
Zpěvák 2012	Horácké folklorní sdružení Jihlava
46. Třebíčské loutkářské jaro	Městské kulturní středisko Třebíč
Národní přehlídka	Pořadatel
Tvůrčí taneční dílna	Sdružení pro dětskou taneční tvorivost

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

V zájmu kraje je podpora lidových tradic, která je významná jak pro identifikaci obyvatel s územím, tak pro zvýšení atraktivity z hlediska cestovního ruchu. V Kraji Vysočina působí více než 40 folklorních souborů a vesnických skupin, které prezentují lidové tradice, zvyky a obyčeje regionu (tabulka 8.7.3). V souladu s Konceptí účinnější péče o tradiční lidovou kulturu bylo zřízeno při Muzeu Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizaci, Regionální pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu pro Kraj Vysočina.

Tab. 8.7.3: Nejvýznamnější folklorní akce v Kraji Vysočina

Název	Místo konání
Betlémská cesta	Třešť
Bramborobraní	Třebíč
Folklor v máji	Telč
Horácký bál	Jihlava
Horácký zpěvák	Jihlava
Jihlavské folklorní léto	Jihlava
Mezinárodní festival cimbálové muziky	Sádek
Otevírání studánek	Tři Studně
Pašijová hra	Žďár nad Sázavou
Setkání na Podhorácku	Velká Bíteš

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

V Kraji Vysočina je registrováno cca 80 divadelních spolků, z toho cca 30 aktivních, se zaměřením na činohru, muzikál, kabaret, divadlo poezie. Počty se stále mění, zejména dětské a studentské kolektivy rychle vznikají a zanikají, často se zakládají za účelem uskutečnění jednoho představení. Nadregionální působnost má Divadlo T. E. J. P. – divadlo mimořádné nonverbální produkce, které koresponduje s prvky tzv. nového cirkusu, tedy akrobacií a rytmikou. Jedinou stálou profesionální divadelní scénou v regionu představuje Horácké divadlo Jihlava, od roku 2003 příspěvková organizace Kraje Vysočina. Divadlo disponuje Velkou scénou s kapacitou 305 míst a alternativním prostorem Malou scénou s maximální kapacitou 90 míst. HDJ ročně odehraje 220 představení s návštěvností více jak 56 000 diváků. Průměrná návštěvnost jednoho představení na Velké scéně je 290 osob.

Významným způsobem se na kulturních a vzdělávacích aktivitách podílejí knihovny (tabulka 8.7.4). V Kraji Vysočina odevzdalo za rok 2011 statistický výkaz Kult (MK) 12-01 celkem 613 knihoven, z nichž 40 je profesionálních, 499 neprofesionálních a 74 poboček (z toho 65 poboček funguje jako neprofesionální knihovny v obcích, kde není obecní úřad). V porovnání s rokem 2010 zahájily činnost dvě neprofesionální knihovny, jedna v regionu Jihlava (MK Rančířov) a druhá v regionu Pelhřimov (MK Bořetín). V regionu Havlíčkův Brod byla zrušena jedna neprofesionální pobočka (MK Peršíkov). Pět profesionálních knihoven – Krajská knihovna Vysočiny v Havlíčkově Brodě, příspěvková organizace Kraje Vysočina a pověřené knihovny v Jihlavě, Pelhřimově, Třebíči a Žďáru nad Sázavou - vykonávají tzv. regionální funkce, tj. poskytují základním knihovnám v kraji poradenské a vzdělávací služby, budují výměnné fondy, zapůjčují výměnné soubory knihovních dokumentů a zajišťují další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb. V roce 2011 bylo obsluhováno celkem 570 knihoven.

Tab. 8.7.4: Počet knihoven v Kraji Vysočina

Okres	Profesionální	Neprofesionální	Pobočky	Knihovny celkem
Havlíčkův Brod	11	99	23	133
Jihlava	6	78	21	105
Pelhřimov	8	84	1	93
Třebíč	10	135	16	161
Žďár nad Sázavou	5	103	13	121
Vysočina	40	499	74	613

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Tab. 8.7.5: Příspěvkové organizace zřizované Krajem Vysočina na úseku kultury

Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod, příspěvková organizace
Muzeum Vysočiny Jihlava, příspěvková organizace
Muzeum Vysočiny Pelhřimov, příspěvková organizace
Muzeum Vysočiny Třebíč, příspěvková organizace
Galerie výtvarného umění v Havlíčkově Brodě
Horácká galerie v Novém Městě na Moravě
Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě
Horácké divadlo Jihlava, příspěvková organizace
Krajská knihovna Vysočiny v Havlíčkově Brodě

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Tab. 8.7.6: Kulturní střediska v Kraji Vysočina

Název	Město
Kulturní dům Bystřice nad Pernštejnem	Bystřice nad Pernštejnem
Kulturní dům OSTROV, spol. s r.o.	Havlíčkův Brod
Městské kulturní a informační středisko v Humpolci	Humpolec
Městské kulturní středisko	Jaroměřice nad Rokytnou
DKO s.r.o.	Jihlava
Správa kulturních zařízení města Kamenice nad Lipou - KD	Kamenice nad Lipou
Městské kulturní středisko BESEDA	Moravské Budějovice
Městské kulturní středisko Náměšť nad Oslavou	Náměšť nad Oslavou
Městské kulturní středisko Pacov	Pacov
Kulturní zařízení města Pelhřimova - KD Máj	Pelhřimov
Kulturní zařízení města Počátky	Počátky
Parolaart s.r.o.	Polná
Kulturní zařízení města Přibyslav, příspěvková organizace	Přibyslav
KyTICe - Kulturní zařízení města Světlá nad Sázavou	Světlá nad Sázavou
Městské kulturní středisko Třebíč	Třebíč
Kulturní dům Třešť	Třešť
Novoměstské kulturní zařízení – Kulturní dům	Nové Město na Moravě
Inf. centrum a Klub kultury města Velké Bíteše	Velká Bíteš
Jupiter club, s.r.o.	Velké Meziříčí
Kultura Žďár, příspěvková organizace	Žďár nad Sázavou

Spolu s muzei a galeriemi zřizovanými Krajem Vysočina (tabulka 8.7.5) působí na území kraje cca 70 muzeí, galerií a pamětních síní (obr. 8.7.1), které uchovávají a prezentují kulturní dědictví, historické a lidové tradice i současné umělecké směry. Jejich zřizovatelem jsou obce, města, stát, občanská sdružení, soukromé fyzické i právnické osoby.

[illegible]

Mezi současné priority podporované Krajem Vysočina na úseku kultury patří propagace kulturního dění na Vysočině ve formě ucelené nabídky kulturních akcí se zaměřením nejen na občany kraje ale i na návštěvníky z celé České republiky a zahraničí. Dále pak zkvalitnění podmínek pro zajištění správy a ochrany muzejních sbírek ve vlastnictví kraje, účinnější prezentace kulturního dědictví s mezinárodním přesahem a prezentace regionálních umělců, zejména malířů, sklářů, kovářů či fotografů atd. na celostátních a mezinárodních výstavách a kulturních misích.

126

8.7.2 Památková péče

Území Kraje Vysočina je bohaté na množství kulturních památek, z nichž mnohé přesahují svým významem hranice regionu. Na prestižní Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO jsou zapsány 3 památky. Skupinu nejvýznamnějších památek doplňuje 12 nemovitých národních kulturních památek a 3 movité národní kulturní památky.

Výjimečným kulturním bohatstvím kraje jsou také městské a vesnické památkové rezervace, městské a vesnické památkové zóny, krajinné památkové zóny a ochranná pásma.

Památkové rezervace jsou území, jejichž charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů. Vláda České republiky nařízením prohlašuje tato území jako celek za památkovou rezervaci a stanovuje podmínky pro zabezpečení její ochrany. Tyto podmínky se mohou v potřebném rozsahu vztahovat i na nemovitosti na území památkové rezervace, které nejsou kulturními památkami.

Památkové zóny jsou území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, jenž může Ministerstvo kultury České republiky po projednání s orgánem kraje v přenesené působnosti prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany.

Ochranná pásma jsou vymezena k ochraně nemovité kulturní památky či jejího prostředí.

Tab. 8.7.7: Přehled památek UNESCO a národních kulturních památek v Kraji Vysočina

Kulturní památky na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO	
Telč, historické jádro města	
Žďár nad Sázavou, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře	
Třebíč, židovská čtvrť a basilika sv. Prokopa	
Národní kulturní památky - nemovité	
Rodný dům Karla Havlíčka Borovského	
Zámek Telč	
Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře	
Zřícenina hradu Lipnice nad Sázavou	
Zámek Jaroměřice nad Rokytnou	
Zámek Náměšť nad Oslavou	
Klášter s kostelem sv. Prokopa v Třebíči	
Židovský hřbitov v Třebíči	
Kostel sv. Jakuba Většího v Jihlavě	
Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Polné	
Štáflova chalupa v Havlíčkově Brodě	
Klášter premonstrátů v Želivě	
Národní kulturní památky - movité	
Soubor gotických soch z období krásného slohu v českých zemích	Svatá Kateřina z Jihlavy (kamenná socha)
	Jihlavská Pieta (kamenné sousoší Panny Marie s mrtvým tělem Ježíše Krista)
Přemyslovský krucifix	

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Tab. 8.7.8: Přehled městských a vesnických památkových rezervací, městských a vesnických památkových zón, krajinných památkových zón a ochranných pásem

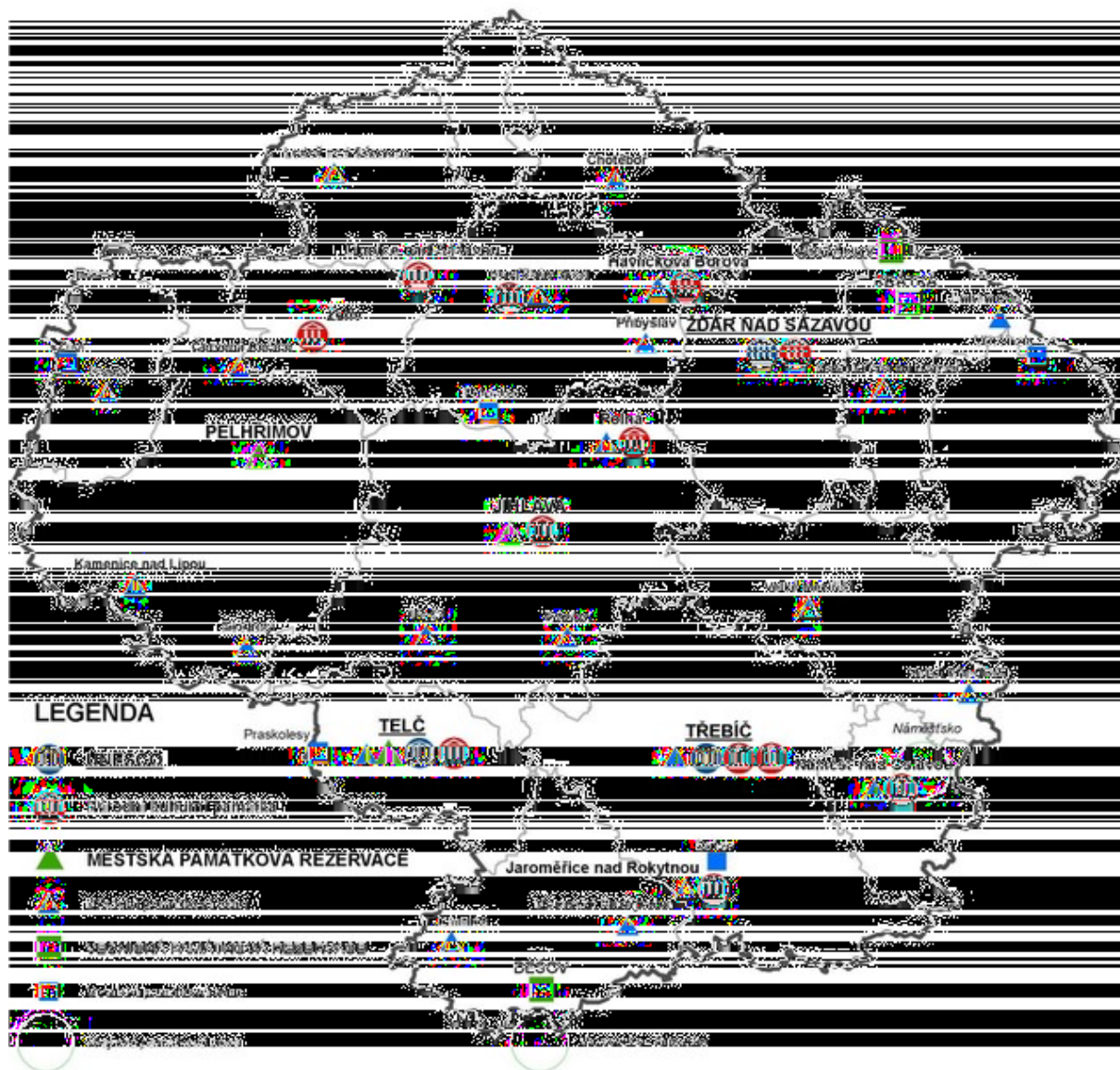
Městské památkové rezervace	
Městská památková rezervace Jihlava	
Městská památková rezervace Pelhřimov	
Městská památková rezervace Telč	
Vesnické památkové rezervace	
Vesnická památková rezervace Dešov	
Vesnická památková rezervace Krátká	
Vesnická památková rezervace Křižánky	
Krajinné památkové zóny	
Krajinná památková zóna Náměštsko	
Krajinná památková zóna Vranovsko – Bítovsko	
Městské památkové zóny	
Městská památková zóna Brtnice	
Městská památková zóna Červená Řečice	
Městská památková zóna Havlíčkova Borová	
Městská památková zóna Havlíčkův Brod	
Městská památková zóna Chotěboř	
Městská památková zóna Jaroměřice nad Rokytinou	
Městská památková zóna Jemnice	
Městská památková zóna Jimramov	
Městská památková zóna Kamenice nad Lipou	
Městská památková zóna Ledeč nad Sázavou	
Městská památková zóna Moravské Budějovice	
Městská památková zóna Náměšť nad Oslavou	
Městská památková zóna Nové Město na Moravě	
Městská památková zóna Pacov	
Městská památková zóna Počátky	
Městská památková zóna Polná	
Městská památková zóna Přibyslav	
Městská památková zóna Telč – Staré město	
Městská památková zóna Třebíč	
Městská památková zóna Třešť	
Městská památková zóna Velká Bíteš	
Městská památková zóna Velké Meziříčí	
Vesnické památkové zóny	
Vesnická památková zóna Boňov	
Vesnická památková zóna Petrovice	
Vesnická památková zóna Ubušín	
Památková zóna s dochovanými soubory lidové architektury Praskolesy (Mrákotín)	
Památková zóna s dochovanými soubory lidové architektury Zhoř (Pacov)	
Ochranná pásma	
Ochranné pásmo areálu bývalého cisterciáckého kláštera a poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou	
Ochranné pásmo hradu Kámen	
Ochranné pásmo hradu Žirovnice	
Ochranné pásmo kostela sv. Anny a barokního kostela Narození Panny Marie v Přibyslavicích	
Ochranné pásmo kostela svaté Kateřiny v Lázních svaté Kateřiny v Počátkách	
Ochranné pásmo kostela sv. Michala ve Vítochově	
Ochranné pásmo MPR Jihlava	
Ochranné pásmo MPR Pelhřimov	
Ochranné pásmo MPR Telč	
Ochranné pásmo MPZ Jaroměřice nad Rokytinou	
Ochranné pásmo MPZ Jemnice	
Ochranné pásmo MPZ Jimramov	
Ochranné pásmo MPZ Moravské Budějovice	
Ochranné pásmo MPZ Polná	

Ochranné pásmo MPZ Třebíč
Ochranné pásmo památníku „Bratrství“ Mnich
Ochranné pásmo nemovitých kulturních památek v Boňově
Ochranné pásmo pro historické jádro města Brtnice
Ochranné pásmo pro státní hrad Lipnice nad Sázavou
Ochranné pásmo zámku Křhov
Ochranné pásmo zámku ve Stránecké Zhoři
Ochranné pásmo zaniklé středověké osady Mstěnice v k. ú. Hrotovice
Ochranné pásmo kolem kostela sv. Víta a sochy Panny Marie v k. ú. Horní Paseka

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu. Kraj Vysočina proto může být právem hrdý na množství a význam kulturních památek na svém území. K tomu se však váže i povinnost chránit toto kulturní bohatství před nepříznivými vlivy. Jedním z aktuálních ohrožení, zejména ve smyslu společenského a estetického uplatnění kulturních památek, může být nadměrná a neregulovaná výstavba větrných elektráren, která zásadně změní charakter krajiny.

Obr. 8.7.2: Přehled památek zapsaných do seznamu Unesco, národních kulturních památek, městských a vesnických památkových rezervací, městských, vesnických a krajinných památkových zón a ochranných pásem

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Celkový počet kulturních památek v Kraji Vysočina zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek Ministerstva kultury ČR je 6 384. Těmito památkami mohou být nemovité i movité věci popř. jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti.

V roce 2011 byla Ministerstvem kultury ČR schválena Koncepce památkové péče v České republice na léta 2011-2016. Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu v návaznosti na státní koncepci připravuje Koncepci podpory státní památkové péče v Kraji Vysočina na léta 2012-2016.

Tab. č. 8.7.9: Počet kulturních památek v správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina

Obec s rozšířenou působností	Počet nemovitých KP	Počet movitých KP
Havlíčkův Brod	262	296
Světlá nad Sázavou	42	38
Chotěboř	71	96
Jihlava	675	551
Telč	266	218
Pelhřimov	335	369
Humpolec	78	124
Padov	94	153
Třebíč	298	414
Moravské Budějovice	194	196
Náměšť nad Oslavou	51	146
Velké Meziříčí	181	194
Nové Město na Moravě	231	173
Žďár nad Sázavou	163	207
Bystřice nad Pernštejnem	95	173
Celkem	3036	3 348

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

9. Životní prostředí

9.1 Ovzduší

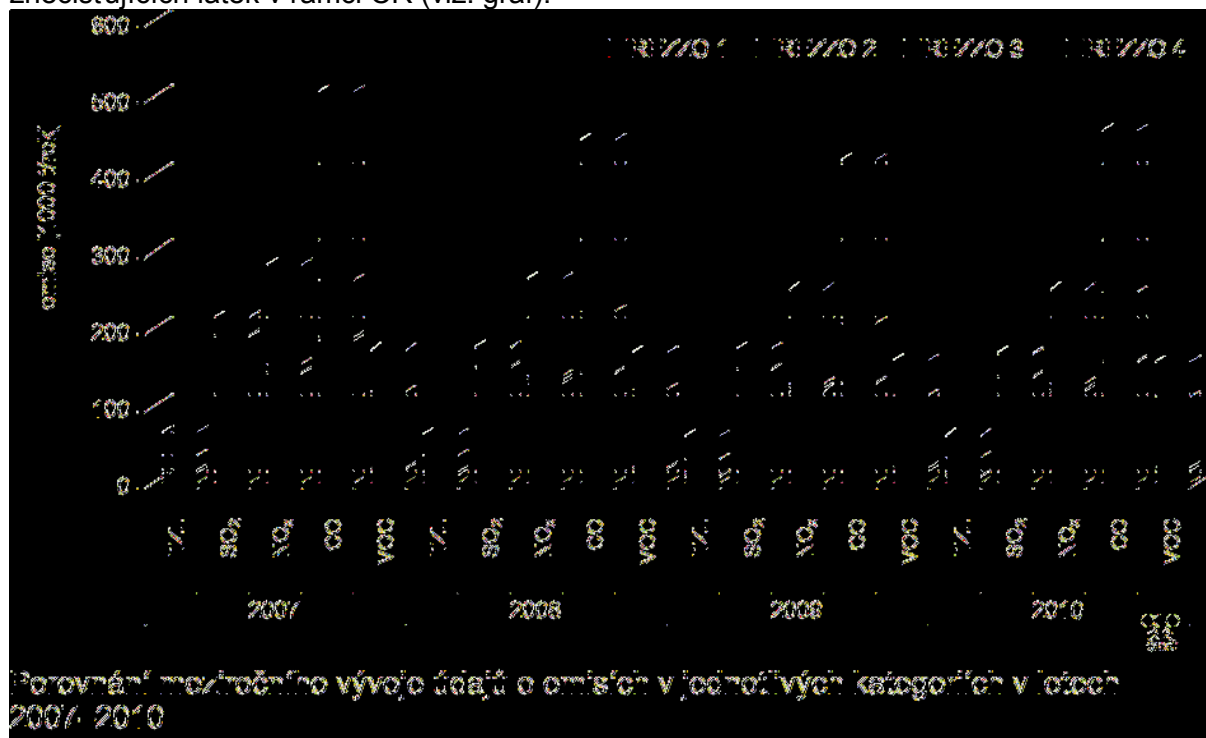
9.1.1. Emisní situace

V Kraji Vysočina jsou zvláště velké, velké a střední zdroje znečišťování ovzduší jsou sledovány jako bodové zdroje jednotlivě, malé zdroje plošně na úrovni kraje a obcí (pouze vytápění domácností), mobilní zdroje liniově (silniční doprava na úsecích zahrnutých do sčítání dopravy) a plošně na úrovni kraje (ostatní mobilní zdroje).

V roce 2010 došlo na území Kraje Vysočina k poklesu celkových emisí (REZZO 1 až 4) všech základních znečišťujících látek, mimo oxidu siřičitého (nárůst o 11 %), což souvisí s nárůstem strojírenského a hutního průmyslu v kraji. Nejvyšší pokles byl zaznamenán u emisí amoniaku (o více než 7 %) jehož emise jsou z hlediska zemědělského charakteru kraje pro kraj specifické a u emisí oxidu uhličitého (cca o 7 %). Emise ostatních znečišťujících látek zaznamenaly mírný pokles nebo zůstaly na stejné úrovni (TZL).

I. Zvláště velké a velké zdroje - REZZO 1; II. Střední zdroje - REZZO 2; III. Malé zdroje - REZZO 3; IV. Mobilní zdroje - REZZO 4.

V porovnání s rokem 2009 dochází opět k poklesům emisí u téměř všech hlavních znečišťujících látek v rámci ČR (viz. graf):

Kvalita ovzduší v Kraji Vysočina byla a je nejvíce ovlivňována emisemi z dopravy a z malých spalovacích zdrojů znečišťování ovzduší. Hromadně sledované zdroje znečišťování ovzduší evidované v REZZO 3 zahrnují emise z vytápění domácností, fugitivní emise prachu ze stavební a zemědělské činnosti, emise amoniaku z nesledovaných chovů hospodářských zvířat a aplikace minerálních hnojiv a emise VOC z plošného použití organických rozpouštědel. Meziroční změny v množství emisí z vytápění domácností jsou závislé především na charakteru topné sezóny a na změnách ve skladbě spalovacích zařízení. Zatímco topné sezóny v letech 2006 až 2009 měly podobný teplotní průběh pod hodnotou normálu, topná sezóna 2010 patřila k nejchladnějším za posledních deset let. V roce 2010 používalo přibližně 17 % domácností k vytápění tuhá paliva. Z těchto 17 % tvoří podle odborných odhadů téměř polovinu stará spalovací zařízení s prohořivací konstrukcí, která mají z hlediska tvorby emisí nejhorší vlastnosti. Tato zařízení mají životnost až několik desítek let a z důvodu snadnější cenové dostupnosti se stále prodávají.

K nejvýznamnějším stacionárním zdrojům emisí znečišťujících látek v kraji lze zařadit velké provozy dřevozpracujícího průmyslu v okresech Jihlava a Pelhřimov a dále strojírenského průmyslu v okrese Žďár nad Sázavou a Třebíč. K nim lze zařadit i velké podniky na výrobu tepla pro vytápění podniků a domácností ve větších městech kraje a lakovny s vysokou roční spotřebou nátěrových hmot.

9.1.2. Imisní situace

Kraj Vysočina je z hlediska čistoty ovzduší jedním z nejčistších regionů České republiky. Potvrzuje to dlouhodobý monitoring Českého hydrometeorologického ústavu včetně modelování či výzkumných projektů.

V Kraji Vysočina je z hlediska ochrany vnějšího ovzduší prioritním cílem ochrana zdraví obyvatelstva, přičemž důraz je kladen nejen na aglomerace s nejvyšší hustotou obyvatelstva, ale i na obce s nízkým počtem obyvatel. Koncem minulého století patřily mezi hlavní znečišťující látky oxid siřičitý, oxidy dusíku a vysoká prašnost. Díky opatřením realizovaným na zdrojích koncem devadesátých let minulého století poklesla významně imisní zátěž oxidem siřičitým. Došlo ke snížení i imisí dalších znečišťujících látek. V současnosti představují největší problém suspendované částice (měřeny jsou frakce PM_{10} , $PM_{2,5}$ a menší), na ně vázané látky (polycyklické aromatické uhlovodíky, těžké kovy), v letním období přízemní ozon a v blízkosti frekventovaných komunikací oxid dusičitý.

Státní monitorovací síť na území Kraje Vysočina

Na území Kraje Vysočina je v současnosti sedm lokalit měření kvality ovzduší ve správě Českého hydrometeorologického ústavu. V lokalitách Jihlava, Třebíč, Kostelní Myslová probíhá automatizovaný měřicí program (AIM), v lokalitách Dukovany, Křižanov, Velké Meziříčí a Košetice manuální měřicí program (MIM).

Dále jsou v Kraji Vysočina 3 stanice ve správě Zdravotního ústavu – Havlíčkův Brod (Smetanovo náměstí), Jihlava (Znojemska) a Žďár nad Sázavou.

Monitoring perzistentních organických polutantů v ovzduší na území Kraje Vysočina

Od roku 2008 probíhá na území Kraje Vysočina monitoring perzistentních organických polutantů (POPs), který zajišťuje Centrum pro výzkum toxických látek v prostředí při Masarykově univerzitě v Brně. Cílem monitoringu je stanovení obsahu POPs ve volném ovzduší na vybraných lokalitách Kraje Vysočina s využitím pasivních vzorkovačů.

Monitoring provádí Centrum pro výzkum toxických látek v prostředí na území měst Třebíč, Jihlava, Pelhřimov a Žďár nad Sázavou.

Studie neprokázala na sledovaných lokalitách zásadní problémy, pro většinu sledovaných látek byly nejvyšší koncentrace naměřeny v průmyslových zónách a nejnižší na pozadových lokalitách, mezi těmito lokalitami však nebyl zjištěn extrémní rozdíl. Koncentrace polycyklických aromatických uhlovodíků, které se uvolňují například vlivem lokálních domácích topenišť, vykazují na všech lokalitách typický sezónní průběh se zimními hodnotami vyššími oproti letním. Monitoring neprokázal na sledovaných lokalitách zásadní problémy.

Tab. 9.1: Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší a oblastí s překračováním cílových imisních limitů na rozloze Kraje Vysočina [%], 2004–2010³

	OZKO	Oblast s překračováním TV		OZKO	Oblast s překračováním TV
2004	0	0	2008	0	0,06
2005	0	0,2	2009	0	0,04
2006	5,6	2	2010	0,06	0,51
2007	2	0,8			

³LV – imisní limit (z angl. Limit Value), TV – cílový imisní limit (z angl. Target Value), MT – mez tolerance

OZKO – oblast se zhoršenou kvalitou ovzduší; oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší se rozumí území v rámci územního celku (zóny nebo aglomerace), kde je překročena hodnota imisního limitu pro ochranu lidského zdraví u jedné nebo více znečišťujících látek (oxid siřičitý, suspendované částice PM_{10} , oxid dusičitý, olovo, oxid uhelnatý a benzen).

Oblastí s překračováním cílových imisních limitů se rozumí území v rámci územního celku (zóny nebo aglomerace), kde je překročena hodnota cílového imisního limitu pro ochranu lidského zdraví u jedné nebo více znečišťujících látek (kadmium, arsen, nikl a benzo(a)pyren). Cílový imisní limit je stanoven i pro přízemní ozon, který se z důvodu jeho překračování na většině území ČR

Zdroj: ČHMÚ

9.2 Voda

Území Kraje Vysočina je pramennou oblastí významných českých a moravských řek a prochází jím hlavní evropské rozvodí. Do Severního moře odvádí povrchovou vodu řeky Doubrava, Sázava a Želivka, na opačnou stranu do Černého moře odvádí povrchovou vodu řeky Svratka, Oslava, Jihlava, Rokytka a Moravská Dyje. Z hlediska průměrného ročního průtoku jsou nejvýznamnějšími toky řeka Jihlava (11,4 m³/s), Sázava (9,9 m³/s), Želivka (7,2 m³/s) a Svratka (7,2 m³/s).

Kraj Vysočina je důležitou zásobárnou zejména povrchové vody nadregionálního významu. Vodárenská nádrž Švihov na řece Želivce zásobuje pitnou vodou hlavní město Prahu, část Středočeského kraje a západní část Kraje Vysočina, vodárenská nádrž Vír na řece Svratce zásobuje pitnou vodou brněnskou aglomeraci a část Kraje Vysočina, dalšími regionálně významnými vodárenskými nádržemi jsou Mostiště, Hubenov a Nová Říše. Značná část území okresu Třebíč je zásobována vodou z vodárenské nádrže Vranov v Jihomoravském kraji. Kromě zdrojů povrchových vod se na území kraje nachází i zdroje podzemních vod spíše místního významu. K ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod se stanovují ochranná pásma vodních zdrojů, která ale mohou omezovat hospodářskou činnost v území.

Odvádění a čištění odpadních vod obcí na území kraje je i přes roztržitou strukturu na poměrně dobré úrovni, nicméně vzhledem ke stále nedostatečnému čištění odpadních vod vypouštěných do vod povrchových a dřívější intenzivní zemědělské produkci je v některých částech kraje nadále zhoršená kvalita povrchových i podzemních vod. Nejvýznamnějšími znečišťovateli povrchových vod jsou kromě velkých měst a obcí provozy masného, kožedělného a papírenského průmyslu a jaderné energetiky. Postupně však již dochází ke zlepšování stavu a to vzhledem k výstavbě nových čistíren odpadních vod a rekonstrukcím stávajících, zejména ve větších aglomeracích.

Území Kraje Vysočina oplývá rovněž velkým počtem rybníků. Největší z nich Velké Dářko s rozlohou cca 205 ha slouží především k rekreačním účelům. Kolem Velkého Dářka jsou také proslulá rašeliniště. Velkou část území okresu Žďár nad Sázavou a část okresu Havlíčkův Brod zaujímá Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy, která je zároveň také Chráněnou oblastí přirozené akumulace vod. Na území kraje se taktéž nachází vodní dílo Dalešice (nádrže Kramolín a Mohelno), které je zdrojem vody pro Jadernou elektrárnu Dukovany.

Povodně jako extrémní projev srážko-odtokového procesu, který je přirozenou součástí přírodního prostředí a krajiny, patří mezi největší přímé nebezpečí pro obyvatele kraje v oblasti přírodních katastrof (rozsáhlé materiální škody, rozsáhlá devastace kulturní krajiny včetně ekologických škod, ale i ztráty na životech). Proto je třeba podporovat investiční opatření ke snižování úrovně ohrožení a povodňových rizik v záplavových územích vodních toků, ke zvýšení kapacit koryt vodních toků v intravilánech obcí a k posílení akumulčních schopností v povodí. Jedná se tedy jak o technická opatření přímo v obcích, tak o přírodě blízká opatření v jednotlivých povodích. Podpora se týká také zlepšení systému povodňové služby a preventivní protipovodňové ochrany (např. budování hlásných a předpovědních povodňových systémů, varovných a výstražných systémů ochrany před povodněmi, zpracování digitálních povodňových plánů).

9.3 Staré ekologické zátěže

Jedním z největších problémů na území Kraje Vysočina z hlediska ohrožení životního prostředí jsou staré ekologické zátěže resp. kontaminovaná místa. Na území kraje se nacházejí desítky starých ekologických zátěží a kontaminovaných míst zejména charakteru starých skládek a průmyslových objektů. Řada ekologických zátěží zůstává neřešena především tam, kde náklady na sanaci přesahují cenu vlastních nemovitostí, nejsou vyjasněna vlastnická práva nebo kde převod nemovitosti na nového vlastníka nebyl vázán na povinnost provedení sanace. Přesto se podařilo na území Kraje Vysočina odstranit některé staré ekologické zátěže. Kromě níže uvedených dvou významnějších sanací ekologických zátěží dochází v kraji i k řešení menších starých ekologických zátěží.

Na skládce nebezpečných odpadů v katastrálním území Pozdátky v okrese Třebíč do roku 2009 dlouhodobě volně unikaly skládkové vody s obsahem kyseliny sírové do horninového prostředí a do vod podzemních a následně i povrchových. Dosavadní vlastník skládky, který nebyl původcem ekologické zátěže, prováděl dílčí opatření ke snížení, nikoliv však k odstranění negativního vlivu skládky na okolní životní prostředí (zejména monitoring kvality podzemních a povrchových vod, čerpání a zneškodnění skládkových vod a části znečištěných podzemních vod). Vláda České republiky usnesením č. 129 ze dne 2. 2. 2009 schválila odkoupení skládky včetně souvisejících pozemků státním podnikem DIAMO. Dne 25. 2. 2009 byla uzavřena smlouva o koupi skládky mezi jejím dosavadním vlastníkem a kupujícím DIAMO, státní podnik. V roce 2009 státní podnik DIAMO

Obr. 9.3: Nejzávažnější staré ekologické zátěže v Kraji Vysočina

134

9.4 Produkce odpadů a způsoby nakládání s nimi

9.4.1 Produkce odpadů

V Kraji Vysočina bylo v roce 2010 vyprodukováno celkem 857,060 tis. tun odpadů. V průměru připadá na jednoho obyvatele kraje 1,665 tuny vyprodukovaného odpadu ročně. Nebezpečného odpadu bylo na Vysočině vyprodukováno 100,51 tisíc tun.

Produkce komunálních odpadů dosáhla v roce 2010 hodnoty 214,96 tis. t odpadů a na celkové produkci odpadů se podílí měrou 25,1 %. V přepočtu na 1 obyvatele bylo v roce 2010 vyprodukováno téměř 418 kg komunálních odpadů. Komunální odpady jsou převážně skládkovány - cca 210,0 tisíc tun za rok.

V kraji představuje skládkování komunálního odpadu na skládkách prozatím jako jeden z nejčastějších způsobů nakládání s odpady, přestože by se mělo dle hierarchie nakládání s odpady jednat o způsob nejméně preferovaný. Dochází však k postupnému poklesu tohoto druhu ukládání TKO na skládky, roste podíl vytríděných složek komunálních odpadů.

Na území Kraje Vysočina není provozována žádná skládka nebezpečných odpadů.

Největší podíl materiálově využitelných složek z komunálních odpadů tvoří papír a lepenka, biologicky rozložitelné odpady, sklo, kovy a plasty. Nižší podíl na materiálově využitelných složkách mají elektrozařízení, textil, baterie a akumulátory, což odpovídá celorepublikovému trendu.

Některé obce započaly s odděleným sběrem bioodpadů, které jsou využívány v kompostárnách nebo bioplynových stanicích. Počet kompostáren bude narůstat.

Jedním z možných kroků ke snížení skládkování těchto odpadů je postupné zavádění odděleného sběru bioodpadů a to, jak pomocí propagace domácích kompostérů, tak postupným zaváděním odděleného sběru bioodpadů přímo od občanů.

Kraj Vysočina, jak z vlastních prostředků, tak ve spolupráci se společnostmi EKO-KOM také podporuje rozvoj infrastruktury a technického vybavení území systémem grantů například na rozšíření sítě sběrných nádob, na separované komodity a na rozšíření sběrných dvorů.

Stále více se daří využívat odpady z tepelných procesů a také stavební odpady, které již nejsou skládkovány. Hlavním sládkovaným odpadem je prozatím směsný komunální odpad.

9.4.2 Technické vybavení kraje

Seznam povolených zařízení pro sběr, výkup, odstraňování nebo využívání odpadů (sklárky, spalovny, biodegradační plochy, kompostárny, zařízení k nakládání s autovraky, atd.), kterým byl Krajským úřadem Kraje Vysočina udělen souhlas k provozu na území kraje, ve smyslu § 14 odst. 1 zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech, je uveden na webových stránkách kraje: www.kr-vysocina.cz/zivotni-prostredi.asp (seznam oprávněných osob v sekci odpadové hospodářství).

Na území Kraje Vysočina je např. povoleno:

- 12 zařízení k odstraňování odpadů - sklárky. Jedná se o sklárky na inertní odpad (S-IO) a sklárky ostatních odpadů - komunálních (S-OO). Na území Kraje Vysočina není provozována žádná skládka nebezpečných odpadů (NO),
- 3 funkční spalovny nebezpečného odpadu: Rumpold s.r.o. (Jihlava), Sporten a.s. (Nové Město na Moravě), Envir s.r.o. (Brtnice),
- 196 zařízení ke sběru a výkupu odpadů - jedná se o sběrný, sběrná místa, výkupny a sběrné dvory, mobilní zařízení,
- 59 zařízení k využívání odpadů: z toho 17 kompostáren, dále recyklační linky stavebních sutí vč. mobilních, zařízení dekontaminační, deemulgační či jinak upravující a využívající odpad. Většina zařízení na recyklaci stavebních sutí je na bázi mobilního dojezdu na konkrétní deponii stavebního odpadu,
- 28 zařízení k nakládání s autovraky, která jsou oprávněna odebírat autovraky a vydávat doklad o jejich převzetí. Vzhledem k požadované technologické vybavenosti se počítá s tím, že sice několik takových zařízení ještě přibude, ale významný nárůst nelze očekávat.

Přetrvávajícím problémem je nedostatek finančních prostředků na rekultivace starých skládek odpadů, i když v současné době některé obce začínají využívat finančních dotací z EU fondů na rekultivaci starých skládek.

9.5 Radonové riziko

Horninové složení regionu s převládajícím výskytem žul a různých druhů rul dává předpoklad ke zvýšenému výskytu radioaktivního plynu radonu a tudíž ke zvýšenému riziku incidence rakoviny plic.

Území Kraje Vysočina patří z hlediska výskytu radonu na 3. místo v republice (po kraji Středočeském a Karlovarském). Dvě třetiny území kraje leží na území vysokého radonového indexu a zbytek na středním a nízkém radonovém indexu. Nejvíce postiženým je okres Třebíč (třebíčský masív), Žďár n. S. (Žďárské vrchy) a Jihlava (část třebíčského masívu, Čeřínek, Javořice) s převládajícím vysokým radonovým indexem a možným průnikem radonu do obytných objektů.

Tato nebezpečná zátěž obyvatel kraje je postupně snižována formou protiradonových ozdravných opatření v bytech, školních a předškolních zařízeních, v budovách ve veřejném zájmu (DPS, DD) a ve veřejných vodovodech za pomoci účelové státní dotace v rámci Radonového programu ČR.

V Kraji Vysočina se nachází celkem 101 627 trvale obydlených bytových objektů, přičemž zhruba v 35 000 z nich lze předpokládat zvýšený výskyt radonu. V kraji bylo do konce roku 2011 v rámci Radonového programu ČR z hlediska výskytu radonu prozkoumáno 33 000 objektů, z nichž bylo 5 393 shledáno závadnými a 632 z nich bylo za pomoci státního příspěvku v celkové výši 64 mil. Kč ozdraveno. Na veřejných vodovodech bylo vybudováno 143 odradonovacích zařízení celkovým nákladem 86 mil. Kč.

9.6 Ochrana půdního fondu

V období uplynulých padesáti let docházelo k výrazným změnám co do využívání půd na Vysočině. Dřívější rovnováha v přírodě tvořená mozaikou polí, luk, lesů a různých remízků byla narušena. V tabulce můžeme sledovat, že více než polovinu území kraje pokrývá zemědělská půda. Závažnější však je, že přes typický kopcovitý terén Vysočiny je stupeň zornění 77 %, což je výrazně více než republikový průměr.

Tab. 9.2: Využití půdy v Kraji Vysočina v období 2003 - 2010

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Celková výměra (ha)	679 582	679 585	679 572	679 563	679 573	679 547	679 556	679 554
zemědělská půda	413 106	412 778	412 400	412 013	411 649	411 288	410 917	410 389
v tom orná	320 038	319 788	319 444	319 066	318 738	318 384	317 962	317 455
zahrady	10 065	10 081	10 088	10 101	10 117	10 146	10 169	10 187
ovocné sady	656	647	644	638	637	627	629	631
chmelnice	-	-	-	-	-	-	-	-
vinice	3	3	3	3	3	3	3	3
trvalé travní porosty	82 343	82 259	82 222	82 204	82 153	82 127	82 154	82 114
nezemědělská půda	266 476	266 807	267 171	267 550	267 924	268 259	268 638	269 164
v tom lesní pozemky	205 653	205 826	206 050	206 222	206 348	206 465	206 601	206 723
vodní plochy	11 421	11 464	11 502	11 547	11 607	11 668	11 717	11 784
zastavěné plochy a nádvoří	8 371	8 397	8 433	8 457	8 498	8 548	8 588	8 673
ostatní plochy	41 031	41 120	41 187	41 322	41 471	41 579	41 733	41 985

Zdroj dat: Statistická ročenka půdního fondu. ČÚZK Praha, 2011.

V Kraji Vysočina setrvale ubývají plochy zemědělské půdy. Vysoký podíl odnímaných ploch zemědělské půdy je v Kraji Vysočina požadován k zalesnění, k výstavbě průmyslových zón a obchvatů obcí sloužících k napojení těchto zón na dálnici D1. V posledních letech se stále větším problémem stává využití zemědělské půdy k výrobě elektrické energie z obnovitelných zdrojů, čímž se ničí neobnovitelný zdroj – půda. Na rozsáhlých plochách, kde dříve zlátko obilí, dnes stojí farmy solárních elektráren, nebo zde rostou velkoobjemové plodiny pro využití v elektrárnách na biomasu nebo bioplyn. Územní plány obcí a jejich časté změny požadují další plochy pro nezemědělské využití.

Půdní fond na řadě míst ohrožuje vodní eroze, v poslední době zejména vlivem přívalových srážek dochází k poškození příznivých fyzikálních vlastností půdy. Významně vzrůstá rozsah ploch

alternativních zdrojů energie (především fotovoltaických elektráren) na ZPF. Ke kontaminaci zemědělských půd dochází lokálně, v návaznosti na některé stávající podniky a skládky.

9.7 Ochrana přírody a krajiny

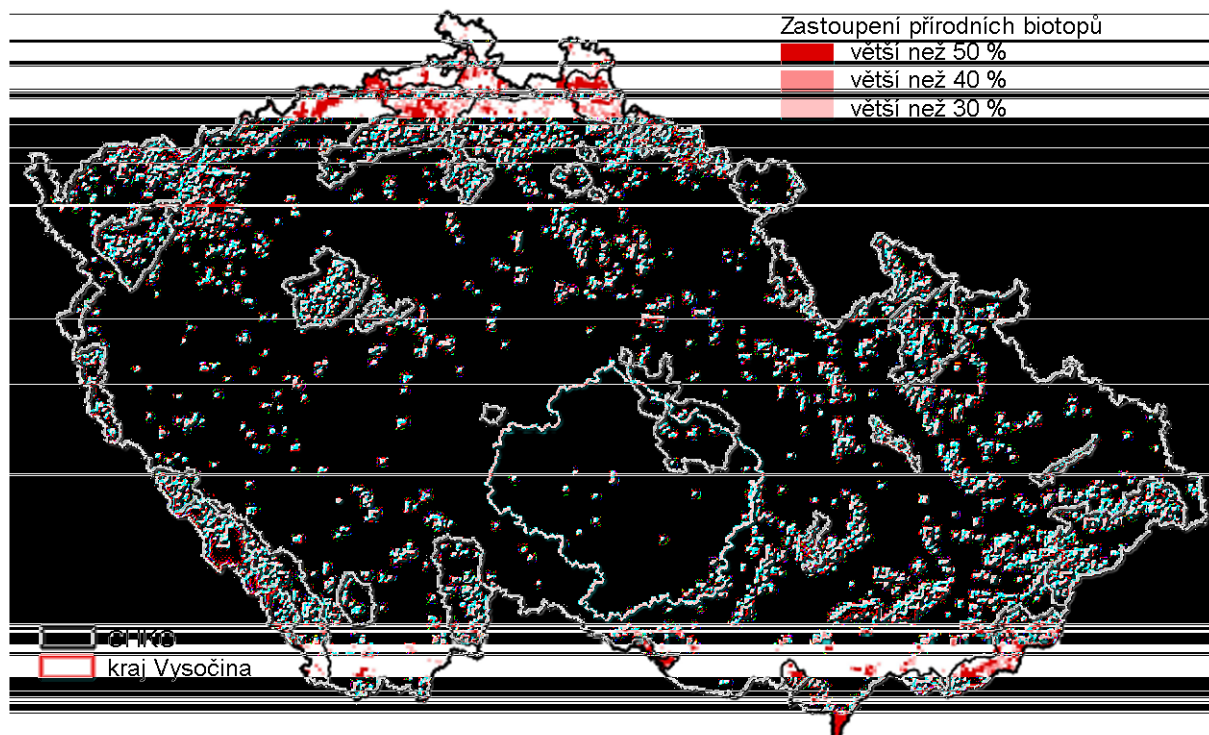
9.7.1 Obecná ochrany přírody a krajiny

Území Kraje Vysočina je charakteristické maloplošným střídáním celků lesní a zemědělské krajiny; rozsáhlejší lesní komplexy se nacházejí spíše v pramenné oblasti hlavního evropského rozvodí ve Žďárských vrších. Lesy mají nepříznivou druhovou skladbu, kdy převažují smrkové porosty s nízkou stabilitou. Následkem nízké stability je v lesním hospodářství velmi vysoký podíl nahodilých těžeb, vysoká ztrátovost při zalesňování a nemalé škody zvěří. Negativně se projevuje snaha o umělé zalesňování nelesních půd kulturami stanovištně nepůvodních jehličnatých dřevin. Kromě hospodářských ztrát při neujmutí sazenic vlivem přísušků je negativní i environmentální dopad, protože se mnohdy jedná o extenzivně využívané luční porosty s vysokým podílem dvouděložných rostlin, které se tak stávají vzácnými.

Krajina je dále charakteristická velkým množstvím menších rybníků, je zde řada prameništ a drobných vodních toků. K tomu lze připočít, že mnoho rybníků bylo v minulosti zrušeno pro získání většího množství zemědělské půdy, některé rybníky byly vážně poškozeny vlivem velkých vod, často způsobených nevhodným hospodařením v povodí. Neúměrné množství rybníků je ve špatném technickém stavu, zaneseno splachy z orné půdy (zabahněno). Řada vodních toků je nevhodně technicky upravených, nivní louky a prameniště jsou odvodněna. Revitalizace komplexně odvodněných pozemků naráží na neprůchodnost z hlediska vlastnických zájmů a setkává se zatím s jen mizivým zájmem o realizaci nápravných opatření v takto postižených pramenných oblastech. Potřeba revitalizačních opatření se týká podstatné části povodí i vlastních drobných vodotečí v oblastech přítoků Želivky, Jihlavy, Moravské Dyje. Negativně se projevuje uplatňování nevhodných způsobů odbahňování rybníků vyhrnováním břehů včetně litorálního pásma, ničení údolních niv vodních toků zavážením přebytečnými zeminami ze stavebních prací (včetně rybníčního bahna). Snahou o navržení a výstavbu některých nepřiměřeně projektovaných vodohospodářských děl jsou vodní toky vystaveny nebezpečí fragmentace.

Důsledkem vysokého zornění zemědělských půd (viz kap. 9.6), nepříznivého způsobu hospodaření v lesích, na rybnících a vodních tocích je příroda na Vysočině natolik poznamenána, že zde nejsou rozsáhlejší území s vyšší koncentrací přírodních biotopů (je zde nízký podíl přirozených nebo lidskou činností málo pozměněných ekosystémů, tj. lesů s vyšším zastoupením dřevin přirozené skladby, je zde nižší podíl luk a pastvin a vyšší podíl orné půdy).

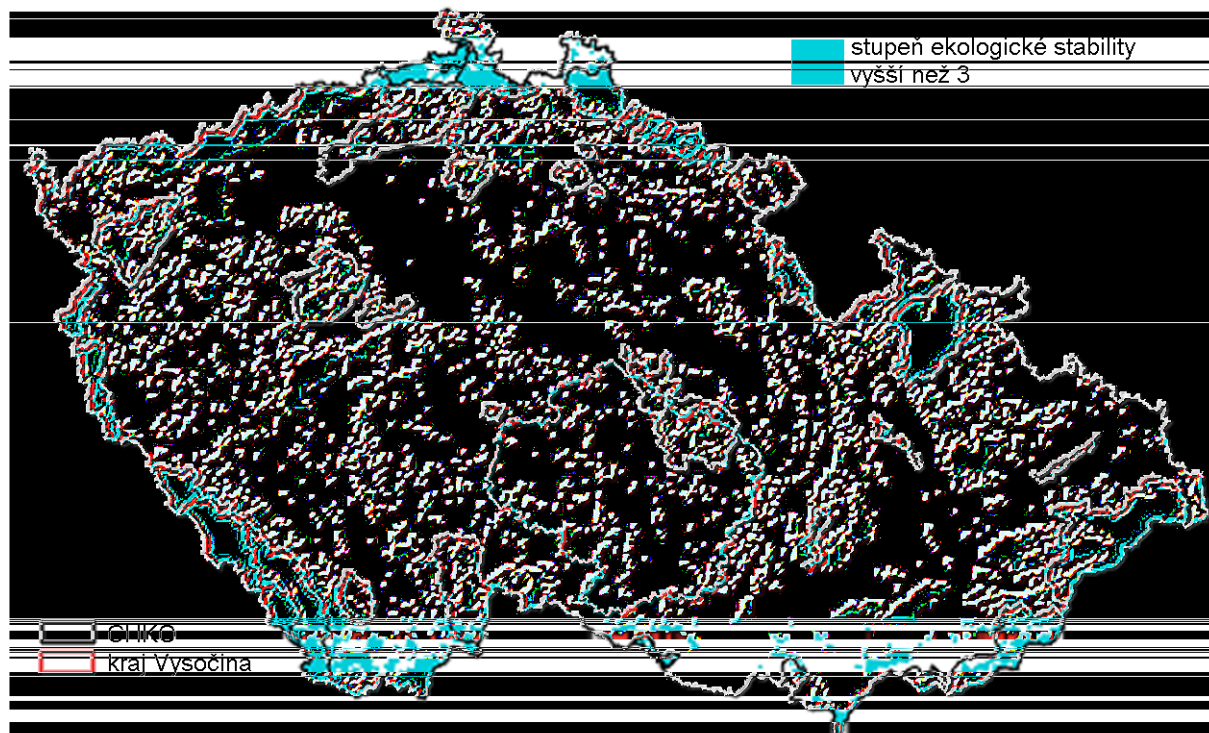
Zastoupení přírodních biotopů

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

V Kraji Vysočina nejsou rozsáhlejší území se zvýšenou ekologickou stabilitou.

Území se stupněm ekologické stability vyšším než 3

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

K ochraně krajinného rázu, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je v Kraji Vysočina v lokalitách s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami vyhlášeno devět přírodních parků (tab. 9.4). Pro stávající přírodní parky není k dispozici zhodnocení, zda dostatečně reprezentují všechny v kraji zastoupené krajinné typy (zejména s ohledem na jejich vzácnost, jedinečnost).

Tab. 9.3: Přírodní parky v Kraji Vysočina

Název	Výměra v Kraji Vysočina (ha)	Rok vyhlášení	Poslání přírodního parku dle zřizovací listiny
Doubrava	65,00	1998	zachování krajinného rázu při umožnění únosného turistického využití a rekreace
Melechov	3 226,41	1995	zachování krajinného rázu s charakteristickou strukturou zemědělských kultur, lesních porostů, rozptýlenou zelení apod., při umožnění turistického využití
Rokytná	1 640,00	1996	zachovat krajinný ráz při umožnění turistického využívání a rekreace i únosné urbanizace
Svratecká hornatina	24 817,00	1988	účelem je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci
Třebíčsko	8 861,55	1982	zachování území a využít je k zotavení občanů a k poučení
Čeřínek	2 313,05	1985	zachování krajinných hodnot za účelem poučení, zotavení a aktivního odpočinku občanů
Bohdalovsko	6 041,38	2001	účelem je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci

Střední Pojhlaví	800,00	1988	zachování málo narušeného přírodního prostředí pro rekreaci občanů a k poučení, osvěžení či zotavení
Balinské údolí	428,00	1984	zachování území pro jeho krajinné hodnoty a využít je k zotavení občanů i jejich poučení
Celkem	48 192,39		

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina

Koeficient ekologické stability, vyjadřující poměr výměry ekologicky stabilních ploch (např. louky, lesy, rybníky apod.) a ekologicky nestabilních ploch (orná půda, zastavěné plochy apod.), je za celý Kraj Vysočina 1,08 (střední). Z hlediska dnes běžných a převažujících forem hospodaření v krajině je v současnosti pozornost ochrany přírody věnována zejména jednotlivým vybraným lokalitám nelesního charakteru. Z tohoto pohledu je třeba konstatovat, že negativně se projevuje přetrvávající tlak na výstavbu ve volné krajině, narušující jak krajinný ráz, tak cenné biotopy.

Nově je třeba řešit problematiku dotčení krajinného rázu stavbou vysokých větrných elektráren. První čtyři vysoké větrné elektrárny byly v roce 2006 postaveny a uvedeny do provozu v Pavlově (okres Jihlava) – 2 stožáry vysoké 105 m (rotor průměr 90 m) s instalovaným výkonem 2 MW a 2 stožáry vysoké 65 m (rotor průměr 52 m) s instalovaným výkonem 0,85 MW. Počátkem roku 2008 byla v lokalitě u obce Kámen v okrese Havlíčkův Brod postavena další větrná elektrárna s celkovým instalovaným výkonem 2 MW (výška stožáru 105 m, rotor 90 m). Koncem roku 2009 byly vztyčeny další dvě větrné elektrárny v katastru obce Věžnice v okrese Havlíčkův Brod.

Tab. 9.4.: Přehled větrných elektráren v Kraji Vysočina

Větrná elektrárna	Obec	Okres	Celkový instalovaný výkon (MWe)
VTE Kámen u Habrů	Kámen	Havlíčkův Brod	2
2x VTE 2000 kw Věžnice	Věžnice	Havlíčkův Brod	4
2x VTE 850 kW Pavlov	Pavlov	Jihlava	1,7
2 x VTE 2000 kW Pavlov	Pavlov	Jihlava	4
Větrná elektrárna Šeborov	Uhřetín	Žďár nad Sázavou	0,01
Malá větrná elektrárna	Cíkháj	Žďár nad Sázavou	0,005

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina

Negativně se v krajině projevuje přetrvávající snaha o intenzivní produkční využití půdy na zorných katastrech, se všemi nepříznivými důsledky - erozní splachy, zvýšené užívání umělých hnojiv a ochranných chemických přípravků na plochách stejnorodých polních kultur (zejména při rozšířeném pěstování kukuřice). V krajině přibývá neobhospodařovaných postagrárních lad - dochází k samovolnému zarůstání opouštěných, hůře přístupných a dlouhodoběji neobhospodařovaných pozemků, což vnáší do krajiny dynamické sukcesivní prvky. Dosud se v Kraji Vysočina neuplatňují agroenvironmentální programy, které by mohly tuto ne právě příznivou situaci napomoci částečně napravit. V kraji se rozšiřují agresivní druhy rostlin – boševník velkolepý, křídlatka sibiřská a sachalinská (a jejich kříženci), netýkavka žlaznatá – *Impatiens glandulifera*. Přesná evidence šíření agresivních druhů rostlin neexistuje.

9.7.2 Zvláště chráněná území a území soustavy Natura 2000

Na území kraje leží podstatné části dvou chráněných krajinných oblastí - CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné hory, jejichž správy sídlí ve Žďáře nad Sázavou resp. v Nasavrkách. CHKO tvoří jen 8,8 % celkové rozlohy Kraje Vysočina (průměr v ČR je 14,7 %).

Tab. 9.5: Chráněné krajinné oblasti v Kraji Vysočina

CHKO	Celková rozloha (ha)	Rozloha v Kraji Vysočina (ha)	Rozloha v Kraji Vysočina v %
Žďárské vrchy	70 890	51 222	72,3 %
Železné hory	28 643	9 449	33,0 %

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

V Kraji Vysočina je k 1. 4. 2011 celkem 172 maloplošných zvláště chráněných území. Z toho 44 jich je v rámci CHKO. V Kraji Vysočina jsou dvě smluvně chráněná území. V Kraji Vysočina nebyla

vymezena žádná ptačí oblast pro ochranu populací ptáků v rámci Evropského společenství. Národním seznamem bylo v Kraji Vysočina vymezeno 75 evropsky významných lokalit (tabulka 9.6).

V posledních letech byla vyhlášena nová zvláště chráněná území v obvodu Správy CHKO Železné Hory – přírodní rezervace (PR) Svatomariánské údolí (k 5. 6. 2007, výměra 13,53 ha, území obcí Chotěboř, Libice nad Doubravou, Maleč a Nová Ves u Chotěboře) a PR Spálava (k 1.10. 2007, výměra 28,91 ha, území obcí Libice nad Doubravou a Maleč). Správy CHKO i ministerstvo životního prostředí postupně upravují vyhlášení stávajících zvláště chráněných území (v národních kategoriích a na území chráněných krajinných oblastí).

Nařízeními Rady Kraje Vysočina byla upravena (znovu vyhlášena) nebo nově vyhlášena tato zvláště chráněná území (číslo nařízení, kategorie a název území, datum schválení nařízení):

- 1/2008 přírodní rezervace Křemešník (5. 2. 2008)
- 2/2008 přírodní památka Ostražka (26. 2. 2008)
- 3/2008 přírodní památka Křižník (15. 4. 2008)
- 4/2008 přírodní památka U Bezděčína (15. 4. 2008)
- 5/2008 přírodní památka Kocoury (15. 4. 2008)
- 7/2008 přírodní rezervace Doupský a Bažantka (26. 8. 2008)
- 8/2008 přírodní památka Ivaniny rybníčky (26. 8. 2008)
- 9/2008 přírodní památka Rašeliniště u Vintířova (26. 8. 2008)
- 1/2009 přírodní rezervace U Miličovska (20. 1. 2009)
- 3/2009 přírodní památka Ouperek (26. 8. 2009)
- 4/2009 přírodní památka Laguna u Bohdalova (10. 11. 2009)
- 1/2010 přírodní památka Olšoveček (21. 1. 2010)
- 5/2010 přírodní památka Borky (2. 9. 2010)
- 6/2010 přírodní rezervace Čermákovy louky (7. 12. 2010)
- 7/2010 přírodní památka Dědkovo (7. 12. 2010)

Smluvní ochrana byla uzavřena pro tato území:

- 19. 3. 2009 evropsky významná lokalita Fickův rybník
- 19. 3. 2009 evropsky významná lokalita Jeřišno-Heřmaň

Maloplošná zvláště chráněná území jsou zásluhou trvalé péče Kraje Vysočina od roku 2003 ve velmi dobrém stavu, podařilo se zastavit degradační procesy na řadě území, stabilizovat významné biotopy. Předmět ochrany ve většině území (zejména lučních a rašeliništních biotopů) je přímo podmíněn zajištěním náhradní extenzivní podoby jejich pravidelného obhospodařování. Některá území jsou však zejména vlivem zásahů v okolí (například odvodnění ze druhé poloviny 20. století) ve stálém nebezpečí ohrožení existence význačných biotopů.

Tab. 9.6: Maloplošná zvláště chráněná území a evropsky významné lokality v okresech Kraje Vysočina

OKRES	Havl. Brod		Jihlava		Pelhřimov		Třebíč		Žďár nad Sáz.		Vysočina	
Kategorie	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)
NPR	1	695,4	2	72,9	0	0	1	48,1	3	137,2	7	953,60
NPP	0	0,0	1	4,9	1	72,5	0	0,0	1	4,5	3	81,90
PR	14	627,2	19	301,2	13	129,2	15	2 361,1	9	116,4	70	3535,10
PP	8	14,8	16	125,6	10	37,7	18	393,1	43	335,7	95	906,90
celkem	23	1337,4	38	504,6	24	239,4	34	2802,4	56	593,8	172⁷⁾	5477,60

Smluvně chráněná území	1	0,1	0	0	0	0	0	0	1	1,1	2	1,1
-------------------------------	---	-----	---	---	---	---	---	---	---	-----	---	-----

Evropsky významné lokality	11	759,3	21	868,49	5	528,5	15	2948,2	28	1 074,9	75	6179,3
-----------------------------------	----	-------	----	--------	---	-------	----	--------	----	---------	----	--------

Pozn.: NPR - národní přírodní rezervace, NPP - národní přírodní památka, PR - přírodní rezervace, PP - přírodní památka

⁷⁾ Poznámka: tři maloplošná zvláště chráněná území se rozkládají na území dvou okresů, proto se počet za okresy liší od celkového počtu v Kraji Vysočina

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (ke dni 1. 4. 2011)

9.7.3 Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů

V kraji se vyskytuje řada zvláště chráněných druhů (rostlin i živočichů) a to i mimo zvláště chráněná území. Příznivý je postupný návrat některých druhů zpět do krajiny (vydra říční – *Lutra lutra*, sýc rousný – *Aegolius funereus*), na druhou stranu zdecimované populace jiných druhů (sýček obecný – *Athene noctua*, sova pálená – *Tyto albus*) jsou i přes značné úsilí o jejich podporu v celém regionu nadále kriticky ohroženy. Bez odpovídající úpravy způsobu zemědělského hospodaření v krajině spolu s vytvořením vhodných biotopových podmínek nemůže být úspěšná ani snaha některých mysliveckých sdružení o zvýšení stavů drobné zvěře. Dochází tak však i nadále k případům záměrné likvidace některých druhů chráněných zákonem.

9.7.4 Aktivní úloha místních obyvatel v ochraně přírody a krajiny

Snaha o udržení rozmanitosti kulturní krajiny není bez podpory místní komunity obyvatel myslitelná. Mnohdy chybí nebo se teprve vytváří vazba na obce a jejich obyvatele, jichž se praktická péče o území bezprostředně týká. Malý je okruh aktivně činných nevládních organizací působících v oblasti ochrany přírody, životního prostředí a výchovy k environmentálně příznivému životu. Nevládní organizace mají problém vyrovnat se s administrativní stránkou péče o přírodu a málo se zapojují do správních řízení. V některých regionech již tato spolupráce úspěšně probíhá (např. Sdružení Krajina Počátky, ČSOP Chotěboř, ČSOP Bory, ČSOP Jihlava, ČSOP Chaloupky Kněžice, ČSOP Třebíč, Hutí Brontosaurus Zvonek, Alternativa pro venkov, ad.).

10. Rekreační a cestovní ruch

Téměř celé území Kraje Vysočina se nachází v geomorfologické podsoustavě Českomoravská vrchovina a jeho území je tak ve srovnání s ostatními kraji ČR jedním z nejvíce homogenních krajinných typů. Přesto je však území vnitřně diferencováno z hlediska své atraktivity a potenciálního celoročního turistického využití.

Z turistické nabídky (historická města, hrady, zámky, církevní památky, lázně, přírodní atraktivity, letní rekreace u vody, horská turistika, atraktivní kulturní krajina, aj.) nabízí kraj zejména příležitosti pro pobytovou letní a zimní turistiku a pro návštěvu hodnotných kulturně - historických památek (městská turistika).

Z atraktivit mezinárodního významu, nacházejících se na území kraje, lze uvést zejména městskou památkovou rezervaci Telč a areál národní kulturní památky poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou, které jsou zapsány na Seznamu světového dědictví UNESCO. V roce 2003 byla na tento prestižní seznam zapsána třetí památka v Kraji Vysočina: židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči. Dalšími významnými turistickými atraktivitami jsou městské památkové rezervace Jihlava a Pelhřimov a rodný dům Karla Havlíčka Borovského v Havlíčkově Borově. V kraji je velké množství dalších jedinečných kulturních a přírodních atraktivit. Velkou environmentální i estetickou hodnotu má jedinečná kulturní krajina Vysočiny, která sama o sobě vytváří atraktivní prostředí pro trávení volného času (skrze svoji reprezentaci v dílech výtvarných umělců a spisovatelů se stala známou i mimo území kraje). Pro svoji přírodní i kulturní hodnotu má krajina značné části Vysočiny statut chráněných území – největší z nich jsou CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné Hory, dále devět přírodních parků, řada národních přírodních rezervací, přírodních rezervací aj. V současnosti je velmi aktuálním tématem výstavba větrných elektráren na území Kraje Vysočina. Jednalo by se o nesporný zásah do krajiny Vysočiny zvláště, pokud by šlo o územně nekoncentrovanou lokalizaci těchto zdrojů elektrické energie, přičemž riziko negativního dopadu na návštěvnost Kraje Vysočina je poměrně vysoké.

Dominantní rekreační funkcí území je středně náročná pobytová i pohybová turistika s významnou letní sezónou. Značný rekreační potenciál mají zejména lokality v údolí řek Sázavy (Hamry nad Sázavou, Stvořidla), Doubravy (Bílek), Jihlavy (např. v lokalitách Rantířov, Luka nad Jihlavou, Čichov, Třebíč, Mohelno), Svatky (v celé délce od Svatky přes Jimramov a Vířskou nádrž k Nedvědicím), Oslavy (pod Velkým Meziříčím, Vaneč, Náměšť nad Oslavou, Kladeruby nad Oslavou), dále např. Balinské údolí, údolí Loučky/Bohrůvky, Bystřice, Chvojnice, Rokytné, Brtnice, Želetavky, Želivky a Hejlovky atd. Jejich turistická atraktivita je zvýšena četnými hradními zříceninami na ostroších nad údolím. Samotné prameny větších řek, např. Dyje a Svatky, jsou cílem turistických výletů. Charakter krajiny dotvářejí četné rybníky - nejvýznamnější z nich jsou v oblasti rozvodí Sázavy a Doubravy (Velké a Malé Dářko, rybník Řeka), v okolí Nového Veselí a Bohdalova (Matějovský, Veselský, Rendlíček), Medlov, Sykovec a Milovy ve Žďárských vrších, Velkopařezítý, Žibřid a další v Jihlavských vrších, dále rybníky na Křižanovsku, Náměštsku, Kamenicku a Žirovnicku, vodní plochy v okolí Lipnice nad Sázavou, Domanínský rybník a mnoho dalších. Další vodní plochy vytvářejí údolní nádrže na Trnavě (Želiv), Hejlovce (Sedlice), Jihlavě (Dalešice), Svatce (Vír), Oslavě (Mostišť), Sázavě (Pilská nádrž) aj.

Pro zimní turistiku a sporty je vhodná většina území Českomoravské vrchoviny, zejména pro běžkové lyžařské sporty (v okresech Pelhřimov, Havlíčkův Brod, Jihlava a Třebíč ovšem jen lokální lyžařská střediska na Křemešníku, u Křešína, Božejova, na Melechově, Javořici, Čeřínu aj.). Výjimečné je postavení chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy (hlavní střediska Nové Město na Moravě, Fryšava, Tři Studně, Rokytno, Sněžné), která je lyžařskou oblastí celostátního významu a má tradici pořádání mezinárodních závodů.

Z hlediska rozmístění atraktivit cestovního ruchu je patrná tendence územní koncentrace turistických zařízení a infrastruktury (ubytovacích a stravovacích zařízení, služeb) do několika nejvýznamnějších středisek, zejména do okresních a turisticky významných měst a rekreačních obcí.

V kraji existuje poměrně hustá síť turistických a cykloturistických tras, udržovaná Klubem českých turistů a některými místními neziskovými organizacemi. Nedostatečný je počet tematických tras,

zapojení existujících tras do turistických programů, terénní informační systém a drobný mobiliář na těchto trasách i podíl bezpečných úseků na existujících cyklotrasách.

Tab. 10.1: Přehled turistických informačních center v Kraji Vysočina k 31. 7. 2010

Název TIC	Název TIC
Informační centrum Brtnice	Turistické informační centrum Pelhřimov
Turistické informační centrum Bystřice nad Pernštejnem	Turistické informační centrum Počátky
TIC – Strašidelný zámek DRAXMOORI	Informační centrum Polná
TIC – Central kemp Westernové městečko	Informační centrum Vodní elektrárna Dalešice
TIC – Vstupní brána Westernové městečko	
Informační centrum Jaderná elektrárna Dukovany	Turistické informační centrum Přebyslav
Informační centrum - Lanete, spol. s r.o. Golčův Jeníkov	Informační kancelář Sněžné
Městské informační centrum Havlíčkův Brod	Ekologické informační centrum Krátká (obec Sněžné)
Informační centrum Mikroregionu Hrotovicka	Turistické informační centrum Světlá nad Sázavou
Turistické informační centrum Humpolec	Informační centrum Svatka
Informační centrum – Městská knihovna Chotěboř	Turistické informační centrum Těchobuz
Turistické informační centrum Jaroměřice nad Rokytnou	Informační středisko Telč
Turistické informační centrum Jemnice	Informační a turistické centrum Malovaný dům Třebíč
Turistické informační centrum Jihlava - Brána Matky Boží	Informační a turistické centrum Bazilika Třebíč
Turistické informační centrum Jihlava	Informační a turistické centrum Zadní synagoga Třebíč
Informační středisko Kamenice nad Lipou	Turistické informační centrum Třešť
Informační centrum Koněšín	Informační centrum a Klub kultury Velká Bíteš
Informační centrum a pamětní síň Jana Zrzavého Krucemburk	Informační centrum a místní knihovna Velká Losenice
Informační centrum Ledec nad Sázavou	Informační centrum Velké Meziříčí
Informační, poradenské a vzdělávací centrum Loucko - Luka nad Jihlavou	
Turistické informační centrum Moravské Budějovice	Turistické informační centrum – cestovní kancelář SANTINI TOUR Žďár nad Sázavou
Informační centrum Náměšť nad Oslavou	Informační a turistické centrum ŽďAS – Zámek Žďár nad Sázavou
Informační centrum Nové Město na Moravě	Kulturní zařízení města Ždírec nad Doubravou
Turistické informační centrum mikroregionu Stražiště – Pacov	Turistické informační centrum Žirovnice
	Informační centrum Koněšinská pláž

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, OKPPCR

Možnosti regionální statistiky cestovního ruchu jsou zatím dosti omezené. Stávající statistické informace nepostihují plošně všechna zařízení (údaje za chybějící zařízení se získávají dopočtem), chybí i sociologické průzkumy návštěvnosti v jednotlivých místech a oblastech.

Hrubý přehled o kapacitě zařízení cestovního ruchu v Kraji Vysočina ve srovnání s ostatními kraji ČR je uveden v tab. 10.2 a 10.3, údaje o kapacitě zařízení v okresech Kraje Vysočina v tab. 10.4 a informace o návštěvnosti tab. 10.5 a 10.6.

Tab. 10.2: Hromadná ubytovací zařízení v krajích ČR k 31. 12. 2010

Kraj	Počet HUZ		Počet pokojů v HUZ		Počet lůžek v HUZ		Počet míst pro stany a karavany	
	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR
Praha	630	8,7	38 726	22,0	82 559	18,4	1 428	2,9
Středočeský	529	7,3	11 227	6,4	29 677	6,6	5 972	12,0
Jihočeský	963	13,3	17 465	9,9	49 912	11,1	13 688	27,5
Plzeňský	460	6,4	9 172	5,2	25 180	5,6	3 314	6,6
Karlovarský	387	5,3	13 850	7,9	28 095	6,3	1 170	2,3
Ústecký	327	4,5	6 576	3,7	17 140	3,8	1 856	3,7
Liberecký	777	10,7	12 671	7,2	37 976	8,5	3 037	6,1
Královéhradecký	912	12,6	15 730	8,9	44 271	9,9	5 360	10,8
Pardubický	336	4,6	6 610	3,7	18 793	4,2	1 731	3,5
Vysočina	346	4,8	6 828	3,9	19 954	4,4	3 319	6,7
Jihomoravský	490	6,8	12 850	7,3	31 690	7,1	5 348	10,7
Olomoucký	325	4,5	7 397	4,2	19 152	4,3	873	1,8
Zlínský	348	4,8	8 050	4,6	20 884	4,7	1 618	3,2
Moravskoslezský	405	5,6	9 251	5,2	23 785	5,3	1 130	2,3
Česká republika	7 235	100	176 403	100	449 068	100	49 844	100

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Jihlava, 2011.

Z dostupných statistických pramenů je přes jejich omezenou vypovídací schopnost možné přehledně charakterizovat ubytovací infrastrukturu kraje následovně:

- Podíl kraje na počtu hromadných ubytovacích zařízení (4,8 %), počtu pokojů (3,9 %) i lůžek (4,4 %) byl k 31. 12. 2010 nižší než jeho podíl na počtu obyvatel ČR (4,9 %). V rámci ČR Vysočina v současné době představuje turistický region spíše podprůměrného významu.
- Průměrná velikost ubytovacího zařízení cestovního ruchu na Vysočině (19,7 pokojů na zařízení) byla menší než v ČR (24,4 pokojů na zařízení). Rovněž z hlediska počtu lůžek na jedno zařízení byly koncem roku 2010 hodnoty za Vysočinu (57,7 lůžek na zařízení) nižší než za ČR (62,1 lůžek).
- Průměrný počet lůžek v jednom pokoji (2,9) byl vyšší ve srovnání s ČR (2,6 lůžka na pokoj). To odráží rozdíly ve kvalitativní struktuře ubytovacích zařízení.
- Kraj Vysočina disponoval v roce 2010 nadprůměrným počtem míst pro stany a karavany.

Tab. 10.3: Srovnání ČR a Kraje Vysočina z hlediska podílu (%) jednotlivých druhů hromadných ubytovacích zařízení (HUZ) k 31. 12. 2010

Typ zařízení (jen HUZ)	Kraj Vysočina			Česká republika		
	HUZ	Pokoje	Lůžka	HUZ	Pokoje	Lůžka
Hotely a podobná ubytovací zařízení	46,5	49,2	41,5	59,4	64,3	57,0
Kempy	8,1	4,9	6,2	6,6	4,5	6,5
Chatové osady a turistické ubyt.	18,8	19,7	24,9	11,7	7,7	11,3
Ostatní hrom.ubyt.zař. jinde nespecifikovaná	26,6	31,1	33,6	22,3	23,5	25,3
Ubytovací zařízení celkem	46,5	49,2	41,5	59,4	64,3	57,0

Poznámka: Pod pojem „ostatní hromadná ubytovací zařízení jinde nespecifikovaná“ se řadí např. léčebné lázně, rekreační zařízení podniků, školící střediska podniků, ubytování apartmánového typu a jiná ubytovací zařízení, která vyčleňují kapacitu pro cestovní ruch jako jsou domovy mládeže, vysokoškolské koleje, podnikové ubytovny. Od ubytování hotelového typu se liší službami jako je každodenní úklid či stlaní.

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Jihlava, 2011.

- Struktura ubytovacích zařízení v kraji se na konci roku 2010 významně odlišovala od průměru ČR, a to především nižším podílem hotelů a "jim podobných ubytovacích zařízení" (především penzionů).
- V hotelovém pokoji v kraji bylo průměrně 2,5 lůžka, tedy opět poněkud více než v ČR (2,3 lůžka).
- V kraji byl evidován významně vyšší podíl lůžek v tzv. „ostatních ubytovacích zařízeních“.

Tab. 10.4: Hromadná ubytovací zařízení v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2010

Okres	Počet HUZ		Počet pokojů		Počet lůžek		Počet míst pro stany a karavany	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
Havlíčkův Brod	46	13,3	777	11,4	2 256	11,3	1 054	31,8
Jihlava	64	18,5	1 419	20,8	3 778	18,9	243	7,3
Pelhřimov	64	18,5	1 201	17,6	3 850	19,3	398	12,0
Třebíč	55	15,9	1 017	14,9	2 953	14,8	720	21,7
Žďár nad Sázavou	117	33,8	2 414	35,4	7 117	35,7	904	27,2
Kraj Vysočina	346	100	6 828	100	19 954	100	3 319	100

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2011. ČSÚ Jihlava, 2011.

- Ubytovací kapacita zařízení cestovního ruchu je v Kraji Vysočina rozmístěna nerovnoměrně. Největší kapacita byla na konci roku 2010 koncentrována v okrese Žďár nad Sázavou, kde bylo soustředěno 33,8 % zařízení, 35,4 % pokojů a 35,7 % lůžek z celkového počtu.
- Nejméně atraktivní je z hlediska cestovního ruchu podle koncentrace ubytovacích kapacit okres Havlíčkův Brod.
- Nejvíce míst pro stany a karavany bylo v roce 2010 evidováno v okrese Havlíčkův Brod, naopak v okrese Jihlava byl počet těchto míst velmi nízký.
- Relativně nej kvalitnější ubytování bylo podle dostupných pramenů v okrese Jihlava, kde na jeden pokoj připadalo 2,7 lůžek. Nejvíce lůžek na jeden pokoj v průměru vykazala hromadná ubytovací zařízení v okrese Pelhřimov (3,2)

Tab. 10.5: Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních podle krajů v roce 2011

Kraj	Počet příjezdů		Počet přenocování		Průměrný počet přenocování	
	celkem	z toho cizinci	celkem	cizinci	celkem	cizinci
Hl. město Praha	5 132 042	4 433 048	13 214 304	11 941 171	2,6	2,7
Středočeský	682 914	164 455	1 750 990	412 544	2,6	2,5
Jihočeský	917 071	292 833	2 613 974	621 179	2,9	2,1
Plzeňský	510 113	180 475	1 359 406	393 392	2,7	2,2
Karlovarský	721 759	490 056	4 381 393	3 224 563	6,1	6,6
Ústecký	320 020	115 955	932 341	311 206	2,9	2,7
Liberecký	656 232	156 734	2 210 468	577 293	3,4	3,7
Královéhradecký	829 354	220 588	3 074 468	793 789	3,7	3,6
Pardubický	303 059	46 154	879 966	117 976	2,9	2,6
Vysočina	353 249	50 897	928 433	120 330	2,6	2,4
Jihomoravský	1 062 496	409 300	2 062 184	689 626	1,9	1,7
Olomoucký	385 989	86 423	1 443 272	174 556	3,7	2,0
Zlínský	473 768	73 221	1 537 667	194 806	3,2	2,7
Moravskoslezský	563 611	111 313	1 798 690	280 447	3,2	2,5
Česká republika	12 911 677	6 831 452	38 187 556	19 852 878	3,0	2,9

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady. ČSÚ Praha, 2012.

- V roce 2011 navštívilo hromadná ubytovací zařízení v Kraji Vysočina méně než 350 tis. turistů, to bylo pouze 2,7 % z celkového počtu turistů, kteří navštívili hromadná ubytovací zařízení v ČR, což byl třetí nejnížší podíl z krajů ČR (po Pardubickém a Ústeckém kraji).
- V roce 2011 navštívilo hromadná ubytovací zařízení v Kraji Vysočina 46,1 tis. turistů s cizí státní příslušností, to bylo jen 0,7 % z celkového počtu turistů-nerezidentů, kteří navštívili hromadná ubytovací zařízení v ČR, méně cizinců přenocovalo pouze v Pardubickém kraji.
- Cizinci tvořili v roce 2011 zhruba sedminu (14,4 %) všech návštěvníků hromadných ubytovacích zařízení Kraje Vysočina, což bylo významně méně než v celé ČR, kde byl jejich podíl poloviční (52,9 %). Vysočina je tak turistickým regionem s výraznou převahou domácích návštěvníků. Menší podíl turistů-nerezidentů nevykázal v roce 2011 žádný kraj ČR.
- Průměrný počet přenocování hostů (2,6) byl v roce 2011 na Vysočině nižší než činil průměr ČR (3,0) a čtvrtý nejnížší ze všech krajů ČR (po Jihomoravském, Středočeském kraji a Praze).

- Průměrný počet přenocování hostů-cizinců (2,4) byl v roce 2011 nižší než v ČR (2,9) a zároveň čtvrtý nejnižší v mezikrajském porovnání.
- Využití lůžkové kapacity je poměrně nízké: z podílu počtu přenocování a počtu lůžek vyplývá, že kapacita hromadných ubytovacích zařízení v Kraji Vysočina byla v roce 2011 využita jen ze 12,7 % (v ČR 23,3 %).
- Návštěvnost Kraje Vysočina je poměrně významně ovlivněna skutečností, že zde nebyly vybudovány lázně, pro což zde neexistují ani vhodné přírodní podmínky. Kraj Vysočina je jediným krajem v ČR, kde není lokalizováno ani jedno lázeňské zařízení.

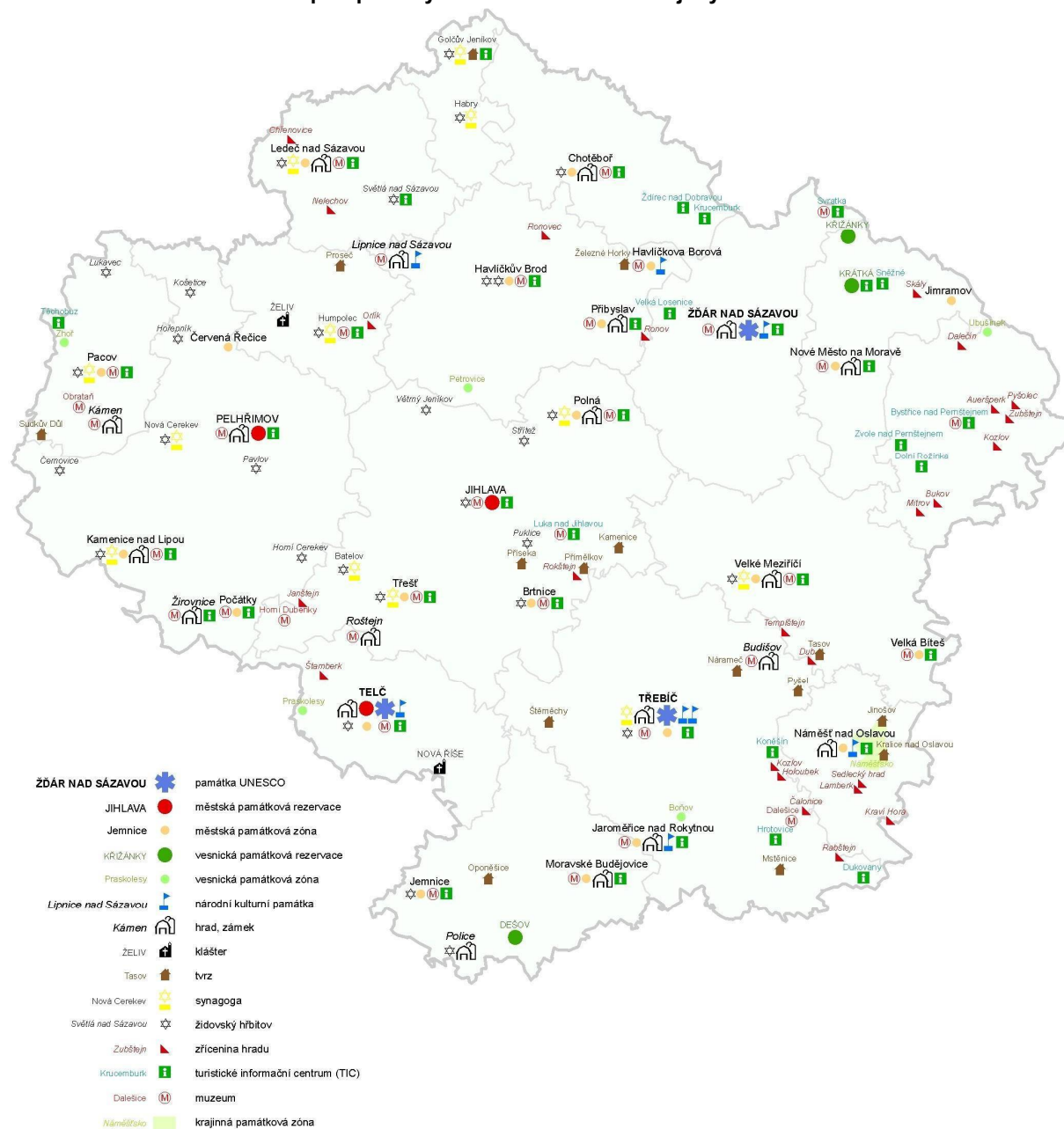
Tab. 10.6: Hosté ze zahraničí v hromadných ubytovacích zařízeních na Vysočině v roce 2011

Země původu	Kraj Vysočina			ČR	
	abs.	v %	průměrný počet přenocování	v %	průměrný počet přenocování
cizinci celkem	50 897	100	2,4	100	2,9
z toho:					
Německo	14 056	27,6	2,4	20,8	3,3
Slovensko	8 510	16,7	2,2	5,1	2,0
Rakousko	3 252	6,4	2,1	2,8	2,0
Polsko	3 133	6,2	2,1	5,5	2,1
Francie	2 247	4,4	2,2	4,2	2,6
Itálie	1 814	3,6	2,3	5,0	2,8
Nizozemsko	1 553	3,1	2,3	3,0	3,3
USA	1 489	2,9	2,2	4,7	2,6
Spojené království	1 340	2,6	2,3	4,9	2,5
Rusko	1 294	2,5	4,4	8,3	5,2
Maďarsko	960	1,9	1,7	1,6	2,2
Švédsko	904	1,8	2,3	1,2	2,6
Ukrajina	823	1,6	3,6	1,6	3,1
Dánsko	776	1,5	2,5	1,5	3,2
ostatní státy	8 746	17,2	2,5	29,8	2,5

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady. ČSÚ Praha, 2012.

- Mezi návštěvníky ze zahraničí tvořili v roce 2011 největší skupinu hosté z Německa. Průměrný počet přenocování těchto hostů byl v Kraji Vysočina výrazně nižší než je průměr ČR a celkově se zahraniční hosté v Kraji Vysočina zdržovali kratší dobu, než činil průměr ČR.
- S odstupem za turisty z Německa následovali hosté ze Slovenska. U nich byl průměrný počet přenocování ve srovnání s průměrem ČR naopak vyšší. Ještě vyšší průměrný počet přenocování vykázali hosté z Ukrajiny. V případě těchto hostů nešlo patrně o pobyt zaměřený na poznávání turistických atraktivit Kraje Vysočina, nýbrž o pracovní pobyt. To ale naše statistika nerozlišuje.
- Ve srovnání z celorepublikovým průměrem navštěvovali Kraj Vysočina v roce 2011 méně často hosté z Itálie, Velké Británie, USA, Ruska.
- Výrazně větší zastoupení oproti průměru ČR měli například turisté z Německa, Slovenska, Rakouska a Polska.

Obr. 10.1: Kulturně historické předpoklady cestovního ruchu v Kraji Vysočina

Pramen: Krajský úřad Kraje Vysočina, OKPPCR

PŘÍLOHY

2. Obyvatelstvo

Tab. 2.1: Města Kraje Vysočina podle počtu obyvatel v letech 1850 - 2010

Město	Počet obyvatel v roce 1850 ^{*)}	Počet obyvatel 3.3.1991	Počet obyvatel 1.3.2001	Počet obyvatel 31.12.2010	Index 2010/1850 (1850=100')	Index 2010/1991 (1991=100)
1. Jihlava	20 622	51 831	50 702	51 154	248,1	98,7
2. Třebíč	7 886	38 355	39 021	37 836	479,8	98,6
3. Havlíčkův Brod	4 987	24 472	24 375	24 166	484,6	98,7
4. Žďár n. Sázavou	3 072	23 191	24 289	23 038	749,9	99,3
5. Pelhřimov	3 909	16 480	16 590	16 656	426,1	101,1
6. Velké Meziříčí	5 308	11 518	11 811	11 830	222,9	102,7
7. Humpolec	5 050	11 122	10 929	11 104	219,9	99,8
8. Nové Město na Mor.	2 362	10 426	10 471	10 367	438,9	99,4
9. Chotěboř	3 814	9 352	9 870	9 719	254,8	103,9
10. Bystřice n. Pernšt.	3 081	9 304	9 068	8 609	279,4	92,5
11. Mor. Budějovice	2 550	7 884	8 004	7 739	303,5	98,2
12. Světlá n. Sázavou	1 876	7 853	7 188	6 851	365,2	87,2
13. Třešť	3 856	5 948	5 933	5 890	152,7	99,0
14. Ledec n. Sázavou	2 104	6 540	6 127	5 624	267,3	86,0
15. Telč	4 556	6 049	6 053	5 722	125,6	94,6
16. Polná	5 195	4 691	4 869	5 238	100,8	111,7
17. Náměšť n. Oslavou	1 776	5 115	5 246	5 080	286,0	99,3
18. Pacov	2 920	5 201	5 232	4 982	170,6	95,8
19. Velká Bíteš	2 059	4 652	4 889	5 026	244,1	108,0
20. Jemnice	2 386	4 282	4 307	4 404	184,6	102,8
21. Jaroměřice n. Rokyt.	2 277	3 982	4 106	4 272	187,6	107,3
22. Kamenice n. Lipou	3 000	4 202	4 220	3 994	133,1	95,0
23. Přibyslav	2 433	4 028	3 982	3 948	162,3	98,0
24. Brtnice	4 004	3 592	3 656	3 756	93,8	104,6
25. Ždírec n. Doubravou	1 008	2 792	2 783	3 234	320,8	115,8
26. Žirovnice	2 034	3 127	3 056	3 077	151,3	98,4
27. Počátky	2 843	2 856	2 755	2 642	92,9	92,5
28. Golčův Jeníkov	2 708	2 746	2 604	2 698	99,6	98,3
29. Horní Cerekev	1 880	1 877	1 845	1 914	101,8	102,0
30. Černovice	2 236	1 901	1 846	1 833	82,0	96,4
31. Hrotovice	962	1 581	1 796	1 799	187,0	113,8
32. Svatka	1 681	1 675	1 592	1 465	87,2	87,5
33. Habry	2 039	1 317	1 298	1 299	63,7	98,6
34. Červená Řečice	1 877	1 073	987	972	51,8	90,6
Města celkem	118 474	299 942	300 513	297 938	251,5	99,3
Podíl na počtu obyvatel kraje (v %)	23,0	57,6	57,9	57,9	x	x

Pozn.: *)rok 1850 - města v hranicích roku 1850, ostatní roky - města v hranicích roku 2008; v roce 1991 a 2001 - výsledky sčítání lidu, v roce 2009 - průběžná evidence obyvatel k 31. 12. 2009.

Zdroj dat: Města České republiky v retrospektivě. ČSÚ, Praha 1996; Sčítání lidu, domů a bytů 1991 a 2001. ČSÚ, Praha 1992 a 2003; Stav a pohyb obyvatelstva za 1. – 4. čtvrtletí 2010. ČSÚ Praha, 2011.

Tab. 2.2: Počet živě narozených ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	206	172	196	192	195	238	201	175
Havlíčkův Brod	456	498	496	534	597	618	579	614
Humpolec	160	136	177	151	152	189	175	154
Chotěboř	216	171	238	227	234	252	220	213
Jihlava	920	943	989	1 061	1 080	1 208	1 191	1 151
Moravské Budějovice	231	206	213	206	247	227	228	236
Náměšť nad Oslavou	120	110	133	143	110	114	142	137
Nové Město na Moravě	192	215	211	203	209	216	225	221
Pacov	71	91	88	84	106	101	80	76
Pelhřimov	407	424	408	456	419	438	442	459
Světlá nad Sázavou	162	161	190	157	191	163	173	202
Telč	113	113	137	132	127	147	142	116
Třebíč	737	701	793	739	822	859	783	737
Velké Meziříčí	326	348	356	383	419	380	410	418
Žďár nad Sázavou	393	470	445	445	465	499	456	448
Vysočina	4 710	4 759	5 070	5 113	5 373	5 649	5 466	5 357
Česká republika	93 685	97 664	102 211	105 831	114 632	119 570	118 348	117 153

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Tab. 2.3: Hrubá míra porodnosti (počet živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	9,8	8,2	9,4	9,2	9,4	11,5	9,8	8,6
Havlíčkův Brod	8,9	9,7	9,6	10,3	11,5	11,8	11,0	11,7
Humpolec	9,5	8,1	10,5	8,9	8,9	11,0	10,2	9,0
Chotěboř	9,7	7,6	10,6	10,1	10,4	11,1	9,6	9,4
Jihlava	9,5	9,8	10,2	10,9	11,0	12,3	12,0	11,6
Moravské Budějovice	9,5	8,4	8,8	8,5	10,1	9,3	9,4	9,7
Náměšť nad Oslavou	8,8	8,1	9,9	10,7	8,2	8,5	10,6	10,2
Nové Město na Moravě	9,8	11,0	10,8	10,4	10,6	11,0	11,4	11,3
Pacov	7,0	9,0	8,7	8,4	10,6	10,1	8,0	7,6
Pelhřimov	8,9	9,3	9,0	10,0	9,2	9,5	9,6	10,0
Světlá nad Sázavou	7,9	7,9	9,3	7,7	9,4	8,0	8,6	10,0
Telč	8,3	8,3	10,1	9,8	9,4	10,9	10,5	8,6
Třebíč	9,7	9,2	10,4	9,7	10,8	11,3	10,3	9,7
Velké Meziříčí	9,4	10,0	10,2	10,9	11,9	10,7	11,5	11,7
Žďár nad Sázavou	9,0	10,7	10,2	10,1	10,6	11,3	10,3	10,2
Vysočina	9,2	9,3	9,9	10,0	10,5	11,0	10,6	10,4
Česká republika	9,2	9,6	10,0	10,3	11,1	11,5	11,3	11,1

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Tab. 2.4: Počet zemřelých ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	221	245	231	213	213	207	215	233
Havlíčkův Brod	535	533	554	525	495	549	551	498
Humpolec	204	211	221	196	176	171	191	169
Chotěboř	244	235	225	207	208	220	226	225
Jihlava	1 014	871	956	885	884	865	864	1 019
Moravské Budějovice	277	252	263	246	261	273	269	243
Náměšť nad Oslavou	161	149	165	137	151	139	164	119
Nové Město na Moravě	181	166	176	181	167	181	183	163
Pacov	132	117	115	122	113	99	113	130
Pelhřimov	500	509	506	424	467	447	467	458
Světlá nad Sázavou	236	210	242	188	210	215	228	220
Telč	133	138	150	136	127	124	145	132
Třebíč	752	691	776	672	759	696	749	747
Velké Meziříčí	346	349	360	326	297	341	353	348
Žďár nad Sázavou	383	331	399	315	352	354	376	401
Vysočina	5 319	5 007	5 339	4 773	4 880	4 881	5 094	5 105
Česká republika	111 288	107 177	107 938	104 441	104 636	104 948	107 421	106 844

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Tab. 2.5: Hrubá míra úmrtnosti (počet zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	10,5	11,7	11,0	10,3	10,3	10,0	10,5	11,4
Havlíčkův Brod	10,4	10,3	10,7	10,1	9,5	10,5	10,5	9,5
Humpolec	12,1	12,5	13,2	11,6	10,3	10,0	11,1	9,8
Chotěboř	10,9	10,5	10,0	9,2	9,2	9,7	9,9	9,9
Jihlava	10,5	9,0	9,9	9,1	9,0	8,8	8,7	10,2
Moravské Budějovice	11,4	10,3	10,8	10,1	10,7	11,2	11,1	10,0
Náměšť nad Oslavou	11,9	11,0	12,2	10,2	11,3	10,4	12,2	8,9
Nové Město na Moravě	9,3	8,5	9,0	9,3	8,5	9,2	9,3	8,3
Pacov	13,0	11,6	11,4	12,1	11,3	9,9	11,3	13,1
Pelhřimov	11,0	11,2	11,2	9,3	10,2	9,7	10,2	10,0
Světlá nad Sázavou	11,5	10,2	11,9	9,2	10,3	10,6	11,3	10,9
Telč	9,7	10,1	11,1	10,0	9,4	9,2	10,8	9,8
Třebíč	9,9	9,1	10,2	8,8	9,9	9,1	9,8	9,8
Velké Meziříčí	9,9	10,0	10,3	9,3	8,4	9,6	9,9	9,7
Žďár nad Sázavou	8,7	7,6	9,2	7,2	8,0	8,0	8,5	9,1
Vysočina	10,4	9,8	10,5	9,3	9,5	9,5	9,9	9,9
Česká republika	10,9	10,5	10,5	10,2	10,1	10,1	10,2	10,2

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Tab. 2.6: Přirozený přírůstek ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	-15	-73	-35	-21	-18	31	-14	-58
Havlíčkův Brod	-79	-35	-58	9	102	69	28	116
Humpolec	-44	-75	-44	-45	-24	18	-16	-15
Chotěboř	-28	-64	13	20	26	32	-6	-12
Jihlava	-94	72	33	176	196	343	327	132
Moravské Budějovice	-46	-46	-50	-40	-14	-46	-41	-7
Náměšť nad Oslavou	-41	-39	-32	6	-41	-25	-22	18
Nové Město na Moravě	11	49	35	22	42	35	42	58
Pacov	-61	-26	-27	-38	-7	2	-33	-54
Pelhřimov	-93	-85	-98	32	-48	-9	-25	1
Světlá nad Sázavou	-74	-49	-52	-31	-19	-52	-55	-18
Telč	-20	-25	-13	-4	0	23	-3	-16
Třebíč	-15	10	17	67	63	163	34	-10
Velké Meziříčí	-20	-1	-4	57	122	39	57	70
Žďár nad Sázavou	10	139	46	130	113	145	80	47
Vysočina	-609	-248	-269	340	493	768	353	252
Česká republika	-17 603	-9 513	-5 727	1 390	9 996	14 622	10 927	10 309

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Tab. 2.7: Přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel středního stavu ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	-0,7	-3,5	-1,6	-1,0	-0,9	1,5	-0,7	-0,8
Havlíčkův Brod	-1,5	-0,7	-1,1	0,2	2,0	1,3	0,5	1,2
Humpolec	-2,6	-4,5	-2,6	-2,7	-1,4	1,0	-0,9	-1,0
Chotěboř	-1,3	-2,9	0,6	0,9	1,2	1,4	-0,3	0,5
Jihlava	-1,0	0,7	0,3	1,8	2,0	3,5	3,3	2,4
Moravské Budějovice	-1,9	-1,9	-2,1	-1,6	-0,6	-1,9	-1,7	-1,2
Náměšť nad Oslavou	-3,0	-2,9	-2,4	0,4	-3,1	-1,9	-1,6	-1,0
Nové Město na Moravě	0,6	2,5	1,8	1,1	2,1	1,8	2,1	2,0
Pacov	-6,0	-2,6	-2,7	-3,8	-0,7	0,2	-3,3	-2,6
Pelhřimov	-2,0	-1,9	-2,2	0,7	-1,1	-0,2	-0,5	-0,2
Světlá nad Sázavou	-3,6	-2,4	-2,6	-1,5	-0,9	-2,6	-2,7	-1,7
Telč	-1,5	-1,8	-1,0	-0,3	0,0	1,7	-0,2	0,0
Třebíč	-0,2	0,1	0,2	0,9	0,8	2,1	0,4	0,8
Velké Meziříčí	-0,6	0,0	-0,1	1,6	3,5	1,1	1,6	1,9
Žďár nad Sázavou	0,2	3,2	1,0	3,0	2,6	3,3	1,8	2,3
Vysočina	-1,2	-0,5	-0,5	0,7	1,0	1,5	0,7	0,9
Česká republika	-1,7	-0,9	-0,6	0,1	1,0	1,4	1,0	0,9

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Tab. 2.8: Počet přistěhovaých do správních obvodů ORP Kraje Vysočina v letech 2003 - 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	196	232	231	187	229	226	179	197
Havlíčkův Brod	812	857	845	905	1 155	1 059	628	667
Humpolec	275	230	272	329	432	340	216	249
Chotěboř	326	316	450	355	626	434	322	280
Jihlava	1 311	1 124	1 720	1 580	1 445	1 562	1 127	1 050
Moravské Budějovice	305	383	313	411	448	355	282	274
Náměšť nad Oslavou	215	166	210	225	261	255	198	211
Nové Město na Moravě	244	208	223	296	469	474	215	224
Pacov	123	162	171	154	151	167	134	145
Pelhřimov	688	623	723	797	1 057	845	548	514
Světlá nad Sázavou	269	270	293	322	347	294	244	237
Telč	156	142	219	199	210	221	190	180
Třebíč	720	713	814	934	984	688	639	653
Velké Meziříčí	366	373	362	449	345	494	365	362
Žďár nad Sázavou	541	409	427	414	557	434	422	401
Vysočina	4 555	4 268	4 681	4 893	6 402	5 402	3 503	3 406

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.9: Hrubá míra imigrace (počet přistěhovaých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 - 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	9,4	11,1	11,0	9,0	11,1	11,0	8,7	9,6
Havlíčkův Brod	15,8	16,6	16,4	17,5	22,2	20,2	11,9	12,7
Humpolec	16,3	13,7	16,2	19,4	25,4	19,8	12,5	14,5
Chotěboř	14,6	14,1	20,0	15,8	27,8	19,1	14,1	12,3
Jihlava	13,6	11,6	17,8	16,3	14,8	15,8	11,4	10,5
Moravské Budějovice	12,5	15,7	12,9	16,9	18,4	14,5	11,6	11,3
Náměšť nad Oslavou	15,8	12,3	15,6	16,8	19,5	19,1	14,8	15,8
Nové Město na Moravě	12,5	10,6	11,4	15,2	23,9	24,1	10,9	11,4
Pacov	12,1	16,1	17,0	15,3	15,1	16,7	13,4	14,6
Pelhřimov	15,1	13,7	15,9	17,5	23,1	18,4	11,9	11,2
Světlá nad Sázavou	13,1	13,2	14,4	15,8	17,1	14,5	12,1	11,7
Telč	11,4	10,4	16,2	14,7	15,6	16,4	14,1	13,4
Třebíč	9,4	9,4	10,7	12,3	12,9	9,0	8,4	8,6
Velké Meziříčí	10,5	10,7	10,4	12,8	9,8	13,9	10,2	10,1
Žďár nad Sázavou	12,3	9,3	9,7	9,4	12,7	9,9	9,6	9,1
Vysočina	8,9	8,4	9,2	9,6	12,5	10,5	6,8	6,6

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.10: Počet vystěhovalých ze správních obvodů ORP Kraje Vysočina v letech 2003 - 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	251	204	269	278	286	264	298	237
Havlíčkův Brod	567	819	727	807	853	696	811	766
Humpolec	197	215	203	181	227	278	229	206
Chotěboř	251	273	312	475	385	359	354	388
Jihlava	1 033	1 169	963	1 296	1 239	1 161	979	969
Moravské Budějovice	253	292	346	324	351	375	346	347
Náměšť nad Oslavou	206	189	230	250	225	231	199	195
Nové Město na Moravě	235	266	296	266	381	380	437	335
Pacov	142	163	132	186	149	163	157	132
Pelhřimov	607	705	600	719	709	653	648	644
Světlá nad Sázavou	323	330	314	299	313	322	250	279
Telč	208	193	264	249	224	212	184	162
Třebíč	842	730	926	915	959	909	761	819
Velké Meziříčí	373	295	301	251	328	327	311	356
Žďár nad Sázavou	554	501	468	523	548	552	517	484
Vysočina	4 050	4 404	3 759	4 355	4 863	4 436	4 275	4 081

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.11: Hrubá míra emigrace (počet vystěhovalých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 - 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	12,0	9,8	12,8	13,4	13,8	12,8	14,5	11,6
Havlíčkův Brod	11,0	15,9	14,1	15,6	16,4	13,3	15,4	14,6
Humpolec	11,7	12,8	12,1	10,7	13,3	16,2	13,3	12,0
Chotěboř	11,2	12,2	13,9	21,1	17,1	15,8	15,5	17,1
Jihlava	10,7	12,1	10,0	13,3	12,7	11,8	9,9	9,7
Moravské Budějovice	10,4	12,0	14,2	13,3	14,4	15,4	14,2	14,3
Náměšť nad Oslavou	15,2	14,0	17,1	18,6	16,8	17,3	14,8	14,6
Nové Město na Moravě	12,0	13,6	15,2	13,6	19,4	19,3	22,2	17,1
Pacov	14,0	16,2	13,1	18,5	14,9	16,3	15,8	13,3
Pelhřimov	13,3	15,5	13,2	15,8	15,5	14,2	14,1	14,1
Světlá nad Sázavou	15,7	16,1	15,4	14,7	15,4	15,9	12,4	13,8
Telč	15,2	14,2	19,5	18,4	16,6	15,8	13,7	12,0
Třebíč	11,0	9,6	12,1	12,0	12,6	11,9	10,0	10,8
Velké Meziříčí	10,7	8,5	8,7	7,2	9,3	9,2	8,7	10,0
Žďár nad Sázavou	12,6	11,4	10,7	11,9	12,5	12,5	11,7	11,0
Vysočina	7,9	8,6	7,4	8,5	9,5	8,6	8,3	7,9

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.12: Migrační saldo ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 - 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	-55	28	-38	-91	-57	-38	-119	-40
Havlíčkův Brod	245	38	118	98	302	363	-183	-99
Humpolec	78	15	69	148	205	62	-13	43
Chotěboř	75	43	138	-120	241	75	-32	-108
Jihlava	278	-45	757	284	206	401	148	81
Moravské Budějovice	52	91	-33	87	97	-20	-64	-73
Náměšť nad Oslavou	9	-23	-20	-25	36	24	-1	16
Nové Město na Moravě	9	-58	-73	30	88	94	-222	-111
Pacov	-19	-1	39	-32	2	4	-23	13
Pelhřimov	81	-82	123	78	348	192	-100	-130
Světlá nad Sázavou	-54	-60	-21	23	34	-28	-6	-42
Telč	-52	-51	-45	-50	-14	9	6	18
Třebíč	-122	-17	-112	19	25	-221	-122	-166
Velké Meziříčí	-7	78	61	198	17	167	54	6
Žďár nad Sázavou	-13	-92	-41	-109	9	-118	-95	-83
Vysočina	505	-136	922	538	1 539	966	-772	-675

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.13: Hrubá míra migračního salda (migrační saldo na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 - 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	-2,6	1,3	-1,8	-4,4	-2,8	-1,8	-5,8	-2,0
Havlíčkův Brod	4,8	0,7	2,3	1,9	5,8	6,9	-3,5	-1,9
Humpolec	4,6	0,9	4,1	8,7	12,0	3,6	-0,8	2,5
Chotěboř	3,4	1,9	6,1	-5,3	10,7	3,3	-1,4	-4,8
Jihlava	2,9	-0,5	7,8	2,9	2,1	4,1	1,5	0,8
Moravské Budějovice	2,1	3,7	-1,4	3,6	4,0	-0,8	-2,6	-3,0
Náměšť nad Oslavou	0,7	-1,7	-1,5	-1,9	2,7	1,8	-0,1	1,2
Nové Město na Moravě	0,5	-3,0	-3,7	1,5	4,5	4,8	-11,3	-5,7
Pacov	-1,9	-0,1	3,9	-3,2	0,2	0,4	-2,3	1,3
Pelhřimov	1,8	-1,8	2,7	1,7	7,6	4,2	-2,2	-2,8
Světlá nad Sázavou	-2,6	-2,9	-1,0	1,1	1,7	-1,4	-0,3	-2,1
Telč	-3,8	-3,8	-3,3	-3,7	-1,0	0,7	0,4	1,3
Třebíč	-1,6	-0,2	-1,5	0,2	0,3	-2,9	-1,6	-2,2
Velké Meziříčí	-0,2	2,2	1,8	5,6	0,5	4,7	1,5	0,2
Žďár nad Sázavou	-0,3	-2,1	-0,9	-2,5	0,2	-2,7	-2,2	-1,9
Vysočina	1,0	-0,3	1,8	1,1	3,0	1,9	-1,5	-1,3

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.14: Celkový přírůstek obyvatel ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	-70	-45	-73	-112	-75	-7	-133	-98
Havlíčkův Brod	166	3	60	107	404	432	-155	17
Humpolec	34	-60	25	103	181	80	-29	28
Chotěboř	47	-21	151	-100	267	107	-38	-120
Jihlava	184	27	790	460	402	744	475	213
Moravské Budějovice	6	45	-83	47	83	-66	-105	-80
Náměšť nad Oslavou	-32	-62	-52	-19	-5	-1	-23	34
Nové Město na Moravě	20	-9	-38	52	130	129	-180	-53
Pacov	-80	-27	12	-70	-5	6	-56	-41
Pelhřimov	-12	-167	25	110	300	183	-125	-129
Světlá nad Sázavou	-128	-109	-73	-8	15	-80	-61	-60
Telč	-72	-76	-58	-54	-14	32	3	2
Třebíč	-137	-7	-95	86	88	-58	-88	-176
Velké Meziříčí	-27	77	57	255	139	206	111	76
Žďár nad Sázavou	-3	47	5	21	122	27	-15	-36
Vysočina	-104	-384	653	878	2 032	1 734	-419	-423
Česká republika	8 186	9 122	30 502	36 110	93 941	86 412	39 271	25 957

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.15: Hrubá míra celkového přírůstu obyvatel (celkový přírůstek na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	-3,3	-0,2	-3,5	-5,4	-3,6	-0,3	-6,5	-4,8
Havlíčkův Brod	3,2	0,0	1,2	2,1	7,8	8,2	-2,9	0,3
Humpolec	2,0	-0,4	1,5	6,1	10,6	4,7	-1,7	1,6
Chotěboř	2,1	-0,1	6,7	-4,4	11,9	4,7	-1,7	-5,3
Jihlava	1,9	0,0	8,2	4,7	4,1	7,5	4,8	2,1
Moravské Budějovice	0,2	0,2	-3,4	1,9	3,4	-2,7	-4,3	-3,3
Náměšť nad Oslavou	-2,4	-0,5	-3,9	-1,4	-0,4	-0,1	-1,7	2,5
Nové Město na Moravě	1,0	0,0	-2,0	2,7	6,6	6,6	-9,2	-2,7
Pacov	-7,9	-0,3	1,2	-7,0	-0,5	0,6	-5,6	-4,1
Pelhřimov	-0,3	-0,4	0,6	2,4	6,6	4,0	-2,7	-2,8
Světlá nad Sázavou	-6,2	-0,5	-3,6	-0,4	0,7	-3,9	-3,0	-3,0
Telč	-5,3	-0,6	-4,3	-4,0	-1,0	2,4	0,2	0,1
Třebíč	-1,8	0,0	-1,2	1,1	1,2	-0,8	-1,2	-2,3
Velké Meziříčí	-0,8	0,2	1,6	7,3	3,9	5,8	3,1	2,1
Žďár nad Sázavou	-0,1	0,1	0,2	0,5	2,8	0,6	-0,3	-0,8
Vysočina	-0,2	-0,8	1,3	1,7	4,0	3,4	-0,8	-0,8
Česká republika	0,8	0,9	3,0	3,5	9,1	8,3	3,7	2,5

Zdroj dat: Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.16: Počet sňatků ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	98	90	91	108	119	120	95	85
Havlíčkův Brod	206	244	247	244	258	217	225	236
Humpolec	71	89	88	72	80	78	63	79
Chotěboř	104	111	87	116	105	103	82	98
Jihlava	503	485	522	468	565	489	483	454
Moravské Budějovice	115	109	106	117	100	81	104	100
Náměšť nad Oslavou	57	62	59	60	56	61	64	62
Nové Město na Moravě	89	94	89	95	99	92	85	79
Pacov	37	33	43	38	37	35	25	19
Pelhřimov	215	196	200	217	209	188	157	182
Světlá nad Sázavou	93	90	73	86	102	82	94	79
Telč	43	58	59	64	64	66	55	69
Třebíč	316	371	411	360	400	344	298	348
Velké Meziříčí	182	141	160	155	186	179	161	144
Žďár nad Sázavou	239	221	193	193	200	197	196	182
Vysočina	2 368	2 394	2 428	2 393	2 580	2 332	2 187	2 216
Česká republika	48 943	51 447	51 829	52 860	57 157	52 457	47 862	46 746

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.17: Hrubá míra sňatečnosti (počet sňatků na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	4,7	4,3	4,3	5,2	5,8	5,8	4,6	4,2
Havlíčkův Brod	4,0	4,7	4,8	4,7	5,0	4,1	4,3	4,5
Humpolec	4,2	5,3	5,2	4,3	4,7	4,5	3,7	4,6
Chotěboř	4,6	5,0	3,9	5,1	4,7	4,5	3,6	4,3
Jihlava	5,2	5,0	5,4	4,8	5,8	5,0	4,9	4,6
Moravské Budějovice	4,7	4,5	4,4	4,8	4,1	3,3	4,3	4,1
Náměšť nad Oslavou	4,2	4,6	4,4	4,5	4,2	4,6	4,8	4,6
Nové Město na Moravě	4,6	4,8	4,6	4,9	5,0	4,7	4,3	4,0
Pacov	3,7	3,3	4,3	3,8	3,7	3,5	2,5	1,9
Pelhřimov	4,7	4,3	4,4	4,8	4,6	4,1	3,4	4,0
Světlá nad Sázavou	4,5	4,4	3,6	4,2	5,0	4,0	4,6	3,9
Telč	3,1	4,3	4,4	4,7	4,7	4,9	4,1	5,1
Třebíč	4,1	4,9	5,4	4,7	5,2	4,5	3,9	4,6
Velké Meziříčí	5,2	4,0	4,6	4,4	5,3	5,0	4,5	4,0
Žďár nad Sázavou	5,5	5,0	4,4	4,4	4,5	4,5	4,4	4,1
Vysočina	4,6	4,7	4,8	4,7	5,0	4,5	4,2	4,3
Česká republika	4,8	5,0	5,1	5,1	5,5	5,0	4,6	4,4

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.18: Počet rozvodů ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	50	37	53	35	42	40	49	44
Havlíčkův Brod	156	129	123	124	125	137	106	130
Humpolec	37	44	33	33	36	50	45	47
Chotěboř	49	57	53	50	57	38	37	56
Jihlava	253	255	261	273	286	270	221	271
Moravské Budějovice	58	47	55	44	58	60	45	50
Náměšť nad Oslavou	33	27	37	33	38	39	31	34
Nové Město na Moravě	28	36	52	43	35	38	37	42
Pacov	17	18	14	25	19	21	26	17
Pelhřimov	103	97	95	116	117	118	120	126
Světlá nad Sázavou	60	36	59	52	52	61	49	46
Telč	25	21	35	26	24	31	27	31
Třebíč	212	210	196	187	187	241	179	191
Velké Meziříčí	65	68	72	74	69	89	81	106
Žďár nad Sázavou	89	124	109	109	107	110	104	137
Vysočina	1 235	1 206	1 247	1 224	1 252	1 343	1 157	1 328
Česká republika	32 824	33 060	31 288	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.19: Hrubá míra rozvodovosti (počet rozvodů na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2003 – 2010

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bystřice nad Pernštejnem	2,4	1,8	2,5	1,7	2,0	1,9	2,4	2,2
Havlíčkův Brod	3,0	2,5	2,4	2,4	2,4	2,6	2,0	2,5
Humpolec	2,2	2,6	2,0	1,9	2,1	2,9	2,6	2,7
Chotěboř	2,2	2,5	2,4	2,2	2,5	1,7	1,6	2,5
Jihlava	2,6	2,6	2,7	2,8	2,9	2,7	2,2	2,7
Moravské Budějovice	2,4	1,9	2,3	1,8	2,4	2,5	1,9	2,1
Náměšť nad Oslavou	2,4	2,0	2,7	2,5	2,8	2,9	2,3	2,5
Nové Město na Moravě	1,4	1,8	2,7	2,2	1,8	1,9	1,9	2,1
Pacov	1,7	1,8	1,4	2,5	1,9	2,1	2,6	1,7
Pelhřimov	2,3	2,1	2,1	2,5	2,6	2,6	2,6	2,7
Světlá nad Sázavou	2,9	1,8	2,9	2,6	2,6	3,0	2,4	2,3
Telč	1,8	1,5	2,6	1,9	1,8	2,3	2,0	2,3
Třebíč	2,8	2,8	2,6	2,5	2,4	3,2	2,4	2,5
Velké Meziříčí	1,9	1,9	2,1	2,1	2,0	2,5	2,3	3,0
Žďár nad Sázavou	2,0	2,8	2,5	2,5	2,4	2,5	2,4	3,1
Vysočina	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,6	2,2	2,6
Česká republika	3,2	3,2	3,1	3,1	3,0	3,0	2,8	2,9

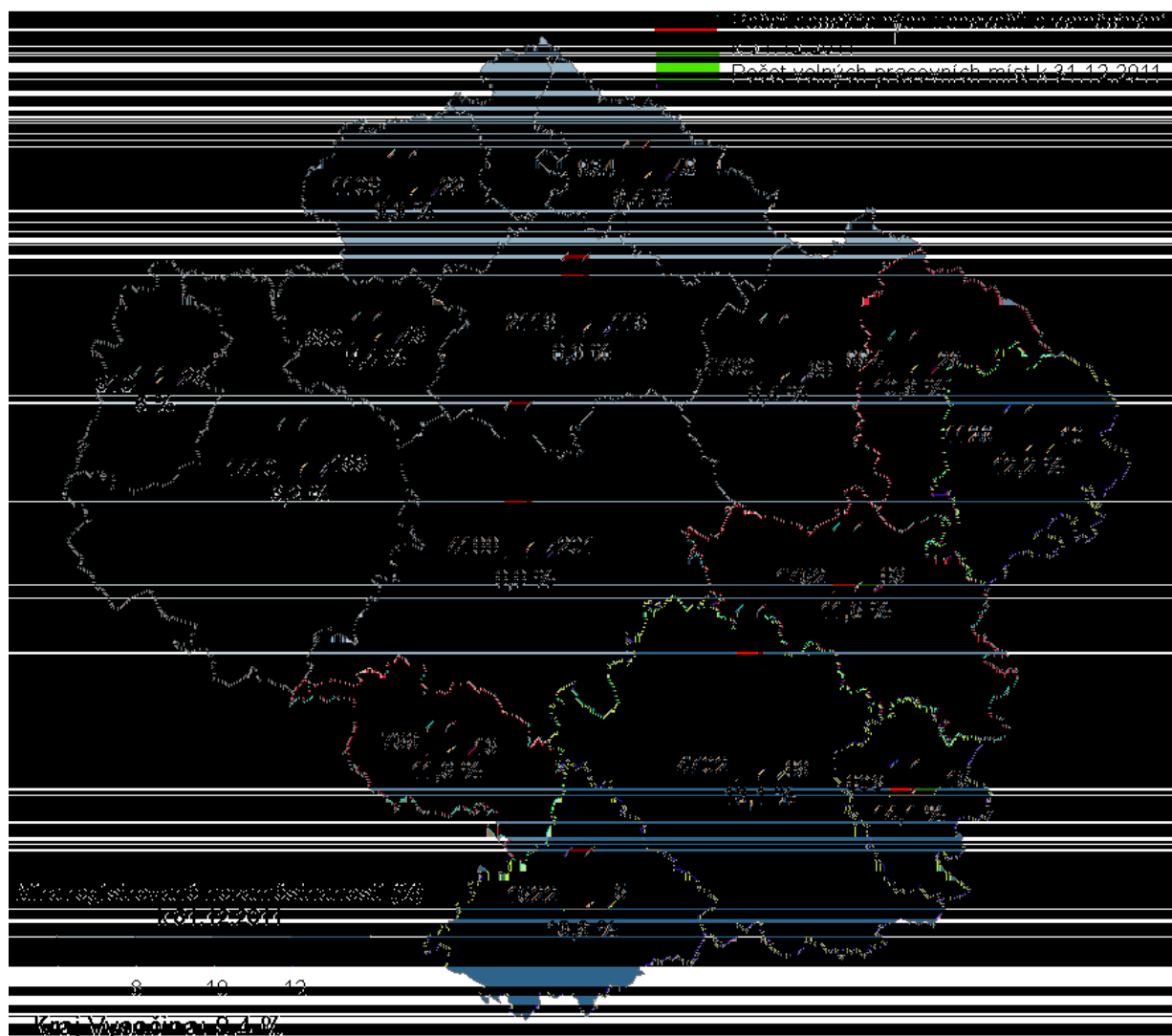
Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2009. ČSÚ Praha, 2010.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 1998 až 2008. ČSÚ Praha, 2009.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2010. ČSÚ Jihlava, 2011.

Tab. 2.20: Věkové složení obyvatelstva ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina k 31. 12. 2010

Správní obvod ORP	0 – 14 let		15 – 64 let		65 a více let	
	absolutně	relativně	absolutně	relativně	absolutně	relativně
Bystřice nad Pernštejnem	2 894	14,2	14 072	69,0	3 425	16,8
Havlíčkův Brod	7 776	14,8	36 348	69,3	8 348	15,9
Humpolec	2 413	14,0	11 669	67,8	3 120	18,1
Chotěboř	3 292	14,5	15 514	68,5	3 841	17,0
Jihlava	14 686	14,7	69 905	70,2	15 043	15,1
Moravské Budějovice	3 429	14,2	16 820	69,5	3 938	16,3
Náměšť nad Oslavou	1 800	13,4	9 250	68,9	2 366	17,6
Nové město na Moravě	2 923	14,9	13 502	69,0	3 141	16,1
Pacov	1 309	13,2	6 680	67,4	1 925	19,4
Pelhřimov	6 427	14,0	31 708	69,3	7 624	16,7
Světlá nad Sázavou	2 609	13,0	14 164	70,3	3 368	16,7
Telč	1 892	14,0	9 282	68,8	2 318	17,2
Třebíč	11 094	14,6	53 628	70,6	11 265	14,8
Velké Meziříčí	5 582	15,6	24 931	69,7	5 249	14,7
Žďár nad Sázavou	6 572	14,9	30 540	69,4	6 887	15,7
Vysočina	74 566	14,5	360 299	70,0	80 127	15,6
Česká republika	1 518 142	14,4	7 378 802	70,1	1 635 826	15,5

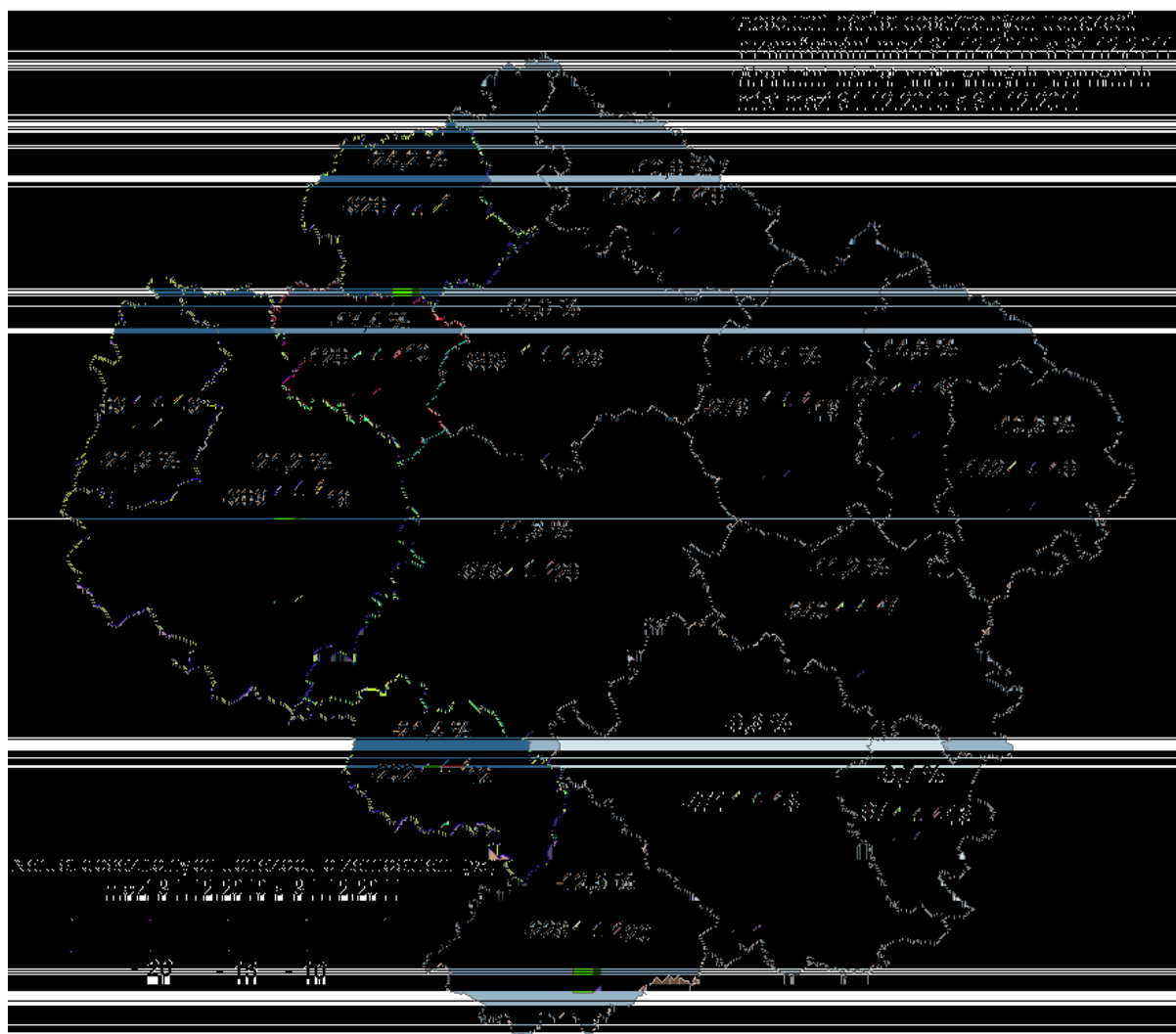
Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Databáze MOS, ČSÚ Praha.

Obr. 7.2: Míra registrované nezaměstnanosti, počet dosažitelných uchazečů o práci a volná pracovní místa ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina k 31. 12. 2011

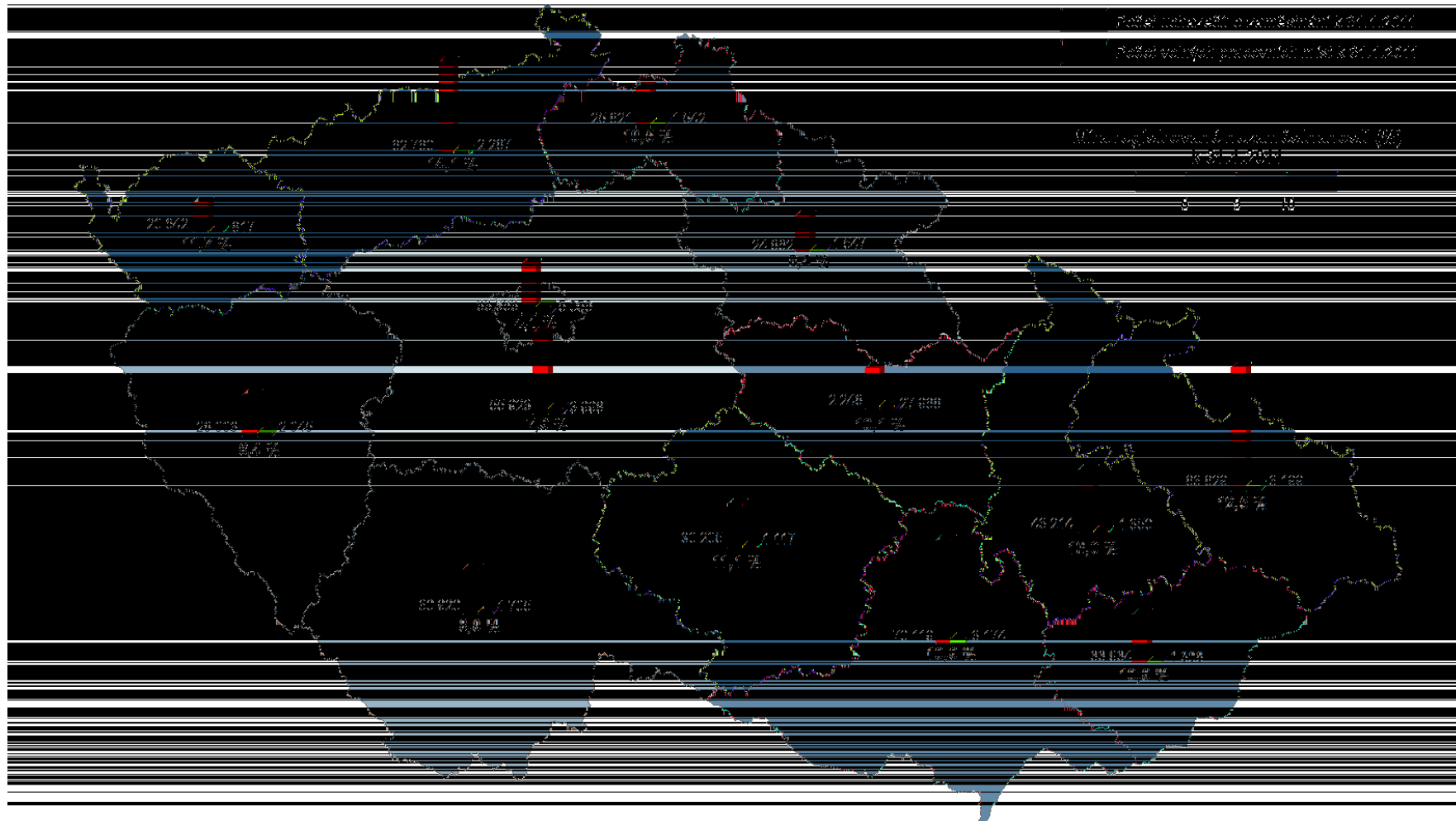

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2012.

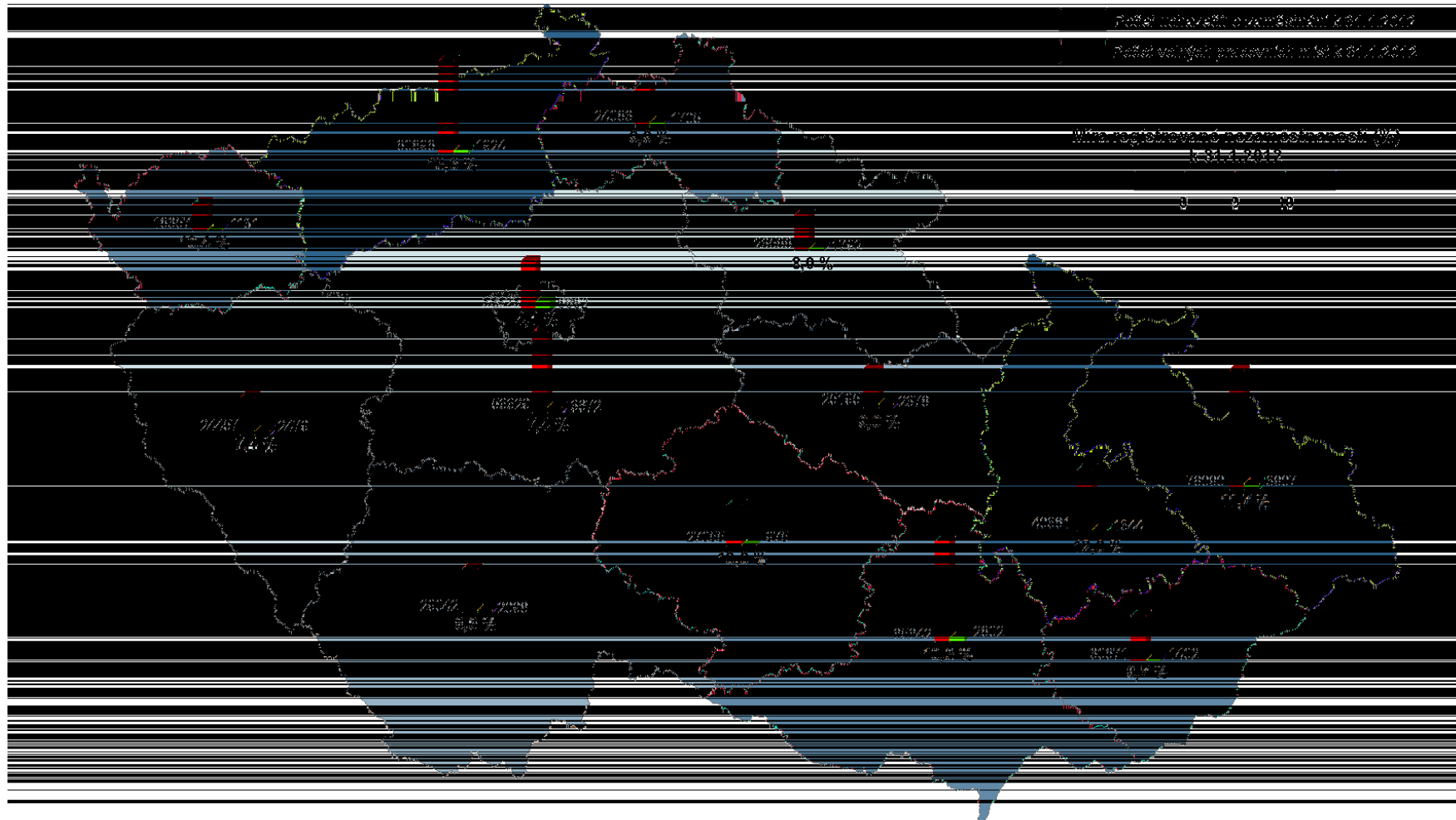
Obr. 7.3: Změny počtu dosažitelných uchazečů o práci a volných pracovních míst ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina mezi 31. 12. 2010 a 31. 12. 2011

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2012.

163

164

Obr. 7.6: Změny počtu uchazečů o práci a volných pracovních míst v krajích ČR mezi 31. 1. 2011 a 31. 1. 2012

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2009, 2010.

8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby

Tab. 8.1: Domy s pečovatelskou službou

Okres	Obec	Počet DPS	Zřizovatel	Počet b. jednotek
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	2	Sociální služby města Havl. Brod	117
	Chotěboř	1	Město Chotěboř	39
	Krucemburk	1	Obec Krucemburk	7
	Ledeč nad Sázavou	1	Město Ledeč nad Sázavou	68
	Přibyslav	4	Město Přibyslav	67
	Slavíkov	1	Obec Slavíkov	25
	Světlá nad Sázavou	1	Město Světlá nad Sázavou	33
	Štoky	1	Městys Štoky	18
	Úsobí	1	Obec Úsobí	4
	Ždírec nad Doubravou	1	Město Ždírec nad Doubravou	28
Jihlava	Batelov	1	Obec Batelov	15
	Brtnice	1	Město Brtnice	42
	Janštejn	1	Obec Janštejn	26
	Jihlava	4	Město Jihlava	177
	Kamenice u Jihlavy	1	Obec Kamenice u Jihlavy	17
	Luka nad Jihlavou	1	Obec Luka nad Jihlavou	56
	Nová Říše	1	Obec Nová Říše	11
	Polná	1	Město Polná	30
	Stonařov	1	Obec Stonařov	9
	Telč	1	Město Telč	33
	Třešť	2	Město Třešť	39
Pelhřimov	Častrov	1	Obec Častrov	6
	Horní Cerekev	2	Obec Horní Cerekev	17
	Humpolec	2	Město Humpolec	23
	Kamenice nad Lipou	1	Město Kamenice nad Lipou	12
	Pacov	1	Město Pacov	12
	Pelhřimov	4	Město Pelhřimov	73
	Počátky	2	Město Počátky	27
	Želiv	2	Obec Želiv	15
	Žirovnice	1	Obec Žirovnice	16
Třebíč	Hrotopice	1	Město Hrotopice	36
	Jaroměřice nad Rokýtnou	1	Město Jaroměřice nad Rokýtnou	36
	Jemnice	1	Město Jemnice	41
	Kněžice	1	Obec Kněžice	4
	Kralice nad Oslavou	1	Obec Kralice nad Oslavou	19
	Mohelno	1	Obec Mohelno	Výstavba
	Moravské Budějovice	2	Město Moravské Budějovice	55
	Okříšky	1	Obec Okříšky	Výstavba
	Třebíč	3	Město Třebíč	174
	Želetava	1	Obec Želetava	18
Žďár nad Sázavou	Bystřice nad Pernštejnem	1	Město Bystřice nad Pernštejnem	93
	Herálec	1	Obec Herálec	13
	Jimramov	1	Městys Jimramov	10
	Křižanov	1	Městys Křižanov	4
	Měřín	1	Městys Měřín	9
	Nížkov	1	Obec Nížkov	7
	Nové Město na Moravě	1	Město Nové Město na Moravě	50
	Sněžné	1	Obec Sněžné	9
	Škrdlovice	1	Subregion Velké Dářko	27
	Velká Bíteš	1	Město Velká Bíteš	13
	Velké Meziříčí	1	Město Velké Meziříčí	62
	Vír	1	Obec Vír	5
	Žďár nad Sázavou	5	Město Žďár nad Sázavou	213

Tab. 8.2: Terénní pečovatelská služba

Okres	Název zařízení	Zřizovatel	Poskytovatel služby	Počet klientů
Havlíčkův Brod	Charitativní pečovatelská služba	OCH Havlíčkův Brod	OCH Havlíčkův Brod	160
	Pečovatelská služba	Město Chotěboř	Město Chotěboř	160
	Pečovatelská služba	Město Havlíčkův Brod	Sociální služby města Havl. Brod	300
	Pečovatelská služba	Město Ledeč nad Sázavou	Město Ledeč nad Sázavou	200
	Pečovatelská služba	Město Světlá nad Sázavou	Sociální centrum města Světlá nad Sázavou	200
	Pečovatelská služba	Městys Štoky	Městys Štoky	27
	Pečovatelská služba	Městys Krucemburk	Městys Krucemburk	79
	Pečovatelská služba	Obec Slavíkov	Obec Slavíkov	28
	Pečovatelská služba	Město Přibyslav	Město Přibyslav	120
	Poskytování služeb pro rodinu a domácnost	Dagmar Urbanová, Kožlí	Dagmar Urbanová	33
Jihlava	Pečovatelská služba Ždírec nad Doubravou	Město Ždírec nad Doubravou	Město Ždírec nad Doubravou	90
	Pečovatelská služba	Město Třešť	Město Třešť	190
	Pečovatelská služba	Město Polná	Město Polná	80
	Pečovatelská služba	Obec Horní Dubenky	Obec Horní Dubenky	
	Integrované centrum soc.služeb	Statutární město Jihlava	Statutární město Jihlava	950
	Pečovatelská služba Stonařov	Městys Stonařov	Městys Stonařov	5
	Pečovatelská služba	Město Brtnice	Město Brtnice	40
	Pečovatelská služba Jihlava	OCH Jihlava	OCH Jihlava	10
	Pečovatelská služba Kostelec	OCH Jihlava	OCH Jihlava	20
	Pečovatelská služba Nová Říše	OCH Jihlava	OCH Jihlava	4
	Pečovatelská služba Kamenice u Jihlavy	OCH Jihlava	OCH Jihlava	60
	Pečovatelská služba Luka nad Jihlavou	OCH Jihlava	OCH Jihlava	60
	Pečovatelská služba Telč	OCH Jihlava	OCH Jihlava	75
	Domov sv. Floriana, o.s.	Domov sv. Floriana, o.s.	Domov sv. Floriana, o.s.	50
	Pečovatelská služba Batelov	Pečovateslká služba Batelov	Městys Batelov	20
Pelhřimov	Dům seniorů – Domov důchodců	Město Pacov	Dům seniorů – Domov důchodců Pacov	50
	Pečovatelská služba Pelhřimov	Oblastní charita Pelhřimov	Oblastní charita Pelhřimov	15
	Charitní pečovatelská služba	Farní charita Kamenice n.L.	Farní charita Kamenice n.L.	60
	Pečovatelská služba Pacov	Farní charita Pacov	Farní charita Pacov	55
	Pečovatelská služba Počátky	Město Počátky	Pečovatelská služba Počátky	98
	Pečovatelská služba Jiřice	Obec Jiřice	Obec Jiřice	30
	Pečovatelská služba Horní Cerekev	Město Horní Cerekev	Město Horní Cerekev	60
	Pečovatelská služba Počátky Pečovatelská služba Častrov Domov pro seniory Pelhřimov, p.o.	Farní charita Počátky Pečovatelská služba Častrov Město Pelhřimov	Farní charita Počátky Pečovatelská služba Častrov Domov pro seniory Pelhřimov, p.o.	15 8 160
Třebíč	Pečovatelská služba	Město Jemnice	Město Jemnice	70
	Pečovatelská služba	Město Moravské Budějovice	Město Moravské Budějovice	70
	Pečovatelská služba	Město Náměšť nad Oslavou	Město Náměšť nad Oslavou	65
	Pečovatelská služba Hrotovice	OCH Třebíč	OCH Třebíč	18
	Charitní pečovatelská a ošetřovatelská služba v rodinách	OCH Třebíč	OCH Třebíč	12

	Pečovatelská služba Kněžice	OCH Třebíč	OCH Třebíč	14
	Komplexní domácí péče „DIANA“	Prokešová Dagmar	Prokešová Dagmar	45
	Pečovatelská služba Okříšky	Městys Okříšky	Městys Okříšky	80
	JUDr. Božena Dolejská	JUDr. Božena Dolejská	JUDr. Božena Dolejská	400

Žďár nad Sázavou	Pečovatelská služba	Obec Vír	Obec Vír	70
	Pečovatelská služba Bystřice n/P	OCH Žďár nad Sázavou	OCH Žďár nad Sázavou	120
	Pečovatelská služba	Městys Jimramov	Městys Jimramov	17
	Pečovatelská služba	Městys Křižanov	Městys Křižanov	55
	Pečovatelská služba	Město Nové Město na Moravě	Novoměstské sociální služby	135
	Pečovatelská služba	Město Velká Bíteš	Poliklinika Velká Bíteš	60
	Pečovatelská služba	Městys Měřín	Městys Měřín	20
	Pečovatelská služba	Město Velké Meziříčí	Sociální služby města Velké Meziříčí	122
	Pečovatelská služba	Město Žďár nad Sázavou	Sociální služby města Žďár nad Sázavou	200
	Zdeňka Lancmanová – osobní asistent, pečovatel	Zdeňka Lancmanová – osobní asistent, pečovatel	Zdeňka Lancmanová – osobní asistent, pečovatel	10
	Pečovatelská služba	Subregion Velké Dářko	Obec Škrdlovice	37
	Pečovatelská služba	Obec Moravec	Obec Moravec	30
	Pečovatelská služba	Městys Sněžné	Městys Sněžné	20
	Pečovatelská služba	Obec Dolní Rožínka	Pečovatelská služba Dolní Rožínka	58
	Pečovatelská služba	Městys Bobrová	Městys Bobrová	51
	Domov pokojného života Nížkov	OCH Žďár nad Sázavou	OCH Žďár nad Sázavou	5
	Pečovatelská služba	Obec Věcov	Obec Věcov	30

Tab. 8.3: Domovy důchodců, penziony pro důchodce a ostatní zařízení pro seniory

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel	Kapacita
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Domov pro seniory Havlíčkův Brod, p. o.	Kraj Vysočina	43
	Havlíčkův Brod	Sociální služby města Havlíčkova Brodu	Město Havlíčkův Brod	116
	Světlá nad Sázavou	Sociální centrum města Světlá nad Sázavou	Město Světlá nad Sázavou	89
Jihlava	Jihlava	Domov pro seniory Jihlava – Lesnov	Statutární město Jihlava	146
	Telč	Domov pro seniory Telč, p.o.	Město Telč	60
	Ždírec	Domov důchodců Ždírec, p. o.	Kraj Vysočina	52
Pelhřimov	Humpolec	Domov důchodců Humpolec, p. o.	Kraj Vysočina	203
	Humpolec	Domov blahoslavené Bronislavy	Českomoravská provincie, Kongregace sester Premonstrátek	33
	Onšov	Domov důchodců Onšov, p. o.	Kraj Vysočina	48
	Pacov	Dům seniorů – domov důchodců	Město Pacov	57
	Pelhřimov	Domov pro seniory Pelhřimov, p.o.	Město Pelhřimov	101
	Proseč Obořiště	Domov důchodců Proseč – Obořiště, p. o.	Kraj Vysočina	70
	Proseč Pošná	Domov důchodců Proseč u Pošné, p. o.	Kraj Vysočina	41
Třebíč	Třebíč	Domov pro seniory Třebíč – Manž. Curieových, p. o.	Kraj Vysočina	193
	Myslibořice	Domov odpočinku ve stáří v Myslibořicích	Diakonie ČCE	105
	Náměšť nad Oslavou	Domov pro seniory Náměšť nad Oslavou, p. o.	Kraj Vysočina	92
	Třebíč	Domov pro seniory Třebíč, Koutkova - Kubešova, p. o.	Kraj Vysočina	157
	Velký Újezd	Domov sv. Anežky	Kongregace Milosrdných sester III.řádu sv. Františka pod ochranou Svaté rodiny v Brně	40
	Moravské Budějovice	Dům sv. Antonína	Kongregace milosrdných sester sv.Karla Boromejského	80
Žďár nad Sázavou	Moravec	Česká katolická charita CHD Moravec	Česká katolická charita	90
	Velká Bíteš	Poliklinika Velká Bíteš, p.o.	Město Velká Bíteš	27
	Velké Meziříčí	Domov pro seniory Velké Meziříčí, p. o.	Kraj Vysočina	63
	Strážek	Domov pro seniory Mitrov, p. o.	Kraj Vysočina	103
	Žďár nad Sázavou	Domov důchodců Žďár nad Sázavou	Město Žďár nad Sázavou	54

Tab. 8.4: Další zařízení pro seniory

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Denní stacionář	Město Havlíčkův Brod
	Humpolec	Astra – denní centrum pro seniory v Humpolci	OCH Havlíčkův Brod
Jihlava	Jihlava	Integrované centrum sociálních služeb Jihlava	Statutární město Jihlava
	Jihlava	Tísňová péče o seniory AREION	ŽIVOT 90 - Jihlava
	Jihlava	Denní stacionář pro seniory	Statutární město Jihlava
Třebíč	Třebíč	Domovinka Třebíč	OCH Třebíč
	Bystřice nad Pernštejnem	Včela – centrum aktivizačních služeb pro seniory v Bystřici nad Pernštejnem	OCH Žďár nad Sázavou
Pelhřimov	Pelhřimov	Domov pro seniory Pelhřimov, p.o. – denní stacionář	Domov pro seniory, p.o.

Tab. 8.5: Zařízení poskytující sociální služby v oblasti práce s tělesně, mentálně a smyslově postiženými (centra s denním a týdenním pobytem)

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel	Kapacita
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Astra - denní centrum pro seniory v Humpolci	OCH Havlíčkův Brod	18
	Ledeč nad Sázavou	Petrklíč - denní stacionář pro děti a mládež s mentálním a kombinovaným postižením	OCH Havlíčkův Brod	15
	Ledeč nad Sázavou	Sociálně terapeutická dílna Havlíčkův Brod	OCH Havlíčkův Brod	6
	Havlíčkův Brod	Úsvit - zařízení SPMP Havlíčkův Brod	SPMP Havlíčkův Brod	20
	Chotěboř	Denní stacionář	FOKUS Vysočina - středisko Chotěboř	15
	Havlíčkův Brod	Denní stacionář, týdenní stacionář	Sociální služby města Havlíčkova Brodu	28
	Jihlava	Denní a týdenní stacionář Jihlava	Statutární město Jihlava	58
Jihlava	Jihlava	Asociace pomáhající lidem s autismem - APLA - Vysočina	Asociace pomáhající lidem s autismem - APLA - Vysočina Statutární město Jihlava	20
	Jihlava	Integrované centrum sociálních služeb Jihlava	Centrum denních služeb, sociálně terapeutické dílny	65
	Jihlava	Tyflo Vysočina, o.p.s.		
Pelhřimov			Centrum LADA, o. s. pro pomoc lidem s mentálním postižením a kombinovaným postižením	
	Pacov	Centrum denních služeb LADA		16
Třebíč		Denní rehabilitační stacionář pro tělesně a mentálně postižené děti a mládež		
	Třebíč		Město Třebíč	40
	Třebíč	Stacionář ÚSMĚV	OCH Třebíč	25
	Třebíč	Domovinka Třebíč	OCH Třebíč	15
	Třebíč	Denní centrum Barevný svět	Denní centrum Barevný svět	25
Žďár nad Sázavou	Nové Město Na Moravě	Centrum Zdislava	Město Nové Město na Moravě	18
	Žďár nad Sázavou	Denní stacionář pro mentálně postižené osoby	Město Žďár nad Sázavou	25
	Velké Meziříčí	NESA - denní stacionář	OCH ZR	16

Tab. 8.6: Zařízení poskytující sociální služby v oblasti práce s tělesně, mentálně a smyslově postiženými (nelůžková zařízení)

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Byty sociální rehabilitace	OCH Havlíčkův Brod
	Humpolec	Byty sociální rehabilitace	OCH Havlíčkův Brod
	Havlíčkův Brod	Raná péče	OCH Havlíčkův Brod
Jihlava	Jihlava	Život 90 – Jihlava – tíšňová péče, osobní asistence	Život 90 - Jihlava
	Jihlava	Malá řemesla	OCH Jihlava
	Jihlava	Tyflo servis, o.p.s. – Krajské ambulantní středisko	Tyflo servis, o.p.s.
	Jihlava	Klidem, o.p.s.	Klidem, o.p.s.
	Jihlava	Tyflo Vysočina, o.p.s.	Tyflo Vysočina, o.p.s.
	Jihlava	TyfloCentrum Jihlava, o.p.s.	TyfloCentrum Jihlava, o.p.s.
	Jihlava	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR	Svaz neslyšících a nedoslýchavých
	Jihlava	Jihlavská unie neslyšících	Jihlavská unie neslyšících
Pelhřimov	Pelhřimov Pacov	Tlumočnické služby Osobní asistence	Svaz neslyšících a nedoslýchavých ČR Farní charita Pacov
	Třebíč	Osobní asistence Třebíč	OCH Třebíč
	Třebíč	Středisko rané péče Třebíč	OCH Třebíč
	Třebíč	STŘED, o.s. – telefonická krizová pomoc, sociální rehabilitace	STŘED, o.s.
Zdár nad Sázavou	Nové Město na Moravě	Osobní asistence	Sdružení NMNM

Tab. 8.7: Poradenství

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	Občanská poradna	OCH Havlíčkův Brod
	Havlíčkův Brod	Centrum pro zdravotně postižené Havl.Brod	Centrum pro zdravotně postižené Kraje Vysočina
	Havlíčkův Brod	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina
	Havlíčkův Brod	Psychocentrum-manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina,	Psychocentrum-manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina,
Jihlava	Jihlava	Psychocentrum - manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina, p.o	Kraj Vysočina
	Jihlava	Občanská poradna Jihlava	Občanská poradna Jihlava
	Jihlava	Asociace pomáhající lidem s autismem - APLA - Vysočina o.s.	Asociace pomáhající lidem s autismem - APLA - Vysočina o.s.
	Jihlava	Centrum pro zdravotně postižené Jihlava	Centrum pro zdravotně postižené Kraje Vysočina
	Jihlava	Poradna pro uživatele sociálních služeb - Jihlava	Národní rada osob se zdravotním postižením ČR,o.s.
	Jihlava	Hospicové hnutí - Vysočina,o.s., Středisko hospicové péče Jihlava	Hospicové hnutí - Vysočina,o.s.,
	Jihlava	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina
	Jihlava	Tyflo Vysočina Jihlava o.p.s.	Tyflo Vysočina Jihlava o.p.s.
	Jihlava	TyfloCentrum Jihlava o.p.s	TyfloCentrum Jihlava o.p.s
	Telč	„Občanské sdružení SDÍLENÍ“	„Občanské sdružení SDÍLENÍ“
	Jihlava	Klidem, o.p.s.	Klidem, o.p.s.
	Jihlava	C.A.F.E., o.s.	C.A.F.E., o.s.
Pelhřimov	Pelhřimov	Občanská poradna	Oblastní charita Pelhřimov
	Pelhřimov	Centrum pro zdravotně postižené Pelhřimov	Centrum pro zdravotně postižené Kraje Vysočina
	Černovice	Diagnostický ústav sociální péče Černovice,p.o.	Kraj Vysočina

	Pelhřimov	Svaz postižených civilizačními chorobami v ČR, o.s. - Pelhřimov	Svaz postižených civilizačními chorobami v ČR, o.s.
	Pelhřimov	Psychocentrum-manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina,	Psychocentrum-manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina,
Třebíč	Třebíč	Psychocentrum - manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina	Kraj Vysočina
	Třebíč	Občanská poradna Třebíč	Občanská poradna Třebíč
	Třebíč	Centrum pro zdravotně postižené Třebíč	Centrum pro zdravotně postižené Kraje Vysočina
	Třebíč	Sociální poradna SONS - Třebíč	Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR
	Třebíč	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina
Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou	Občanská poradna	Občanská
	Žďár nad Sázavou	Centrum pro zdravotně postižené Žďár n/Sáz.	Centrum pro zdravotně postižené Kraje Vysočina
	Nové Město na Moravě	Středisko hospicové péče, Hospicové hnutí - Vysočina, o.s.	Hospicové hnutí - Vysočina, o.s.,
	Bystřice nad Pernštejnem	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina
	Žďár nad Sázavou	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina	Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, Krajská organizace Vysočina
	Nové Město na Moravě	Občanská poradna Nové Město na Moravě	Sdružení Nové Město na Moravě
	Žďár nad Sázavou	Psychocentrum - manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina	Kraj Vysočina

Tab. 8.8: Ústav sociální péče

Okres	Obec	Název zařízení	Zřizovatel	Kapacita
Havlíčkův Brod	Věž	Ústav sociální péče pro dospělé Věž, p. o.	Kraj Vysočina	80
	Zboží	Ústav sociální péče Zboží, p.o.	Kraj Vysočina	60
	Ledeč nad Sázavou	Ústav sociální péče Ledeč nad Sázavou, p. o.	Kraj Vysočina	80
Pelhřimov	Lidmaň	Ústav sociální péče Lidmaň, p.o.	Kraj Vysočina	98
	Černovice	Diagnostický ústav sociální péče Černovice, p. o.	Kraj Vysočina	137
	Těchobuz	Ústav sociální péče Těchobuz, p. o.	Kraj Vysočina	68
Třebíč	Jinošov	Ústav sociální péče Jinošov, p. o.	Kraj Vysočina	47
	Nové Syrovice	Ústav sociální péče Nové Syrovice, p. o.	Kraj Vysočina	90
Žďár nad Sázavou	Křižanov	Ústav sociální péče Křižanov, p. o.	Kraj Vysočina	142

Zdroj dat pro všechny tabulky v příloze 8.3: Krajský úřad Kraje Vysočina

Přehled použitých zkratk a cizích výrazů s vysvětlením

Výraz	Vysvětlení
AIM	automatizovaný imisní monitoring
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
AT ambulance	ambulance pro alkoholismus a toxikomanie
AV ČR	Akademie věd České republiky
CEDA	Central European Data Agency, a.s. (specializovaná firma, která se věnuje pořizování a správě mapových podkladů v digitální formě)
CNC	stroje řízené počítačem (<i>Computer Numerical Control</i>)
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
ČOV	čistička odpadních vod
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSÚ	Český statistický úřad
ČZÚK	Český úřad zeměměřický a katastrální
databáze KROK	databáze krajská a okresní (ČSÚ)
databáze MOS	databáze městské a obecní statistiky
DDM	domov dětí a mládeže
DDM	domov důchodců
DPS	dům s pečovatelskou službou
EA	ekonomicky aktivní
EIB	Evropská investiční banka (<i>European Investment Bank</i>)
e-PUSA	elektronický portál územních samospráv
ERP	užitečný vyzařovaný výkon (<i>Effective Radiate Power</i>)
ES	energetická soustava
ESPAD	Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (<i>The European School Survey on Alcohol and Other Drugs</i>)
EU	Evropská unie
EUROSTAT	Evropský statistický úřad
EVVO	enviromentální výchova, vzdělávání a osvěta
FF UP	Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
FSÚ	Federální statistický úřad
G	gymnázia
GIS	geografické informační systémy
Harm reduction	snížování zdravotních a sociálních rizik
HDP	hrubý domácí produkt
HIV	virus oslabující lidskou imunitu (<i>human immunodeficiency virus</i>)
HotSpot (informatika)	místo či oblast s možností bezdrátového připojení k internetu
HUZ	hromadné ubytovací zařízení
CHKO	chráněná krajinná oblast
ICT	informační a komunikační technologie (<i>Information and Communication Technologies</i>)
ILO	Mezinárodní organizace práce (<i>International Labour Organization</i>)
INDOŠ	internet do škol
IZS	integrovaný záchranný systém
JOP	jiní odborní pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí
LDN	léčebna dlouhodobě nemocných
LHO	lesní hospodářské osnovy
LV	limitní hodnota (<i>limit value</i>)
LV+MT	limitní hodnota navýšená o mez tolerance
Marigold	webový deník (weblog)
MD	mateřská dovolená
MF ČR	Ministerstvo financí České republiky
MN	míra nezaměstnanosti
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MŠ	mateřské školy
NEAD 2000	nealkoholické drogy 2000 (výzkum)
NH	národní hospodářství
NNO	nestátní neziskové organizace
NPP	národní přírodní památka

Výraz	Vysvětlení
NPR	národní přírodní rezervace
NUTS	Normalizovaná klasifikace územních celků (<i>Nomenclature des Unites Territoriales</i>)
OA	obchodní akademie
ODO	ostatní dopravní obslužnost
OPM	obsazená pracovní místa
OPM/Z	obsazená pracovní místa/zaměstnaní bydlící
ORP	obec s rozšířenou působností
OU	odborné učiliště
OZE	obnovitelné zdroje energie
OZKO	oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší
OZP	osoby se zdravotním postižením
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
PŠ	pomocné školy
PU/VM	počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo
REZZO	registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší
ŘSD ČR	Ředitelství silnic a dálnic České republiky
SHR	samostatně hospodařící rolníci
S-IO	skládka interního odpadu
SIPVZ	státní informační politika ve vzdělávání
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
S-NO	skládka nebezpečného odpadu
SO ORP	správní obvod obce s rozšířenou působností
S-OO	skládka komunálního odpadu
SOŠ	střední odborné školy
SOU	střední odborné učiliště
SŠ	střední školy
SÚS	Správa a údržba silnic
SV	skupinové vodovody
TIC	turistické informační centrum
TRN	tuberkulóza a respirační nemoci
TTP	trvalé travní porosty
TZL	tuhé znečišťující látky
UHDP	úhrnné hodnoty druhů pozemků
UIR-ADR	územně identifikační registr adres
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)
ÚP VÚC	územní plán velkého územního celku
ÚPD	územně plánovací dokumentace
UPT	umělé přerušení těhotenství
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VOC	těkavá organická sloučenina (<i>volatile organic compound</i>)
VOŠ	vyšší odborné školy
VRT	vysokorychlostní trať
VŠ	vysoké školy
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil (ČSÚ)
VT	výpočetní technika
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
ZDO	základní dopravní obslužnost
ZPDB	zdravotničtí pracovníci nelékaři bez odborného dohledu po získání odborné způsobilosti
ZPOD	zdravotničtí pracovníci nelékaři pod odborným dohledem nebo přímým vedením
ZPSZ	zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou a specializovanou způsobilostí
ZŠ	základní školy
ZUŠ	základní umělecké školy
ZvŠ	zvláštní školy